CAMILLO CAIETANO PATRIARCHÆ ALEXANDRINO.

BENEDICTVS PERERIVS S. D.

RIA SVNT GEnera rerum, CAMILLE Patriarcha illustrißime, in quarum ſtudio & obſeruatione mortalium animi veſana quadam libidine vel potius rabie noſcendi quæ futura ſunt, fœdis & noxiis illuduntur fallaciis, atque impiis erroribus illigantur: Somnia, & natalitia Aſtrologorũ Prædicta, atque Artes Magicæ. Neque verò earum rerum peſtilens vis, priuatos tantum aut ſingulos homines, verũ

 etiam

etiam Principes ac Reges ipsasque ciuitates & respublicas inuasit, infecit, ac perdidit. Ac licet has generis humani pestes omnibus ferè seculis tum sapientes viri firmißimis rationibus profligare, tum prudentes rerum publicarum rectores ac principes seuerißimis damnatas edictis & atrocißimis pœnis addictas, è societate hominum exterminare flagrantißimè cupiuerunt, obnixeque contenderunt: perparũ tamen adhuc profectum est. Adeò enim malum hoc in animis hominum hæret infixum, vt penitus extrahi vix queat, nec eius sanandi potens atque efficax vllum iam remediũ inueniri posse credatur. Itaque hic vsu venit, quod de mathematicis scitè quidam vereque dixit: *Genus hominum*, inquit, *potentibus infidũ, sperantibus fallax: quod in ciuitate nostra & vetabitur semper, & retinebitur*. Sed nihilominus tamen mihi quidem valdè vtiliter ac salutariter fecisse visi sunt, qui doctis aduersus eas artes editis libris

Tacitus historiarum lib. 1.

vanam

vanam & fallacem ac perniciosam & superstitiosam earum rerum obseruationem apertè demonstrarunt. Quorum ego prudens consilium, piumq; studiũ, atq; vtilem conatũ æmulatus, tres aduersus eas artes libros confeci, vnum de Magia, alterũ de obseruatione somniorum, tertium de diuinatione astrologica. Ac primus quidem liber planè nouus est fœtus, nunc primum lucem aspiciens: quæ reliquis autem duobus libris disputantur, ea ferè sunt in commentariis nostris partim in Danielem, partim in Genesim explicata. Sed quia non pauci eos commentarios non legẽt, aut quod eos propter studiorum diuersitatem non iuuat legere, aut quia non vacat propter occupationes, putaui me pergratum plurimis facturum, si quo latius horum librorum pateat vtilitas, separatim eas disputationes, atq; vnũ in volumen, idq; modicum inclusas, typis excudendas curarem: ratus scilicet fore, vt eas ipsas disputationes, tũ pro-

pter exquisitam multisq; optatam eius modi rerum cognitionem, tum etiam propter paruitatem commoditatemq; voluminis, & plures, & audiat atq; vtilius legant. Has ego lucubratiunculas apparere volui sub tuo nomine CAMILLE Præsul ornatissime: quē omnes qui norunt, non possunt non amare propter singularem ingenii ac morum suauitatem, & quod vera animi bona cum amplissimis naturæ ac fortunæ bonis adæquasti, admirari & obseruare cogūtur. video sanè perexiguum esse munus, nec dignū tuæ nobilitatis ac dignitatis amplitudine: sed est tamen amoris & obseruantiæ plenissimum, & quanti ego te faciam, quantumq; Caietanam familiam colat societas nostra certissimum testimonium.

BENE-

BENEDICTI PERERII LIBER PRIMVS QVI EST

DE MAGIA.

DVPLICEM esse Magiam hic liber ostendit, alteram quidem naturalem & veram, ex occultis rerum naturis & virtutibus profectam, intimamque ac præstantissimam Philosophiæ partem, & admirandorum effectricem operum, ab omniq; alienam superstitione, & à Dæmonum artificio ac maleficio puram, sed paucissimos tamen mortalium explorate perceptam: Alteram verò (quæ vulgo iactatur & celebratur) ab omni ratione ac veritate vacuam, fallacem item & noxiam, dęmonumq; fraudibus & maleficiis implicatam, ob idq; meritò infamem & abominabilem, & è societate hominum exterminandam. Hinc præterea cognoscet lector quatenus vtraq; Magia progredi, & qualia quantaue opera possit facere, & an mira quæ videtur facere posterior Magia, verè talia sint, qualia spectantibus videntur, an verò præstricta oculorum acie, spectantium fallant existimationem,

nec veram habeant earum rerum quas repræſentant vim & naturam, ſed nudas tantum atq; inanes earum rerum ſimilitudines & imagines ferant: Deniq; quæ videntur, & vulgò creduntur Magorum miracula, quibus rebus differant à veris miraculis. quibuſue notis & ſignis facilè diiudicari & internoſci queant. Libuit autem ante ipſum operis veſtibulum, velut in conſpectu lectoris ponere generales ſententias & capita diſputationum quæ tractantur, quò ſcilicet cupidius ille, huius libri lectionem audeat, & ex ipſa lectione eam capiat vtilitatem, cuius ei afferendæ vtilitatis flagrans deſiderium, nec dubia ſpes, ad huius nos voluminis ſcriptionem impulit.

INDEX

INDEX CAPITVM ET DISPVTATIONVM LIBRI PRIMI QVI est de Magia.

PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

An quæ à Magis facta esse vel sermonibus vulgò feruntur, vel à scriptoribus mandata sunt literis, omnia sint fabulosa, ficta & falsa, an verò aliqua fuerint, vti narrantur, verè ab illis gesta.

ON EST DVBIVM quin eorũ quæ de Magis aut dicuntur aut scribuntur, quam plurima sint ficta & falsa: nam plerique hominum nimis sunt creduli & superstitiosi, & rebus admirandis facilè capiuntur, cum etiam docti viri Philosophi, vt inquit Aristoteles quoniam fabula cõtinet aliquid nouum & mirabile, fabulis oblectentur. Quis enim non videt, quæ Ouidius narrat in libris metamorphoseos, omnia ficta esse à Poetis, sicut illa de Circe & Medea, & de sociis Diomedis in aues conuersis quæ longo post tempore circa templum Diomedis volitabant, de sociis Vlyssis, quos Circe mutauit in bestias. de Arcadibus

Arist. lib. 1 Metaphys.

qui traiecto quodam stagno vertebantu in lupos, de socero Medeæ quem illa à senectute iuuentutem reuocauit, de draconibus, quibus simul iunctis Medea volauit per aera, & de aliis id genus fabulis, quas Poetæ cum ad oblectationem legentium, tum ad misticam hominum eruditionem adinuenerunt? Negari tamen non potest multa miratu dignissima verè à Magis esse facta. Nam scriptura in Exodo commemorat opera Magorum Pharaonis, & 1. Regum capite vigesimo octauo scribitur de Phittonissa quæ suscitauit Samuelem, & Psalmo quinquagesimo septimo de venefico incantante sapienter aspidem, ob id obturantem aures suas: & Matthæi vigesimo quarto. *Surgent, inquit Dominus, pseudoprophetæ, & dabunt signa & prodigia* non vtique alia arte quam magica. Ex historiis Ecclesiasticis notum est, quæ opera admiranda Simon Magus ediderit magicis incantationibus: quamobrem (vt fertur) à Romanis publicam statuam meruit hac in scriptione SIMONI DEO SANCTO: vt narrat Iustinus martyr in Apologetico, Irenæus libro primo contra Valentinum, Tertullianus in Apologitico, Eusebius libro secundo historiæ Ecclesiastici. Propter quæ prodigia idem Simon tanta in admiratio-

Exod. 7.

Iustinus martyr. Irenæus. Tertull:ã. Eusebius.

miratione fuit apud Samaritas, vt quemadmodum Lucas ſcribit in actis Apoſtolorũ capite octauo, de illo diceretur: *Hæc eſt virtus Dei quæ vocatur magna,* Narrat beatus Hieronymus in vita Hilarionis, cum quidam iuuenis virginem Deo ſacram ad turpes amores illicere nulla ratione potuiſſet; eum ad magicas artes cõuerſum, quas apud Memphin Ægypti didicerat, adeò illis profeciſſe, vt virgo inſano illius iuuenis amore fureret. Porrò quæ de Strygibus vulgò circumferuntur, non ſunt in totum falſa, ſed multa illis admiranda accidere, qui ea comperetunt, viri fide digni, ſicut Syluester in opere ſuo de Strygibus, & Alphonſus de Caſtro in eo quod ſcripſit de Punitione hæreticorum, non ille quidem tanquam dubia & incerta, ſed tanquam ſibi notiſſima & exploratiſſima tradiderunt.

Mira opera Magorũ ex Philoſtrato.

Mira ſunt quæ Philoſtratus in libris De vita Apollonij memorat vel Brachmanas Indorum, vel Gymnoſophytas Æthiopũ, vel ipſum Apollonium geſſiſſe. Tale eſt illud quod is narrat libro tertio & capite tertio, vidiſſe Appollonium apud Indos gemina dolia, vnum imbrium, alterum ventorum; illud, cùm nimia ſiccitate India premebatur, apertum nebulas emittebat

vniuerſam illam terram humectantes: nimios autem imbres occluſum cohibebat: alterum ad apertum efflabat ventos regionem perflantes, quò ſalubrius eſſet cælũ. Tale etiam eſt illud quod ab eodem proditur libro tertio, capite octauo, cùm Apollonius cum Iarcha & alijs Brachmanis menſæ accubuiſſet, tripodes lapideos ſua ſponte fuiſſe motos, & ab æreis pincernis calices in gyrum circumlatos eſſe, certa menſura vinum & aquam miſcentes & cyathos proferentes. Nec ſileri debet ꝙ Philoſtratus libro quarto, capite decimo ſexto ſcribit de puella quę tanquam mortua portabatur ad ſepulchrum: cuius funeri occurrẽs in via Apollonius, tanquam ſecretò quædam illi admurmurans & inſuſurrans, ad vitam & integram valetudinem reuocauit. Nec minus mirabile eſt quod idem auctor narrat libro ſexto, capite tertio de ſtatua Memnonis, quam cùm radius ſolis circa eius exortum attingebat, & ad os eius perueniebat, ſtatua more hominum loquebatur. His adde quod ab eodem memoratur eiuſdem libri ſexti capite quinto, iuſſu Veſpeſionis; qui princeps erat gymnoſophiſtarum apud Æthiopes, vltimum quandam voce quidem clara & diſtincta, ſed tenui admodúm & quaſi fœminea ſalutaſſe Apollonium. Sed illud mira-

miratu digniſſimum, quod Philoſtratus tradit capite ſecundo, libri octaui, Appollonium cùm eſſet in prætorio Domitiani Imperatoris, vt putebatur, ab eo condemnandus, repentè ex omniũ oculis euanuiſſe. Quamobrem tantò in honore fuit Apollonius apud poſteros, vt eum Hierocles cum CHRISTO Domino noſtro conferre auſus fuerit. Sed eius audaciam fregit, inſaniamq́ue coarguit Euſebius Cæſarienſis: Alexander autem Mammeas Imperator Romanorum in ſuo Larario imagines CHRISTI, Abrahæ & Apollonij habebat, quòd hos tres maximè omnium miraretur & coleret.

Euſebius in libro cõtra Hieroclem.

VERVM, ſicut à principio dixi, eorum quæ Magi feciſſe dicuntur, quam plurima falſa ſunt vel ab ipſis vel ab aliis conficta, & ſuperſtitioſis nimiumq́ue credulis hominibus perſuaſa. Quis enim vera concedat quæ Maga illa apud Virgilium libro quarto Æneidos promiſiſſe dicitur:

Hæc ſe carminibus promiſit ſoluere mentes
Quas velit, aſt alijs duras immittere curas,
Siſtere aquam fluuijs, & vertere ſidera retro,

Noctur-

Nocturnosque ciet manes , mugire vi-
debis
Sub pedibus terram, & descendere mon-
tibus ornos.

Plinio nulla est Magia.

Quocirca Plinius nullam esse putau- Magiæ vim atque potestatem , & quæ d- Magis feruntur, omnia esse vana falsaque totamque Magiam reiicit & damnat. N- libro 30. capite 2. Immensum , inquit , & indubitatum exemplum est falsæ arti- quam dereliquit Nero. Non enim ad eam discendam Neroni defuit vel ingenium, vel diligentia, vel quælibet facultas, nec studium , cum eius discendæ auidissimus esset : quin etiam ad eam docendam Tyridates Armeniorum rex nobilissimos Magos secum ducens venit ad eum, cænisque magicis eum inuitauit: sed is regnum quidem à Nerone accepit, Magiam autem quæ nulla est, docere eum nō potuit. Proinde ita persuasum sit, intestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamen quasdam veritatis vmbras, sed in his venificas artes pellere, non magicas. Hæc Plinius. Cui vt concedo plurima Magorum esse vana & falsa ; ita esse talia omnia non assentior. Esse autem pleraque Magorum promissa non solum inania & falsa, sed etiam incredibilia & ridicula demonstrat Plinius libro vigesimo sexto capit. 4.

pit. 4. his exemplis; Magi aiunt Æthiopide herba amnes ac ſtagna ſiccari: coniectu, tactu, clauſa omnia aperiri: Alchimenide coniecta in aciem hoſtium, trepidare agmina, ac terga vertere: Latacem dari ſolitam à Perſarum rege Legatis, vt quocunque veniſſent, omnium rerum copia abundarent. Apud Democritum inuenitur compoſitio medicamenti, quo pulchri, boniq́ue & fortunati gignantur liberi. Et libro vigeſimo quinto capite nono. Circa herbam, inquit, quam noſtri Verbenacam vocant, Magi mira inſaniunt: hac perũctos impetrare quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare, nulliq́ue non morbo mederi. Lege apud Aul. Gellium libro decimo capite duodecimo, & apud Plinium libro vigeſimo octauo capite primo, quę fabulantur Magi de Chamaleonte tradita à Democrito magicæ artis principe, qui, quo tempore Hippocrates medicinam, eodem magicas artes in Græcia celebrauit, hoc eſt, circa bellum Peloponneſiacum, anno poſt Romam conditam trecenteſimo: vt auctor eſt Plinius lib. 30. cap. 1.

Figmenta Magorum Plinio.

Aul. Gellius.

Plinius.

CAPVT

CAPVT II.

An omnes effectus Magiæ sint simulati & tantùm apparentes, hoc est, non tales reuera quales videntur, an verò sint aliqui eius effectus etiam veri & naturales, nempe tales reuera quales videntur.

NONNVLLOS effectus Magorũ naturales & veros esse, tum ex sacris literis, tum ex alijs probatis historiis compertum est. Nam opera Magorum Pharaonis vera fuisse, satis indicat scriptura cap. 7. Exodi; itaque sentiunt Origenes & Augustinus. Id quoque declarat Samuel à Phitonissa suscitatus; quem fuisse verum Samuelem, licèt nonnulli in dubium verterint, tamen auctor libri Ecclesiastici capite quadragesimo sexto nos dubitare non sinit. Ad hæc Dominus noster ait venturos pseudoprophetas tempore Antichristi, qui faciant prodigia & Portenta magna: quæ San. Paulus vocat mendacia, non quod omnia per se & sua natura falsa; sed quòd fient ad persuadendum falsum, & ad decipiendos homines, & quòd putabuntur esse vera miracula,

Matt. 24.

2. Thess. 2.

racula, hoc eſt, ſupernaturalia opere, cum non ſint talia. Nónne DEVS Deuteronom. decimo tertio, denuntiat venturos pſeudoprophetas prædicentes futurum aliquod portentum, quod ita veniet, vt ab illis fuerat prædictum? Dæmones item naturali ſolertia, quæ ſumma illis eſt, & ſcientia cunctarum rerum naturaliũ quam propter peccatum non amiſerunt, denique longiſſimi temporis experientia qua pollent, occultas & admirandas rerum facultates & virtutes, ipſarumque rerum inter ſe vel ſympathiam vel antipathiam, & quemadmodũ inuicem applicari & temperari debeant, quò mirabiles & inuſitatos effectus producant, optimè norunt, & per Magos miniſtros ſuos præſtare poſſunt. Atque hæc eſt doctrina B. Auguſtini in libro tertio, de Trinitate, capite ſeptimo & octauo in libro Octoginta trium quæſtionum, quæſtion 79. & in quæſtione vigeſimo ſecundo in Exodum, à Chriſtianis Philoſophis iuxta & Scholaſticis Theologis recepta. Neque poſſumus negare (ſunt enim multis Romanæ hiſtoriæ ſcriptoribus prodita) duarum Romanarum mulierum duo facta perquam memorabilia. Cum n. mater deorum ex Peſſinũte Phrygiæ, naui aduceheretur Romã; ita dicitur hæſiſſe in Tiberi, vt non hominũ, nõ boum

boum vi moueri loco posset. Q. Claudia vestalis quò suam castitatem probaret, discinxit se, zonamque naui alligans, eam quo volebat, deduxit. Thucia quoque vestalis quò suam etiam probaret pudicitiam, aquam Tiberi haustam cribro tulit vsque ad capitolium, anno vrbis conditæ sexcentesimo nono, vt tradit Plinius li. 28 capit. 2. Nec possumus inficiari opera Magorum, homines fæminasué inflammari ad libidines, & ad amores ante exosos: cuius rei exemplum affert. S. Hieronymus in vita Hilarionis à nobis supra commemoratum. Quanquam duo illa quæ virgines illas vestales egisse diximus, putat S. Thomas in Quæstionibus de potentia, quæstion. 6. artic. 5. etiam ministerio bonorum Angelorum Deo sic volente, castitatis virtutem & præstantiam commendare & probare hominibus, fieri potuisse.

Notabilis sententia B. Thomæ.

Cæterum plurima Magorum opera esse simulata, fallentia oculos spectantium, nudamque tantùm eorum quæ repræsentant imaginem, non autem veram naturam habentia, multi tradiderunt atque compererunt; & ego facilè credo. Tales fuerunt (si tamen fuerunt) admirandæ metamorphoses, quas à Varrone proditas cõmemorat B. Augustin. libro deci-

mo

mo quinto de Ciuitate Dei, cap. 17. & 18. de socijs Vlyssis à Circe mutatis in varias bestias, de socijs Diomedis in aues cõuersis, de Arcadibus traiecto quodam stagno transformatis in Lupos, de stabulariis quibusdam mulieribus, quas narrat B. Augustinus suo tẽpore in Italia viatores quibus caseum dabant veneficiis imbutum, mutare solitas in iumenta, eorumq; opera ad portanda onera aliquandiu vsas, rursus in pristinas hominum figuras reformasse.

Tale quoque fuit quod Philostratus li. 4. capite 5. tradit accidisse Apollonio: erat enim quædam lamia quæ speciem gerens pulchræ mulieris, simulabat se captam amore cuiusdam Menippi iuuenis formosi, ei velle nubere. Die igitur nuptiis dicato mulier illa conuiuium apparauit lautissimum, maxima auri, argenti, ornamentorum, omnis generis vini & dapum copia instructissimum, quo cùm ingressus esset Apollonius, ad eos qui aderant conuersus, inquit: Tantali hortos videtis, qui sicut Homerus scribit, apparebant esse aliquid, cùm nihil tamen essent: talem enim esse hunc omnẽ apparatum existimare debetis: neq; enim quæ apparet materia, vlla subest, sed materię duntaxat simulachrũ est & imago. Hæc autem sponsa, vna est è numero lamiarũ, quas aliqui lar-

uas aliqui lemures appellant. Sunt ad venerē propensæ, humanas carnes vehemēter expetunt, venereorum cupidine allicientes eos quos cupiunt postea deuorare. Atque his dictis totus ille apparatus ex oculis omnium euanuit: & illa mulier sese Lamiam esse confessa est, & voluisse Menippum voluptatibus explere, vt eius postea corpus deuoraret: consueuisse enim pulchrorum iuuenum corporibus vesci, vbi ad summam sanguinis abundantiam peruenissent. Non sunt admodum dissimilia quæ 26. quæst. cap. 5. Episcopi, de nōnullis strygibus narrantur, quas dæmones delusa earum imaginatione credere faciebant, longa terrarum spacia per aëra equitando conficere, & cum Diana & Herodiade in amœnissimis locis iucundissimè epulari & ludere, cum neq; verè transferrentur, neque personis, quibus credebant, adessent, sed tantùm imaginationum ludificatione.

Hoc etiam euidentissimis rationibus probari potest. Magi enim promittunt se ex lapidibus vel lignis leones vel lupos subito producere posse; & nonnunquam in spectaculis ex terra faciunt subitò existere leones vel lupos: constat autem eiusmodi animalia perfecta citra supernarutalem Dei potentiam nulla ratione gigni posse

nisi

nisi ex semine, nec ad iustam magnitudinem, nisi statis temporum interuallis peruenire posse. Dicuntur etiam mortui à Magis reuocati ad vitam, sicut traditum est de puella illa quam Appollonius reuiuiscere fecit, & de Alceste quondam ab Hercule ad vitam restituta. Plinius etiam lib. 7. c. 37. narrat Asclepiadem celeberrimum tempore Pompeij Magni medicum, quendam hominem mortuum è funere retulisse & seruasse. Non posse autem Magos verè mortuos ad vitam reuocare, ita concluditur: Si animus hominis est mortalis, non potest semel extinctus idem numero reuiuiscere, sin autem est, vti verè est, immortalis, non potest vllis hominum vel dæmonum artificiis, vel vllis naturalium agentum viribus rursus ad corpus suum animandum viuificandumque reuocari: nam cum sit immaterialis & incorporeus, est supra omnis naturæ corporeæ facultates; nec vllius rei creatæ potestati subiacet. Necesse est igitur, resurrectiones mortuorum quæ à magis factæ narrantur, vel esse fabulosas, vel fuisse simulatas, & tantùm, in speciem factas.

Nulla vi & arte magica posse mortuos reminiscere.

**
*

CAPVT

CAPVT III.

An ſit aliqua Magia naturalis.

LICET iam vſus obtinuerit vt nomen Magiæ ferè in malam partem accipiatur, pro ea nimirum arte quæ opera & adminiculo dæmonum res mirabiles vel facit vel facere ſimulat ; & Magi vulgo dicantur qui ex commercio quod habent cum dæmonibus, res ſtupendas efficiant veluti ſunt præſtigiatores , incantatores, Necromantici, & alij malefici homines: Attamen nec nomen Magiæ abſolutè & præcisè ſumptũ hoc ſignificat, nec à principio ſic fuit vſurpatum , ſed vniuersè pro quadam facultate,per quam homines efficiebant res inuſitatas & admirandas ratione quadam occulta , & aliis hominibus incognita. Sic generaliter ſumpta Magia dupliciter diuidi poteſt : altera enim eſt naturalis , altera non naturalis. Naturalem voco [illegible]gnitione & applicatione quarundam [illegible]gularium virtutum,quę ſunt in rebus naturalib. quæq́; latent ferè mortales,agentia & patiẽtia ſuo loco & tẽpore,

pore, & sicut opus est inuicem componendo & temperando, effectus quosdam insitatos & admirandos, & quorum ratio videtur incomprehensibilis, moliuntur. Magia autem non naturalis dicitur, quæ etiam mira efficit, verumtamen non vtens viribus agentium naturalium, sed sola dæmonum opera & ope. Naturalis autem Magia rursum triplex tradi potest: alia enim dici potest humana, quia humano studio & diligentia comparatur; altera Diuina, quæ per reuelationem vel à Deo, vel ab Angelis bonis percipitur: Tertia, Dæmoniaca quam dæmones tradunt ijs hominibus, qui se illis impia societate & fœdere deuinxerunt.

Triplex Magia naturalis.

Esse autem Magiam quandam naturalem, quæ est secretior quædam & abstrusior sapientiæ pars, & quæ occulta quadam cognitione & vsu quarundam rerum naturalium mira perficit, nullo modo viris doctis dubitandum est. Quis enim vel tinctus duntaxat literis Philosophicis, nescit esse multas virtutes rerum naturalium occultas, mirabilium rerum effectrices, quas si quis benè nosset, & [illegible] vsum accōmodare sciret, haud dubi[illegible]a posset efficere. Multa sunt naturæ [illegible] incompertæ adhuc rationis, &, (vt Plinij verbis vtar) in naturæ maiestate penitus abdita.

Esse naturalē quandam Magiam.

B Hæc,

Hæc, si quis hominum illis rebus natur-
libus occultè vtens, faceret, Magus vu
gò diceretur, & non nisi auxilio dæmo-
num talia facere crederetur; cum tame
opera illa essent naturalia, & naturaliter
causis naturalibus profecta. De miracul
naturæ integrum librum scripsit Aristote-
les, qui inscribitur De Admirandis au-
ditionibus, quanquam eum nonnulli ad
scribunt Theophrasto. Plinius cum ali
libris multa, tum plurima secundo libr
Naturalis historiæ prodidit, & Proclus
libro De Sacrificio & Magia & beatus A
gustinus libro vigesimo primo, De Ciu
tate Dei capite quarto & quinto. Albert
Magnus libro. 2. Mineralium, Tractatu
capit. 1. 11. & 12. & Fracastorius in lib. D
Sympathia, & Ficinus libro quarto, Theo
logiæ Platonis, cap. 1. multaque eius gen
ris passim leguntur in libris Cardani de su
tilitate & varietate rerum quorum hic n
nulla ex Plinio recensebo libro secund

Miracula naturæ.

capit. 96. Iuxta Harpasa oppidum Asi
cautes stat horrenda vno digito mobil
eadem, si toto corpore impellatur, re
stens. Duo sunt montes iuxta flumen
dum, alteri natura est, vt ferrum omne
hat, alteri, vt respuat; Itaque si sint c
in calceamento, in altero auelli non
se, in altero sisti. Et cap. 105. Hæc est

tura Naphtæ circa Babyloniam perfluens bituminis liquidi modo, vt in eã vndecunque visam protinus transiliat ignis. Ita ferunt à Medea pellicem crematam, postquam sacrificatura ad aras accesserat, corona igne rapta, & capite 103. In Nymphæo exit è petra flamma quæ pluuiis accenditur, & capite 103. In Dodone Iouis fons cùm sit gelidus, & immersas faces extinguat, si extinctæ admoueantur, accendit. In Illyriis supra fontem frigidum expansæ vestes accenduntur. Idem Plinius libro vltimo, capite quarto, Adamas (sic Græcè dictus, quòd nec ferro, nec igne dometur) hircino tamen rumpitur sanguine: & cum magnete lapide in tantum dissidet, vt iuxta positus ferrum non patiatur abstrahi; aut si admotus magnes apprehenderit, rapiat atque auferat. Verùm nihil esset mirabilius magnete, si vis eius non adeò nobis esset nota & explorata. Nam rationem cur ferrum ad se trahat, & acum nauticam sua vi tactam eatenus agitet, quoad illa directo septentriones spectet, quis nobilium philosophorũ nõ diligentissimè inuestigauit? quis autem adhuc comperit aut satis explicauit? Sed omnia excedit miracula Echneis pisciculus quem Latine vocant Remoram, cuius meminit Aristoteles li. 2. de Histo- *Remora piscis,*

ria animalium cap. 14. sed Plinius libro 32 cap. 11. non solùm ab antiquis de eo prodita, sed etiam sibi suique temporis hominibus planè cognita & explorata tradens, ait eum semipedalem esse, limaci magnæ similem, adhærentemque nauigiis licèt ea sint ingẽtia cursuq; incitatissimo ferantur, eorum tamen ita frenare impetum, vt stare cogat, non labore vllo, nec renitendo; nec aliter quàm adhærendo. Fertur Actiaco bello tenuisse prætoriam nauim Antonij properantis circumire, & exhortari suos, donec iret in aliam. Ideoque cæsariana classis impetu maiore protinus venit. Tenuit etiam eius memoria Caij principis ab Astura Antium remigantis quinquiremẽ quadringentorum remigum viribus propulsam, eiusq; adhærens gubernaculo: feruntque Cæsarem peculiariter miratum quomodo adhærens tenuisset, nec idem polleret in nauigium receptus. Hactenus ex Plinio. Nec modò quæ ratione carent, sed etiam homines mira edere & non cernentibus incredibilia cùm alij testificati sunt, tum haud dubium rel quit S. Augustinus multis certisq; eius rei positis exemplis. Nouimus, inquit, lib 14. de ciuitate Dei, cap. 23. hominũ quorundam naturas multum cæteris dispares, & ipsa raritate mirabiles, quædam vt volun-

de corpore ſuo facientium, quæ alij nullo modo poſſunt; & audita vix credunt. Sunt enim qui aures moueant, vel ſingulas vel ambas ſimul. Sunt qui totam cæſariem, capite immoto quantū capilli occupant, deponunt ad frontem, reuocantq́; cùm volunt. Sunt qui eorum quæ deuorauerūt, incredibiliter plurima & varia, paululū præcordiis contrectatis, quod placuerit, integerrimum proferunt. Nonnulli ab imo ſine pudore vllo, ita numeroſos pro arbitrio ſonitus edunt, vt ex illa etiam parte cantare videantur. Ipſe ſum expertus ſudare hominem ſolere cum vellet, notum eſt quoſdam flere cùm volunt, atque vbertim lachrymas fundere. Presbyter fuit quidā nomine Reſtitutus in parœcia Calamenſis Eccleſiæ, qui quibuſcunque volebat, ita ſe auferebat à ſenſibus & iacebat ſimillimus mortuo, vt non ſolùm vellicantes & pungentes minimè ſentiret, ſed aliquando etiam igne vreretur admoto, ſine vllo doloris ſenſu: nec in eo vllus inueniebatur anhelitus. Hæc ibi Auguſtinus

Sphæra Archimedis.

Iam verò Sphæram illam quam tradit Cicero primo Tuſculanarum diſputationum, & ſecundo libro de Natura Deorum ab Archimede primùm, & deinde à Poſſidonio factam, omnes cœleſtium orbium conuerſiones ſuis motibus clariſſimè per-

perfectiſſimeque repræſentantem, quis humanum ac non potius diuinum aut dæmoniacum inuentum & opus credidiſſet? Huc etiam referri poteſt quod Albertus capite tertio libri ſui De motibus Animalium commemorat, duos in Germania natos eſſe pueros, quorum altero iuxta domorum oſtia incedente, omnia oſtia verſus latus ſiniſtrum illius aperiebantur, tametſi clauſa eſſent: idemque contingebat alteri puero illius fratri, verſus latus eius dextrum; & hoc dicit vidiſſe multos, negatq; id referri poſſe alio, quàm in proprietatem occultam quæ vtrique in eorum ortu indita eſt à cælo: quanquam ego vereor ne illud non fuerit verum: aut ſi fuit, non puto id naturaliter ſine interuentu & opera dæmonum fieri potuiſſe.

Quales Magi Perſarum. Si igitur tam mira ſunt naturæ opera; cur non ſapiens reconditiori naturalium rerũ cognitione vſuq; præditus ſimilia facere poſſet? Atque hæc eſt Magia naturalis. Tales erant apud Perſas Magi (ait Philo in libro, Quod omnis probus ſit liber) naturæ ſcrutatores, præ veritatis cognoſcendæ ſtudio, qui per otium diuinas virtutes contemplantur clarius, & alios iiſdem initiant myſteriis. Et in libro De ſpecialibus legibus. Veram, inquit, Magiam, hoc eſt, Perſpectiuam ſcientiam, per quam

Natu-

Naturæ opera cernuntur clarius, vt honestam expetendamque, non plebeij solum testantur, sed etiam Reges regum maximi, præsertim Persici, tam curiosi harum artium, vt regnare non liceat nisi familiariter cum Magis versato. B. Hieronymus exponens secundum Danielis caput: Magi, inquit, sunt, qui de singulis philosophantur, nec malefici sunt, sed Philosophi Chaldæorum, & ad artis huius scientiam reges quoque & principes eiusdem gentis omnia faciunt. Vnde & Magi in Saluatoris nostri natiuitate, primi ortum eius intellexerunt. *Matth. 2.* Huius artis excellenti peritia, censet Philostratus Apollonium Tyaneum mira quæ de eo narrantur, effecisse, idemque sensit de illo Iustinus martyr in quæstionibus ad Orthodoxos, quæstione vigesima quarta ita scribens: Apollonius, vt vir naturalium potentiarum & dissensionum atque consensionum earum peritus, ex hac scientia mira faciebat, non auctoritate diuina. Hanc ob rem in omnibus indiguit assumptione idonearum materiarum, quæ eum adiuuarent ad id perficiendum quod efficiebatur. Et Apollonij quidem opera quoniam facta sunt ex scientia rerũ naturaliũ ad corporalium actionũ hominum, non euertit De⁹. Sic ibi Iustin⁹, hui⁹ Magię naturalis fiducia ausus

Iustini martyris testimoniũ de Magia Apollonij Tyanei.

est Archimedes admirandum illud theorema ponere.

Archimedis sciētia potentia.

Qvantvmlibet onus quibuslibet viribus mouere: nec posuit modo, sed & apertissimè demonstrauit: & quia id regi Hieroni incredibile videbatur, speculationem illam ad praxim traduxit, ingentem nauem onerariam quam ingens hominum turba, vix maximo labore mouere poterat, hominibus multis ponderibusque impositis, procul ascidens, quieta impellens manu, vi quadam multifidæ machinæ, tranquillo quasi mari prolaberetur, ad se adduxit. Cumque Marcellus maximo exercitu terra marique Syracusas obsideret; Archimedes ad vrbis propugnationem, mirabiles terribilesque omnis generis machinas telaque huius Magiæ naturalis scientia adinuenit, quibus tantas hostium strages passim edebat, vt Romani incredibili admiratione terroreque perculsi, dicerent se non contra homines, sed contra deos pugnare. Quid dicam de stupendo illo Architæ Pythagorici commento? à quo plerique nobilium Græcorum tradunt, & apud Aul. Gellium libro decimo capite duodecimo Phauorinus Philosophus pro certo confirmat, simulachrum columbæ e ligno ratione quadam mechanica factum, volasse; ita erat

Plutarch' in Marcello.

Columba lignea volans.

erat ſcilicet libramentis ſuſpenſum, & aura ſpiritus incluſa atq; occulta concitum. Hac etiam arte ferunt Albertum Magnū, caput æneum, quod maxima ſpectantium admiratione loqueretur, fabricaſſe. Seuerinū etiam Boëtium, in epiſtola quadam ſiue à Caſſiodoro, ſiue à Theorico ad eum ſcripta, dicitur, huius artis vi, miracula feciſſe, hoc eſt, vt metalla mugirent, æneus anguis ſibilaret, aues ſimulatæ dulciſſimè canerēt, homines ærei in aëre buccinarentur. Verùm de his ſatis, illudque ratum & indubitatum ſit, eſſe quandam Magiam naturalem, quam qui tenent (pauciſſimi autem benè tenent) poſſunt mira facere, quæ rude vulgus putat opera & auxilio dæmonum fieri: Tum quia opera illa ſunt inuſitata; Tum quod ſecreta quadam ratione & aliis occulta fiant. Quamobrem plerique putant eiuſmodi homines habere conſortium cum dæmonibus, & non niſi eorum ope mira præſtare. Talem de ſe fuiſſe hominum opinionem, quodam loco ſcribit Galenus, Boetius libro primo de conſolatione, proſa quarta, quæritur ſe, propter reconditioris Philoſophiæ cognitionem, & quarundam rerū mirabilium effectionem, tanquam magicis & maleficis artibus imbutum, fuiſſe accuſatum & damnatum.

Caput æneum loquens.

Mira opera Boetij.

Naturalis Magia Salomonis.
3. Reg. 2.

Magiæ autem naturalis, non humano studio partæ, sed à Deo vel Angelis bonis acceptæ, manifestum est argumentum perfectissima rerum omnium naturalium scientia diuinitùs infusa Salomoni: per quam verisimile est, eum mira effecisse, aut certe si voluisset facere, potuisset. Iosephus certè libro octauo de Iudaicis antiquitatibus ait Salomonem instituisse occulta quædam remedia ad pellendos morbos & fugandos dæmones. Incantationes, inquit, composuit quibus morbi pellantur, & coniurationum modos reliquit scriptos, quibus ita fugantur dæmones, vt deinceps nunquam reuerti audeant: atque id sanationis genus etiam suo tempore apud Iudæos in vsu esse; & se vidisse Eleazarum Iudæum, præsente Vespasiano aliisque Principibus multos à dæmonibus vexatos, hac ratione liberasse. Modus curationis erat hic: admoto naribus dæmoniaci annulo, sub cuius sigillo inclusa erat species cuiusdam radicis à Salomone indicatæ, ad eius olfactum, per nasum contrahebatur dæmonium, & collapso mox homine, adiurabatur dæmonium ne amplius rediret, Salomonis mẽtione facta, & incarnationibus eius recitatis. Discessus autem dæmonis ab homine, illud erat indicium, quod iussu Eleazari

zari egrediens, vas plenum aqua ibi positum, inuisibiliter euertebatur. Hæc ex Iosepho. Sed profectò illa ratio eiiciendi dæmonem, non ex Magia naturali, sed ex superstitiosa & Diaboli artificio composita proficiscebatur; nec eam credibile est institutam esse à Salomone, nisi forte postquam is DEI gratiam perdidit, in cultum idololatriæ prolapsus. Iuuenis etiam Tobias, mirabilem vim eius piscis quem in Tigri ceperat Angelo Raphaele docere, cognouit nam sic Tobiæ dixit Raphael (vt legitur capite septimo illius libri) *cordis eius particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum, siue à viro, siue à muliere, ita vt vltra non accedat ad eos: fel autem eius, valet ad vngendos oculos, in quibus fuerit albugo & sanabuntur.* Simili remedio piscis, Gregorius Turonensis Episcopus, cum puer esset, diuinitus admonitus, patrem suum à grauissimo morbo liberauit. *3. Regu. 11.*

NONNVNQVAM etiam Magiam naturalem discunt homines à dæmonibus. Sic enim Magos Pharaonis eam didicisse, certum est. Immò ferè, qui hanc Magiam tenent, cũ sint homines minimè probi, & philosophiæ aliarumq; liberaliũ doctrinarum rudes & imperiti, non dubium est, quin vel ipsi eam artem à dæmo-

nibus didicerunt, vel ab his quibus eam dæmones tradiderunt. Vix enim vlli mortalium, aut certè paucissimis, nec nisi ijs qui acerrimo fuerint ingenio, & longinqui temporis diligenti obseruatione vsi, talis Magia naturalis contingere potest.

CAPVT IV.

An sit aliqua Magia non naturalis, hoc est, quæ non ad naturam, sed ad dæmones necessariò referri debeat.

MVLTA faciunt Magi, quæ nullo modo effici possunt per causas naturales, sed ea necessariò referri debent ad aliquas substantias incorporeas, q̃ occultè cum ipsis Magis & per ipsas operantur. Magi enim nõnunquam faciunt statuas è ligno vel alia materia factas, nullo extrinsecus impellente, moueri ex se motu progressiuo & humano, quin etiam loqui & respondere ad quæstiones de variis rebus propositas: si id fieret naturaliter, cum natura nunquam det operationem aliquam, nisi dando formam, ex qua illa

illa operatio procedit, ſupradictæ verò actiones, ſint tantummodo animalium perfectorum, & quædam propriæ hominis, oporteret in illa ſtatua productam fuiſſe animam ſentientem perfectam, & animam rationalẽ. At nec huiuſmodi animæ poſſunt eſſe ſubiectiuè in tali materia, qualem habent illæ ſtatuæ, quippe quæ carent vita & ſenſu, nec animalia perfecta poſſunt generari niſi ex ſemine à ſui ſimilibus, nec poteſt natura ſimul & generare animal perfectum, & perfectam illi magnitudinem dare: Neceſſe igitur eſt, prædictas operationes ſtatuarum, non à natura, ſed ab aliquo dæmone, qui intra illam ſtatuam latet, proficiſci. Deinde, Magi quædam manifeſtant occultiſſima, & quæ ratione humana nota eis eſſe non poterant, veluti furta clam facta, theſauros alicubi reconditos, res quę in remotiſſimis regionibus geruntur, quæ quiſque olim vel dixit vel fecit, denique prædicunt quædam futura, hæc autem opera ſunt mentis, & quidem ſublimioris atque præſtantioris, quam eſt humana. Præterea Magi cum volunt mira illa facere, certis quibuſdam veſtibus induuntur, ducunt quaſdam lineas, deſcribunt figuras, pingunt characteres, & aliæ quædam adhibent, quæ per ſe nec vim habent naturalẽ producendi illos effectus, nec præ

parandi materiam ad illos producendos, aut accipiendos: non igitur magi opera illa faciunt per causas naturales.

Adhæc, supra omnis naturæ corporeæ potestatem est illud quod nonnunquam faciunt magi, vt ad eorū præsentiam, & fores & alia loca quæ clausa sunt, repentè patefiant, interdum etiam se vel alios repentè ex hominū conspectu subducunt, quod de Apollonio Tyaneo memoriæ proditum est: is enim cum sisteretur in prætorio ante Domitianum Imperatorem, repentè ex oculis omniū euanuisse dicitur. His accedit quod Magi non faciunt hæc, nisi pronunciando certas quasdam voces & verba in quibus totam illi, vel maximam vim artis magicæ ponunt, voces autem & verba, cum ex se non habeāt aliam vim quam significandi, vel quodammodo afficiēdi auditum, non possunt esse causa vt aliquid fiat, nisi dupliciter, vel ratione rerum quæ illis verbis dicuntur, quæ res intellectæ ab audientibus, eos variè afficiunt & mouent præsertim adiuncta decenti conuenientique actionis & pronuntiationis ratione, & hoc modo oratorū & concionatorū verba, mouere solent audiētes, sed hic modus mouēdi, non nisi ad audientes qui intelligunt, pertinere potest: vel mouēt verba, propter suauitatē modi, quo modulatè

Quomodo voces possunt esse causa efficientes aliquarum rerum.

&

& artificiosè cum suauitate & dulcedine auditum afficiunt, qua ratione non solum homines, sed etiam animalia vocibus musicis variè affici & permoueri cernimus, neutrum autem horum reperitur in vocibus Magorum, non igitur per illas voces, tanquã per causas naturales, illos suos effectus producunt. Iam verò cum Magi ad faciendum quod volunt, adhibeant quasdam inuocationes, obtestationes, comminationes, sacrificia, postrationes corporũ, & alia eiusdem generis, quis non liquidò cernit hæc nõ posse referri ad naturã corpoream, ratione & intelligentia carentem, sed ea naturæ alicui incorporeæ & intelligenti, cuius magi opem implorant, & sine cuius concursu, quod intendunt, efficere non possunt exhiberi.

Postremò, ne quis vel ambigendi vel cauillandi reliquus sit locus, illud meo iudicio omnem tollit dubitationem, quod non solũ magi miranda illa opera per seipsos faciunt, sed quasi quædam dictata tradentes aliis, eadem per illos perficiunt: quin etiam vsu venit quosdam planè ignorãtes, an illa essent vel à dæmone tradita, vel magicis prauitatibus infecta, fidem tamen habentes illis sibi dictatis, eisque vtentes, mira etiam fecisse, quod apertè demonstrat, facultatem eiusmodi res perficiendi non

parandi materiam ad illos producendos, aut accipiendos: non igitur magi opera illa faciunt per causas naturales.

Adhæc, supra omnis naturæ corporeæ potestatem est illud quod nonnunquam faciunt magi, vt ad eorū præsentiam, & fores & alia loca quæ clausa sunt, repentè patefiant, interdum etiam se vel alios repentè ex hominū conspectu subducunt, quod de Apollonio Tyaneo memoriæ proditum est: is enim cum sisteretur in prætorio ante Domitianum Imperatorem, repentè ex oculis omniū euanuisse dicitur. His accedit quod Magi non faciunt hæc, nisi pronunciando certas quasdam voces & verba in quibus totam illi, vel maximam vim artis magicæ ponunt, voces autem & verba, cum ex se non habeāt aliam vim quam significandi, vel quodammodo afficiēdi auditum, non possunt esse causa vt aliquid fiat, nisi dupliciter, vel ratione rerum quæ illis verbis dicuntur, quæ res intellectæ ab audientibus, eos variè afficiunt & mouent præsertim adiuncta decenti conuenientique actionis & pronuntiationis ratione, & hoc modo oratorū & concionatorū verba, mouere solent audiētes, sed hic modus mouēdi, non nisi ad audientes qui intelligunt, pertinere potest: vel mouēt verba, propter suauitatē modi, quo modulatè

Quomodo voces possunt esse causa efficientes aliquarum rerum.

&

& artificiosè cum ſuauitate & dulcedine auditum afficiunt, qua ratione non ſolum homines, ſed etiam animalia vocibus muſicis variè affici & permoueri cernimus, neutrum autem horum reperitur in vocibus Magorum, non igitur per illas voces, tanquā per cauſas naturales, illos ſuos effectus producunt. Iam verò cum Magi ad faciendum quod volunt, adhibeant quaſdam inuocationes, obteſtationes, comminationes, ſacrificia, poſtrationes corporū, & alia eiuſdem generis, quis non liquidò cernit hæc nō poſſe referri ad naturā corpoream, ratione & intelligentia carentem, ſed ea naturæ alicui incorporeæ & intelligenti, cuius magi opem implorant, & ſine cuius concurſu, quod intendunt, efficere non poſſunt exhiberi.

Poſtremò, ne quis vel ambigendi vel cauillandi reliquus ſit locus, illud meo iudicio omnem tollit dubitationem, quod non ſolū magi miranda illa opera per ſeipſos faciunt, ſed quaſi quædam dictata tradentes aliis, eadem per illos perficiunt: quin etiam vſu venit quoſdam planè ignorātes, an illa eſſent vel à dæmone tradita, vel magicis prauitatibus infecta, fidem tamen habentes illis ſibi dictatis, eiſque vtentes, mira etiam feciſſe, quod apertè demonſtrat, facultatem eiuſmodi res perficiendi non

non esse naturalem. Nō me fugit, Petrum Apponensum, Cardanum, maximè verò Pomponatium in libro de incātationibus, eiusmodi opera Magorū, exclusis dæmonibus, ad solas causas naturales conatos esse referre, sed frustra & infeliciter. Verum eorum opinionem infra explicabimus & refellemus. Sciendum autem est, hanc nostrā sententiā quam hic docuimus & confirmauimus, ab omnibus Platonicis fuisse probatam & litteris traditam, hoc enim sensit Plotinus, Porphyrius, Iablicus, Proclus: hæc etiam fuit & Pythagoreorū doctrina, imò ante hos omnes idem in Pimandro sensit & docuit Mercurius Trismegistus.

CAPVT V.

An spiritus illi quorum opera & auxilio Magi mira faciunt, sint boni & mali.

SVBSTANTIAS incorporeas quæ fauent Magis, eosque iuuant, ad illa opera facienda, quæ non fiunt per causas naturales, sed excedunt naturæ corporeæ potestatem, non esse bonos Angelos, sed malos, quos trito iā vocabulo Dæmones appellamus, multis sanè firmis manifestisq; argumētis ostendi & concludi potest.

Primo,

Primo eiuſmodi ſpiritus iubent ſe à Magis adorari tanquā deos, ſibiq; ſacrificia fieri, hoc autē eſt proprium dæmonū, qui hono rem diuinitatis, quem à principio affectan tes aſſequi non poterunt, decipiendis hominibus, aliquo modo obtinere cupiunt. Boni autem angeli, eiuſmodi honores non ſolum non optant, ſed etiam vehementer aduerſantur. Vnde legimus in Apocalypſi, Angelū quendam prohibuiſſe ne Ioannes ipſum adoraret, dixiſſeq; : *vide ne feceris, conſeruus enim tuus ſum, &c. Deū adora.* *Apoc. 19.* DeindeMagi ſunt homines flagitioſiſſimi, & artibus magicis abutuntur ad inferendum exitium aliis, hoc eſt, ad patranda adulteria, furta, homicidia, atq; adeo infanticidia: boni autem Angeli, nec maleficis hominibus fauent, & ab eiuſmodi ſceleribus abhorrent. Poſthæc, Magi multa miſcent mendacia multaſq; fallacias, quibus homines circumueniunt, & decipiunt: ad quod Angeli boni cooperari non poſſunt. Præterea Magi inuocando eos quorum abutuntur opera, minantur illis quędam impoſſibilia niſi venerint: & cum venerunt, imperant illis, & cogunt ne inde diſcedāt, hoc autem imperium non poſſunt habere homines in Angelos bonos: habent autem in Dæmones, vel quia ſuperior dæmon, cum quo Magi habent ſocietatē, & fœdus

Quomodo Magi Dæmonibus imperent.

fœdus fecerunt, cogit inferiores dęmones parere iussis Magorũ, vel simulãt dęmones se cogi à Magis, cum tamẽ id voluntariè faciant, nec ab illis cogi queant, quo facilius decipiãt homines, tantam vim & auctoritatẽ Magorum admirãtes, & illis fidẽ adhibentes. Quod autẽ Dominus noster argumentatur, se non eiicere dæmones potestate principis dæmonũ, quia non potest Satanas Satanã eiicere, alioqui regnũ eius diuideretur, nec diu stare posset, intelligendũ est de perfecta eiectione dęmonis ab homine, hoc est, tam ex corpore eius quã ex animo, vel de eiectione quæ proficiscitur ex odio dęmonis, & desiderio euertẽdi imperium quod habet in homines. His adde, quia vt benè, inquit Euseb. lib. 5. De pręparatione Euangelica cap. 7. vnde potuerunt Magi discere verba illa & cęremonias quibus dęmones aduocant, eosq; vel loco, vel annulo, vel vasi, vel statuę, vel aliis rebus adesse cogũt? Vnde scire quibus sacrificiis, libamentis aut suffimentis dęmones auertantur & fugentur, vel oblectentur & alliciantur? & alii quidem dæmones, aliis rebus, vnde: inquam homines hæc discere potuissent, nisi ab ipsis dæmonibus.

Matth. 12.
Luc. 11.

Quid quod non est credibile, hominẽ posse imperare Angelis bonis, eosq; vel reluctantes cogere & compellere ad aliquid faci

aciendũ, quod tamen Magos facere disertissimis verbis declarauit Prophyrius Philosophus in epistola ad Anebonum Ægyptium, quam Eusebius lib. 5. de præparatione Euangelica cap. 6. scriptis suis inseruit, ex ea verò nonnulla quæ ad rem præsentem maximè pertinent, hic adscribam. Proponit autem in ea epistola Porphyrius nonnullas dubitationes circa ea quę Magi faciunt dæmones inuocando. Prima dubitatio est, Quomodo Magi inuocant & obsecrant dæmones tanquam superiores, & eisdem tamen tanquam inferioribus imperant, & quod volunt, facere eos cogunt. Secunda: Cur Dii Magorum iubent homines esse iustos, ipsi autem à Magis iussi, multa patrant iniqua & flagitiosa. Tertia nolunt: illi exaudire Magũ, qui non multis diebus ante se abstinuerit à Venere ipsi tamen iussu Magorum illiciunt & incitant homines ad turpes & nefandas libidines. Quarta: volunt Magum inuocaturum ipsos, ante ab esu carnium abstinere, cum ipsi tamen nidore ac sanguine cæsorum animalium maximè oblectentur. Quinta: ei, qui mortuũ tetigit, ad operationes Magicas accedere nõ licet, cum tamẽ mortuis & cadaueribus animalium res magicæ ferè peragantur. Sexta: Magi minãtur Soli & Lunę, & diis cœlestibus, dicentes se concisu-

Dubitationes nouem Porphyrii de iis quæ faciũt aut dicunt Magi inuocando Dæmones.

cisuros cœlum & arcana Isidis edicturos, & Osiridos membra Typhoni tradituros, nisi Dii aduenian & respondeant ipsis, absurdum tamen videtur, Deos quasi infantes, eiusmodi fictis minis & terroribus cõmoueri. Moueri autẽ eos istis minis, Cheremon sacer scriba testatur, & hæc esse illa inquit, quibus dæmones maxime coguntur. Septima: preces autem & orationes, quibus vtuntur Magi inuocantes suos Deos, inanes & ridiculæ videntur? sic enim eos compellãt: Tu, inquiunt, qui è limo emersisti, qui sedes in loco, qui nauigio nauigas, qui singulis horis formam cõmutas, & in singulis Zodiaci signis commutaris. Atq; his precationibus & adiurationibus aiunt Deum se hominis visui subiicere. Octaua: Quid sibi volunt verba illa barbara, & nihil planè significantia, quibus Magi vtuntur ad deos suos aduocãdos? nã si ad verborum significationem Dii respiciunt, quacunque voce eadem res significetur mouebuntur: non enim dii sunt Ægyptii vel Scythæ, vel illis linguis vtuntur, aut illas tantum norunt. Nona: cum dæmones sint supra ordinem rerum sensibilium, quomodo possunt rebus sensibilibus vel allici, vel etiam cogi? quare aut Magorum malignitate hæc omnia sunt excogitata, qui nostras passiones Deo attribere

au

ausi sunt: aut aliter homines de Deo cogitant, quam rei veritas habeat. Hæc in illa epistola Prophyrius. Iamlicus autem, quem Simplicius & alii ob magnam peritiam rerum diuinarũ, cum incredibili studio & religione coniunctam, diuum prænominare solent, in libro, quę de mysteriis Ægyptiorum scripsit, ad supradictas omnes Porphyrii dubitationes respondere conatur: sed eiusmodi sunt omnia eius responsa, vt mihi quidem videantur esse magis incredibilia & absurda, maioribusque implicata difficultatibus, quam illæ ipsæ, quæ propositæ sunt dubitationes.

Notabilis dubitatio.

Sed quæret aliquis, cur Dæmones non nisi sub certis quibusdam cœli constellationibus, & non nisi certis quibusdam, vel lapidibus, vel herbis, vel figuris aut aliis signis adhibitis aduocentur à Magis, nec aliter opera magica fiant? Respondeo, id quidem facere dæmones varias ob causas. Primò vt inducant homines in eum errorem, vt credant esse aliquod numen & diuinitatem in stellis, easque pro Deo adorent & colant. Deinde, vt simulando per stellas multa maleficia, multaque incommoda & detrimenta inferri hominibus, infament eas, & exosas reddant hominibus. Præterea, quia dæmones, cum non nisi per causas naturales operentur, animaduertũt

secun-

ſecundum certas aliquas conſtellationes, materiam circa quam operari volunt magis affici & præparari ad effectus illos accipiendos. Hinc vt, vt nonnunquam dæmones ſecundum incrementa Lunę, maximè quoſdam vexent, qui propterea vocantur Lunatici, quos Dominus ſanaſſe dicitur in Euangelio Matthæi cap. 4. & 13. cum enim cerebrum hominis, auctore Ariſtotele, ſit omnium corporis partium humidiſſimũ, ideoque maxime ſubiiciatur poteſtati Lunæ, quæ magnam habet potentiam & vim commouendi humores, in cerebro autem perficiantur actiones interiorum ſenſuum, hinc fit, vt dæmones ſecundum incrementa Lunæ, maximè perturbent phantaſiam hominis, quia vident tunc cerebrum eius ad id eſſe magis præparatum. Portò dæmones, ſicut dixit beatus Auguſtinus 21. de ciuitate Dei, cap. 6. alliciuntur herbis, lapidibus, animalibus, carminibus aliiſque ceremoniis, non tanquam animalia cibis, ſed vt ſpiritus ſignis, ea ratione, vt hæc illis exhibentur in ſignum diuini honoris, cuius illi ſunt cupidiſſimi. De hoc vide S. Thomam prima parte. quæſtion. 115. art. 5.

Capv

CAPVT VI.

Quæ opera admiranda poßint facere dæmones vel per se ipsos, vel per Magos.

DVo sunt hic ponenda ex sacris literis satis manifesta, vnum est, dęmones per se ex vno loco in alium moueri, & quidē maxima celeritate. Legimus enim in libro Iob, Satan Deo interroganti vnde venerit, respondisse: *Circuiui terram & perambulaui eã*, & Dominus in Euãgelio ait quendam spiritum nequam egressum ab homine quem tenebat, perambulasse per loca arida & inaquosa, & iterum assumptis aliis septem spiritibus nequioribus se, ad eundũ illum hominē reuertisse: & Petrus admonet fideles vt sobrii sint & vigilent quoniã aduersarius eorũ diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quē deuoret. Alterũ quod hoc loco ponimus est dæmonem non solum posse mouere se ipsum, sed etiam alia corpora, ex vno loco in alium transferendo. Id quoq; ex sacris literis certum est: Dæmones enim per peccatum non perdiderunt dona naturalia: sicut igitur Angeli naturali vi mouent orbes cœlestes, sic dæmones possunt moue-

Iob.1.& 2.

Matth.12.

1.Pet.5.

Dan. 14. re alia corpora: & ſicut Angelus ille Prophetam Habacuch capillo capitis apprehenſum, ex Iudæa, Babylonem vſq; tranſportauit, indeq; reportauit in Iudæam, ita poſſet dæmon idem facere, quin imò id eum feciſſe certum eſt: legimus enim diabolum, Dominum noſtrum tuliſſe in pinnaculum templi, & in montem excelſum.
Matth. 4. Nec hoc loco diſputandum eſt, an talis virtus motiua dæmonis, ſit diſtincta ab intellectu & voluntate eius: nam diſtinctam eſſe equidem arbitror, licet plerique negẽt. Verum eius quæſtionis tractatio aliena eſt huic loco. Nec definitio nota quanta ſit virtus motiua dæmonis, vel quot corpora aut quanta mouere queat & non amplius, id enim incognitum mortalibus puto, exiſtimo tamen in dæmonibus ſuperioribus maiorem eſſe hanc vim motiuã, inferioribus verò minorem: ſicut enim eorum naturæ ſunt vel perfectiores vel imperfectiores, ita quoq; eorum potentiæ ſunt vel fortiores vel imbecilliores. Nam quia Angelus eſt terminatæ ſpeciei & definitæ naturæ & perfectionis, ideo nec poteſt eſſe vbiq; locorum, neque poteſt quantacunque velocitate quantũlibet corpus mouere. Pręterea ſciendum eſt, duplicem eſſe dęmonũ actionẽ, quæ à Philoſophis vocatur tranſiens, alteram immediatam quæ immedia-

Duplex actiõ dæmonum transiens.

tè proficiſcitur à dęmone, & hæc eſt motus localis quo mouet corpora, nam ſicut intelligentiæ non per aliqua media inſtrumenta, ſed immediatè mouent orbes cœleſtes, ſic dæmones immediatè poſſunt mouere corpora ſecundum locũ. Altera eorum operatio tranſiens, eſt mediata, nempe quæ motionem localem ab ipſis factam conſequitur: dæmones enim afferendo ex variis locis & inuicem applicando cauſas naturales & agentia inuicem & patientia cõponendo, varios producũt effectꝰ qui effectꝰ immediatè quidẽ exiſtũt ex cauſis naturalibus, mediatè verò à dæmonibus qui illas cauſas præſentes fecerunt, & materiis quæ ab illis aptæ ſunt pati accommodarunt. His poſitis, quænam opera mira dæmones poſſint facere, demonſtremus.

Opera quæ poſſunt dæmones facere.

Principio, per motum localem multa poſſunt dæmones facere, quæ fidem excedere videantur, quorum nonnulla hic ſubiiciam exempla. Primo poſſunt ignem ex ſuperiore aeris parte demittere, quo multa conſumant & perdant: poſſunt etiam immittere vehementes & turbulentos, ventos, qui magna diruant ædificia, ſicut feciſſe legitur aduerſus Iob. *Cecidit* (*inquit ſcriptura*) *ignis de cœlo & tactas oues pueroſque conſumpſit, & repentè ventus irruit à regione deſerti, & concuſſit quatuor angulos*

Iob. 1.

los domus quæ corruẽs oppressit liberos tu
& mortui sunt. Potest dæmon grauissima
tempestates & procellas in mari excitare
vel aquas maris ab imo commouendo, ve
per concitatissimos ventos. Potest terra
magnis motibus concutere, vel immitte
do vehementem aliquem spiritum in ca-
uernas terræ, vel in illis inclusum vehemẽ-
tissimè agitando. Sic fortasse fieri potuit
quod narrat Philostratus de duobus doliis
quæ vidit Apollonius apud Indos, quæ a-
perta, imbres & ventos emittebant, clausa
verò eadẽ cohibebant atq; compescebant
Secundò potest trãsferre ex vno loco in a-
lium quantũuis remotũ, vel homines, ve
Matth. 4. animalia, vel quęuis alia corpora. Sic dia
bolus Christum tulit in pinnaculũ templ
& in montem excelsum, & historia Eccle
siastica narrat, Simonẽ Magum à dæmon
bus per aera euectum esse in cœlum. In hi
storiis etiam Gentiliũ traditum est, non
nunquam visos esse serpentes, dracones &
homines per aera volantes, quin etiam Al
bertus tradit nonnunquam boues seu vi
tulos pluisse: quod hac ratione factum e
se existimãdum est. Tertiò potest dæmo
subito res præsentes è conspectu homin
subtrahere, atque ita reddere inuisibile
sicut Apollonius cum esset in conspectu D
mitiani Imperatoris, repente ex oculis o
mniu

mnium excessit, & nisi volumus fabulam fuisse id, quod de Gyge memorat Plato & Cicero, hac etiam ratione dicemus, Gygẽ cum volebat, potuisse latere oculos pręsentium & spectantium, idque fecisse, non vi & potestate eius annuli quem gestabat, vt illi tradunt, sed potius dæmonum artificio Quartò potest facere, vt statuæ vel aliæ res inanimatæ ambulent & incedant more hominum, dæmone illas mouente, & motum moderante: sic factum est quod ex Philostrato supra commemorauimus, de tripodibus lapideis, & pincernis æreis qui apud Iarcham præsente Apollonio, in conuiuio per se mouebantur, & more famulorum ministrantium mensis, & pocula & fercula conuiuis suo loco & tempore præbebant. Quintò: possunt facere, vt statuę, arbores, animalia loquãtur more humano qua ratione fieri potuit, quod narrat Valerius Maximus lib. I. cap. vlt. de simulachro Iunonis Monetæ, quod Romani Veiis Romam transferre religionis ergo cupiebant. Cum enim quidam militum per iocum interrogaret illud simulachrum an Romam migrare vellet, velle se respondit: qua voce audita, lusus in admirationem & religionem versus est. Simulachrum etiam Fortunæ muliebris, à matronis Romanis cum æde sua consecratum, bis locutũ esse, idem

Plato in 2. de recep. Cic. lib. 3. de offic.

Statuæ per se incedentes.

Statuæ loquẽtes more humano.

idem Valerius auctor eſt, his verbis, Ritè me matronæ vidiſtis, ritè me conſecraſtis. Et Caio Volūnio & Seruio Sulpitio Coſs. dicitur, bos humano ſermone locutus, bello etiam Punico ſecundo fertur. Cneo Domitio, bouem dixiſſe: Caue tibi Roma. Huc quoque pertinet quod narrat Philoſtratus, cum Apollonius eſſet cum Gymnoſophiſtis Æthiopum, quorum princeps erat Theſpecion, eius tacito iūſſu, arborē vlmum humana voce Apollonium ſalutauiſſe. Nec putandum eſt vel leones, vel arbores, vel alias res inanimas modo hominum loqui poſſe, ſed dæmonē eſſe qui ſermones illos articulatos & humanis ſimiles in aere formet iuxta, vel intra illa corpora: Sic Angelus qui occurrit Balaam ei mortem intentans, fecit vt eius aſina loqueretur: nam etiam videmus eſſe quoſdā qui per organa vel alia inſtrumenta muſica, tanto artificio modificare ac temperare poſſint flatū quo illa pulſantur & reſonāt, vt voces & cantus hominū ęmulari & reddere videantur. Sexto: poſſunt facere vt animalia mirabili quadam ratione ſe ipſa moueant, & quædam agant, quæ ſine intelligentia & ratione, nec ea quidem, vulgari, ſed admodum ſolerti & prudenti minimè fieri poſſe videantur: tale eſt quod narrat Valerius lib. I. cap. 8. quod eſt de Mi-

Num. 22.

racu-

raculis, de ſerpente illo Æſculapii, quem Romani quaſi volentem & intelligentem, & quædam rationis ac religionis, nec non diuinitatis cuiuſdam ſigna dãtem, Epidauro Romam aduexerunt, huius etiã generis eſt quod narrat Philoſtratus lib. 5. cap. 15. de leone quodam mãſuetiſſimo, qui loro, veluti canis, in Ægypto per vrbes ducebatur, contrectantibus ſe, non modò non nocens, ſed etiam blandiẽs, qui ad genua Apollonii modo ſuplicantium hominũ humiliter ſe abiecit: quem aſpiciens Apollonius, ad eos qui aderant. Hic, inquit, leo me rogat vt vos doceã hominis animã illum habere: fuit enim hic quondã Amaſis Ægyptii rex, quæ ſimul atq; dixit Apollonius, leo miſerabiliter fremẽs, lachrymabilem rugitum edidit, tum dentibus inſtendens, cum plorare videretur, vbertim lachrymas fundebat. Hunc inquit Apollonius Leonem, cenſeo Leontopolim mittẽdum, & in templo collocandum: regem enim in regiam belluam conuerſum, tanquam, egenum mendicare indignum iudico. Hæc ille, quæ omnia arte magica Apollonii & opera dæmonũ facta ſunt, quo faciliùs error Pythagoricus de tranſmigratione animarum humanarum in varia beſtiarum genera, hominibus perſuaderetur. Septimo, quod in hiſtoriis Romanorum

Fabula Leonis Apollonii.

legitur, & à nobis ſupra eſt commemora-
tum, Claudiam mulierem Veſtalem, quo
ſuam pudicitiam probaret, nauim ita hæ
rentem in Tiberi, vt multi eam homines
loco mouere non poſſent, Zona ſua quo
volebat, nullo labore traxiſſe: Et Tucciā
item Veſtalem, aquam Tiberi hauſtam,
ad Capitolium vſque cribro tuliſſe: hæc
inquam, facta ſunt opera Dæmonis, qui &
nauim occultè promouebat, & aquam ne
per cribrum dilaberetur, ſuſpenſam tene-
bat. Octauò: poteſt facere, vt ſubito glo-
bus aliquis igneus vel flamma appareat,
vel circum aliquem fulgeat, ſicut Plinius
lib. 2, cap. 107. Seruio Tullio dormienti, ex
capite flammam emicuiſſe, & L. Martio in
Hiſpania interemptis Scipionibus concio
nanti, & milites ad vltionem exhortanti,
arſiſſe ſimili modo. Nonò, poteſt aquas flu
minum dirimere & eas retro pellere, ita vt
flumina retro fluere videantur: quod Pli-
nius ſuo tempore accidiſſe ſcribit lib. 2. ca
103. his verbis: Amnes retro fluere, & no-
Amnes retro fluētes.
ſtra vidit ætas Neronis principis annis ſu-
premis, ſicut in rebus eius retulimus. Dec
mò, poteſt Dæmon varia corpora variè fo
mata aſſumere, eaque mouere, ita vt ho
mo vel Angelus, vel leo, aut aliud quod
uis animal videatur, idque facit vel ad ex
terrendos, vel ad decipiendos homines. L
gimu

gimus enim B. Antonio Dæmones in varĳs animalium formis,& quidem horribilibus ac terrificis, ad eum perterrefaciendum & à sancto proposito remouendum apparuisse. Sic accipiendum est quod scribit Valerius Maximus lib.1.cap.8. Romanis apud lacum Rheginum pugnantibus cum acie Tusculanorum, Castorem & Pollucem Romanarum partium propugnatores, visos hostiles copias penitus fudisse,& Publ. Vatinio noctu vrbem petenti,obuios esse factos duos iuuenes, excellenti forma,albis equis insidentes, nunciantes illo ipso die Persam regem à Paulo fuisse captum: quod ita euenisse postea compertum est. Vndecimò,potest Dęmon repræsentare varias figuras cuiuslibet rei, vel auri,vel gemmarum,vel dapum,vel hominum. Nam sicut pictores sculptoresue ex materiis sibi subiectis, varias formas & figuras rerum effingunt,& interdum tales, vt veræ ac naturales videantur,sicut traditur de illis vuis à Zeuxide pictis, adeo perfectè naturales vuas reddentibus,vt eas ab auibus appetitas esse dicatur. Sic Dæmon ex aere condensato, vel alia quauis materia, cuiuslibet rei figuram effingere potest: cuius rei supra ex Philostrato exemplum posuimus, lamiæ cuiusdam quæ Menippo quē decipere volebat, maximas

Plinius lib 35.cap.10.

opes, pretiosa ornamenta, magnam copiam vini & epularum ostentabat, quæ Apollonius ostendit esse tantum inania simulachra & imagines earum rerum quæ videbantur. Duodecimò: possunt concitare & conturbare humores, vel spiritus qui sunt in corpore humano, disiungere etiam atque distrahere partium compages & connexiones, qua re grauissimos morbos & & acerbissimos cruciatus efficiunt, sicut in iis qui à dæmonibus torquentur, cernere licet. Decimotertiò: possunt etiam spiritus animales, qui interiorum sensuum functionibus peragendis inseruiunt, ita mouere & conformare, vt res quasdam vel prę teritas, vel præsentes, vel futuras repræsentent: possunt etiam eosdem spiritus, in quibus insunt species rerum sensibilium extrinsecus per sensus exteriores impressæ, vsque ad ipsos sensus exteriores deuoluere, ita vt etiam qui vigilant, videantur sibi aliquid videre, audire & facere quod reuera non est: hoc enim videmus accidere phreneticis: quod igitur homini vi alicuius morbi contingit, dubitandum non est etiam id dæmonum artificio in homine effici posse. Decimoquartò, possunt dormientium phantasmata mouere & conformare ad repræsentandum aliqua futura quæ dęmones cognoscunt esse futura,
vt

vt ita decipiant homines fidem habentes ſomniis, & ex ipſis actiones humanas vel ſuas, vel aliorum cognoſcere vel dirigere velint: atque hinc quidem ortum duxit diuinatio per ſomnia, cuius diuinationis exempla ſunt quamplurima apud Valerium Maximum lib. 1. & apud Ciceronem in libris de Diuinatione. Simili Dæmonum artificio, fidem & veritatem inuenit apud Gentiles Augurum & Aruſpicum diſciplina, quæ per volatū vel garritum auium diuinans, vel per inſpectionem extorum animalium cæſorum, vel per electionem ſortium eiuſmodi enim rebus Dæmon ſe ingerit & immiſcet, quo mentes hominum ſuperſtitionibus imbuat, & variis erroribus implicet. Nam quod in Romanis hiſtoriis traditur, in victimæ opimę quam Iulius Cæſar immolauerat, extis nō eſſe inuentum cor, & in aliis vel iecur, vel principem aliam partem corporis non eſſe repertam, non alia ratione quam Dæmonis occulta vi, partes illas ablatas eſſe credendum eſt. Decimoquintò: poſſunt Dæmones ſenſus exteriores immutare & ſeducere dupliciter. Primò extrinſecus, obiiciendo ſenſibus varia ſenſibilia non vera, hoc eſt, non talia qualia videntur, ſed ſolas eorum imagines & ſimulachra, vel intrinſecus commouendo ſpiritus & humores,

 quo-

quorum commotione etiam ſenſus exteriores variè afficiuntur & turbantur, vt nō rectè iudicent de ſuis obiectis, id quod cernimus ſenſibus exterioribus phreneticorum accidere. Decimoſextò, poſſunt varias paſſiones vel amoris vel odii, vel timoris vehementer excitare in homine, idq; facere dupliciter, vel obiiciendo ſpecies rerum, quæ ad tales paſſiones excitandas plurimum valent, vel interius mouendo phantaſmata ad ſimiles res præſentandas, vel agitando & accendēdo humores qui ſunt harum paſſionum materia, nimirum vel ſanguinem, vel atram aut flauam bilem. Atque hæc ſunt & alia horum ſimilia quæ dæmones per motum localem facere poſſunt, & interdum quidem faciunt: neque enim quæcumque poſſunt facere, licet eis facere, ſed quantum eis per diuinam prouidentiam permiſſum eſt, habent enim potentiam à Deo reſtrictam & quaſi ligatã, quam eis interdum laxare ſolet Deus, vel

Iob.1.& 2. ad exercendos bonos, vt aduerſus Iob, vel
3.Reg.22. ad puniendos malos vt aduerſus Achab
ſupra 18. & Prophetas eius, ſicut enim Dæmones, permiſſu Dei, ingreſſi in porcos, præcipitarunt eos in mare: ſic homines in omnia malorum tam culpæ, quam pœnæ genera deturbarēt, ſi eis Deus, quantã vellent potentię ac militię ſuę exercendę poteſtatem faceret.

Per

Per alteram porrò actionem Dæmonum, quę non est motus localis eorum, sed eum consequitur, hoc est, per actiones causarum naturalium, quas Dæmones inuicem applicarunt & temperarunt mira quoque Dæmones possunt efficere. Sunt enim singulares quædam virtutes occultæ & ignotæ hominibus, sunt, in quam, in certis quibusdam aquis, terris, succis, gemmis, lapidibus, herbis, lignis, animalibus, & in ipso hominis corpore mirabilium ac penè incredibilium operum effectrices: quarum rerum exempla, supra tractando tertiam quęstionem, nonnulla posuimus, sed plurima repeiiuntur apud Solinum, Plinium & Albertum in libris de Mineralibus & Animalibus. Hæ virtutes quibus in rebus naturalibus insint, vbi locorum lateant, quibus cum rebus componi & misceri ac temperari debeant, quo tempore tempestiuè & opportunè ad operandum adhiberi oporteat, notissimum est Dæmonibus, quas etiam vndecunque & quocunque voluerint, maximâ facilitate, celeritateque clam homines transferre possunt. Huiusmodi autem effectus, quatuor ob causas sunt hominibus admodum mirabiles. Primò quia sunt noui & inusitati. Secundò quia modus quo Dæmon illos molitur, est occultus & inuisi-

quorum commotione etiam ſenſus exteriores variè afficiuntur & turbantur, vt nō rectè iudicent de ſuis obiectis, id quod cernimus ſenſibus exterioribus phreneticorum accidere. Decimoſextò, poſſunt varias paſſiones vel amoris vel odii, vel timoris vehementer excitare in homine, idq́; facere dupliciter, vel obiiciendo ſpecies rerum, quæ ad tales paſſiones excitandas plurimum valent, vel interius mouendo phantaſmata ad ſimiles res præſentandas, vel agitando & accendēdo humores qui ſunt harum paſſionum materia, nimirum vel ſanguinem, vel atram aut flauam bilem. Atque hæc ſunt & alia horum ſimilia quæ dæmones per motum localem facere poſſunt, & interdum quidem faciunt: neque enim quæcumque poſſunt facere, licet eis facere, ſed quantum eis per diuinam prouidentiam permiſſum eſt, habent enim potentiam à Deo reſtrictam & quaſi ligatā, quam eis interdum laxare ſolet Deus, vel ad exercendos bonos, vt aduerſus Iob, vel ad puniendos malos vt aduerſus Achab & Prophetas eius, ſicut enim Dæmones, permiſſu Dei, ingreſſi in porcos, præcipitarunt eos in mare: ſic homines in omnia malorum tam culpæ, quam pœnæ genera deturbarēt, ſi eis Deus, quantā vellent potentię ac militię ſuę exercendę poteſtatem faceret.

Iob.1.& 2. *3.Reg.22.* *ſupra 18.*

Per

Per alteram porrò actionem Dæmonum, quę non est motus localis eorum, sed eum consequitur, hoc est, per actiones causarum naturalium, quas Dæmones inuicem applicarunt & temperarunt mira quoque Dæmones possunt efficere. Sunt enim singulares quædam virtutes occultæ & ignotæ hominibus, sunt, in quam, in certis quibusdam aquis, terris, succis, gemmis, lapidibus, herbis, lignis, animalibus, & in ipso hominis corpore mirabilium ac penè incredibilium operum effectrices: quarum rerum exempla, supra tractando tertiam quęstionem, nonnulla posuimus, sed plurima repetiuntur apud Solinum, Plinium & Albertum in libris de Mineralibus & Animalibus. Hæ virtutes quibus in rebus naturalibus insint, vbi locorum lateant, quibus cum rebus componi & misceri ac temperari debeant, quo tempore tempestiuè & opportunè ad operandum adhiberi oporteat, notissimum est Dæmonibus, quas etiam vndecunque & quocunque voluerint, maximà facilitate, celeritateque clam homines transferre possunt. Huiusmodi autem effectus, quatuor ob causas sunt hominibus admodum mirabiles. Primò quia sunt noui & inusitati. Secundò quia modus quo Dæmon illos molitur, est occultus & inuisi-

bilis. Tertiò quia ſicut homines variè temperando & accommodando res naturales poſſunt aliquos effectus producere, quos nunquam per ſe cauſæ naturales produxiſſent, ſicut patet in arborum inſitionibus, in diſtillationibus aquarum, in ciborum & condimentorum confectionibus & in medicamentorum compoſitionibus, ſic Dæmones, effectus aliquos ſingulares, per cauſas naturales poſſunt producere, quos ipſæ per ſe nunquam produxiſſent. Quartò quia vt inquit S. Thomas 3. libro aduerſus Gentes, cap 103. & prima parte, quæſt 110. art. 2. ad 3. cum Angeli vel dæmones adhibent cauſas naturales ad effectus aliquos procreandos, vtuntur eis tanquam inſtrumentis, non ſecus quam medicus vtitur herbis ad ſanandum, ex inſtrumento autem procedit effectus non tantùm virtuti eius reſpondens, ſed etiam ea ſuperior & præſtantior, nempe reſpondens virtuti principalis agentis à quo mouetur ad operandum illud inſtrumentum, quẽadmodum ſecuris non ſolum ſecat, ſed etiam facit lectum vel menſam, vel hominis ſtatuam, vt eſt inſtrumentum hominis ex arte operantis: & calor naturalis qui eſt in ſemine, vel in animali, non ſolum calefacit rarefacit, aut ſegregat, ſed etiam generat ſanguinem carnes & oſſa, in virtute ani-

mæ vel animalis cuius eſt inſtrumentum. Sic etiam cauſæ naturales interdum producunt effectus præſtantiores ſuis ipſarũ virtutibus, ex eo quod ſunt inſtrumenta Angelorum vel Dæmonum à quibus mouentur & reguntur, Poſſet igitur Dæmon plurimos morbos arte medicinæ, quam homines callent incurabiles, magna, celeritate ac facilitate ſanare: tum quia nouit optimè omnes morborum etiam abſtruſorum cauſas & affectiones; tùm quia ſcit omnia genera remediorũ, & idoneam eorum applicationem; ſed non omnes tamen poſſet ſanare, quia ſunt morbi aliqui ſimpliciter incurabiles.

CAPVT VII.

Quas res Dæmon nec per Magos, nec per ſe ipſum poßit efficere.

PER motum localem, qui eſt immediata eius operatio tranſiens, multa non poteſt facere Dæmon. Primò enim, vt inquit S. Thomas in Quæſtionibus de Potentia, quæſt.16.art.8. Et 3. libro aduerſum Gentes, cap.108. non poteſt deſtruere aut ſubuertere ipſum vniuerſum;

ſunt enim Dæmones partes vniuerſi, pars autem non habet vim atque poteſtatem in totum cuius eſt pars, & vt inquit Paulus ad Hebr. 2. *Non ſubiecit Deus Angelis orbem terræ.* Nec poſſunt peruertere ordinem vniuerſi, cum auctore Ariſtotele, bonum vniuerſi ſit ordo: Non poſſunt item perturbare, vel ſuis locis commouere principes partes mundi, ex quibus eius integritas coaleſcit. Non poſſunt ſiſtere cœlum vel motum eius in contrarias partes agere. Non poſſunt elementum aliquod ex vno loco in alienum transferre. Non poſſunt facere vt detur vacuum, cum vacuum tollat coniunctionem, connexionem atque ſubordinationem omniũ partium vniuerſi, in quo eius conſeruatio atque gubernatio conſiſtit. Dixi non poſſe Dæmonem eiuſmodi res facere, vel ſimpliciter, vel ſecundum potentiam ordinariam eis à Deo conceſſam, & quam eis concedi poſcit æquiſſima diuinæ prouidentiæ ratio. Et cum Dæmones habeant vim motiuam definitam, alij quidem maiorem alij verò minorem, non poſſunt quantumlibet corpus, quantalibet velocitate mouere, ne dum in inſtanti. Non poſſunt facere vt duo corpora ſint ſimul in eodẽ loco vel vnũ corpus in duob. locis ſimul, vel vt vnum penetret dimen-

ſiones

ſiones alterius. Nec poteſt Dæmon diſtans à corpore, illud mouere ſecundum locum, quia mouens & mobile debent eſſe ſimul: alioqui poſſet mouere per vacuum, & per quantamcunque diſtantiam. Non poteſt transferre corpus de extremo ad extremũ & non per medium.

Multa quoque ſunt, quæ per alteram actionem Dæmonum quam mediatam diximus, cuiuſmodi eſt naturalis alteratio, corruptio, generatio rerum naturalium, non poſſunt à Dæmonibus effici. Non enim poteſt Dęmon immediatè producere vllam formam ſubſtantialem vel accidentalem; cum enim ſit incorporeus, non poteſt immediatè alterare materiam corporalem, vnde formæ naturales educuntur. Secundò, non poteſt aliquid creare ex nihilo, tum quia id requirit infinitam virtutem actiuam, qualem Deus ſolus habet, tum quia nec motus localis Dæmonis, nec operatio quam per cauſas naturales exercet, in nihilo recipi, aut circa nihil verſari poſſunt. Tertiò, non poteſt ex quolibet facere quodlibet. Quartò, nec per quamlibet cauſam vel inſtrumentum poteſt quemlibet effectum producere: ſicut medicus non poteſt per quamlibet medicinam, quemlibet morbum ſanare, nec artifex per quæuis inſtrumenta, quodcunq;

cunq; voluerit opus perficere : atque hoc est quod Augustinus compluribus locis docet, nec Dæmones nec Angelos esse creatores rerum, nec posse transmutare formas rerum, nec materiam corporalem ad nutum illis obedire. Quintò, non possunt dęmones producere formas substantiales nō præuiis alterationibus & præmissis dispositionib. Sextò, nec possunt eas in instanti aut quantumlibet paruo tempore producere. Septimò, non possunt quamlibet rem naturalem immediatè in quamlibet aliam transmutare, etiam adhibendo caussas naturales. Octauò, non possunt animalia perfecta sine semine producere; quare si visi sunt vnquam vel ex lapidibus & lignis producere equos vel leones, vel ex nubibus pluere vitulos, non est putandum sic eos fuisse generatos, sed vel aliunde inuisibiliter per Dæmones illuc translatos, vel non fuisse vera animalia, sed eorū tantum imagines & simulchra cernentium oculos fallentia. Nono, nec potest animal producere subitò, secundū perfectam magnitudinem & virtutem eius : denique quod superat vires agentium naturalium, quodq; naturali eorum dispositioni & ordini repugnat, & ad quod virtus agentium naturalium nullo modo se extendit, id fieri à Dęmone nequaquam potest. Decimò, non

non poteſt peruertere atque immutare ordinem qui eſt inter formas & diſputationes rerum naturalium, vt poſſit poſteriores inducere non inductis prioribus, aut extremas non inductis mediis. Vndecimò non poteſt mortuos ad vitam reuocare propter cauſam ſupradictã. Duodecimò, non poteſt impedire ne agens naturale habens omnia requiſita ad agendum, non agat. Diſputari poſſet hoc loco an vlla res naturalis habere poſſit vim in Dæmones, expellendo eos, vel etiam actiones impediendo, propter id quod dicitur in libro Tobiæ, cap. 6. & 8. de iecore cuiuſdam piſcis cuius fumo fugabãtur Dæmones in perpetuum, & de melodia Dauidis qua expellebatur ſpiritus malus à Saule. Vide 1. Reg. cap. 16. & 4. Regum. cap. 3. Lyranum & Burgenſem ſuper primum Regum, cap. 16 & ibidem Toſtatum quæ. 40. Vide Ioſephum octauo Antiquitatum de radice Salomonis, cuius odoratu Dæmon exibat per nares eius hominis quem tenebat. Verum hac de re noſtrum lector diſputationem & ſententiam reperiet in alio libro qui hunc proxime ſequitur, & in quo eam quæſtionem tractamus explanantes illa verba quæ ſunt in Cantico trium puerorum: *Benedicite cete & omnia quæ mouentur in aquis, Domino.*

CAPVT

CAPVT VIII.

An opera Magorum ſint vera miracula, & quomodo à veris miraculis differant ac dignoſcantur.

ADMIRANDA Magorum opera non ſolùm Ethnici, ſed etiam noſtri Theologi interdū vocant miracula, vel quia verorum miraculorū ſunt ſimillima; vel æſtimatione hominum, quod ea ipſi nec facere, nec quemadmodum facta ſint intelligere poſſunt, non naturæ, ſed diuinitatis opera exiſtimantium. Et ſanè nonnulla faciunt Magi in ſpeciem non diſſimilia eorum quæ faciunt ſancti: namque Magi Pharaonis ſimiliter vt Moſes, virgas ſuas verterunt in ſerpentes, & aquam mutarunt in ſanguinem; & magnam ranarum vim ſubitò produxerunt. Sanant interdum Magi ægrotos, & Dæmones ex corporibus hominum eiiciunt. Nec tamen hæc operum ſimilitudo facit vt Magorū opera vera ſint miracula; alioquin miraculum non eſſet idoneum declarandæ probandæque Deitatis atque veritatis argumentum; quare ratio fidei & doctrinæ Chriſtianæ quæ miraculis tanquam veris diuinæ potentiæ ſigillis obſignatur, & quaſi quibuſdam fulcris quodā mo-

Exod. 7.

modo ſuſtinetur, omninò periret. Docere igitur cõuenit hoc loco, cur eiuſmodi Magorum facta non ſint miracula, & quibus rebus differant, quibusúe notis atque inſignibus à veris miraculis internoſcantur.

TRIPLICITER igitur poteſt intelligi aliquid eſſe miraculum. Primò ſimpliciter & abſolutè, nempe comparatione cuiuſlibet naturæ, hac ſignificatione, nullũ planè eſt miraculum: nihil enim eſt, quod diuinæ potentiæ & ſapientiæ comparatione, miraculum dici queat. Nam miraculum alicui dicitur, quod eius & facultatem & intelligentiam excedit: Deus autem nihil eſt quod admirari poſſit, quippe cum & cauſas omnium quæ fiunt, optimè nouerit, & ipſe princeps cauſa ſit efficienti omnia. Nam qui per ludum & iocum (vt eſt in Prouerbiis Salomonis) ex nihilo mundum condidit, quid ei magnũ ne dum miraculum eſſe queat? cum vt eſt apud Eſaiam cap. 40, & in libro Sapientiæ, cap. 9 Omnes gentes totuſq; terrarum orbis apud ipſum ſit tanquã gutta roris antelucani, & quaſi puluis, & tanquam inane & nihil. Deindè poteſt appellari miraculũ reſpectu hominũ, qui, quæ ſunt ipſis inuſitata, & quorum cauſas ignorant, quoniã ea maximè admirãtur, dicũt miracula: qua

Quid ſit miraculũ.

Prou. 8.

qua ratione non modò Dæmonũ & Magorum, ſed etiam ſapientum hominum inuenta quædam noua, & artificioſa opera, qualia fuerunt illa Architæ & Archimedis, quæ ſupra commemorauimus, miracula nominantur. Sed verè ac propriè miraculum dicitur opus, quod ideo verè ac meritò mirandum eſt, quia omnis naturæ creatæ vim atque poteſtatem excedit. Hoc autem multis modis poteſt euenire namque exceſſus naturæ creatæ, vel eſt in eo quod fit, quale nullo modo natura poteſt facere, cuiuſmodi eſt, vt duo corpora ſimul ſint in eodem loco, & ſe permeent, vel vt corpus humanũ euadat immortale, impaſſibile & glorioſum: atque hæc tenent primum locum & gradum in miraculis. Vel exceſſus eſt non in eo quod fit, ſed in eo vel ex quo vel in quo res fit, poteſt enim natura producere aurum vel arborem, ſed non ex nihilo; poteſt dare vitam, ſed non mortuo, poteſt item facultatem videndi largiri, ſed non nato cæco & hæc ſecundum locum in miraculis tenent. Vel exceſſus nec eſt in eo quod fit, nec in eo ex quo aut in quo fit, ſed vel in modo: vel in ordine, vel in alia quapiam circumſtantia, aliiſue rebus cum quibus omnibus naturaliter opus illud fit; Exempli cauſa, poteſt medicus ſanare ægrotum, verùm

Tres gradus verorum miraculorum.

verùm non ſubitò, nec abſq; medicina: poteſt Magus vel Dæmon, vel etiam natura ex ligno producere ſerpentem, verùm non immediatè: atque hic eſt infimus miraculorum gradus & locus. Sed quia hæc breuiter diximus, vereor ne obſcurè dicta ſint; quare quò melius intelligantur, latius explicabuntur. Dæmonum & Magorum miracula non vera, differunt à veris miraculis, quæ in ſcripturis & hiſtoriis Eccleſiaſticis, à ſeruis Dei facta legim⁹, his quinque modis; Dignitate virtutis efficientis. Qualitate eorum qui faciunt, Diuerſitate factorum, Modo faciendi, & Fine cuius gratia fiunt vera miracula, cum (vt ſupra diximus (omnis naturæ creatæ vim exuperent, ſolius Dei poteſtate poſſunt effici: nam quamuis per Angelos vel ſeruos Dei fieri videantur, illi tamen non agunt virtute ſua, ſed Dei cuius ſunt adminiſtri & tanquam inſtrumenta. Magi autem opera ſua faciunt, vel virtute quarundàm rerum naturalium quibus vtuntur occultè; vel opera Dæmonum, qui clàm Magis auxiliantur. Vera miracula licèt interdum faciant etiam homines mali; rarò tamen, nec niſi ad confirmationẽ veritatis, & diuinæ virtutis declarationẽ: ferè autẽ magi homines ſunt flagitioſi & malefici, quos proinde diuinis humaniſque legibus conſulere & adire

Quinque differentiæ verorum miraculorum à falſis & ſimulatis.

adire prohibentur. Quæ faciunt Magi, vel sunt tantum phantastica & simulata, & ideò nec diuturna; vel sunt pernitiosa, vel inutilia: vera autem miracula, sunt opera solida & vera, vtilissima hominibus, & non nisi magna aliqua necessitate, & vtilitate facta. Magi, opera sua faciunt, vel per causas naturales, vel ope Dæmonum, vtuntur multis præstigiis, mendaciis, ludificationibus hominum, figuris, characteribus, verbis vel nihil, vel absurda significantibus, aliisque superstitiosis ceremoniis, miscentque sacra profanis: namque nonnulla verba sacra vsurpant, adiunctis superstitionibus fœdant & contaminant. Docent enim ea dici debere sub certò quodam constellationum situ, certoque loco & tempore, toties signo crucis facto, tot candelis accensis adhibitis, vel filis aut velis, aut chartis, quas vel pueri vel virgines tantum tetigerint: adhibent etiam quædam, quæ nihil prorsus ad effectum producendum pertinent, sed ridiculam habent vanitatem, dicunt enim oportere tali hora & toties, & tali aqua lauare faciem, radere capillos; hac, vel illa veste indui. Sed, quod impietatis plenissimum est, sanguinem ex humano corpore mittunt, eoque libamina quædam consecrant, nomina quorundam dæmonum

vsur-

vſurpant, quibuſdam animalibus familiariter vtuntur, & cum eius colloquuntur, Dæmonibus ſacrificant, nomen & fidem CHRISTI abiurant, prohibent homines ſignare ſe ſigno crucis, & alia faciunt partim ſuperſtitioſa, partim ridicula, partim penitus execranda. Nihil tale ſancti faciunt edendis miraculis, ſed vel interiore vel etiam exteriori ſupplicatione & inuocatione diuinæ virtutis, vel facto ſigno crucis, vel aliquibus verbis ſacris recitatis, miracula operantur. Ad extremum, cur vel Dæmones vel magi faciant illa ſua miracula, non eſt obſcurum; nimirum vel lucri, vel gloriæ & honoris cupiditate, ſibi diuinum nomen & cultum aucupantes; vel vt veritatem peruertant & falſitatem hominibus perſuadeant; vel ad patranda maleficia, veluti furta, adulteria, homicidia. Sancti autem faciunt miracula, non ſua cauſa, cum & diuitias contemnant, & honores fugiant; ſed DEVM honorent, Eccleſiam ædificent, hominesque non ſolum corpore, ſed multò etiam magis animo iuuent. Qui igitur ſanæ mentis eſt, & ſtudioſus veritatis amatorque virtutis, non erit ei difficilè vera miracula à falſis diſcernere: qui autem flagitiosè viuit, & CHRISTI doctrinam odit, nec ſtudio veritatis, ſed vanæ curioſitatis cupiditate

ditate miracula quærit, is iusto Dei iudicio permittitur, vt quia veritati consentire & acquiescere noluit, circumueniatur mendaciis & falsis miraculis persuasus, peruersam doctrinam falsaque dogmata, pijs verisque repudiatis, amplectatur. Hoc est enim quod docuit beatus Paulus in 2. epist. ad Thessalon. capit. 2. præmonens venturum Satanam vel Antichristum in omni virtute, in omni seductione iniquitatis; non quidem omnibus, sed ijs qui charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent, his enim mittet Deus operationem erroris vt credant mendacio, & iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

CAPVT IX.

Quotuplex sit Magia.

VARIAS Magiæ species, ne hanc artem in totum vel commendemus, vel damnandã execrandamq; existimemus, & ne hoc institutæ tractationi desit, vel tantum indicare conuenit. Ac primò, quam alij Magiæ varietatem tradiderint ostendemus. Plinius lib. 30. cap. 2. cõplures Magiæ species ab Osthane principe eius artis doctore traditas esse commemorat. Namque, ait, & ex aqua, & ex spæris, & ex aëre, & stellis, & lucernis ac pelui-

Variæ species Magiæ.

pelluibus, securibusque & multis aliis modis, diuina promittit: præterea vmbram, inferorumque colloquia. Hæc ibi Plinius. Sed Iamblicus in libro suo de Mysteriis Ægyptiorum, & Proclus in libro de Sacrificio & Magia, & Porphyrius in libro de Sacrificiis duplicem faciunt Magiam, sicut, etiam ex Prophyrii doctrina refert beatus Augustinus lib. 10 de Ciuitate Dei, capit. 9 Alteram vocant Theurgiam, nempe bonam & laudabilem, qua certis quibusdam hostiis & sacrificiis, munditia quadam animæ & corporis, aliisque sacris cæremoniis, bonos ac beneficos dæmones inuocant, quorum afflatu & auxilio, & occulta manifestant, & futura prænunciant, & mira edunt opera, quæ prædicti scriptores miris laudibus in cælum efferunt. Alteram appellant Goëtiam, & Necromantiam quæ mortuos excitat & consulit, & per eos responsa de rebus occultis vel futuris reddit. Dicitur Goëtia à planctu, quo circa mortuorum sepulchra eorum animę ex inferis euocantur: Necromantia verò, quia sit diuinatio ex mortuis euocatis petita. Suidas autē distinguit Magiam, quam ait Persarum esse inuentum, in Goëtiam, Magiam propriè dictam, & Pharmatiam. Magia, inquit, est inuocatio Dæmonum, scilicet beneficiorum ad aliquod bonum

D con-

conficiendum: cuiusmodi; Apollonii Tyanei prædictiones fuerunt. Goëtia fit per coactionē & inuocationem mortuorum; sic,n. dicta est à planctu qui fit circa sepulchrum. Pharmatia verò fit, cum aliquid porrigitur alicui sumendum ore, q; mortem ei sit allaturum ; vel vehementes aliquas perturbationes & mutationes, aut corporis aut animi in eo sit effecturū certis incantamentis præparatum. Hæc Suidas.

Nobis autem omnes Magię species hac ratione & ordine distingui posse videntur. Magia, alia est Naturalis, quæ per res naturales singulari quorundam hominum artificio adhibitas mira facit: Altera est non naturalis, quæ Dæmonum inuocatione & ope vtitur ad operandum. Hæc in in Theurgiam & Goëtiam & Necromantiam, de quibus paulò ante diximus, rectè diuiditur. Nam si quæ sunt aliæ, ad has species commodè reuocantur. Illa, quam naturalem diximus, partim est physica cuius nomine medicinam etiam complectitur, quæ circa occultas rerum naturalium virtutes, rerum mirabilium effectrices versetur; partim est Mathematica; cuius excellenti peritia, quàm mira fecerint Architas & Archimedes, supra cōmemorauimus. Rursus Magia tam naturalis, quàm non naturalis, bipartitò diuiditur: altera c

nin

nim habet veros & naturales effectus, altera simulatos tantũ, nec tales reuera quales videntur: hanc vno vocabulo Pręstigiatricem appellamus, suis enim pręstigiis adeò præstringit & eludit sensus humanos, vt faciat videre quæ non sunt, & non videre quæ sunt; idque vel interuentu & adminiculo Dæmonum, vel operatione naturalium agentium, vel incredibili tractu atque agitatione manuum. Itaque qui edit panem, videtur farinam spuere: qui vinum bibit, per frontem aut iugulum id reijcere; videntur gladij vorari, ingens vis euomi acuum minorum, & zonularũ quarum rerum circulatores miri sunt artifices. Hæc diuiditur in Opticam, & Pharmaticam: illa, manuum, digitorum aliarumque partium corporis incredibili agilitate & motione, defixum in res obtutum spectantium frustratur, hæc collytiis, suffumigationibus, alligationibus, potionibusque sensus interiores & exteriores ita perturbat, vt secus quàm reuera est, iudicent de sensibilibus exterioribus. Vtitur etiam illa prior laminibus, annulis, imaginibus, speculis vario situ varioque modò positis & transpositis.

MAGIÆ porrò Naturali, quidam duas alias species adiungunt, alteram vocant Astronomicam, alteram Cabalisticam,

quæ an sint meræ nugę & quorundam hominum commenta, an reuera aliquid solidi habeant & præstent, nunc paucis diiudicandum est. Astronomicam appellans, quæ certas quasdam imagines & figuras, annulos, sigilla, statuas & alia quædam horum similia fabricatur, in quibus, eius cultores & defensores affirmant, cœlestium corporum virtutes & influxus recipi, receptosq́; miros effectus præstare. Sed hæc vana sunt, nec modò à christiana veritate, & pietate, sed etiam à philosophica ratione & disciplina longè remota. Virtus enim clestais per se vniuersalis est & indeterminata ad hunc vel alium quemlibet effectum producendum; determinatur autem per causas naturales particulares: Illæ autem imagines & figuræ astronomicæ, non sunt causæ naturales, nec habent vim, aut efficiendi quippiam, aut præparandi materiam ad hunc vel illum effectũ recipiendum. Deinde cœlum naturaliter operatur; iilæ autem imagines sunt ingenio & artificio hominum inuentæ, & pro eorum arbitrio adhibitæ; non igitur per illas, virtus cœlestis modificari aut determinari potest. Postea, lignum quocunque modo figuretur, non potest in se recipere immediatè formam equi vel leonis; nec vitrum aut aurum formam plantæ: multo

C[ontra] Magiam Astronomicam.

igitur

igitur minus huiusmodi materiæ, propterea quod ab ipsis Astronomis variè figurentur, idoneæ habilesq; reddentur ad certas quasdam virtutes siderum recipiendas & ad aliquos mirabiles effectus producendos. Adhæc, quæ est naturalis conuenientia illarum Astronomicarum imaginũ cum cœlo? neque enim est vel secundum figuram, vel secundum naturam vel motum vel qualitates: quomodo igitur res naturales sine ipsis figuris non sunt idoneę ad diuinos illos siderum influxus accipiendos, signatæ autem & adornatæ istis imaginibus, statim fiunt idoneæ? His accedit, quod insignia visu effectuq; sidera, si Mathematicis demonstrationibus credimus, ampliora sunt quam vniuersa terra; quomodo igitur influxus illorũ ad vnam imagunculam astronomicam restringitur, vt non etiam per alias res quamplurimas tali figura carentes diffundatur? Nullus igitur nouus effectus ab huiusmodi Magia astronomica proficiscitur; & si quis fortè cernitur aliquando, is non earum imaginum aut siderum potentia, sed occulta dæmonum opera, quò eiusmodi fraudibus mortales circũueniant, proficiscitur.

**
*

CAPVT X.

De Magia Cabalistica.

SED venio ad Cabalisticam, quam philosophi quidam Iudæorum, & de nostris nonnulli vanitatis magis quàm veritatis studiosi, & res curiosas atque inauditas quàm veras & solidas discendi auidiores, affirmant scientiam esse Mosi primùm à Deo in monte Syna traditam, deinde non quidem literarum monumentis, sed ore tenus à prioribus, per quandam veluti manuum traditionem, & receptionem posteris traditam, adhuc fuisse conseruatam: ideoq; dictum esse Cabala, quod verbum Hebraicè idem sonat quod Latinè recipio, nimirum eam posteriores à prioribus ore tenus auditione accipiebant, & animo memoriaq; custodiebant: qua etiam ratione ferunt veteres, disciplinam Pythagoricam multis sæculis esse conseruatam. Complectitur autem hęc Magia Cabalistica vniuersam Philosophiam, diuinam & humanam, nec non & naturalem: omniumq; rerum doctrinam mysticè ac symbolicè continet, non eam more aliarum humanarum disciplinarum, rationibus & argumentis disputationibusq; tractans, sed numeris, figuris, ac Symbolis: itaque in ea singulæ literæ, figuræ, nomina, ele-

elementa, apices, lineæ, puncta, accentus, ſpiritus, & ſi quid aliud eſt minutius, profundiſſimam quandam & abditiſſimã ingentium rerum ſignificatricem doctrinam habent. Hanc Magiam qui benè teneat, eum nihil non pollere aiunt, omnia ſcire, prǽſcire, naturæ imperare, cunctaſq́; res ei obedire; hac Moſen prodigia illa feciſſe in Ægypto & in deſerto; hac Ioſue, Eliam, Eliſæum, Iſaiam, Danielem, Samuelem tot tantaque feciſſe miracula. Dicunt enim, nomina quæ Deus per Adamum cunctis rebus ſecundum ſuas cuiuſq; rei proprietates impoſuit, fuiſſe Hebraica, quibus rerum omnium ſubſtantiæ, qualitates & proprietates exprimãtur: quocirca his nominibus naturales res appellanti, confeſtim res omnes ſe illi ſubiiciunt, & eius obſequio ſe totas addicunt. Huius amentiæ expers non fuit Wiclef, qui vt memorat Thomas Waldenſis in opere ſuo de Sacramentalibus, dixit, in ſtatu innocentiæ Adam impoſuiſſe nomina animalibus ſecundùm naturales eorum proprietates; quibus nominibus appellata ab homine, ſtatim ei obediuiſſent, eiuſque omnia iuſſa feciſſent: & huius rei reliquas remanere in exorciſtis & incantatoribus, & ad id magnam vim habere voces hebræas. Cuius ſententiæ doctã copioſamq́;

Exo. 7. & ſeqq.

Gen. 2.

refutationem lege apud ipſum VValdenſem.

Verùm adeò eſt inerudita, inſulſa & ridicula hæc Cabaliſtarum opinio, vt nihil æquè mirum ſit quàm vlli hominum ſanæ mentis aliquando eam probari & perſuaderi potuiſſe, ſed ita eſt profectò, ſunt ingeniorum ſimiliter vt hominum monſtra quædam, & portenta è quibus eiuſmodi opinionum commenta & deliramenta proficiſcuntur. Principio, nonnè incredibile eſt, Solem & Lunam & cætera aſtra, elementa, item & ſtirpes cùm ratione careant, diuinam illam vim quæ latet in vocibus hæbræis ſentire, eaque ſic affici & permoueri, vt homini pro eius arbitrio pareant? Sed eſto, nouerint illam vim, vel omnes res naturales, vel certè animantes aut homines, num ideo eiuſmodi nominum appellatione eas continuò moueri neceſſe eſt? Si quis mihi proponeret nomen, totam meam ſubſtantiam omneſque proprietates perfectiſſimè declarans, num eo nomine appellatus ab illo, cogeret eius imperio obſequi & quæcunque ille vellet, facere? Si reconditiſſimam illam vim & efficaciam vocum hebræarum quam iactant Cabaliſtæ, pauciſſimi hominum intelligunt, nec niſi qui illa eadem ante ſunt initiati, quomodo eam agnoſcent

Refellitur Cabaliſtarũ ars.

cent & ſentient bruta, cæteraqne non ratione modò ſed etiam ſenſu carentia? Cur tribuunt tantam vim vocibus & characteribus hebrææ linguæ, quam omnium vetuſſimam & primam ferunt, cum certè conſtet alios eſſe characteres hæbræos qui nunc extant, quàm qui olim fuerant ante captiuitatem Babylonicam? quod beatus Hieronymus in prologo galeato affirmatè ſcribit. Certum, inquit, eſt, Eſdram poſt captam Hieroſolymam, & reſtaurationem templi ſub Zorobabele, alias literas reperiſſe, quibus nunc vtimur, cum ad illud vſq; tempus ijdem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerunt Nec verum eſt, in lingua hebræa reperiri voces quæ omnium rerum naturas, infimaſque differentias & proprietates exprimant; nec in declarandis rebus vberior eſt aut ſignificantior hebræa lingua quàm græca vel latina: nec vllum eſt nomen in vlla lingua, quod ſimul alicuius rei & ſubſtantiam & differentias atque proprietates tam genericas quàm ſpecificas atque indiuiduales aperiat: nec in vocibus hebræis per ſe ſumptis, plura maiorave latent myſteria, quàm vel in Græcis vel in Latinis. Legimus in ſcriptura, quomodo Moſes & Aaron per virgam eis à Deo traditam plurima maximaque fecerint prodigia. Legi- *Ioſua. 10.*

mus Iosue retinuisse cursum Solis & Lunæ, cùm dixisset: *Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra vallem Aialon. Stetitq́ sol in medio cœli, & non festinauit occumbere spacio vnius diei. Nec fuit antea & postea tam longa dies, obediente Domino voci hominis & pugnante pro Israel.* Narrantur etiam Samuelis, Eliæ, Elisæi & Danielis miracula, nec tamen vsquam de istis Cabalisticis mysteriis vlla mentio aut verbum fit, si tanta est Cabalisticæ Magiæ vis & potestas, vt cœlis imperet, solem sistere aut retrocedere cogat, maria diuidat, flumina siccet, totamq́; naturam commutet, & sibi ad nutum obedire faciat, cur isti sapientes Cabalistæ, eius artis peritissimi, talia nunquam patrarunt, vel etiam nunc patrare possunt? Certè Philosophi Iudæorum, qui sibi hanc sapientiam arrogant, si quid ea pollerent, ad excutiendum iugum durissimæ seruitutis, quo miseri iam mille & quingentis annis oppressi tenentur, vti debuissent.

CAPVT XI.

De Necromantia.

De Necromantia nonnihil dicamus, vt qualis quantaúe sit eis vis, vel potius fraus & fallacia, ostendemus·

mus. Necromantici profitentur se animas mortuorum euocare posse ex iisque cognoscere multa quæ sunt occultissima, vel etiam futura; animas autem mortuorum, præsertim eorum qui flagitiosè vixerunt, aut violenta morte de vita deturbati sunt, Magis eas inuocantibus adesse, respondere, multaque manifestare, docet Porphyrius lib. 2. De Abstinentia animalium, nam cum de prauis & fallacibus dæmonibus dixisset, mox subdit hæc de animalibus: Tales, inquit, sunt & animæ mortuorum, quæ vitiis oppletæ è corpore migrarunt, conflictantur enim etiam tunc iræ & concupiscentię perturbationibus, & in naturam conuersæ dæmonum, similes illorum redduntur, noxiæ ad turbulentæ; in varias se vertunt formas, ac modò conspicuas se oculis præbent, modò recondũt, & ita eludunt aciem tum intuentium, tum etiam cogitantium. Et quodam alio loco: Praua, inquit, anima quæ corpus suum violenter reliquit, expoliata ad hoc ipsum deinde se admouet, ibique moras trahit. Vnde nonnunquam visæ sunt animæ lamentari: nam animæ carentium sepultura circa corpora immorantur, quibus malefici sæpius abutuntur ad ministeriũ suum explendum, compellentes animas à positione corporis vel partis cuiusdam

Prophyri° de reuocatione animarum ex inferis.

aſſumptione. Quocirca qui vaticinantiũ animalium inſinuari ſibi animas optant, præcipua illorum membra deglutientes, veluti ceruorum vel talparum, vel aliorum accipiunt, & ita præſentem ſibi faciunt animam, Dei ritu vaticinantem: talis enim anima vnà cum ſui corporis integra ſumptione, in corpus humanum ſe penitus ingerit. Hæc Porphyrius.

An fuerit verus Samuel qui per Phytonissam repræsentatus eſt Sauli.

Magnam ſanè huic arti fidem facere videtur, quod legitur primi libri Regum, capite vigeſimo octauo Pythoniſſam rogatu regis Saulis, excitaſſe à mortuis animam Samuelis, feciſſeque, vt Sauli de euentu impendentis belli conſulenti, quæ mox ei euentura erant prænunciaret. Et quidem beatus Auguſtinus libro 2. ad quæſtiones Simpliciani, reſpondens ad tertiam quæſtionem, & in libro de octo Dulcitij quæſtionibus, quæſtione ſexta diſputat in vtramq; partem, an fuerit ille verus Samuel, an potius Dæmon ſpecie & figura Samuelis; propenſior tamen eſt ad credendum, illum non fuiſſe verum Samuelem, ſed eius imaginem & ſimulachrum, arte diabolica formatum, & aſpectui Saulis præſentatum: appellari autem in ſcriptura Samuelem, quòd illum habitu, ſpecie & authoritate repræſentaret. Non enim rarò tum in communi hominum loquendi con-

consuetudine, tum in sacris literis rerum imagines & simulachra, nominibus ipsarũ rerum appellantur. Hoc idem citra dubitationem vllam traditur in libro secundo de mirabilibus sacræ scripturæ, cap. 2. & in lib. quæstionum veteris & noui Testamenti quæst. 27. qui libri, nomine beati Augustini in eius Operibus numerantur. Tertullianus in lib. de Anima, non solum hoc probat, sed contrariam sentẽtiam omninò improbat: nam loquens de Samuele, hæc scribit: Ecce hodie eiusdem Simonis hæreticos tanta præsumptio artis magicę extollit, vt etiam Prophetarum animas ab inferis mouere se spondeant: & credo, quia mendacio possunt, nec enim Pythonico tunc spiritui minus licuit animam Samuelis effingere, post Deum mortuos consulẽte Saule. Absit autem vt animã cuiusquam sancti, nedum Prophetæ, à dæmonio credamus extractam, certi quod ipse Satanas transfiguretur in angelum lucis, nedum in hominem lucis, etiam Deum se asseueraturus, signaque portentosiora editurus, ad euertendos, si fieri possit, electos. Hæc Tertullianus. Quibus verbis aliisq; proximè consequentibus apertè docet non fuisse illum verum Samuelem. S. Thomas prima parte quæst. 89. art. 8. & secunda secundæ quæst. 95. art. 5. ad 2. & quęst. 174 art. 5. ad 4. *2. Cor. 11.*

 dubi-

dubitanter de hoc loquitur, ſecutus nimirum Auguſtinum: idemque fit in Decretis 25. Quæſtione 5. cap. Nec mirum. Sed vt Lyrano & Toſtato & ni fallor etiam, B. Auguſtino, lib. de cura pro mortuis agenda, cap. 15. Sic etiam mihi probabilius eſt, immò certum eſt, fuiſſe veram animam Samuelis quæ Sauli apparuit, exercente quidem Pythoniſſa artem ſuam magicam, ſed non eius artis vi & potentia, ſed Dei imperio ab inferis excitatam, quæ diſpenſatione diuina Pythoniſſam & Saulem latentem, oſtendit ſe aſpectibus iniqui regis, diuina eum ſententia percuſſura, vt impius rex, quæ poſt mortem ſupplicia ſuæ impietati debita paſſurus erat, iam tum acerbiſſimo doloris ſenſu prægustaret. Nec ad hoc probandum aut perſuadendum opus eſt teſtimoniis vel argumentis, cum id in ſacra ſcriptura perſpicuè traditũ ſit. Nam in libro Eccleſiaſtici, cap 46. ſic eſt: *Et poſt hoc dormiuit Samuel, & notũ fecit regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltauit vocẽ illius de terra in prophetia, delere impietatem gentis.* Et ſanè B. Auguſtinus libro illo de cura pro mortuis agenda, & S. Thomas ſecunda ſecundæ non obſcurè ſignificant, ſi liber Eccleſiaſtici tanquam ſacer & canonicus recipiatur neceſſariò ſentiendum eſſe, verum Samuelem apparuiſſe

Sauli

Sauli. Loquuntur autem illi conditionaliter de auctoritate libri Ecclesiastici, non quod non eum pro sacro & canonico haberent, sed quia nec Hebræi eum recipiunt & reponunt in libros canonicos,& quidam Catholicorum olim, de eius auctoritate dubitarunt. Quare nobis vt de eius libri fide & auctoritate, sic nec de vero Samuele Sauli post mortem prophetante, dubitare licet. Nec obstat huic sententiæ, quod ille Samuel dixisse legitur Sauli: *Cras tu & filii tui mecum eritis*, cum certum sit diuersas esse sedes post mortem, bonorum & impiorum, & in Euangelio legatur Abraham dixisse illi epuloni, inter se, & ipsum, maximum & intransibile chaos intercedere: hoc inquam, non obstat. Nam illa verba Samuelis, vt benè interpretatur S. Augustinus respondens ad tertiam quæstionem Simpliciani, non ad æqualitatem fœlicitatis, sed ad similem conditionem mortis referri debent: vt sit sensus, Cras & non amplius eris inter viuos, sed inter mortuos, inter quos ego sum, quum etiam & tunc, & vsque ad Christi Domini resurrectionem, omnes tam boni quam mali, apud inferos, licet sedibus disclusi, detinebuntur. *Luc.16.*

Sed redeo ad Necromantiam, quę olim multis locis & apud multas gentes celebra-

tissi-

Antiquus Necromantia vsus.

tissima fuit. Osthanes apud Plinium lib. 30 cap. 2. huius artis nobilissimus professor, promittebat quorumlibet mortuorum excitationes & colloquia cum viuis: & sanè maioris est admirationis, quod extremo illo capite subdit Plinius: Adolescentibus nobis, inquit, visus Apion grammaticæ artis, prodit Cynocephaliam herbam, quę in Ægypto vocaretur Osyrites, diuinam non in viuos modo, sed etiam in mortuos habere potentiam, eaque se euocasse vmbras ad percunctandum Homerum qua patria quibusque parentibus genitus esset. Cicus Asculanus in commentariis quos in sphæram edidit, nominat librum qui olim extabat, & inscribebatur Scriptura Cham, opus magicæ ac maleficæ impietatis plenum, continens elementa & praxim Necromantiæ. Tertullianus lib. de Anima, vbi de inferis & defunctorum euocatione disserit: Publica, inquit, iam literatura est, quæ animas etiam iusta ætate sopitas, etiam proba morte disiunctas, & prompta humatione dispunctas, euocaturam se ab inferorum incolatu pollicetur. Fuerunt quondam multa apud varias gentes loca, Necromantiæ vsu nobilitata, vbi & à defunctis oracula & responsa petebantur. Homerus lib. 11 Odysseæ Cymmericum oraculum ad Auernũ Campaniæ la-

cum celebrat, quo Vlyſſes cõceſſit, vt Thyreſiam de reliquo itinere ſuo conſuleret, cuius etiam meminit Strabo libro quinto Geographiæ. Teſprotium in Epiro Orpheus celebre fecit, in eo manes cantu permulcendo, & Euridicæ coniugi ad ſuperos reditum impetraſſe creditum fuit. Vnde Virgilius libro ſexto Æneidos:

Si potuit manes accerſere coniugis Orpheus,
Treiicia fret⁹ cythara fidibusq; canoris.

Apud Lucanum Erictore venefica Theſſala mortuũ euocat, qui Sex. Pompeio exitum Pharſalicæ pugnæ denunciet. Phigatia Arcadiæ ciuitas, habuit huiuſmodi Necromantas, à quibus occulta & futura ſciſcitari vſitatum fuit. B. Auguſtinus lib. 9. de ciuitate Dei, cap. 11. citat Apuleium affirmantem animas hominum dęmones eſſe, & ex hominibus fieri lares, ſi meriti boni ſunt. Lemures autem aut laruas, ſi mali, qui nullis bonis ſedibus in terra vagatione puniuntur, inane terriculamentum bonis hominibus, cæterum noxium malis. Cum verò incertum eſt quæ cuiq; ſortitio obuenerit, vtrum lar ſit an larua, manes deos nominant, & fanis atque cæremoniis vulgo admittuntur, vt oracula reddant, vt in Bœotica Amphyaraus, in Africa Mopſus, in Ægypto Oſiris, alius alibi gentium, Æſcu-

Æsculapius vbique Hæc ex Apuleio: quē ibi August. verè grauiterque refellit. Et apud Tertullianum in libro de Anima sic habes, Nosomanas propria oracula, apud parentum sepulchra mansitando captare, Eraclides scribit. Celtas apud virorum fortium busta, eadem de causa obnoctare, Nicander affirmat.

Confutatur Necromantia. Verum has omnes mortuorum, quę arte Necromantica fiunt, apparitiones, vanas & fallaces esse, non est dubitandū: plerasq; enim ab ipsis Necromantis aliisue fictas esse compertum est. Si quæ autē reuera contigerunt, in his existimandū est, non animas defunctorum apparuisse viuis, sed ipsos Dæmones tales se ostendisse Necromantis, vel eos consulentibus, tales, inquā, habitu, specie, ætate, voce & affectu, quales fuerant olim mortui, cum inter viuos versarentur. Hanc ego opinionem vt proculdubio veram putem, rationibus testimoniisq; & experimentis adducor. Ratio nec obscura nec sanè infirma sit ea, qua S. Thomas prima parte quęst. 117. 4. art. hoc ipsum confirmat. *Argumentatio beati Thomæ cō tra Necromantiam.* Non potest, inquit, anima separata, naturali virtute sua, mouere aliquod corpus: cum enim sit naturalis forma humani corporis, non habet vim mouendi secundum locum, nisi corpus quod informat & viuificat: nam etiam cum est vnita cor-

corpori, si sit aliquod membrum mortificatum, non obedit animę ad motũ localẽ. Quare animæ defunctorum, nec assumere corpora, nec cũ illis ad viuos venire possunt. Deinde, Necromantę non habent vim & imperium in animas defunctorum quę sunt in cœlo, nec quę sunt in purgatorio, non enim conuenit aut decet animas sanctorũ, impiis Necromantarum artibus subiacere: neq; in animas quę sunt inferno, nam cũ illuc sint à Deo tanquã in carcerem detrusæ, vt æternas scelerum suorũ pœnas luant nulla inde vi possunt efferri, nec nisi Dei mandato egredi: non est autem credibile, Deũ id concessurum Necromantis, per quos dæmon satagit mortales decipere, & à veri Dei cultu auertere: sic enim Deus artem Necromantiam & per se infamem, & toties à se in sacris literis reprobatam, extremoque mortis supplicio condemnatam, non solum honoraret, sed etiam fide cultuq; apud mortales dignam redderet. Profectò, si cui mortuorũ reditus ad viuos concedendus fuit, videbatur concedendus diuiti illi, cuius mentio fit apud Lucam cap. 16. qui obnixè rogabat Abraam, vt de iis qui simul erant in inferno, aliquem mitteret ad amicos cognatosque suos monendos, vt benè viuendò, ditas, & perpetuas inferni pœnas euaderent,

nec

nec tamen ei concessum est. Non inficior, animas quæ sunt in Purgatorio, nonnunquam apparuisse viuis: id enim B. Gregorius in quarto libro Dialogorum nonnullis & quidem certis probat exemplis. Nec equidem nego, etiam animas beatas vel Martyrum, vel aliorum Sanctorum, descẽdere in terras hominibus eorum auxilium implorantibus, opem & solatium laturas: id enim confirmat B. Augustinus in lib. de cura pro mortuis agenda, capite decimosexto exemplo B. Felicis Nolæ Episcopi, quem ciuibus suis Nolanis, cum à Barbaris oppugnarentur apparuisse & subuenisse, affirmat Augustinus, se non incertis rumoribus, sed certis testibus audiuisse: Hæc, inquam, non nego, sed aio animas mortuorum, cum apparent viuis, non id facere sua voluntate & arbitratu, nec naturali potestate, multoque minus vi & potentia artis Necromanticæ, sed id fieri singulari quodam Dei consilio, voluntate ac potestate. Nec animas defunctorum interesse rebus viuorum, minus est miraculum secundum B Augustinum loco supra dicto, & secundum B. Thomam prima parte, quæst. 89. art. 8 ad 2. quam vel illuminatio cæci, vel alia quæ in magnis Dei miraculis numerantur. Adscribã hic in hanc sententiam B. Augustini verba ex eo loco

quem proximè iudicaui: verũ iſta, inquit, diuinitus exhibentur, longè aliter quam ſe ſe habet vſitatus ordo, ſingulis creaturarũ generibus attributus. Non enim ideo putandum eſt viuorum rebus quoslibet intereſſe poſſe defunctos, quoniam quibusdam ſanandis vel adiuuandis Martyres adſunt: ſed ideo potius intelligendum eſt per diuinam potentiam Martyres viuorum rebus intereſſe, quoniam defuncti per naturam propriam, viuorum rebus intereſſe non poſſunt. Hæc Auguſtinus.

Auguſtini obſeruãda ſententia.

Sed audiamus Tertullianum qui in libro de Anima, vbi de inferis & animarum euocatione agit, hanc noſtram ſententiam grauiſſimis diſertiſſimisq; verbis comprobauit: Necromantia, inquit, ſecunda eſt idololatria, in qua ſe dæmones perinde mortuos fingunt, quemadmodum in illa deos. Quid ni? cum & dii mortui ſint? Itaque inuocantur quidem defuncti, ſed dæmones operantur ſub eorum obtentu. Hanc autem fallaciam Diaboli ſub perſonis defunctorum deliteſcentis (ni fallor) etiam rebus probamus, cum in exorciſmis noſtris, interdum Dæmon aliquem ſe ex hominibus affirmat, interdum gladiatorẽ vel beſtiarium, ſicut alibi Deum, nihil magis curans quã hoc ipſum excludere quod prædicamus, ne credamus animas vniuer-

Notabilis Tertulliani ſententia.

ſas

sas malorũ ad nihilum redigi, vt & iudicii & resurrectionis fidem turbent. Et tamen ille dæmon, postquam circumstantes circumvenire tentauit, instantia diuinę gratię victus, id quod in vero est, inuitus confitetur: sic etiam in Necromantia quę iam quiescentes animas euellere ab inferis creditur, & conspectui exhibere, non alia fallaciæ vis est, operatior planè, quia & phantasma præstatur, & corpus effingitur, nec magnum illi exteriores oculos circumuenire, cui interiorem mentis aciẽ excęcare, perfacile est. Nulli autem animę omninò inferos patere, satis Dominus in argumẽto illo pauperis requiescẽtis & diuitis ingemiscẽtis, ex persona Abrahę sanxit, nõ posse relegari renunciatorẽ dispositionis infernę quod vel tunc licere potuisset & Mosi, & Prophetis crederetur. Sed etsi quasdam reuocauit Dei virtus in documentum iuris sui, non idcirco communicabitur fidei & audaciæ Magorum & fallaciæ somniorũ & licentiæ poetarum: nam in hac mortuorum resurrectione qua Dei virtus in corpora animas repræsentat, solida & contrectabili & satiata veritate præiudicatum est hanc esse formam veritatis, vt omnem mortuorum exhibitionem incorporalem præstigias iudices. Hæc Tertullianus. Simulant igitur Dæmones, animas defunctorum

Luc, 16.

ctorum ſecundum Auguſtinum & Chryſoſtomum, quorum teſtimonia loco ſupra dicto memorat S. Thomas, quo facilius errores Gentilium animis hominum inſerant ad eos decipiendos. Primum enim ſic Dæmon facilius homini quicquid vult perſuadet: namque homines animabus defunctorum, vel parentum, vel cognatorum, vel amicorum ſuorum quos diligũt, & à quibus ſe diligi non dubitant, libentius & promptius credunt, quam Dæmoni quem naturaliter horrent. Deinde, ita perſuadet hominibus, infernum non eſſe carcerem perpetuum, ex quo non liceat aliquando egredi: nec eſſe adeo graues & perpetuas inferni pœnas, ſicut homines putant. Ad hæc ſic facit, animas etiam poſt mortem habere corpora, vel poſſe quælibet ſe in corpora induere, vel in quælibet hominum aut beſtiarum corpora migrare: qua re concipitur error Pythagoricus de transſmigratione animarum, eoque concepto labaſcit fides & ſpes Chriſtianæ reſurrectionis. Præterea, hac ratione faciunt Dæmones, & viui mortuos vel tanquam terrificos & noxios ſibi metuant, & variis ſuperſtitionibus placare ſibiq; conciliare ſtudeant, vel tanquam beneficos ſibiq; vel amicitia vel neceſſitudine deuinctos, nimium ſuperſtitiosè diligãt &

Cur dæmones ſimulẽt animas de mortuorum.

& colant, vel tanquam animas hominum quorundam apud mortales, aut sapientia, aut fortitudine, aut potentia clarissimorum, non humanis modo, sed diuinis etiã honoribus prosequantur atq; venerentur.

Variæ species Magiæ secundum Hugonem.

Hugo sancti Victoris lib. 6. eruditionis Didascalicę, cap. 5 numerosius & enucleatius eam de qua disputauimus, Magiæ varietatem enarrans, ad hunc modum scribit: Magicæ repertor primus creditur Zoroastes, rex Bactrianorum, quem nonnulli asserunt ipsum esse Cham filium Noe, sed nomine mutato, hunc postea Ninus rex Assyriorũ bello victum interfecit, eiusque codices artibus maleficiorum plenos igne cremari fecit. Scribit autem Aristoteles de hoc ipso, quod vsque ad bis & voces centum millia versuum eius de arte magica ab ipso dictata, libri eius vsque ad posteritatis memoriam traduxerunt. Hanc autem postea Democritus ampliauit tempore quo Hippocrates in arte Medicinę insignis habebatur. Magia in Philosophia nõ recipitur, sed est extrinsecus falsa, professione, omnis iniquitatis & malitiæ magistra, de vero mentiens: & veraciter lędens animos, seducit à religione diuina, culturam dæmonum suadet, morum corruptionem ingerit, & ad omne scelus ac nefas mentes sequacium impellit. Hæc generaliter accepta

pta, quinque cõplectitur genera maleficiorum: Manticem, quod sonat diuinationẽ, & mathematicã vanam, Sortilegia, Maleficia, Prestigia. Mantice autẽ quinque continet species sub se, primam, Necromantiã, quod interpretatur diuinatio in mortuis. νεκρὸς enim grecè, id est, mortuus, Latinè, & νεκρὸν cadauer dicitur, vnde est diuinatio quæ fit per sacrificium sanguinis humani, quẽ dæmones sitiunt, & in eo delectantur effuso. Secunda, est Geomantia, id est, diuinatio in terra. Tertia, Hydromantia, id est, diuinatio in aqua. Quarta, est Aerimãtia, id est, diuinatio in aere. Quinta, est diuinatio in igne, quæ dicitur Pyromantia. Varro enim quatuor dixit esse, in quibus diuinatio cõstaret, terram, aquam, aerem, ignem. Prima ergo, id est, Necromantia, ad infernum videtur pertinere, secunda ad terram, tertia ad aquam, quarta ad aerẽ, quinta ad ignẽ. Mathematica diuiditur in tres species in Aruspicinã in Augurium, in Horoscopicã. Haruspices sunt dicti quasi horuspices, id est, horarũ inspectores, qui obseruant tempora in rebus agendis, vel haruspices quasi haras inspiciẽtes, qui in extis & & fibris sacrificiorum futura considerant. Auguriũ vel auspicium, aliquando ad oculum pertinet: & dicitur auspiciũ, quasi

auiſpicium, quia in motu & volatu a-
um attenditur, aliquando ad aures p-
tinet, & tunc dicitur augurium, qu-
garritus aurium, quia aure percip-
tur. Horoſcopia, quæ etiam Conſtell-
tio dicitur, eſt, quando in ſtellis facta hom-
num quęruntur, ſicut Genethliaci faciun-
qui natiuitates obſeruant, qui olim ſpeci-
liter Magi nuncupabantur, de quibus i-
Euangelio legimus. Sortilegi ſunt, qui ſo-
tibus diuinationes quęrunt. Malefici ſunt
qui per incantationes dęmoniacas ſiue li-
gaturas, vel alia execrabilia remediorum
genera cooperatione dæmonum atque in-
ſtructu nefanda perficiunt. Præſtigia ſunt,
quãdo per phantaſticas illuſiones circa re-
rum immutationẽ ſenſibus humanis arte
dęmoniaca illuditur. Sunt omnes ſimul vn-
decim. Sub Mantice, quinque, id eſt, Ne-
cromantia, Geomentia, Hydromantia,
Aerimantia, Pyromãtia. Sub Mathemati-
ca, tres, Haruſpicina, Auſpicium, Horo-
ſcopia. Poſtea tres aliæ, id eſt, Sortilegium,
Maleficium, præſtigium. Præſtigia dicitur
Mercurius primus inueniſſe: Auguria Phry-
ges inuenerunt: Haruſpicinam & ſortile-
gia Tages primus Etruſcus tradidit: Hy-
dromantia primum à Perſis
venit. Hactenus
Hugo.

Cap-

CAPVT XII.

An per artem Magicam verum aurum fieri poßit ab Alchimistis.

SI verum & perfectum aurum ab Alchimistis potest effici, haud dubiè chymica facultas vna de pręcipuis magiæ partibus censenda est, nimirum tale opus Magiæ, tum propter vim & potentiam artis maximè admirandum esset: tum propter magnitudinem vtilitatis, optatissimū atque gratissimum mortalibus acciderent. Audiat lector quid eruditus vir Iulius Scaliger ea de re scriptum reliquerit. Triplex est, inquit Magia, vna hic infima & nostras, sanè & fœda & sordida cum cantiunculis, cadaueribus, & funibus suspendiosorum: quæ si quis attrectare audeat, etiam mereatur. Altera ex astris deducit vires in specula, sigilla, annulos, tabellas: Tertia diuina est. Nomen apud vulgus odiosum fecit colluuies impostorum. At magus apud Persas, nihil aliud quam sapientē sonat: sed propter Smerdis proditionem & perfidiā, nomen magorū infensum diu fuit. Hæc magia Dominum Iesum

Scaliger cōtra Cardanum exercitat. 327.

Smerdis magus inuasit regnum Persarum.

Herodotus l b. 3 & Iustinus lib. 1 *Matth. 2.* fuisse promissum regem, cognouerunt Magi, qui ad eum adorandum longinquis è regionibus profecti sunt. E Syrorũ libris hęc descripsimus. Aiunt Magiæ & transmutatoriæ artis vires, vias, & fines, esse perquã similes. Opus & finem Chimistarum, esse corpus in corpus. Opus & finem Magiæ, esse spiritum in corpore. Magi suas affectiones, violentias appellant, propterea quod vires suas supra eas quę naturę ordine fieri videntur, exercent. Chimistæ suũ opus nominant Fortitudinem: hoc enim significat decantatum illud, Elixir, in cuius fide omnem oppignorant naturam. Sic eo loco Scaliger. Ergo digna cũ primis inquisitione ac disputatione res est, vtrũ nõ modo ex solis causis naturalibus, & in solis naturalibus locis, atq; ordine tantũ modoq; naturali aurum generari queat, verũ etiam per artificialem viã ac rationem, quam iactant Chimistę, perfectũ vsquequaq; aurum, & tale omninò quale est naturale, possit effici.

Duplex circa hanc quæstionem, Philosophorum est sententia: multi negant, quidam verò aiunt. Nos primo loco aliorum sententias enarrabimus ac perpendemus: extremo autẽ loco etiã quid sentiamus ipsi, & similius verò iudicemus, breuissimè iudicabimus.

Expo-

Exponitur sententia eorum qui negāt verum aurum posse fieri ab Alchimistis.

AVicenna in quibusdam suis commentariis in libros Meteororum, vt refert Ægidius in 3. Quodlibeto, quæst. 8. de Alchimistico auro ita scripsita: sciant artifices Alchimię species metallorum mutari non posse, quamuis similia illis fieri possint, & quamuis Alchimistæ queant tingere ipsum æs colore quo volunt, donec sit multum simile auro, & abstergere immundicias plumbi, ita vt videatur argentum, semper tamen secundū substantiam manebunt æs & plumbum. *Auicenna*

Auerroes in Paraphrasi super primum librum de generatione animalium, explanando primum caput, in eandem sententiam hæc scribit: Similiter etiam si datur aliquid artificiale valde simile naturali, tanta poterit esse similitudo, quod existimabitur esse idem specie, & si ars Alchimię habet esse, hoc est, quod potest fieri in ea. Et ibidem Auer. declarat sicut se habent mures ex putri materia, ad mures ex semine, inter eos enim est tanta similitudo, vt quāuis reuera inuicem differant specie, tamen *Auarreos.*

vulgo putentur, esse iusdem speciei, ita et
iam aurum alchimisticum se habere ad v
rum & naturale aurum. Idem sensit Au
cenna, cuius verba paulò infra memora
buntur initio capitis proximè sequentis.

B. Thomas S. Thomas in secunda secundæ cond
tionaliter loquēs de auro alchimico quæ
77. art. 2. ad primum ait: Si aurum, quo
fit ab Alchimistis, non sit verum & tale
quale fit à natura, eius venditionem pr
vero fraudulentam & iniustam esse, sin au
tem fiat verum aurum ab Alchimistis, i
licitè pro vero auro vendi posse, nihil enim
prohibere artem vtendo causis naturali-
bus naturales & veros effectus producere.
Sed quid ipse simpliciter & absolutè senti-
ret de auro alchimico, satis perspicuè de-
clarauit in 2. sent. dist. 7. quæst. 3. art. 1. ad
quintum, ita scribens: Potest quidem ars
virtute naturalium agentium aliquas for-
mas substantiales inducere in materiam,
sunt tamen quædam formæ quas nullo
modo ars potest efficere, quod propria a
ctiua & passiua earum non potest inuenire
atq; adhibere, sed benè aliquid simile illi
efficere, sicut alchimistę faciūt aliquid sim
le auro quantū ad accidentia exteriora, sed
tamen non faciunt verū aurum, quod for-
ma substantialis auri non est per calorem
ignis quo vtuntur Alchimistę, sed per calo
rem

rem solis in loco determinato, vbi viget virtus mineralis, & ideo tale aurum non habet operationem consequentē speciē, & similiter in aliis, quę eorū operatione fiunt.

Aegidius. Ægydius in tertio Quodlibeto quæst. 8. affirmat Alchimistas posse quidem facere metallum aliquod quod tantum constet ex permixtione aliorum simplicium metallorum, cuiusmodi est electrum, quod dicitur constare ex tribus partibus auri & vna argenti, & quia sæpè in venis metallicis vnum metallum confunditur & permiscetur cum alio, Alchimista per actionem ignis segregando & separando aurum, quod erat permixtum cum alio metallo, videbitur de nouo facere aurū, tantū autē abest, vt possit verū aurū facere, vt ne simile quidem vero auro ita effici queat, vt nō possit aliquo modo dignosci & discerni. Porrò existimat Ægydius aurum alchimisticum non posse sine peccato vendi pro auro naturali, non solum quia incertum pro certo & falsum pro vero venditur, sed etiam quia in medicinis adhibetur aurum ad confortandum cor, & morbos quosdā profligandos, maximum autem periculum esset, ne aurū alchimisticum propter diuersam rationē constitutionis, nimium læderet complexionem humani corporis, eique insigne aliquod detrimentum afferret.

Ægidius negat aurum chimicum licitè vendi posse pro vero.

ret. Quod autem verum aurum confici nequeat, Ægidius ita probat, vel potius declarat. Cernimus in vno quoq; genere entium, quędam illius generis esse perfecta alia verò imperfecta, perfectorū autem generationem esse determinatam tam secundum principium actiuū & secundū materiam, quam secundum locū in quo fit: imperfectorum autē minimè: Exempli causa, in genere animalium, quæ sunt perfectiora, ita se habent natura, vt equus non generetur nisi ab equo, & ex sanguine mēstruo equæ, & intra matricem, at mures possunt generari ex semine & siue semine, intra matricem & extra. Idem perspicitur in plantis, idemq; similiter contingit in elementis, nam purus ignis elemētaris, nec generari, nec conseruari potest, nisi in suo loco naturali, id est, in concauo Lunę, ergo similiter etiam eueniet in metallis, quare cum aurū sit perfectissimum omniū metallorum, habebit determinatū agens & materiam, & locum naturalem, & propriam venam quæ latet intra sinum & ventrem terræ, extra quem locum, aurū nullo modo confici possit. Neque valet illud, quod posset afferri contra hoc quod diximus: nimirum si mures qui sunt perfectiores auro possunt generari extra matricem multo magis aurum effici poterit extra suum lo-

cum

cum naturalem, & si serpentes fuerunt arte magica producti à Magis Pharaonis, vt legimus in Exodo, cur non etiam poterit effici verum aurum industria & beneficio artis? Hoc inquam non valet, nam eadem ratione probari posset, cum mus sit perfectior qualibet planta, & mus generari queat sine semine, quamlibet etiā plantam posse absq; semine procreari, quod falsum est: nihil ergo prohibet, quod est imperfectiùs alio simpliciter, esse perfectiùs illo secundum quid. Quamobrem quod aurum requirat determinatum locum suæ generationis, nō arguit ipsum simpliciter esse perfectiùs aliquo animali sed tantum secundum quid. Hęc ex Ægidio. *Exod. 7.*

Conciliator in differentia 209. sic ait: Metallum non potest fieri per artem, & in aliud transmutari, cum ars solū faciat permutationem in accidentibus, non autem in substantia, vel fortasse si possibile est, tamen id est homini ignotum, vnde Commentator tertio, de anima ait, Dicitur de multis artificiis, quod videntur esse possibilia, sed sunt causarum ignotarum. vt v.g. Alchimia, etsi talis ars constituatur, fortasse hoc erit per accidens, & inspiratione diuina potius quam artis humanæ sapientia. Non enim (inquit Conciliator) ars eo peruenire potest, vt agentia & materiam, cum *Cōciliator*

tempore, modo, & aliis circumstantiis, sciat ita proportionare, vt inde nouum constituatur metallum. Quod si apparenter videatur, id erit, quia ars fallaciam eius humano ingenio nequit detegere. Vnde aurum arte constructum, vim non puto habere confortandi cor, sicut habet aurum à natura productum. Fideles mihi tamen experti, dicunt argentum decoctione per artem fieri verum, non tamen videtur apparenter lucrari, probationibus omnibus quibus vtuntur, exploratum.

Quidam rerum metallicarum peritissimi, de quibus etiam subtiliter & accuratè scripserunt, dixerunt, primum atq; summũ fundamentum, quo nititur ac sustentatur ars Alchimię nullum esse: quo licet intelligere, ipsam artem (si tamen ars dicenda est quæ in se nihil veri & certi habet) inanem & fallacem esse. Etenim Alchimistæ putant materaim omnium metallorum esse sulphur & argentum viuum, quamobrẽ profitentur se ex varia sulphuris & argenti viui inuicem permixtorum temperatione, posse quodlibet metallum efficere: in quo sanè vehementer falluntur. Nam si sulphur & argentum viuum est materia auri & argenti, ergo in venis in quibus generatur aurum & argentum, apparerent aliqua vestigia sulphuris & argenti viui, similiter

Non esse materiam omniũ metallorũ sulphur & argentũ viuum.

liter

liter etiam in venis sulphuris & argenti viui, reperirentur aliqua indicia auri vel argenti, sed ipsi qui totam pene vitam curiosissimè lustrandis, & considerandis venis, locisq; metallorum consumpserunt, nunquam tale aliquid reperire potuerunt, quare falsa est opinio Alchimistarum, & aurũ quod ab ipsis fit ex sulphure & argento viuo, non est verum aurum: non enim, vt dictum fuit, talis est materia veri & naturalis auri. Aurũ autem quod fit ab Alchimistis, licet simillimum videatur vero auro, falsum tamen esse multis modis cognosci & iudicari potest, nempe vel ex põdere, vel ex eo, quia non sustinet vim ignis, vel ex eo quia iniectum in vrinam, amittit colorem suum, vel quia non est ductile in tenuissimas laminas, vel denique quia non habet naturalis auri proprietates, quarum in primis illa commendatur, confortandi cor humanum. Hæc illi.

Cardanus

Cardanus lib. 17. de subtilitate hæc scribit: sunt verò chimica inuenta, vitrum ducere in longissimas lineas, tenax aut prædurum efficere posse. Vidi ego dudum sphæram exiguam ex vitro, quæ omni conatu illisa solo lapideo non comminuebatur, sed resiliebat ad trabes. Eiusdem facultatis chimicæ est, vitrum albis lineis interstinguere, celare, in eo imagines falsas

Inuẽta & opera artis chimica.

fabricare gemmas, purgare caphuram, metalla miſcere, immutare, aut nobiliora imitari. Exempla veiò fallacis Alchimiæ vide apud eundem in 10.lib. De varietate rerum, cap. 51. Quo in loco etiã hæc ſubiungit: aurum & argentũ facere, ſeu ex aliis metallis ea cõficere, aut gemmas factitare aut viles in nobiliores traſmutare, nemo non optare debet vt ſciat, at quid horũ fieri poſſit, difficile ſcitu admodũ eſt, & ſi hoc etiam ſciuerimus, longè difficilius eſt ſcire. Quomodo fiat. Quę autẽ ab Alchimiſtis fiunt, ea vel ad voluptatem pertinent, vel ad vſum, ad voluptatẽ ſunt gemmę & metalla nobiliora, ad vſum tincturę, colores, materię vaſorũ & alia ſimilia. Circa quodlibet autem horum, tria excogitari poſſunt vel vt fiant, quod maximum eſt, vel vt purgentur, vel vt perficiantur. Horum primum, de metallis, adhuc ſub iudice lis eſt an fieri poſſit, ſecundum & tertium, fermè inuẽtum eſt ad ſummam perfectionem, ac licèt ars Chimica non faciat verum aurũ, quatuor tamen præſtat magnas vtilitates. Prima eſt, quia poteſt vnum metallum facere ſimillimum alii, vt ferrum æri, & æs auro & argento, idq; clarius apparet in gemmis. Secunda, cum id quod in aliquo potentia continetur, per vim ignis excitat, extrahit, & ad perfectionem perducit,

Vtilitas artis chimicæ.

cit. Tertia, cum ea quæ superflua sunt, vi sua absumendo detegit, vt cum ex calce alumen excipitur, quod non genitum est vi ignis, sed exceptum, ita quo vocant multiplicationem, cum ex terra ipsa quæ aliquid continet quod continetur, excipiunt. Quarta, Ars chimica vi ignis multas facere potest compositiones atque separationes, non minus vtiles & lucrosas ijs quæ ab Alchimistis tam anxiè quæruntur & ambitiosè promittuntur transmutationibus. Hæc Cardanus. Ex quibus verbis perspicitur eum arbitrari chimicam illam auri generationem, vel esse impossibilem, vel propemodùm impossibilem.

Declaratur opiniò eorum qui defendunt Alchimiam.

ALBERTVS in libro suo 3. de Mineralibus, cap. 9. hanc de facultate Alchimię quæstionē pertractans, primùm exposuit sententiam Auicennæ quæ fuit hæc: sciant (inquit Auicenna) artifices alchimię species metallorum permutari non posse, quamuis aliquid illis simile fieri possit, quod enim differentia specifica aliquo tollatur ingenio, non credo possibile; sed expoliatio accidentium non est impossibilis, vel saltem diminutio non

Opinio Auicennæ.

enim permutatur ſpecies metallorum, niſi prius in primam materiam metallicam reducantur, & ſic iuuamine artis deducantur in ſpeciem metalli quod voluerit. Atque idem quoque ſenſiſſe ait Haſtem Philoſophum præcipuũ in Phyſicis & in mathematicis, deinde Albertus ſubiungit ea quæ ſequuntur: Oportet nos dicere, Alchimicos peritos non aliter operari quàm peritos medicos, qui per medicinas purgatiuas purgant materias corruptas & nocentes ſanitati, & poſtea per remedia confortantia naturam, iuuant virtutem naturalium, vt digerendo, ſanitatem inducant: quæ ſanitas eſt effectus & naturæ & artis, ſed illius effectiuè & principaliter, huius autem organicè & inſtrumentaliter: ſic Alchimiſtæ primo benè purgantes materiam argenti viui & ſulphuris inſitam omnibus metallis, confortant; deinde deducunt virtutes elementares & cæleſtes tali materiæ inhærentes ad proportionẽ mixtionis metalli quod intendunt inducere, & tunc ipſa natura operatur, & non ars niſi organicè iuuando & expoliendo vt diximus, vt ſic verum aurum & argentum educare, & facere videntur: quod enim virtutes elementares & cœleſtes faciunt in vaſis naturalibus, hoc etiam faciunt in vaſis artificialibus, ſi artificialia formantur

Sententia Alberti Magni.

ad

ad modum vaſorum naturalium: &quod facit natura calore ſolis & ſtellarum, hoc faciet ars calore ignis, dummodo ſic contemperetur, vt non excedat virtutem ſe mouentem & informantem quę eſt in metallis: huic enim cœleſtis ineſt virtus, quæ primo commiſcuit eam, & hæc inclinatur ad hoc vel ad illud per artis iuuamen. Alchimia igitur per hũc modum procedit, id eſt corrumpens vnum, à ſua ſpecie remouendo, & cum iuuamine eorum, quæ in materia inſunt, alterius ſpeciem inducendo, quare omnium operationum alchimicarum melior eſt illa, quæ procedit ex eiſdem, ex quibus procedit natura; ſicut ex purgatione ſulphuris, per decoctionem & ſublimationem & expurgationem argenti viui, horumque bona permixtione cum materia metalli, in his enim & ex virtutibus horum, omnis metalli ſpecies inducitur. Qui autem per alba albificant, & per citrina citrinant, manente ſpecie prioris metalli in materia, procul dubio deceptores ſunt, & verum aurum atque argentum non faciunt; & hoc modo ferè omnes vel in toto, vel in parte procedunt, propter quod ego experiri feci aurum alchimicum quod ad me delatũ eſt, & poſtquam ſex aut ſeptem ignes ſuſtinuit, tantem amplius ignitum conſumi-

ſumitur & perditur & quaſi ad fecem reuertitur. Hæc Albertus. Ecce ſupradictis verbis Albertus, non ſolùm docet verum aurum poſſe fieri per Alchimiam, ſed etiam quis modus eius ſic efficiendi ſit poſſibilis, & quis impoſſibilis, manifeſtè declarat.

Quinque rationies pro Alchimiſtis.

Quidam Ianus Lacinius, qui de facultate chimica in tranſmutandis metallis multa diſputauit, eiuſque diſputationis ſummam memorat Cardanus loco ſupradicto, probat arte chimica poſſe confici verum aurum, his rationibus. Primò metalla ſunt quædam pura & concocta, vt aurum & argentum: quædam cocta ſed impura, vt æs, ac ferrum: quædam cruda & impura vt vtrumq; plumbum; ſed impura repurgari, cruda concoqui poſſunt, igitur ex ære, ferre & plumbo, aurum & argentum fieri poteſt. Quod autem talia concoqui poſſint, demonſtrat ex ſententia Ariſtotelis 4. Meteororum vbi de concoctione agit. De purgatione dubium nō eſt, quippe cum proprium ſit ignis ſeparando purgare. Deinde propinquitas, paruumq; cauſarū diſcrimen, hoc idem ſuadet, cum ab iiſdem omnia fiant. Supponit autem omnia metalla conſtare ſulphure & argento viuo; quæcunque verò ſimilia ſunt, facilè inuicem tranſmutantur, eo-

que

que magis, quòd natura videtur ſemper perfectiſſimum intendere in omni genere, velut aurum, quæ igitur imperfecta ſunt, artis beneficio perfici poſſe videntur, tum vt ad finem, tum vt ad motus ipſius perfectionem perducantur. Poſtea ſi ars auctore Ariſt. in 2. Phyſ. & 4. Meteororum eſt imitatrix naturæ, cum natura concoquendo purgandoque ex ſulphure & argento viuo, aurum argentumque perficiat; cur non etiam idem ſimili ratione opera nostra ars poſſit efficere? Adhæc ea dici debent ſecundùm naturæ ordinem copulata & inuicem tranſmutabilia, quæ non habent omninò diuerſas operationes ſed eaſdem, in eo tantùm differentes, quod quædam habent eas imminutas & imperfectas, velut fœtus, infantis comparatione, ouum pulli, aurelia papilionis. At plumbum, æs, ferrum, argentum, nullas habent operationes ab auro diſtinctas, ſed quas illud habet, vtpote liqueſcere, duci, graue eſſe, nitere, ignibus reſiſtere, eaſdem habent hæc, ſed vitiatas & imminutas; non enim ita ſplendent, non ſunt adeò grauia, minus reſiſtent ignibus, non tota liqueſcunt, non tàm tenuiter ducuntur, igitur hæc dici debent aurum imperfectum, & beneficio artis perduci queunt ad perfectionem auri: Atque hoc putat Cardanus eſſe maximũ argu-

argumentum quod pro Alchimiſtis afferri poſſit. Poſtremò, idem aſtruit exemplo ranarum, quæ ſtatim, ob præparationem materiæ, ex puluere generantur. Sunt autem ranæ perfectiores auro, & vt animalia perfecta, non ſolùm partium ſimilarium compoſitione, ſed etiam inſtrumentorum compoſitione indiguerunt. Auicennam quoque citat dicentem, vitulum in nubibus generatum ſemiuiuum excidiſſe inter imbres. Generantur etiam ex iuuenculo ſtrangulato apes, ex Baſiliſco ſcorpiones, ex elixatura Anatis ſub dio expoſitæ bufones, ex Aſinis veſpæ, ex equis Scarabæi, ex mulis locuſtæ, aqua quibuſdam in locis conuertuntur in lapides: aër concuſſus inter duriora corpora, repentè tranſit ignem, fumus metallorum, præcipuè plūbi, cogit argentum viuum, cortex mali punici ferrum mutat in chalybem. Si igitur hæc tàm admiranda & penè incredibilia fieri poſſunt, atque adeò quotidie fieri videmus, cur incredibile videatur, poſſe ab Alchimiſtis verum aurum confici, Hæc ille diſputat pro Alchimiſtis.

Antonius Mirandulanus. Antonivs Mirandulanus, Philoſophus noſtræ memoriæ præſtans, & in Ariſtotelis doctrina excellenter verſatus, in illo ſuo opere quod ſcripſit de Euerſione ſingularis certaminis lib. 19. ſect. 7. hanc de

Alchi-

Alchimistis sententiam pronuntiat. Dicimus veram esse Alchimistarum opinionem quod aurũ possit fieri, & ab arte & à natura, quia transmutare possunt argentum viuum, & alia quæ ad id requiruntur, ita vt fiat eadem materia: sicut non solùm à natura sed etiã ab arte animalia, vt scorpiones, generari possunt. Verùm quia illud aurum fit rarissimè & cum maxima difficultate, multa enim quæ ad id concurrunt, facillimè impediri possunt, idcircò non videtur fieri posse, sed rei difficultas non arguit impossibilitatem. Non est autem danda opera illi arti, non quia non sit vera, sed quia tantæ est difficultatis, vt sit vtilius eam omittere quàm exercere: & multi quidem ditissimi ad magnã inopiam redacti sunt, propterea quod maximis sũptib. impensis, vel nunquam assecuti sunt quod hæc ars pollicetur, vel certè rarò & parum, ita vt sumptus longè sit maior lucro, quare satius est aliis artibus certioribus operam dare, quæ maiori ex parte operam suam præstant, quàm huic quæ rarissimè propter res naturæ absconditas, finem suum assequitur. Hęc Mirandulanus.

Explicatur breuiter opinio auctoris.

NOBIS

Sententia auctoris de auro alchimistico.

NOBIS autem propositam quæstionem philosophicè considerantibus atq; perpendentibus, tria videntur hac de re valdè probabilia dici & firmari posse, vnum est, nullam esse rationem philosophicam, vel necessariam, vel etiam admodùm probabilem, qua demonstretur rationem chimicam efficiendi verum aurum, esse impossibilem. Cur enim putetur impossibilis? An quia nihil eorum quæ fiunt à natura potest fieri ab arte? at hoc in generatione multorum animalium, aliarumq; rerum quæ opera & ministerio artis non secus generantur quàm à sola natura, falsum esse cognoscitur. An quia (vt volebat Ægydius) nihil eorum quæ sunt in genere suo perfectissima, potest produci nisi vno modò, id est, solùm ab agente suo naturali? Verùm si Ægydius verisimili aliqua ratione hoc probaret, aliquantulum fortasse valeret ad persuadendū: cùm autem nullam huius rei probationem afferat, qua facilitate ab eo id dicitur eâdem planè à nobis contemni ac reiici potest. An denique quia aurum naturale generatur virtute caloris cœlestis, aurum verò chimicum efficitur à calore igneo, qui duo calores cùm multùm inter se differant, nō poterunt eundem effectum præstare? sed hęc ratio dupliciter peccat. Primùm enim falsum

ſum eſt calorem cœleſtem & igneum ſpecie inuicem diſtingui: cùm enim ab eodem contrario, hoc eſt, à frigore ſimiliter corrumpantur, cùm ab eadem cauſa interdũ producantur nimirùm à lumine, cùm ſe inuicem intendant atque augeant, cùm ad productionem ignis & mixtorum ſimili ratione conducant, fieri non poteſt, vt ea ratione qua calores ſunt, ſpecie diſtinguãtur inter ſe: differunt igitur ea re ſolum, quòd calor cœleſtis propter ordinatum cœli motum, eſt valde temperatus & accommodatus ad generationem & conſeruationem rerum ſublunarium, quam ob cauſam appellatur ſalutaris & viuificus: calor autem igneus ex ſe non eſt temperatus, ſed agit quantum poteſt agere, & res ſibi ſubiectas tandem deſtruit atq; interimit, quocirca vocatur à Philoſophis deſtructiuus & corruptiuus rerum. Verùm ſi hic calor aliunde corrigatur atque temperetur, nimirùm vel à facultate animæ, vt in animalibus contingit, vel ab arte, vt ſit in multis mixtis & medicamentis quæ à calore igneo, moderatione artis procreãtur; efficietur profectò vt calor igneus talis propemodum euadat, qualis eſt cœleſtis. Deinde, experientia manifeſtè oſtendit quædam animalia ſimiliter generari poſſe calore igneo atq; calore cœleſti. Nam apud Ægy-

Calor cœleſtis & elementaris non differunt ſpecie.

Ægyptios pulli calore igneo ex ouis excluduntur atque procreantur. Quam rem Iulius Scaliger, vir propter excellentem omnium disciplinarum eruditionem admirandus, in ijs quæ scripsit contra Cardanum exercitatione 23 pulchrè describit his verbis; In Ægypto ad Cairum furnos cõstruunt alij alio multiplici fornice imposito: quorum tholi supremi medio, foramen est, per quod caloris vis, quæ immodica possit officere, subit atque exhalat: inimò ignem accendunt temperatum: Ouorum multas centurias in fornicum superiore planitie disponunt: statutis diebus erũpit pullorum turba, quos illi non numero sed mensura venales habent: modiolum statuunt sine fundo: quem vt impleunt, tollunt, neque hæc fabula est, sed fabulæ ipsi qui negant. Hæc Scaliger. Cæterùm posse ex alijs metallis verè aurum effici, probari argumento & experimento posset auripigmenti, ex quo perfectum aurũ posse fieri, testis ex Plinius, qui rem non priscis temporibus sed sua ætate factam testatamque commemorans, ita scribit lib. 33. cap. 4. Aurum faciendi est etiam vna ratio ex auripigmento quod in Syria foditur pictoribus, in summa tellure, auri colore, sed fragili lapidum specularium modo. Inuitaueratque spes Caium principem auidissimum auri, quamobrem iussit exco-

Animalia generari posse solo calore ignis, argumentũ Iulij Scaligeri.

Ex auripigmento teste Plinio fieri verũ aurum.

qui magnum pondus : & planè fecit aurum excellens, sed ita parui ponderis, vt detrimentum sentiret, illud propter auaritiam expertus, quanquam auripigmenti libræ 14. permutarentur : nec postea tentatum ab vllo est. Sic Plinius.

ALTERVM verò, quod eadem de re probabilissimè potest asseri, illud est, chimicam rationem efficiendi verum aurum nō quidem physicè, sed moraliter vt aiunt, loquendo vel impossibilem, vel propemodum impossibilem videri, non propter vllam rationem philosophicam quæ adhuc ab vllo sit allata, sicut ostensum est, sed propter ipsam experientiam quæ in rebus naturalibus, moralibus atque artificialibus summi argumenti firmissimæque rationis vim debet obtinere. Etenim cùm plurimi in chimicæ facultatis tractatione & exercitatione diu multumque laborauerint, & in veri auri effectionem acerrimis studijs atq; incredibili cupiditate incubuerint, nemo tamen adhuc fuit præter vnum aut alterum probatis proditum historiis, quem liquidò constet verum aurum & omni ex parte probatum ac perfectum effecisse. Quòd si effectio auri per artem chimicam est possibilis, cur ea, cùm tamdiu & tam multum optata, quæsita, & procurata fuerit, nondum tamen reperta &

Cur nō videatur esse vera ars Alchimia.

ta & vſitata fuit? nam quia poſſibilis eſt generatio animalium, medicamentorum, aliarumque multarum rerum non ſolum per naturam, ſed etiam per ſolertiam & induſtriam humanam, iam pridem inuentæ ſunt artes, quæ huiuſmodi res & verè & facilè poſſunt perficere; cur igitur idem non contingit in auro chimico? niſi quia vel talis modus efficiendi tale aurum ſimpliciter eſt impoſſibilis, vel ſi eſt poſſibilis, nondum tamen is eſt humano ingenio, & fortaſſe non poteſt eſſe, exploratè perfecteque cognitus. Atque hoc argumentum ab experientia ductum, non ſolùm apud Philoſophorum naturalem, qui nunquam à rebus ſenſatis experientiaque comprobatis, vel tranſuerſum (vt aiunt) digitum diſcedit, ſed etiam apud quemcunque hominem ſanæ mentis rectique iudicij plurimùm valere debet. Quod ſi habent iſti, vt iactant, veram certamque artem faciendi aurum, cur ſibi primùm non faciunt tantum auri, vt nullius egeant, ſed bonis omnibus quæ parari auro poſſunt, abundent? At enim videre licèt iſtos, ſemper egentes & mendicos, quique per vana promiſſa, alienis opibus exhauriendis, ſuam quoquomodo egeſtatem ſubleuare, ſuamque famem explere cupiant.

Ad

Ad extremum, illud non tantum probabiliter dici, ſed etiam pro vero certoq́; confirmari poteſt, artem chimicam, licèt ea fortaſſis ſit vtilis in diſtillationibus & aliis rebus quas ſuperius ex ſententia Cardani memorauimus, tamē in eo quod ſpectat affectionem veri auri, quam illa profitetur atque in primis pollicetur vanam eſſe, noxiam ac perniciosā Reipublicæ. Primò, Quia aut nunquā, aut rariſſimè præſtat quod promittit, ex quo non ſemel factum eſt, vt multi ad extremam inopiam atque paupertatem redacti fuerint, vnde rectè quidam ait, Alchimiſtas non efficere aurum ſed abſumere, non implere crumenas, ſed magis deplere & exhaurire. Deinde, quia faciunt falſum aurum falſamq́; monetam, atque gemmas pro veris paſſim diſtrahunt, atque [illegible] iuendunt, ex quo Reſpublica hominumq́; ſocietas magnum caperet detrimentum. Poſtremò, quia verum aurum non rarò adhibetur in medicinis ad exhilarandum & roborandū cor, aurum autem chimicum cùm vel non ſit verum aurum, vel certè imperfectius ſit auro naturali, vel non vtiq; habebit eiuſmodi proprietates, aut certè non ita vitales & ſalutares humano corpori, quare non ſine diſcrimine ſalutis & periculo vitę, in medicinis adhiberetur. Hæc igitur nobis

Non eſſe permittendum in Republica vſum Alchimia.

bis visa sunt de chimica facultate efficiendi verum aurũ probabiliter posse disputari.

Caput XIII.

De origine Magiæ & ijs qui in ea clari fuerunt.

ORIGINEM Magiæ, præsertim eius quam diximus non esse naturalem, variè tradunt scriptores. Philo libro De specialibus legibus censet ex vera & naturali Magia adulterata & corrupta natam esse fallacem & quæ vulgo propriè dicitur Magia, ita scribens: Ex hac adulterata & deprauata, descendunt quas proprio maxime vocabulo malas artes dicimus circulatorum ariolorumque studia, mulierum, mancipiorumque nequissimorum expiationes & lustrationes profitentium, mutationesque amoris in odium, aut ex aduerso in amorem odij, per quasdam passiones amatorias & incantamẽta idonea: atq; his dolis circumueniunt homines & ingentium malorum atque ruinarum sunt causæ, non priuatis modò hominibus aut familiis, sed ciuitatib. regnis & prouinciis. Quamobrem huiusmodi artes, meritò lege Mosaica, grauissimis propositis pœnis prohibentur. Hęc Philo. Verus tamen opinio est plurimorum scriptorum

Philo de origine Magiæ.

rum probata consensu, principem huius Magiæ, doctorem & quasi parentem fuisse Zoroastrem, vel Persem, vt Plinius & Diognes Laërtius vocant, vel Bactrianum, vt Diodorus Siculus & alij nominant. Et Plinius lib. 30. cap. 1. ita de eo scribit: Sine dubio in Oriente orta est Magia, in Perside à Zoroastre, vt inter auctores conuenit. Eudoxus Zoroastrem hunc sex millibus annorum ante Platonis mortem fuisse prodidit; sic & Aristoteles; Hermippus, qui de tota ea arte diligentissimè scripsit, & vicies centum millia versuum à Zoroastre condita, indicibus quoque voluminum eius positis explanauit, præceptorem à quo institutus est Zoroaster, tradidit Azonacem quinque millibus annorum priorem bello Troiano. De quo Zoroastre mira aliis locis scribit Plinius: Vnum enim eum (inquit) mortalium eodem, quo natus est die, risisse, cerebrumque ita ei palpitasse, vt impositam repelleret manum, futuræ præsagio scientiæ, viginti annis in deserto Magiæ vacantem, caseo vixisse ita temperato, vt vetustatem non sentiret. Iustinus quoque historicus libri 1. initio, inuentorem artis Magicæ facit Zoroastrem: idemque sentit B. Augustinus lib. 21. De ciuitate Dei, capite 14. Solum, inquit, Zoroastrem quando natus est, ferunt risisse, nec

Zoroastres Magiæ parens.

Plin. lib. 7.

ei boni aliquid monſtroſus ille riſus portendit: nam magicarum artium fuiſſe perhibetur inuentor, quæ quidem illi nec ad præſentis vitæ vanam felicitatem contra ſuos inimicos prodeſſe potuerunt; à Nino quippe Aſſyriorum rege, cùm eſſet ipſe rex Bactrianorum, bello ſuperatus eſt. Suidas etiam ait, Magiam inuentum eſſe Perſarum, apud quos Magi magnam fidem & auctoritatem habuerunt. Auctor Hiſtoriæ Scholaſticæ enarrans hiſtoriam libri Geneſeos, cap 39. Ninus, (inquit) vicit Cham qui adhuc viuebat & regnabat in Bactria, ſeu in Thracia, vt alij volunt, & vocabatur Zoroaſter inuentor artis Magicæ, qui & hanc, & ſeptem liberales artes in quatuordecim calumnis ſcripſit, ſeptem æneis, & ſeptem lateritiis, contra duplex orbis excidium quod timebatur, vnũ per aquas, alterum per ignem. Ninus verò libros eius combuſſit, hinc etiam orta ſunt idola. Hæc ille. Verùm de antiquitate Zoroaſtris nõ conuenit inter ſcriptores: nam Eudoxus & Ariſtoteles, vt ex Plinio retulimus, volunt eum antiquiorem fuiſſe Platone, ſex millibus annorum Hermippus autem vel (vt citat Laërtius) Hermodorus Platonicus in libro De diſciplinis facit eum quinque millibus annorum bello Troiano vetuſtiorem, & contrario autem

Cham idem qui Zoroaſter.

Xan-

Xantus Lydius, vt refert Laërtius, multò recentiorem eum facit, hoc est, sexcentis duntaxat annis ante Xerxis transitum in Græciam. Sed illi nimium multos computant annos, hic nimium paucos. Constat enim Zoroastrem fuisse tempore Nini primi Assyriorum regis, quo regnante natus est Abraam: ab ortu autem Abraæ, vsque ad primam Olympiadem fluxerunt anni mille centum septingenti & paulò amplius sexaginta: nam qui plures quam cæteri annos monarchiæ Assyriorũ & Medeorum vsq; ad Cyrum attribuerunt, illi mille trecentos sexaginta, huic trecentos quinquaginta assignarunt. Cœpit autem Cyrus regnare initio quinquagesimę quintæ Olympiadis: Secundùm hanc igitur laxissimam computationem, à Nino & Zoroastro vsq; ad primam Olympiadem, numerantur anni mille quadringenti nonaginta quatuor. Bellum porrò Troianũ septem & quadringentis annis præcessit Olympiades: Xerxis transitus in Græciã, in 75. excessus Platonis in 108. Olympiadem incurrit. Ex quo apparet multitudinem illam annorum, quam Eudoxus, Aristoteles & Hermippus tribuunt antiquitati Zoroastris, vel esse fabulosam, vel annos illos non quales nostri sunt, sed quales Ægyptij & Arcades habuerunt, hoc est,

Laërtius initio Operis.

trimestres, esse censendos. Nec dissimile fuit eodē in loco plinij, quippe qui ait Mosem multis annorum millibus posteriorem fuisse Zoroastre, cū subtilissima Chronologiæ ratione compertum sit, paulò amplius sexcentis annis Mose priorem fuisse Zoroastrem.

Cassiani de origine Magiæ opinio.

Apud Cassianum Serenus abbas collat.8.cap.21. originem Magiæ & omnium maleficarum artium altiùs repetit, nimirū etiam ante diluuium, ex eo tempore quo filij Dei, vt scriptura narrat, permisti sunt filiabus hominum, ait enim, scientiam omnium rerum cœlestium & sublunarium quam Adam à Deo acceperat, tradidisse ipsum filio suo Seth, cuius semen eam seruauit incontaminatam, & donec diuisum à sacrilega propagine Cayn perdurauit, eam doctrinam ad Dei cultum, & ad vtilitatem vitæ communis exercuit: cum verò fuisset impiæ generationi permixtum, ad res profanas atque noxias, quæ piè didicerat, instinctu Dæmonis deriuauit, curiosasque ex ea maleficiorum artes atque præstigias ac magicas superstitiones audacter instituit. Sed quomodo hæc curiosa & malefica doctrina diluuio non perierit, in causa fuit Cham, vt antiquæ ferunt traditiones, qui superstitionibus & sacrilegis artibus fuit infectus, easque artes, cū in ar-

in arcam, in quam cum Noë patre suo iustissimo, & sanctis fratribus ingressurus erat, inferre non auderet; diuersorum metallorum laminas, quæ scilicet aquarum non corrumperentur iniuria, & durissimis lapidibus, qui vim ignis non sentirent, insculpsit: quæ diluuio peracto, eâdem qua ille celauerat curiositate perquirens, sacrilegiorum ac perpetuę nequitiæ seminariũ transmisit in posteros. Hac itaq; ratione illa opinio vulgi qua creditur Angelos vel maleficia, vel diuersas artes hominibus tradidisse, in veritate completa est. Hactenus Abbas Serenus.

Sed mihi verius sentire videntur, qui Diabolum primum Magicarum artium auctorem & parentem faciunt, à quo mortales earum cognitionem acceperint, & vsum didicerint. Et sanè primum Magiæ vsum & effectum memoria repetentibus, haud improbabiliter videri potest, Magiæ vsum vnà cum mundo cœpisse. & quidem in Paradiso, salua etiam tunc & integra illibataque hominis innocentia. Ibi enim Diabolus formam sibi inducens serpentis, vel occultè per verum & naturalem serpentem Euam alloquens, blandissimis deceptam promissis, ad vetitum pomum maximo sui suæq; totius humanæ sobolis exitio, edẽdũ induxit. Nec mirũ videri de-

Prima origo Magicarum artiũ à Dæmone.

bet si diabolum Magiæ auctorem facimus, cùm ipse, vti apud Ioannem capite octauo Dominus noster dixit: *Homicida sit ab initio, & in veritate nō steterit quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, mendax est & pater mendacij*

Lactanti⁹. Rectè igitur Lactantius libro secundo Diuinarum institutionum omnium maleficarum artium inuentores & magistros fuisse Dæmones, confirmat his verbis: Eorum inuenta sunt Astrologia & Aruspicina & Auguratio, & quæ dicuntur Oracula, & Necromantia & ars Magica, & quicquid præterea malorum exercent homines vel palam, vel occultè: quæ omnia per se falsa sunt, vt Sibylla Erythræa testatur. Hęc & alia multa in eandem sententiam ea loco Lactantius commemorat. Sed nemo grauius & elegantius omnes Magiæ species omnesque fallacias ex Dæmone profectas esse ostendit quàm Cyprianus in lib. de Idolorum vanitate: Nequissimi, inquit, spiritus, sub statuis ac imaginibus consecratis delitescunt, hi afflatu suo vatum pectora inspirant, extorū fibras animant, auiū volatus gubernant, sortes regunt, oracula efficiunt, falsa veris semper inuoluūt: nam & falluntur & fallunt, vitam turbant, somnos inquietant, irrepunt in corpora, mentes terrent, mem-

Præclara Cypriani sententia.

bra

bra distorquent, valetudinem frangunt, morbos lacessunt, vt ad cultũ sui cogant, vt nidore altarium & rogis pecorum sagi-nati, remissis quæ constrinxerant, curasse videantur. Hæc est de illis medela, cum illorum cessat iniuria; nec aliud illis studiũ est à Deo homines auocare, & ad superstitionem sui, ab intellectu veræ religionis auertere: cùm sint ipsi pœnales, quærunt sibi ad pœnam comites, quos ad crimen suum fecerint errore participes. Hi tamen adiurati per DEVM vnum à nobis, statim cedunt & fatentur, & de obsessis corporibus exire coguntur. Videas illos nostra voce & operatione, quasi flagris cædi, igne torreri, eiulare, gemere, deprecari, vnde veniant, aut quando discedant, ipsis etiam qui se colant audientibus confiteri, & vel exiliunt statim, vel euanescunt gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gratia curantis adspirat, Hinc vulgus in odium nostri nominis cogunt, vt nos odisse incipiant homines antequam nosse, ne cognitos aut imitari possint, aut damnare non possint. Hæc Cyprianus.

Sed ne Christianorum hominum duntaxat hæc videatur opinatio, excitabo etiam testes Philosophos Græcorum, & quidem nobilissimos. Aristoteles in primo de Philosophia libro, vt Laërtius initio

ſui Operis memorat, Magos Ægyptiis antiquiores eſſe prodidit, duoque iuxta illos eſſe principia, bonum Dæmonem, & malum: alterum ex his Iouem & onomaſdem, alterum Plutonem & Arimanium dici: quod Hermippus quoque in primo de Magis ait, atq; Eudoxus & Theopompus, qui & reuicturos homines, iuxta Magorum ſententias dicit, immortaleſque futuros: & vniuerſa illorum myſteria & effectus precationibus quibuſdam conſtare. Iſta Eudemus quoque Rhodius tradit. Hæc Laërtius. Verùm nihil luculentius teſtimonio Porphyrij: quod libro 5. De præparatione Euangelica, cap. 7 his verbis refert Euſebius: Magicæ artis dij Gentilium & inuentores & doctores fuerunt. Vnde namq; homines quibus rebus Dæmones colantur & cogantur, quàm ab ipſis Dæmonibus diſcere potuiſſent; Neque putes id à nobis tantùm dici: Porphyrius teſtis citetur, qui in libro De reſponſis ſic ait: Non ſolùm felicem conuerſationem ſuam verùm etiam quibus rebus gaudeant & quibus alligentur, Dij hominibus ſignificârunt. Adhæc quibus rebus cogantur, & quæ ſibi afferenda ſint, & quos dies vitare oporteat, figuras quoque ipſas ſimulachrorum quales eſſe debeant, & in quibus locis ipſi verſentur, & omninò

Porphyri⁹.

nino nihil eſt, quod ab ipſis dijs homines non didicerint. Atque hæc Porphyrius ex variis Proſerpinæ reſponſis demonſtrat & confirmat. Quid ergo mirum, Magicæ artis & inuentionem & ſtudiũ & vſum fuiſſe antiquiſſimum? Certè nos ſupra à Mundi vſque primordiis, Magiæ originem repetiuimus, & liber Exodi ſatis clarè oſtendit, iam tempore Moſis, hoc eſt, pluſquam trecentis annis ante bellum Troianũ, Magiam claram & celebrem fuiſſe, Magosq; magna apud eam gentem, & ſapientiæ & diuinæ cuiuſdam virtutis auctoritate & exiſtimatione floruiſſe, vtpote qui ſe Moſi opponere auſi fuerint ſimiliter illi mira quædam operantes. Nec Deus per Moſem tam graues pænas aduerſus Magos conſtituiſſet, nec tam ſeuerè eorum conſuetudinem & congreſſum Iudæis interdixiſſet, niſi iam tunc eorum ars, ſicut hominibus exitioſa erat, ſic nota & celebris fuiſſet. Porrò circa belli Troiani tempora claram fuiſſe Magiæ famam, non obſcurè indicat Homerus, præſertim in Vlyſſis erroribus, adeò vt totum opus non aliunde conſtet. Siquidem Protea & Syrenum cantus apud eum, non aliter intelligi volunt; Circeụtiq; & inferorũ, euocatione hoc ſolũ agi Deinde apud Theſſalas vrbes diu Magia, magna celebritate viguit. Orpheꝰ quo-

que magnam ei fidem &auctoritatem addit. Sed primus extat, vt inquit Plinius, de eo cōmentatus Osthanes Xerxem regem Persarum bello quod Græcis intulit, comitatus, qui velut semina artis portentosæ sparsit, obiter infecto quocunque commeauerat mundo; & hic maximè ad rabiem, non auiditatem modo scientiæ eius Græcorum populos egit. Sed ante hunc, clarissimum in ea arte Pythagoræ nomen fuit. Is autem quem dixi Pythagoras, & post eum Empedocles, Democritus & Plato ad hanc discendam nauigare, exiliis verius, vt inquit Plinius, quàm peregrinationibus susceptis, hanc reuersi prædicauere, hanc in arcanis habuere. Sed maximè omnium Democritus, & aliorum suisque editis de ea voluminibus, eodem tempore in Græcia, quo medicinam Hippocrates, hoc est, circa Peloponnesiacum Græciæ bellum, & annum Romæ conditæ trecentesimum, eam illustrauit. Multis post hos seculis, Apostolorum temporibus apud Brachamas Indorum Iarchas, & apud Gymnosophistas Æthiopum, Tespesion Magiæ existimatione illustres fuerunt: quo tempore Simonem cognomento Magum, propter hanc artem multum claruisse, omnis loquitur Ecclesiastica historia. Is Apostolorum æmulus, non apud

Simon Magus.
Actor. 8.

Sama-

Samaritas modo, sed apud Romanorum quoque Principes, ad magicas eius præstigias attonitos, honores etiam diuinos obtinuit: ex quo velut parente, multiplex hæreticorū soboles prognata, & sub Christiano nomine magicas artes professa, religionem & disciplinā Christianam apud ignaros, infamem & odiosam fecit. Verum omnes ante se postque eius artis famæ celebres, longè superauit Apollonius Tyaneus, eius perdiscendæ studio totum penè orbem peruagatus, & cum iis cōgressus quicunque tunc in ea clari habebātur. Is Magiæ scientia tantam nominis claritatē gloriamque sibi comparauit, tantaque sui admiratione hominum animos impleuit, vt à multis eius sapientiam operaque æstimātimantibus, & viuus & mortuus quasi Deus haberetur. Taceo hic Plotinum, Porphyrium, Iamlichum, Proclum, Apuleium aliosque Pythagoricæ ac Platonicæ sectæ plurimos, qui magiam & coluerunt studiosissimè, & pugnacissimè defenderunt, & tanquam inter omnes sapientiæ partes clarissimam, vtilissimamque, summis laudibus prædicauerunt. Sed quæret aliquis, quomodo Magia artium omnium vanissima & fraudulentissima, tantum in toto terrarū orbe totque secularis valuit? Huic quæstioni respondens Plinius primo capite

Vnde tanta magi[…] auctorita[…]

tricesimi lib. Auctoritatē, inquit, ei maximā fuisse nemo miretur: quandoquidem sola artiū, tres alias imperiosissimas humanę mētis complexa, in vnā se redegit. Natam primum de Medicina, nemo dubitat, ac specie salutari irrepsisse, velut altiorem sanctioremq́; quam medicinā: ita blandissimis desideratissimisq́; promissis, addidisse vires religionis, ad quas maximè etiam nūc caligat humanum genus. Atq; vt hoc quoq; suggesserit, miscuisse artes mathematicas, nullo non auido futura de sese sciendi, atq; ea è cęlo verissimè peti credente. Ita possessis hominum sensibus triplici vinculo, in tantum fastigium adoleuit, vt hodieque etiam in magna parte gentium prę ualeat, & in Oriente regum regibus imperet. Hæc Plinius.

Religio & disciplina Christi tenebras Magia & verum magicarum artium è mundo discussit.

Cæterum illud hoc loco magno nostro gaudio ingentiq́; gloria Christianæ religionis considerandum est, cum primum Euangelicæ doctrinæ lux mundo affulsis, omniū magicarum fraudum calliginem fuisse discussam atq; dissipatam. Simul enim fides Christi prędicata & recepta mundo fuit, omnis magicarum artium, oraculorū vaticinationem cæterarumq́; diabolicarū fraudum vis cōcidit, defecit, euanuit. Post euangelium (inquit Tertullianus in libro de Idololatria) nusquam inuenies aut Sophistas,

phistas, aut Chaldæos, aut incantatores, aut coniectores, aut magos, nisi planè punitos. Vbi sapiens? vbi literator? vbi conquisitor huius æui, Nonne infatuauit Deus sapientiam huius sæculi? Sic Tertullianus. Atq; hęc ita fore, vti cernimus euenisse, multò antè Christus Dominus discipulos suos docuerat: nam apud Ioannē cap. 12. dixit: *Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras: & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum:* & apud Luc. cap 11. *Cū fortis armatus custodit atriū suum, in pace sunt ea quæ possidet. Si autem fortior eo superueniēs vicerit eum, vniuersa eius arma aufert in quibus confidebat & spolia distribuit.* Quantū (inquit Eusebius lib. 1. De præparatione euangelica, cap 2) recepta Christi fide mundus profecerit, ipsis oculis cernimus. Nō enim Persę qui eū secuti sunt, matres suas nefandis nuptiis cognoscunt: nō humanis vescūtur carnib⁹ Scytę, nec carissimos, falsa religione impulsi liberos iugulāt: nō Massagetę ac Derbices propinquos atq; affines suos senectute confectos immolāt, aut eorum carnes epulantur: non Tybareni senes suos præcipitare, Hyrcani rapaci auium generi, non Caspii canibus proiicere solent, quæ quidem antea religiosissimè faciebant: nunc verò euange-

Esa.29.
1.Cor.1.
Ibidem.

angelica virtute vndiq; hæc terra, fœda & immania flagitia explosa sunt. Quis iam doctrinam Christianam amplexus, Deos putat aut inania & surda simulachra, aut maleficos Dæmones in eis habitantes, aut partes mundi quæ conspiciuntur, aut mortuorum vmbras, aut etiam animalium vel abiectissima & nocentissima? quibus tamen rebus vniuersæ penè gentes ante prędicationem Euangelii diuinos honores cultusque tribuebant. Non satis existimari potest, inquit Plinius lib.30.cap.1. quantum Romanis debeatur, qui sustulere mōstra, in quibus hominem occidere religiosissimum erat, mandi etiam saluberrimū. Quis ergo satis æstimet, quantum debeāt Christo, cum aliæ gentes, tum in primis & gens & vrbs Romana, cuius fidei ac doctrinæ beneficio, maximis est malis liberata, summisque beneficiis affecta, Roma enim (vt ait B. Leo sermone primo de natiuate Apostolorum Petri & Pauli) Deum suum ignorans, cum penè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium seruiebat erroribus: & magnam sibi videbatur assumpsisse religionem, quia nullam respuebat falsitatem in qua diligentissima superstitione habebatur collectum, quicquid vsquam fuerat vanis erroribus institutum, vnde quantò est per diabolum tenacius

cius illigata, tanto fuit per Christum mirabilius absoluta.

CAPVT XIV.

An magiæ studium & vsus sit licitus.

DVplicem supra Magiam fecimus, vnam naturalem, alteram non naturalem. Naturalis cum sit doctrinæ Physicę, Medicæ, ac Mathematicę pars nobilissima, per se bona & honesta est, hominumque studio & cognitione dignissima. Fortasse autem eius studium & tractatio publica meritò prohiberi posset in Republica, videlicet, si timeretur ne ea in vulgus prodita multi (quæ est humani ingenii ad mala procliuitas) ad perniciem exitiumque aliorum abuterentur. Nam licet medicina quoq; abuti possint medici, & ob eandem causam etiam prohibenda videretur, attamen alia est ratio medicinæ alia Magię: nam medicina, & eius vsus est per se necessarius mortalibus, & abusus manifestior est, quam vt omninò celari queat, ideoque punitu ac emendatu facilior. Magiæ verò, nec vsus societati hominum est per se necessarius, & est abusus occultus: latet enim per quas res & qualiter

Magia

Magia operetur. Quamobrem valde timeri potest, ne, quò est occultior in operãdo, eò magis fiducia impunitatis, lubrica sit ad nocendum.

De studio Magiæ.

Magia verò non naturalis, præsertim quæ commercio & fœdere inscio cum dæmone nititur, dupliciter addisci potest, vel speculatiuè tãtum, vel etiam practicè, hoc est, vel noscendi tantum causa, vel etiam vtendi & exercendi. Nuda cognitio Magiæ per se mala non est: omnis enim cognitio veri bonum quoddam & perfecto est intellectus, si enim cognitio malorum bona non esset, Deus eam non haberet, atqui Deus omnium bonorũ pariter atq; malorum scientiã perfectissimã habet si per se mala esset cognitio huius Magiæ, ergo nulli prorsus eã discere aut nosse liceret. Quomodo igitur Ecclesię Doctores & rectores, huius magię vanitates, fallacias, maleficia, impiasq; superstitiones detegere & confutare possent? quomodo probare, mira illa quę faciunt magi, vel esse meras imposturas vel opera dęmonum, vel occultarum virtutum naturalium effecta? quomodo demonstrare nullum opus magorũ verè posse dici miraculum? quòmodo docere, Christi miracula multum differre ac præstare magorũ miraculis, & magos virtute diuina operari, nec Christum eiusq; seruos

uos miracula magicis artibus edidisse? Atque hoc animo & consilio nõnullis magiæ studere concessum est. Nos Christiani (inquit Tertullianus lib. de Anima) fallacem magiam non socia conscientia, sed inimica scientia nouimus, nec inuitatoria operatione sed expugnatoria dominatione tractamus multiformem hanc lucem mentis humanæ, totius erroris artificem, salutis pariter, animæque vastatricem. Itaque mihi quidem videtur rectè dixisse Ioann Picus Mirandulanus: Quo quis est magiæ peritior, eò clariùs eum cernere quantum inter magorum & Christi atque sanctorũ miracula intersit. Sed studium eius potest triplicitet nõ esse bonũ, vel si quis illud pręferat studiis vtilioribus, & tantũ propter inanem quandã curiositatem illud capessat, vel si ad malè egendum id referre velit, vel si propter imbecillitatem mentis periculũ sit, ne huius magiæ fraudibus, & superstitionibus circumueniatur. Meritò igitur id studii publicè Christianis vetitum est, nec vlli nisi permissu rectorum Ecclesiæ conceditur.

De vsu magiæ.

Vsus autem huius Magiæ in totũ damnatus est & vetitus, non solũ lege diuina & Ecclesiastica, sed etiam ciuili, nec Christianorum tantum, sed etiam Gentilium. Nõ est autem vsus Magiæ licitus: aut enim ibi

est peccatum infidelitatis, si quis dæmoni credens, tribuat ei diuinum numen: aut est peccatum idololatriæ, si oblationibus & sacrificiis cultum dæmonibus adhibeat aut saltem est peccatũ inobedientiæ, quia tam Magus quam qui opera magi vtitur, facit contra prohibitionem diuinam & ecclesiasticam. Causa autem huius prohibitionis triplex est. Primò, quia is peccat in se ipsum, committens se in magnum discrimen, scilicet deceptum magicis fraudibus in graues errores labendi. Deinde iniuriam facit Ecclesiæ, cum Dæmone habens commercium & familiaritatem, qui est omninò præcisus ab Ecclesia eique aduersarius. Postremò grauissimè Deum offendit, dum confugit ad Diaboli opem & auxilium, quasi non sit omnipotens & homini abundè prouidens & consulẽs Deus Christianorum. Quam grauibus autem, & minacibus verbis Deus & vsum & studium huius Magiæ prohibeat, ex variis scripturæ locis liquido cernitur. In cap. 19. Leuitici sic habes: *Non augurabimini, nec obseruabitis somnia. Non declinetis ad Magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, vt polluamini per eos*, & capite sequenti 20. *Anima quæ declinauerit ad Magos & ariolos, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.* & cap. 18. Deut.

Magia vetita diuinis legibus

Deut. *Non inueniatur in te qui ſciſcitetur ariolos, & obſeruet ſomnia & auguria, nec ſit maleficus nec incantator, neq; qui Pythones conſulat, aut quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter iſtiuſmodi ſcelera delebit has gẽtes in introitu tuo.* Et 4. lib. Reg. cap 1. Ochoziæ regi Iſrael qui miſerat nunciũ ad conſulendum Beelzebub Deum Accaron de ægritudine ſua: Elias hæc renunciari iuſſit: *Nunquid non eſt Deus in Iſrael, vt eatis ad conſulendum Beelzebub Deum Accaron? Quamobrem hæc dicit Dominus, de lectulo ſuper quem aſcendiſti, nõ deſcendes, ſed morte morieris.* Et lib. 2. Paralipomenon, cap. 33. inter alia ſcelera regis Manaſſis, hæc connumeratur: *Obſeruabat ſomnia, ſciſcitabatur auguria, maleficis artibus inſeruiebat, habebat ſecum magos & incantatores, multaq; mala operatus eſt coram Domino, vt irritaret eum.* Cuius ſeueriſſimi præcepti hanc rationem reddit Philo. in libro de ſpecialibus legibus: Non ſinit noſter legiſlator procraſtinari veneficorum ſupplicia, ſed abſq; mora vult exigi: quod dilatio, noxiis opportunitatem peccandi præbeat, cæteris metum afferat, exiſtimantibus, quicquid illorum vitæ accedit, ſuæ ſecuritati decedere. Idcircò ſicut viperas, ſcorpios, aliaſque veneno-

Egregia Philonis ſẽtentia.

nenosas bestiolas, priusquã mordeant aut saucient, aut etiam se commoueant, sine mora ad primum aspectũ occidimus, præcauendo naturalem eorum malitiã priusquam noceant: eodem modo eiusmodi homines plectendi sunt, qui magicis suis artificiis & maleficis artibus incautos homines errore implicant, sed in graues calamitates intrudunt. Sic Philo. Quam essent autem hæ artes magicæ, & Apostolis & nascentis Ecclesiæ Christianis abominabiles & exosę, vel vnus locus qui est in 19. capite libri de Actis Apostolorũ, apertissimè declarat, vbi sic legimus: *Multi ex his qui fuerãt curiosa sectati, contulerũt libros, & cõbusserunt coram omnibus.* Vt autem & multitudinem & pretium librorũ intelligerimus, subditur, eos quinquaginta denariorum millibus fuisse æstimatos, illos autẽ libros de rebus curiosis, Chrysostomus, Augustinus, Beda, Oecumenius aliiq; de rebus magicis scriptos fuisse interpretãtur. Restat vt de Magis Pharaonis, qui se opposuerunt Mosi, nonnulla disputemus.

Exod. 7.

De Magis Pharaonis, Exod. 7.

SAcra scriptura narrat Pharaonem aduersus Mosen iussisse accersiri sapientes

tes & maleficos, qui per incantatores Ægyptiacos & arcana quædam similia fecerunt tribus prioribus prodigiis à Mose factis: sapientes vocat vel Astrologos, vel Philosophos, præsertim magiæ naturalis peritos maleficos autem, qui magiam illam quã supra nominauimus, non naturalem, tenebant & exercebant. Itaque horum nomine significantur præstigiatores, Necromantici, & qui magicis artificiis abutuntur ad patranda scelera, velut adulteria, furta, homicidia, atque ob id dicuntur malefici, nam & faciunt mala, & malo modo, nimirum Dæmonum auxilio cum multis item fraudibus, mendaciis & hominum deceptionibus. Dicuntur autem, vt refert Iosephus libro secundo Antiquitatum, illi magi fuisse sacerdotes, apud Ægyptios enim tales erant existimatione omnis sapientiæ sacerdotes, quales apud Indos Brachmanes, apud Æthiopes Gymnosophistæ, apud Græcos Philosophi, & apud Iudæos Prophetę. Dicit autem Scriptura, eos operari solitos per incantationes Ægyptiacas, & per quædam arcana: nam operabantur cantando quædam verba modo carminum: sed quia vel verba illa erant secreta, Onkelus vertit, susurrationes: vel modus quo operabantur, erat secretus & occultus, ideò vocantur arcana.

Dicun-

Dicuntur autē Ægyptiaca, non quod primum in Ægypto inuenta fuerint, ſed quia verbis & ritibus Ægyptiacis conſtabant, vel quia non idem eſt genus & modus incantationum apud omnes gentes, ſed alius alibi gentium. Septuaginta interpretes vocant Sophiſtas & Pharmacos, id eſt veneficos & incantatores, Onkelus Magos Aquila vertit κρυφιαςάς, id eſt, occultorum cognitores & patratores.

CAPVT XV.

Qui fuerint illi Magi qui reſtiterunt Moſi coram Pharaone.

SCriptura neminem eorum nominatim appellat. Sed B. Paulus poſterioris epiſtolæ ad Timotheum cap 3. ait Ianne & mambre reſtitiſſe Moſi. Chryſoſtomus illum locum exponens ait, Paulum illorum duorum nomina comperta habuiſſe ex antiqua certaque Hebræorum traditione, vel ex Spiritus ſancti reuelatione. Sic etiam Theodoretus & Theophylactus. Alii dicunt fuiſſe librum quendam apocryphum, qui inſcribebatur liber Iannis & Mambres, ex quo lib. volunt Paulū tranſcripſiſſe illorum Magorum nomina. Quod probare videtur Origenes tracta-

tu

tu 35. in Matthęum, vbi exponens verba illa Pauli, ait nomina illa Magorũ non inueniri in ſcripturis publicis, ſed in ſecreto quodã libro qui inſcribitur. Liber Iannis & Mambres. Quapropter nonnulli epiſtolam illam Pauli reiicere auſi ſunt, tãquam apocryphis vtentem teſtimoniis: cum tamen, inquit Origenes, nemo adhuc, auſus ſit reiicere priorẽ epiſtolam ad Corinthios, in cuius capite 15. citatur ſententia quædã ex Menandro Poeta. Hactenus ex Origine, à quo nõ diſcrepat vulgò putatus, Ambroſius eundem illius epiſtolæ locum explanans, exemplum, inquit, hoc de apocryphis eſt: Iannes enim & Mambres fratres erant magi vel venefici Ægyptiorum, qui arte magiæ ſuæ, virtuti Dei, quæ per Moſẽ operabatur, ęmulatione, cõmentitia reſiſtere ſe poſſe putabant. Sed cum Moyſi virtus in operibus creſceret, humiles facti, cum dolore vulnerum fateri coacti ſunt Deum in Moſe operari. Gelaſius Papa diſtinct. 15. ſancta Romana Eccleſia, hunc librũ Iannes & Mambres inter apocryphos numerans, reprobat. Horum etiam Magorum meminit Plinius lib. 30 cap. 1. & vocat Iamne & Iotape, falsò dicens eos fuiſſe Iudæos: ſed in eo præterea fallitur, quod iſtos multis annorum millibus fuiſſe dicit poſt Zoroaſtrem, cum ex Iuſtini libro pri- *Exod. 8.*

mo constet Zoroastrem fuisse tempore Nini primi Assyriorũ regis, quo regnante natus est Abraam, à cuius ortu vsq; ad tẽpus istorum prodigiorum, non nisi quingenti quinque anni fluxerunt, quin ab ipso diluuio non amplius septingentis nonaginta-septem prȩterierunt. De his quoq; Numenius Pythagoricus in 3 lib. de bono ita scribit: Iannes & Mambres, Ægyptii erant, magicis artibus adeò præpotentes, vt Musȩo Iudȩorum duci, viro Deo coniunctissimo, soli resistere posse à cunctis Ægyptiis iudicati sint: multas enim calamitates quas Musȩus Ægypto intulit, soluere visi sunt. Hæc refert Eusebius lib. 9. de prȩparatione Euãgelica, cap 3. Hos autem magos fratres fuisse, & Ambrosius loco supradicto affirmat, & ex narratione B. Machari Palladius commemorat. Sed quia in Macharii Palladii mentionem incidimus, nõ alienum fuerit hoc loco quȩ narrat Palladius vitã Macharii scribens de mirabili horum magorum sepulchro ab ipso Machario visa & comperta, & deinde narrata Palladio, hic adscribere. Dicebat Macharius Iannem & Mambrẽ fuisse fratres, propter magicȩ artis excellentiam, maximã apud Pharaonem & Ægyptios tunc temporis habentes auctoritatẽ atq; potestatem, qui dum viui essent, intra quandam Ægypti solitudi-

Memorabilis historia

litudinē, in hortis quibuſdam ſepulchrum ſibi conſtruxerūt ex lapidibus quatuor pedum magnitudine, multumq; auri illic cō diderunt, & omnis generis arbores plantauerunt, & maximum aquę puteum foderunt, ſperātes fore vt poſt ſuum obitum in illo paradiſo deliciis fruerentur. Hic autē locus, vt communi illius religionis fama ferebatur, à dęmonibus tenebatur atq; cuſtodiebatur. Inceſſit Macharium cupido viſendi locum, profectusq́;, cum iam propè acceſſiſſet, obuiam illi occurrerunt ad ſeptuaginta dęmones variis formis, alii clamantes, alii exilientes, alii magno cum fremitu in eum ſtridentes dentibus, alii figura coruorum in eum inuolantium, quibus euaneſcentibus ingredienti iam in paradiſum, occurrit Diabolus cum diſtricta romphęa ei minitans: quem facto crucis ſigno repellens, ingreſſus eſt locum, omniaque contemplatus, reperit cadum ęneum, catena ferrea pendentem ex puteo, iam tēpore conſumptum, & fructum malorum punicorum, quę nihil intus habebant, fuerant enim arefacta ſole, & plurima aurea donaria. Hęc Palladius de ſepulchro horum magorum ex Macharii relatione.

CAPVT XVI.

An prodigia quæ Magi illi fecerunt, fuerint vera, an tantum simulata.

MAgna quæstio est, variis scriptorum sententiis in vtramque partem agitata, an serpentes illi seu dracones, in quos scriptura narrat virgas à magis proiectas, fuisse Ægyptiacis incantationibus atq; arcanis conuersas, fuerint veri & naturales serpentes, non minus quam is in quem virga Aaron mutata fuit, an potius fuerint simulachra quædam tantum & imagines serpentum qui à dæmonibus, serpentum modo mouebantur. Quod autem de serpentibus magorum diximus, de aqua mutata in sanguinem, & ranis productis itidem intelligi volumus.

Exod.7.& 8.

Prima opinio, fuisse veros serpentes.

Multi & graues scriptores existimarũt serpentes illos fuisse naturales: hoc enim docet Theodoretus in quæstionibus suis in Exodũ quęst.18. idemq; apertius & copiosius B. Augustinus lib. 3. de Trinitate, cap.7.& 8. in lib. octoginta trium quæstionum quęst.79. quē in hoc ferè secuti sunt Theologi Scholastici. S.Thomas affirma-

tissi-

tissimè hoc tradit in Commentariis super 24. caput Euangelii secundum Matthæũ, & prima parte quæst. 14. art 4. in eandẽ inclinat sententiam B Bonauentura 2. sententiarum, distinct. 7. quæst. 2. Caietanus adeò clarum id esse inquit in scriptura, vt in dubiũ minimè verti possit, hoc etiã sentiũt Lyranus, Tostatus & Paulus Burgẽsis, & cõfirmari potest argumentis B. Thomę desumptis ex prima parte loco supra citato

Verum ex aduerso multo pluris & antiquiores, nec minus doctrina & antiquitate præstantes, prodigia illa magorum nõ fuisse veros & naturales effectus, sed tantum simulatos, & apparentes, & artificio quodam magico ac diabolico spectantiũ oculis imponentes, & senserunt, & scriptis suis prodiderunt. Nam Iosephus lib. 2. Antiquitatum ait illos serpentes magorum specie verorum serpentum reptasse, sed fuisse præstigias, veritatis specie hominibus non admodum cautis imponentes. Simile quippiam innuit Philo. lib. 1. de vita Mosis hoc factum magorum enarrens. Iustinus martyr in libro Responsionum ad quæstiones Orthodoxorũ, in responsione ad quęstionem 26. Quę, inquit, à Mose facta sunt miracula, quia diuina virtute sunt edita, facta sunt mutatione rei propositæ in naturam eius quod efficiebatur: at quæ à

Altera opinio non fuisse veros serpentes.

Magis, opera dęmonis sunt facta, spectātium oculis pręstigias offundebant, vt qui si serpens nō esset, eū viderēt quasi serpentē, & nō sanguinē quasi sanguinē & nō ranas quasi ranas, Tertul. in li. de anima: possūt inquit, & solent dęmones phātasmata pręstare, & corpora fingere, quibus exteriores oculos circumueniāt. Corpora enim videbātur Pharaoni & Ægyptiis magicarū virgatū dracones: sed Mosis veritas mendacium eorū deuorauit. Gregor. Nissen. Qui ex virga Mosis, inquit, factus est serpēs, verè animatus, magorū virgas reuera ligna, visus autē deceptione serpentes, facilè deuorauit. Gręcus interpres, quē citat Catena in Exodū ait, illos serpentes magorū fuisse meras pręstigias, nihil verorum serpentum pręter speciē & imaginē habentes, hoc etiā super cap. 6. Exodi affirmāt Rupertus, Rabanus & Hugo de S. Victore. Idē quoq; satis indicat Ambrosius interpretans cap. 3. posterioris epistolę ad Timoth. Iannes, inquit, & Mambres virtute Dei quę per Mosem operabatur, commentitia æmulatione resistere conati sunt. Eundē Pauli locū explanās B. Hieronymus: sicut, inquit, illi magi artis magicę pręstigiis Mosi, sic nō nulli argumentorum fallaciis, Christianæ veritati ac simplicitati resistere, ac illudere conantur.

Neutra

Neutra hęc opinio euidenter ex ſacris literis, aut humanis rationibus, vel probari vel reprobari poteſt: videtur tamē aliquando probabilior B. Auguſtini ſententia. Scriptura enim Exod. 7. iiſdē verbis eodemq; modo narrat virgam Aaron verſam eſſe in ſerpentes, & itē virgas magorum: ergo ſi ille Aaron fuit verus ſerpēs, pariter etiam ſerpentes magorum veri fuiſſe videntur. Ibidem quoq; dicitur virgam Aaron deuoraſſe virgas magorum, hoc eſt, ſerpentem ex virga Aaron factum, deuoraſſe ſerpētes ex magorum virgis factos, non diceretur autem deuoraſſe illos, niſi fuiſſent veri ſerpētes. Deinde ſequenti cap. 8. traditur magos defeciſſe in tertio ſigno, nec potuiſſe producere ciniphes: ex quo ſatis intelligitur, verè & non in ſpeciem tantum eos duo priora propria ſigna feciſſe. Moſes item detexiſſet fallaciam, ſi non fuiſſent veri ſerpentes. Quid quod ſcriptura vocat ſimpliciter ſerpentes, & ex nulla circumſtantia narrationis colligi poteſt eos non fuiſſe veros ſerpentes: nec repugnant fuiſſe veros, ergo probabile valdè eſt veros & naturales ſerpentes fuiſſe.

Auctoris ſententia fuiſſe veros illos magorum ſerpentes.

*

CAPVT XVII.

Quomodo Magi fecerint illos ſerpentes.

QVatuor vel quinque modis cogitare poſſumus Magos feciſſe ſerpentes, ſanguinem, & ranas, duobus vel tribus in ſpeciem tantum & ſimulatè, duobus aliis, verè. Primò enim ſpecies & phantaſmata virgarum & ſerpentum, aquæ & ſanguinis & ranarũ quæ erant in phantaſia, & imaginatrice facultate, dæmones commouendo & turbando ſpiritus in quibus erant illæ ſpecies, potuerunt facere, vt illæ ſpecies refluerent ad ſenſum communem vel etiam ad ſenſum viſus, verbi gratia, primò ſpecies virgę mox ea ſublata, ſpecies ſerpentis: ita vt videretur virga conuerſa in ſerpentē. Vide hęc tractata apud S. Thomam prima parte, quæſt. 114. & 111. artic. 3. & 4. idemq́; in aliis fieri cernitur. Namq́; in ſomno motu vaporum aſcendentium in cerebrum, atq; deſcendentiũ, refluentibus ſpeciebus rerum ſenſibilium ad primum ſenſitiuum, dormientes videntur ſibi & videre & audire: & vi morbi idē contingit phreneticis. Deinde potuit fieri vt dęmon virtute aliqua naturali occulta, ſpectan-

ſpectantium viſum ita inficeret vel turbaret, vt viderentur eſſe quæ non erant, & nõ eſſe quæ aderant: quemadmodum ægrotus corrupto palato & guſtatu, dulces cibos iudicat amaros. Tertio modo potuerunt Dæmones virgas illas Magorum ſubitò conuertere in ſerpentes, applicando illis inuiſibiliter aliqua agentia naturalia nobis ignota, ſed ad producẽdos ſerpẽtes potentiſſima & efficaciſſima. Quartò modo fieri potuit vt dæmones nõ aduertentibus qui ſpectabant, virgas à Magis proiectas, ſubito è conſectu illorum clam auferrent, & pro illis ſerpentes mole ęquales ipſis, vel ante præparatos, vel aliunde tunc celerrimè aſportatos, intuentium oculis ſubiicerent, ita vt virgæ in ſerpentes videretur eſſe conuerſæ. Potuit etiam quinto modo illud fieri, vt dæmones virgas illas in modum & formam ſerpentum figurarent, vel figuram ſerpentum illis affingerent, & in illis motum qualis eſt verorum ſerpentum, ipſi efficerent.

Qui negant illos ſerpentes magorum, fuiſſe veros & naturales, eos neceſſe eſt ſequi vel duos priores modos, vel certe quintum modum. Sed contra priores duos modos illud pugnat, quod ſcriptura ait factos eſſe ſerpentes, non igitur ſolum erant in imaginatione vel aſpectu intuentium, ſed

extra quoq; erant ſerpentes: nō enim dixiſſet ſcriptura, magorum virgas verſas eſſe in ſerpentes. Contra quintum modum facit quod ſcriptura dicit, ſerpentem factum ab Aaron, deuoraſſe ſerpentes magorū: quomodo autem deuoraſſet illos, niſi fuiſſent veri ſerpentes. B. Auguſtinus, S. Thomas, Bonauentura, Caietanus & Burgenſis ſequuntur tertiū modum, qui tamē ſicut nec Lyrano, nec Toſtato, ita nec mihi fit probabilis. Certum enim eſt, nec dæmones potuiſſe immediatè producere ſerpentes, ſed tantum adhibendo cauſas naturales eorū productrices. Certum etiam eſt, nullum agens naturale naturaliter operando poſſe ſubitò producere formam ex materia non ante diſpoſita & pręparata. Certū etiam eſt diuerſas formas exigere diuerſas materiæ pręparationes, & quo formę ſunt nobiliores, eò plures & operoſiores pręparationes depoſcunt: maior enim pręparatio fit materię ad formam mixti quam ad formam elementi, & maior ad formā animalis perfecti quam vel mixti inanimati vel plantę. His poſitis, quæ ſecundum veram Philoſophiā negare non poſſunt, quęramus an dęmones produxerint illos ſerpentes immediatè ex virgis: at materia virgæ eſt admodum remota & aliena recipiendę formæ ſerpentis. Si dicant non immediatè ex vir-

ga

ga productos esse serpentes, sed variis trãſ mutationibus pręmiſſis, at tot & tam varię transmutationes ſubitò fieri non potuerũt statim enim atq; magi proiecerunt virgas, apparuerunt ſerpentes. Quid quod cum naturaliter producitur ſerpens, non statim producitur magnus, ſed primò paruus, deinde paulatim acquirit iuſtam magnitudinem: at illi ſerpentes statim producti ſunt magni, nimirum ęquales virgis magorum, non enim viſum fuiſſet virgas mutatas eſſe in ſerpentes, niſi ſerpentes fuiſſent æqua les virgis.

Caietanus refellitur.

Caietanus vt vim harum rationum ab ipſo, vt arbitror, pręuiſam effugeret, duo reperit effugia, alterum, eſt eo tempore quod effluxit, dum Pharao vocauit magos, & ipſi ad eum adierunt, dæmones vltimam diſpoſitionem pro forma ſerpentis induxiſſe in illas virgas, atq; ita cum proiectæ fuerũt statim potuiſſe produci ſerpentes. alterũ eſt, licet agens naturale per ſe non poſſit ex virga, & ſubitò producere ſerpentem, tamẽ vt eſt inſtrumentum dæmonis, illud poſſe, ſicut motus & lumen cæli multa producunt quæ ſunt ipſo nobiliora, quatenus ſunt inſtrumenta intelligentiæ mouentis. Sed contra primum effugium facit illud, quod ſic non fuiſſent illæ virgæ, non enim poteſt manere forma virgæ cũ vlti-

vltima & proxima diſpoſitione materiæ & formę ſerpentis, præterea dubium eſt an illi ſerpentes ſeu vt alii vertunt dracones potuerint aliter generari quam ex ſemine. Secundum effugium nihil valet: nam licet agens naturale vt eſt inſtrumentum vel hominis vel Angeli, poſſit vel citius vel melius aliquid facere, tamen non ob id poteſt ex qualibet & in qualibet materia effectũ ſuum producere, nec poteſt poſteriorem formam inducere non inductis prioribus. Poſterior enim & nobilior forma, præſupponit neceſſariò priores, & ſicut inter formas, ita inter earũ diſpoſitiões, eſt ordo naturaliter immutabilis, vt nõ poſſit eſſe poſterior in materia niſi antea fuerit prior. Præterea verus ſanguis naturaliter non poteſt produci niſi in animalia, & per calorem animalis, & per certa inſtrumenta quæ in ſolo ſunt animali.

Auctoris ſententia quomodo facta ſit à Magis illa virgarũ in ſerpentes mutatio.

Reſtat igitur quartus modus ſupra expoſitus, qui & Lyrano & Toſtato mihique ſit veriſimilior: nam ſecundum eum modum defendimus fuiſſe veros ſerpentes, atque ita euadimus difficultates obiectas contra primum, ſecundum & quintũ modũ: nec tamen dicimus eos productos fuiſſe ex virgis, ne vrgeamur illis rationib⁹ quibus tertius modus premitur. Vnus tantum ſcrupulus hæret, quomodo ſi non fuerunt

runt ſerpentes producti ex virgis, dicantur virgæ conuerſæ in ſerpentes? ſed reſpondentum eſt, ſcripturam id dixiſſe nõ quod ita fuerit ſecundùm veritatem, ſed quia ita videbatur & æſtimabatur ſpectantium iudicio. Nam & hoc quoque dicere oportet eos qui negat illos fuiſſe veros ſerpentes; & Caietanum qui vult illas virgas habuiſſe vltimam diſpoſitionem pro forma ſerpentis: ſic enim non poterant eſſe veræ virgæ, vt oſtendimus, ſed ſecundum ſpeciem tantùm; quare ſecundum eum, nec Magi proiecerunt veras virgas, nec veræ virgæ ſunt conuerſæ in ſerpentes.

Cur Deus ſit paſſus illa prodigia fieri à Magis.

Sed dicet aliquis, cur permiſit Deus vt Magi, qui contradicebant Moſi, prodigia facerent, cum ea res & diuinam virtutem quæ per Moſen operabatur, obſcurare videretur, & Pharaonis animum magis in perfidia & inobedientia obfirmatum & obſtinatum redderet? Ad hoc Chryſoſt. homil. 46. in Acta Apoſtolorum, ita reſpondet. Permiſit Deus Magis aliquod aduerſus Moſem, ne Magus putaretur eſſe Moſes: Permiſit illos docere omnes quantum Magia imponat ſenſibus: vltra autẽ non deceperunt, ſed ipſi ſe victos confeſſi ſunt: & non poteſt, inquit, ſine certamine clara eſſe victoria, & quò potentior eſt hoſtis, eò illuſtriorem reddit eius gloriam à

quo se victum esse ipse confitetur: sicut Magi victos se à Mose confessi clariorem eius gloriam effecerunt. Theod. in quæstion. suis in Exod. quæstione decima octaua. Ne quis, inquit, suspicaretur Mosem arte magica mira illa fecisse; permisit Deus Magos similia aliqua facere, vt quantum inter diuinam virtutem & magicas operationes interesset, tum euidentia rerum, tum etiam Magorum confessione, clarissimè innotescerit. Mutat Aaron virgam in serpentem, mutant etiam Magi virgas suas in serpentes: sed serpens Aaron præualens, Magorum serpentes deuorauit. Mutant Magi aquam in sanguinem: sed non rursus possunt sanguinem mutare in aquam, sicut fecit Moses: producunt ranas, sed eas auferre sicut Moses non possunt: & qui maiora animalia fecerunt, minora, id est, cinıphes, facere non potuerunt. Denique nec vlcera ipsi cauere, nec vlcerum dolorem quo vehementer affligebantur mitigare, nedum auferre potuerunt. Quamobrem Mosem longè superiorem quàm ipsi essent, & diuinam virtutem quæ operabatur, artibus suis Magicis præstantiorem confessi dixerunt: *Digitus Dei est hic.*

Exod. 7.

Exod. 8.

Verum nos, qui hunc de Magia librũ, vt perspicuitate orationis, & varietate, atque

que ordine diſputationum, delectuque probabiliorum ſententiarum, firmiorumque rationum; ſic breuitate (quæ magna eſt legendi diſcendique illecebra) cōmendatum lectori & probatum eſſe cupimus, expoſitis iam quæ ad propoſiti à nobis argumenti tractationem & explicationem pertinebant, hic ei finem imponamus.

BENE-

BENEDICTI PERERII

Liber Secundus,

qui est

De obseruatione somniorum.

ON vnũ est genus nec vna somniorum ratio; quocirca nec par est omnium causa, vt æquè omnia vel approbari vel improbari debeãt. Multa quidem somnia derident sacræ literæ, alia, etiam damnant: quædam verò commendant ac venerantur. Sunt enim pleraque inania: nec pauca sunt naturalia, ex certis naturæ causis perfecta. Sunt item alia Dæmonis calliditate ac malitia mortalibus iniecta: denique nonnulla diuinitus hominibus data sunt. Diligens porrò somniorum tractatio, pulcherrimam per se ac iucundissimam parit cognitionem, & ad obscuros diuinæ scripturæ complures locos illustrandos valet plurimum: regendæ verò ac moderandæ hominum vitæ vtilissima esse potest. Sed in primis ad redar-

darguendam quorundam hominum inſcitiam (veriùs dixerim, ſtoliditatem & vecordiam) qui minus curioſè & anxiè ac ſuperſtitioſè obſeruant ſomnia, permagno eſt adiumento. His ergo rebus adductus, de ſomniorum natura, varietate ac veritate nonnullas quæſtiones ſcitu maximè dignas atque vtiles hoc libro explicandas ſuſcepi.

INDEX QVAESTIONVM LIBRI SECVNDI QVI DE SOMNIIS.

IX.

QVÆSTIO I.

An vlla somnijs habenda sit fides.

IN diuersa, vulgi ac sapientum super hac re distrahuntur sententiæ quamquam vno verbo ea quæstio posset expedire facta somniorum distinctione: nõnullis enim somniis sine dubitatione fides habenda est: plerisq; tamen penitus derogãda. Nimirum, aut omnibus, aut nullis credere somniis, par est vecordia, vt videtur extremè vtrumque vel stoliditatis, vel contumaciæ. Sed profectò, vt scitum, & verum est illud Ciceronis dictũ: nihil tam absurdè dici posse, vt non ab aliquo Philosophorum dicatur. Quid enim esse potest magis ἄλογον & ἀδύνατον, quàm omnia somnia vera & credenta esse arbitrari? Ecce tibi Prothagoras, vnus sanè ex illo priscorum philosophorum senatu, omnibus somniis fidem arrogat, magna auctoritate

Cice. in 2. de Diuinatione.

Omnia somnia esse vera.

Prothagora et Stoicorum opinio.

ritate decernens, veritatem & falsitatem non ipsa natura rerum, sed sola existimatione hominum constare: hominem esse mensuram omnium & tale vnumquodq; esse, quale videtur homini, siue sobrio, siue vinolento, siue sano, siue insano, siue vigilanti, siue dormienti. Affines huic errori fuêre quidam Stoici, nimio plus superstitiosi, ac penè fanatici philosophi: qui nulla reiiciunt somnia, in omnib. esse rati vim significandi, ac denotandi aliquid. Existimari tamen aiunt, quædam somnia inania & falsa, quòd sint admodum tenuiter expressa, ob idque obscura, & ad intelligendum difficilia: & quia propter ambiguitatem varias ad res videntur posse applicari, propterea nihil certum ex eorum obseruatione nobis constare: præsertim verò quòd ad eorum somniorũ vim discipiendam, par hominum solertia & sagacitas non facilè inueniatur. Ex aduerso, his contraria sentientes Xenophanes Colophonius, vel ipsa vetustate memorabilis philosophus (nascentis enim in Græcia philosophiæ propemodùm æqualis fuit) mollis item ac delicatæ Epicureæ disciplinæ sectatores, omnium somniorum fidem & auctoritatem sustulerunt. Non esse autem vllis credendum somniis, sic illi argumentabantur. Vna vis est eademq; natura omniũ somnio-

Xenophanis & Epicureorũ opinio omnia somnia esse vana.

mnio.

mniorum : par igitur credendi aut omnibus, aut nullis ratio esse debet, sed plerisque somniis non esse credendum, confessio est omnium : nihil ergo causæ est cur plerisque reiectis, aliquibus præcipuè credere debeamus Adiice, quòd si quædam somnia vera & certa sunt, aliquas esse certas ipsorum effectrices causas necesse est. At quas? naturam, inquiunt, & Deum. Sed natura quidē amica est ordinis & constantiæ; in somniis nullus ordo inest, sed plena temeritatis inconstantia. Dei autem maiestate alienum & indignum videtur, obireDeum lectos dormientium,concursare grabatos, & stertentibus iniicere somnia, quæ illi expergiscentes, vel non recordentur,vel non intelligant, vel etiā contemnant, vel si curanda sibi putent, stulta impleti superstitione, dies noctesque animi pendeant, aut inani impendentium malorum metu perterriti, aut fallaci futurorum expectatione bonorum elati. At, quantò & ratione conuenientius, & Dei præstantia dignius,atque vtilitati hominū consultius fuisset, visa dare non sorditis & indoctis hominibus, sed optimis & sapientibus viris,non dormientibus, sed vigilantibus, nempe magis ad intelligēdum idoneis : nec per circuitionem, & anfractus, atque ænigmata,sed propriè,apertè,expli-

catè

catè significare Deum, quod ab homine vellet intelligi.

Hæc isti de somniis balbutiunt, in totum, ea vel approbantes, vel damnantes; videlicet per extrema, veritati deuia, inerrantes. Sed vera sententia, quasi media insistens via varia facit somniorum genera: quorum plurima tanquam inania, ab omni ratione vacua, nec vlla fide digna, planè abiudicat & reiicit. Hoc, cum luce Solis clarius sit, superuacaneum est argumẽtari. Id enim quotidiana docet experientia, totas quotidie noctes somniamus, quotum igitur quodq; de tot somniis, verum euadit? Euadit quidem aliquod nonnunquam verum, sed quia id rarissimè, ac sine ratione vlla contingit, nihil afferri potest, cur non casu & temerè accedisse credatur. Idem quoque ratio ipsa fateri cogit. Nam quæ alia est istiusmodi somniorum causa nisi quia spiritus, sentienti animæ, præsertim autem phantasiæ, cuius est fingere somnia, deseruientes, in quibus insident atque inhærent, rerum in vigilia præceptarum reliquiæ, ac vestigia, quas in scholis appellamus species, eiusmodi inquam spiritus, in somno vaporibus cibi potusque caput subeuntibus agitati, & huc illus iactati, varia reddunt visa & somnia, sed propter inordinatam eorum spiritùm iactatio

Vera sententia de somnijs.

Pleraque somnia esse vana.

Causa somniorum.

ctationem, valdè incompoſita, ſæpè etiam turbulenta & diſtorta, denique talia, vt nullam vim ſignificandi aliquid habere queant. Sic profectò ſunt ſomnia, vt quæ in nubibus variè figurantur, vel animantium, vel aliarum rerum ſimilitudines & imagines, quas cernimus breuiſſimo tempore in alias, atque alias commutari, & mox diſſolui omnes, ac penitus euaneſcere. Has imagines, qui certam vllius rei ſignificationem facere putaret, obtuſus & excors haberetur, at non minoris videtur inſcitiæ, certas ſignificandarum rerum notas, & ſigna eiuſmodi ſomniis attribuere. Si ebriorum, phreneticorum, & inſanorũ viſa negligimus, & pro nihilo ducimus, æquè profectò ridenda, & contemnenda ſunt ſomnia, quin eò magis, quod plerunque magis ipſa ſunt inordinata, confuſa, & monſtroſa. Facetè quidam, ſed verè tamen, dixit, ſi natura ſic eſſet comparatũ, vt ea dormientes agerent, quæ ſomniant, fore omninò neceſſarium, vt alligarentur, omnes, qui cubitum irent, quippe magis ridicula & abſurda, magiſque incredibilia, quàm illi faciant inſani, facturos eſſe ſomniantes. Hanc quoque ſententiam confirmat diuina ſcriptura, deridens leuitatem & vanitatem eorum, qui ſomniis, hoc eſt, rebus futiliſſimis ac mendaciſſimis

Teſtimonia diuinæ ſcripturæ de vanitate ſomniorum.

mis credendo, dignos se præbent, qui omnium irrisione ludantur. Itaque in libro Ecclesiastæ capite quinto sic est: *Vbi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, & innumeri sermones.* In lib. item Ecclesiastici cap. 34. ita legimus. *Somnia extollunt imprudentes, quasi qui apprehendit vmbram, & persequitur ventum, sic qui attendit ad insomnia, multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.* Denique cùm scriptura vult significare aliquid vanum, instabile, fugax, & fallax, somniorum comparatione, ac similitudine persæpè declarat.

CÆTERVM, vt plurimùm somniis abesse veritatem, fidemq; non est negandum, ita quædam esse vera, & certa somnia, fatendum est. Nam si nullis in somnis, quidquam veri & certi esset, inscienter profectè, ac superstitiosè clarissimi medicorum, somnia, quæ frequenter ęgris contingunt ad eorum morbos diiudicandos curandos'que tam subtiliter & curiosè obseruarent. Stulto item labore physiologi se fatigarent, somniorum causas, vires, ac significationes tanto studio, & diligentia venando ac speculando. Mendaces præterea essent tot superiorum temporum historiæ, clarissimis testatæ consignatæque monumentis, refertæque exemplis ve-

Multa somnia esse vera.

rorum

rorum somniorum, quæ ad verbum cum rerum euentis mirificè cõuenerunt. Quid in sacris literis quot memorantur somnia, non vera & certa modò, sed etiam diuinorum mysteriorum plenissima, Repetat memoria lector somnia Abraæ, Abimelech, Iacob, Laban, Ioseph, Pharaonis, Salomonis, regis Nabuchodonosor, Danielis, Mardochæi, Iudæ Machabæi: in nouo autẽ Testamento, somnia beati Ioseph, Magorum, vxoris Pilati, deniq; somnium D. Pauli, quod à Luca in lib. de Actis Apostolorum narratur. Hanc somniorum distinctionem, etiam Homerus Poëtico more, fabularum integumentis velatam, significauit, dum duas finxit portas, vnam corneam per quam emitterentur ad homines vera somnia: alteram eburneam, per quam ederentur falsa. Homerum imitatus, vt ferè solet, Virgilius libro 6. Æneidos, eandem sententiam expressit his versibus:

Mach. 1. & 27.

Actor. 16.

Homeri cõmentũ ad significandam verorum aut falsorũ somniorũ distinctionem.

Odyss. 7.

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris,
Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad cœlum mittunt insomnia manes.

Cur

Cur autem poëta, veris somniis corneam portam, falsis eburneam assignauerit, causam exponit Macrobius in eo commentario, quo somnium Scipionis explanauit.

Mac. lib. 1. cap. 3.

QVÆSTIO II.

De causis verorum somniorum.

DICTVM est, alia esse somnia falsa, & alia vera: reiectis igitur falsis, vera contemplemur. Verùm, quia quæ sint vera somnia, & quo insigni atque nota internoscantur à falsis, planè intelligi non potest, nisi verorum somniorum causas omnes rimemur, & aperiamus: propterea quid ab aliis de huiusmodi causis creditum & proditum sit, hoc loco docere conuenit. Hippocrates in lib. de Insomniis, duo statuit somniorum verorum genera; alterum nominat diuinum, alterum naturale. Diuina somnia, inquit à Deo mitti, & semper memorabiles aliquos casus, insignesque vel ad lætitiam & tristitiam, vel ad fœlicitatem & miseriam, siue priuatam, siue publicam, euẽtus portendere, horum autem somniorum interpretationem, ex vatibus, rerumq; diuinarum interpretibus petendam esse. Tale

Varia de somniorũ verorũ causis, auctorum sententia. Hippocrates.

H fuisse

Somnium Cyri. fuisse dicitur somnium Cyri maioris, qu monarchiam Persarum condidit, ad cuiu pedes dormientis, sol visus est, terque a illo appetitus manibus, ter se conuoluens elapsus est. Quo somnio magi Persarum sapientes, significari responderunt, eum triginta annos, & ita sanè contigit, impe rio potiturum. Naturalia somnia, ex cau sis ferè intra corpus dormientis latentibus existere putat Hippocrates, atque hisce somniis affectiones ipsius corporis aut bo nas, aut malas, indicari, hoc est vel pleni tudinem ac redundantiam vel contra ino piam atque inanitatem, vel aliquem co rum, qui sunt in corpore humorum, au corruptum, aut suo loco motum, aut in ordinatè & immoderatè agitatum. Hor verò somniorum obseruationem & con iectationem spectare ad medicum, eamq ad dirigendas ordinandasque curation permagni referre arbitratur. Plato in Co

Plato. uiuio, somnia vera & prænuntia futuror à dæmonibus proficisci existimat: dæmo nes. n. esse medios inter Deum, qui est im mortalis & incorporeus, atq; homines cor poratos & mortales: quippe cùm sint ipsi corporei, quales nos sumus, & immorta les, qualis est Deus. Deum namq; cens Plato non imiscere se rebus humanis, ne proximè cum hominibus societatem al

Dæmonũ natura & mun⁹ secũ dum Platonem.

qua

m & consuetudinem habere, sed com-
cia & colloquia inter De, hominesque
vigilantibus ipsis, siue dormientibus,
dæmones agitari & confici. Nimirum,
nonum munus & officium esse inquit,
es & vota hominum referre ad Deũ,
ei munera & auxilia deferre ad ho-
es: per hos, vaticinia, incantationes,
ia, omnisq; diuinandi ratio, & prodi-
um effectio, ad homines peruenit Ita-
dæmones esse Dei nuncios, interpre-
& administros. hominum verò esse
si patronos, aduocatos, magistros, & vt
tio Apulei verbo dicam salutigerulos.
; hæc non solius Platonis, sed ante Pla-
em etiam Empedoclis & Phythagoræ
sententia: de qua & contra quã, in li.
ciuitate Dei. ca. 20. & 21. & in li. 9. acu-
ctoq; disputat Aug. Aristoteles in li.
o quem inscripsit de Diuinatione ex
niis, ducta, negat vlla dari hominibus à
somnia. Vere autem somnia, inquit,
esse naturalia quædam signa, & ex na-
libus causis profecta, quæ scilicet pe-
Philosophi & medici vtiliter obseruãt:
esse quodammodo principia quædam
, quæ postea vigilantes acturi sumus:
nunquam enim in quiete quædã oc-
unt, quæ videtur ad aliqud agendum
e conducere, quibus pòst, somno ex-

Aristoteles.

citati ad benè agendum accommodat
timur, & iuuamur. Stoici tres causas
torum somniorum constituunt. Prim
Deum, qui cum sit rerum omnium sc
tissimns & prouidentissimus, homini
beneuolus ac beneficus, quo fit homo
tior, dat ei somnia que sint ipsi futuro
indicia, & eorum, quæ agenda ipsi ca
daque sunt, documenta. Alteram cau
ponunt fatum, quo cuncta sunt vel
terna quadam serie, nexuque colligata
quidem rerum omnium futurarum,
tant Stoici, & antecedentes causas, & p
currentia signa, tum aliis in rebus, tum
iam in ipsis somniis præmitti. Tertiã c
sam faciunt naturam animi nostri, qua
uina est: animus, enim hominis, exte
ribus sensib. per quietem consopitis, &
omni actione vacantibus, ipseq; neg
curisq; omnibus solutus ac liber, veg
fit & habilior ad intelligendum, tunc c
clarius præterita meminit, præsentia
tit, futura prouidet. Porphyrius, verit
somniorum refert, partim ad innatas
mis hominum notiones, & velut insi
tas rerum omnium notas, quas e
tera vita detulit animus, ad hoc
pus veniens sed eo vehementer obru
atque oppressus, non potest eas vigil
bus sensibus cernere: in quiete verò,

Stoici.

Porphyri⁹ quid de veritate somniorum senserit.

s ei apparent, atque innotescunt. Par-
refert somnia ad dæmones: ad bonos
dem bona, & veracia: ad malos autem,
ua, fæda, & fallacia. Synesius multa dis-
at de Spiritu phantastico, quod est ve-
ulum animę, eo namq; medio, ceu quo
n vinculo, cũ terrestri hoc corpore col-
tur & copulatur: in quo item solutus
pore animus, ex vno loco in aliũ mo-
ur, atq; in eo maleficiorum pœnas per-
uit apud inferos, nec sine eo dum est in
pore, quicquam potest intelligere. In
nc porrò spiritum, omnium quæ sunt,
runt eruntq; simulachra imprimuntur,
n eo lucent tanquam in speculo, præ-
tium quidem rerum, clariora, præteri-
um autem, quo sunt vetustiores minus
spicua, minima verò futurarum, quæ
icet nec sunt, nec fuerunt vnquam. Sed
ia futuri effectus, in potestate causarũ
hibentur, quasdam habent prægressio-
s, & præcursiones signorum, quæ hoc
nus manifesta sunt, quo illa longiùs ab-
t, atque in hoc genere, ponenda censet
nnia. Quapropter ferè obscuris imagi-
us & similitudinibus, res per somnia,
nificantur, non æqualiter tamen, sed
ut varia est illius phantastici spiritus
nperies & ratio, similiter vt in speculis,
o varietate eorum materiæ aut figuræ,

Synesius mira sed falsa tradit de spiritu phantastico.

variæ ex dissimiles redduntur imagin
Monet præterea Synesius non parum c
ferre ad quieta & veracia in somno v
percipienda, benè præparare hunc spi
phantasticum, moderato nempe vic
honestis studiis, & actionibus, sedandi
animi perturbationibus. Pythagoras c
tè iturus cubitum, cantu & sono lyræ
mnium captabat, atq; hac ratione ad b
na lætaque somnia accipienda, se ipse
parabat: ob eandemque causam, esu fa
suis interdicebat: quod haberet is cib
inflationem magnam, tranquillitati me
tis vera quęrentis contrariam. Verùm h
de spiritu phantastico à Synesio prodi
nugæ sunt, & Pythagoreorum ac Plato
corum figmenta, vel ipsis poëtarum fab
lis inaniora veritatis, atque incredib
liora.

Mos Pythagoræ.

Sed, vt aliquid etiam ex auctoribus E
clesiasticis delibemus, beatus Gregorius
quarto libro Dialogorum cap. 48. sex ca
sas colligit somniorum: *Aut enim*, inqu
ex plenitudine, vel inanitate corporis so
nia existunt, aut ex antecedentibus diu
nis cogitationibus & curis: aut ex illusi
ne dæmonis, aut ex cogitatione hominis s
mul & illusione dæmonis, aut ex reuelati
ne Dei, aut deniq; ex cogitatione homin
simul & reuelatione Dei. Easdem sex cau
sa

D. Gregor. sex causas somniorũ tradit.

(as somniorũ, cum idem Gregorius cõme-
moraſſet in in li. 8. Moralium, cap. 13. mox
eas aptis diuinæ ſcripturæ ſententiis & ex-
emplis illuſtrat atque confirmat. *Duo, in-*
quit, *prima, quæ diximus ſomniorum gene-*
ra, omnes experimento cognoſcimus: qua-
tuor autem reliqua in ſacris literis inueni-
mus. Niſi enim ſomnia plerunque ab occul-
to hoſte per illuſionem fierent, nequaquam
ſcriptura dixiſſet, Eccleſiaſt 34. Multos er-
rare fecerunt ſomnia, & illuſiones vanæ,
vel certè in Leuit. cap. 19. non eſſet ſcriptũ,
Non augurabimini, nec obſeruabitis ſom-
nia. Quibus verbis, cuius ſint deteſtationis.
oſtenditur, quæ augurijs coniunguntur. Rur
ſus niſi aliquando ex cogitatione ſimul &
illuſione procederent, Salomon minimè di-
xiſſet Eccleſ. 5. capi. multas curas ſequũtur
ſomnia. Et niſi aliquando ſomnia ex myſte-
rio reuelationis orirentur, Ioſeph Geneſeos
37. præferendum ſe fratribus, per ſomnium
non videret, nec Maria ſponſum, vt abla-
to puero in Ægyptum fugeret, per ſomniũ
angelus admoneret. Rurſum, niſi aliquan- Matth. 2.
do ſomnia ex cogitatione ſimul & reuela- Daniel. 2.
tione procederent, nequaquam Daniel vi-
ſionem Nabuchodonoſor ediſſerens, à ra-
dice cogitationis inchoaſſet, dicens: Tu rex
cogitare cœpiſti in ſtratu tuo quid eſſet fu-
turũ poſt hæc. Hæc ibi Greg. De cauſis igi-

tur somniorum, sic ab aliis proditum est.

Quatuor causæ verorum somniorum.

Ego causas somniorum, quæ ad significandum aliquid valent, & dignæ sunt obseruatione, diligenter scrutatus, eas ad quatuor præcipuas reuocari posse animaduerti.

Prima causa aliqua corporis affectio.

Prima causa continet aliquam corporis affectionem, quæ in ipso corpore præpollet, ac præualet, vt si flaua, vel atra bilis, pituitosusúe humor, aut sanguis redundet, aliudúe aliquid vitiatum & corruptū immoderatè iactetur in corpore. Galenus in libro de Præsagiis, quæ ducuntur ex somniis, narrat quendam somniasse alterum crus factū esse sibi lapideum, mox autem cæpisse illum ea parte corporis fieri paralyticum. Præterea qui instante crisi sudaturi sunt, sæpè somniant se sudare, aut in balneo calidis aspergi aquis, aut in flumine lacuúe natare. Illud quoque nōnunquam vsu venit, vt quod dormientes agimus; aut patimur, etiam somniemus, vt qui in somni sudant, aut febri corripiuntur, itidem se affici somnient. Proditum est à Plinio in libro septimo, capite quinquagesimo, P. Cornelium Ruffinum dormientem amisisse visum, idque cum sibi accideret, etiam ipsum somniasse.

Secūda animi ve-

ALTERA causa somniorum spectat ad aliquem vehementem concitatumque

animi

animi affectum & perturbationem, amorem dico, ſpem, metumq; & odium. Nam qui ardenter amant, frequenter amores ſuos ſomniant: qui timent, minacibus & terrificis in ſomno viſis ſæpè turbantur. Huc etiam pertinet vetus conſuetudo, & vitæ, quam agimus, exercitatio. Piſcator enim ferè ſomniat maria, lacus, flumina, retia, piſces: venator, nemora, ſaltus, mõtes, feraſque: miles turbarum ſonitus, fragores armorum, vulnera, ſanguinem, cædes. Lepidè quidam apud Theocritũ piſcator, *omnis*, inquit, *canis panes ſomniat*, *& ego piſces.* Continet eadem hæc cauſa antecedentes vigilantium curas & ſolicitudines, & quæcunque nos vehementer premunt, & angunt: quarum rerum, ſæpiſſimè in ſomno, ſimilia viſa contingunt. Quamobrem in libro Eccleſiaſtæ, capit. 5. ſcriptum eſt. *Multas curas ſequuntur ſomnia.* In hoc genere ſomniorum, equidem reponerem ſomnium illud Annibalis, & proditum, & creditum à multis. Ardebat Annibal inſatiabili odio Romani nominis, omnique cupiditate perdendi funditùs imperium Romanum flagrabat: quò autem faciliùs id perficeret, bellum ex Hiſpania transferre in Italiam cupiebat, arcem imperij Romam, petiturus. Cũ igitur variis ſuper ea re cogitationibus ac

hemẽs perturbatio.

Somnium Annibalis Italiæ vaſtitatẽ portendens.

deliberationibus æstuaret, visum habuit in somno, mirè proposito suo, votoque respondens. Visus ipsi est iuuenis, specie supra humanam, qui se diceret à Ioue missum ducem ei ad inuadendam Italiam, iussitq; ne respiceret, quid retrò & à tergo fieret. Pauidus primò Annibal, non est ausus oculos ab illo quodam deflectere. Sed, prout est humanum ingenium ad vetita pronum, diu temperare oculis non quiuit, respiciensque vidit, horrendum non visu modo, sed etiam dictu ostentum, belluam vastam & immanem, multis circumplicatam serpentibus, quacunque incedebat, omnia proterentem, atque peruertentem: cœlum item nigerrimis vndequaque occæcatum nubibus, densosque ac fulguribus mixtos præcipitare nimbos. Attonito Annibali, percontantiq; ex illo suo duce, quid illud monstri & portenti esset, respondit ille, vastitatem esse Italiæ, pergeret ipso porrò ire, quò parabat nec præterea quicquam inquireret, sineretque in occulto esse fata. Atque hoc quidem somnium ex antegressis in vigilia Annibalis cogitationibus & curis extitit: sed eius tamen somnij veritatem, rei euentus satis superque comprobauit: plus enim mali Annibal Italiæ attulit, quàm illo fuerat viso præmonstratum.

Ter-

Tertiam causam somniorum, ego potestati & calliditati dæmonis adiudico. Is enim multa dormientib inspirat, & suggerit somnia, semper insidiosè ac malitiosè, quo videlicet quacunque possit ratione incommodet, ac noceat homini. Esse autem quorundam somniorum dæmonem architectum, atque effectorem, eò liquet quod ex sacris literis planè intelligitur, obseruationem somniorum adeo exosam esse Deo, vt ea magorum, augurum, & incantatorum maleficiis aggregata, extremis damnetur suppliciis Nimirum non aliam ob causam, vt interpretatur beatus Gregorius in lib. 4. Dialogorum, cap. 48. nisi quia dęmon plerunque se somniis immiscet, implens noxia superstitione hominum animos, eosq; non tantum vanè deludēs, sed etiam perniciosè decipiens. Hoc genere somniorum solitum esse olim dæmonem gentibus impietate cæcis multifariam illudere, constat argumento Æsculapij Serapidis, & Amphiarai: nam vt apud Philostratum, Pausaniam, & Strabonem scriptum est, templa eorum adeuntibus, qui variis morborum generibus afflictabatur, fama erat tres illos vulgò existimatos, quasi Deos singulorum morborum curationes per somnia præscribere consueuisse. Ex hoc genere fuisse reor

Tertia dæmonũ calliditas.

Quædam sõnia mitti à dæmone.

Somnium Alexādri Magni.

nobile illud ſomnium Alexandri Magni, ſcriptorum, qui res eius prodiderunt, auctoritate, apud multos fidem promeritum. Cùm enim in quodam prælio Ptolemæus, qui primus poſt Alexandrum Ægypti rex fuit, venenato telo ictus, ſummo cum dolore ex eo vulnere moreretur: aſſidens ei Alexander, ſomnoq; ſopitus, vidit in quiete draconem radiculam ore ferentem, ſimulque commonſtrantem, quo illa loco naſceretur, quę ſcilicet pręſentiſſimam vim haberet Ptolomæum multoſq; milites eodem teli genere vulneratos, protinus ſanandi. Quæſita eſt herba, inuenta, adhibita, mox conſecuto, qui promiſſus fuerat effectu. Sunt autem duo ſomniorum dæmonis præcipua genera, alterum pertinens ad occultarum rerum demonſtrationem & ſignificationem. Poteſt enim dæmon naturales effectus ex certis cauſis aliquando neceſſario prouenturos, poteſt quæcunque ipſemet poſtea facturus eſt, poteſt tam præſentia, quàm præterita, quæ hominibus occulta ſunt, cognoſcere, & hominibus per ſomnium indicare. Alterum ſomnij genus vim habet concitandi perturbationes animi, agitatis turbatiſque, qui ſunt in corpore humoribus & ſpiritibus, quò nimirū inflammentur homines, vel ad libidinem, vel ad

Duo genera ſomniorum dæmonis.

odium & vindictam, vel alios prauos animi affectus.

Quomodo internosci possint somnia dæmonum ab aliis somniis

Dupliciter porrò, & quidem satis probabiliter, coniectari potest, quæ somnia missa sint è dæmone: primò quidem, si frequenter accidant somnia significantia res futuras, aut occultas, quarum cognitio nō ad vtilitatem, vel ipsius, vel aliorum, sed ad inanem curiosę scientiæ ostentationem, vel etiam ad aliquid mali faciendum conferat: eorum somniorum auctorem esse dæmonem, non temerè credetur: quippe qui ea ratione tentet animos hominum vana imbuere superstitione quin etiam crimine impietatis obstringere. Deinde, si sobriis, castis, & religiosis viris, tetra, obscæna, plenaq; crudelitatis, & impietatis somnia sæpenumerò contingant, ea proficisci à dæmone, non immeritò existimabitur. Dæmon enim conatur impuris somniis polluere ac fœdare dormientium corpora, vt eius fœditatis, etiam animos expergiscentium, quodammodo participes faciat. Quod si ne hoc quidem assequi potest, illud saltem curat, vt pios homines talibus visis contristando, perturbando, & affligēdo, ad orationem, ad charitatis officia, ad diuinorum sacramentorum perceptionē, segniores, frigidioresq; reddat. Cuius diabolicæ calliditatis & malitiæ, luculentissi-

mum in vigesima secunda Collatione cap 6. Cassianus narrat exemplũ. Verum hac de re Iustinus Martyr in responsione ad quęstionẽ vigesimam primã Orthodoxorum, disertè docteq́; sententiam suam exposuit. Nam cum hęc sibi ab illis posita esset, quęstio, ad eam ipse quęstionem ita respondet, vt nos hic diximus. Restat quarta & vltima somniorum causa, quam diuinã titè nominare possumus: cuius potissimũ gratia omnis hæc nostra instituta est disputatio, huic enim, vel declarandæ, vel illustrandæ, adhuc prædicta deseruiunt. Somniorum autem, quæ à Deo missa sunt, exẽpla, passim in diuinis libris sunt obuia: nos supra ex sacris libris multa protulimus, pluraq́; possent afferri, si quis omnia vellet colligere. Cæterum vt vis & natura diuinorum somniorum plenius planiusq́; cognoscatur, quæstiones aliquot more scholastico, distinctè quidẽ, sed carptim, breuiterq́; perstringam, multa etiam, breuitati seruiens, lectoris cogitationibus integra illibataque reseruabo.

Quarta causa somniorũ diuina.

QVÆSTIO III.

Quibus signis cognosci queat, sit aliquod somnium à Deo missum, necne.

Dupli-

DVpliciter, prout nunc mihi, succurrit, deprehendi potest quodnam à Deo sit missum somnium. Primò quidem, ex præstantia rerum, quæ per somnium significantur: nimirum, si ea per somnium innotescant homini, quorum certa cognitio, solius Dei concessu ac munere potest homini contingere, huiusmodi sunt, quæ vocantur in scolis Theologorum, futura contingentia, arcana item cordium, quæque intimis animorum inclusa recessibus, ab omni penitus mortalium intelligentia oblitescunt, denique præcipua fidei nostræ mysteria, nulli, nisi Deo docente manifesta. Somniū igitur quod eiusmodi rerū cognitionē & demonstrationē continebit, diuinum esse existimari poterit. Deinde, hoc ipsum maximè declaratur interiori quadā animorū illuminatione, atq; cōmotione qua Deus sic mentem illustrat, sic voluntatem afficit, sic hominē de fide & auctoritate eius somni certiorē facit, vt Deū esse ipsius auctorem, ita perspicuè agnoscat, & liquido iudicet, vt id sine dubitatione vlla credere, & velit, & debeat. Huc spectat memorabilis illa in libro 4. Dialogorum. cap. 48 B. Gregor. sentētia. *Sancti viri*, ait Gregorius *inter illusiones, atque reuelatiões, ipsas visionū voces & imagines*

Duplex ratio cognoscendi diuina somnia

Memorabilis sententia D. Gregorij.

gines, quondam intimo sapore discernunt, vt sciant quid à bono spiritu percipiant, & quid ab illusore patiantur. Nam si erga hæc mens hominis cauta non esset, per deceptorem spiritũ, multis se vanitatibus immergeret, qui nonnunquam solent multa vera prædicere, vt ad extremum valeat animã ex vna aliqua falsitate laqueare. Hactenus Gregorius: apud quem hanc ipsam sententiam, sed plenius ac luculentius tractatam, in lib. 8. Moralium, cap. 13. lector inueniet. Quemadmodum igitur naturale mentis nostræ lumen facit nos euidenter cernere veritatem primorum principiorum, eamq; statim citra vllam argumentationem, assensu nostro complecti: sic enim somnis à Deo datis, lumen diuinum animis nostris affulgens, perficit, vt ea somnia, & vera & diuina esse intelligamus, certoque credamus. Rectè igitur illud traditur in libro Ecclesiast. cap. 34 *Nisi à Domino missa fuerit visitatio, ne des in somniis cor tuum.* ex quo significatur, nonnulla somnia dari hominibus à Deo, animos eorum mirabiliter visitante.

Variis modis Deus afficit homines per somnia.

Hæc autem Dei per somnia visitatio, sicut ex diuinis literis colligitur, multis & diuersis modis fieri solebat. Nonnunquam enim Deus per somnia turbabat, & terrebat hominem, sicut de Abimelech, & Laban

bam narratur in libro Geneſeos: *Terrebis me*, inquit Iob.17. *per ſomnia, & per viſiones, horrore cōcuties me.* Aliquando in ſomno hortatur & incitat hominem Deus ad magnum quidpiam & arduum ſubeundum, certam ſpem proſperi exitus præſignificando: velut in Gedeonis & Iudæ Machabæi ſomniis euenit. Sæpè monet & docet quid hominem agere, aut fugere oporteat: talia fuere beati Ioſeph & Magorum ſommia: huc ſpectant illa verba, quę ſunt in cap 33. libri Iob. *Quando homines* 2.Mach.11
dormiunt in lecto, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos, inſtruit diſciplina. Matth. 2.
Quin etiam ſolebat olim Deus ſpiritum propheticum nonnullis in ſomno largiri: nam in lib. Numerorum, cap.12. ait Deus *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, apparebo illi in viſione, aut per ſomnium loquar ad illum.* Et apud Ioelem in cap. 2. in- 3.Reg.3.
ter alia ſpiritus ſancti dona, numerantur ſomnia. Legimus etiam in 3 Reg Salomoni fuiſſe à Deo promiſſum in ſomno prudentiæ, & ſapientiæ donū. Interdum quoque futura alicuius viri excellentia, dignitatis & gloriæ, præmonſtrata eſt per ſomnium, id quod adoleſcenti Ioſeph, & Mar- Geneſ. 37.
dochæo accidiſſe legimus in ſacris literis. Eſth.11.
Quibuſdam prꝧterea in ſomno patefacta Geneſ. 28.
ſunt diuina myſteria, cuiuſmodi fuit ſom- Dan.7.
nium

nium Iacob de illa myſtica ſcala,& Danielis de regno Chriſti. Denique præſignificauit aliquando Deus, & prędocuit futuros rerum humanarum euentus: cuius generis fuere ſomnia Abraæ.Geneſis 15.Pharaonis:Geneſ.41.& Nabuchodonoſor,Danielis 2 & 4.

Variis modis diuina contingere ſomnia.

Variis item modis diuina ſomnia hominibus contigerunt, interdum cum magna corporis & animi commotione & horrore,ſicut accidit Abraæ, & Nabuchodonoſor. Nonnunquã datum eſt alicui ſomniũ, ſed non eius ſomnii intellectus, ſicut in ſomniis Pharaonis & Nabuchodonoſor animaduertere licet. Danieli tamen, cæteriſq; prophetis,ſimul cum ſomniis, intelligentia eorũ diuinitus ſuggerebatur. Quanquam duorum ſomniorũ, quibus Ioſeph ſupra fratres ipſius futura dignitas & poteſtas præſignabatur, nulli tunc datus eſt intellectus: ſed poſtea ipſo euentu,ſucceſſuque rerum,veritas eorum ſomniorum cognita eſt,atque comprobata.Illa quoq; in ſomniis diuinis varietas cernitur: alia enim clara ſunt,& aperta, videnter res ipſas ſignificantia, vt fuere ſomnia beati Ioſeph,trium Magorum, & D. Pauli: alia vero ſunt inuoluta & obſcura, per varias ſimilitudines rectè aliquid inſinuantia, huiuſmodi fuere ſomnia Pharaonis de ſeptẽ ſpicis

Geneſ.15. *Daniel. 2.* *Geneſ. 41.* *Geneſ. 37.* *Mattha.1. & 2.* *Actor. 16.* *Geneſ. 41.*

ſpicis & bobus,& Nabuchodonoſor de ſta *Daniel. 2.*
tua & arbore, nec nõ & pincernę , atq; pi- *Geneſ. 40.*
ſtoris ipſius Pharaonis. Adhęc,interdum vi *Geneſ. 21.*
detur in ſomno loqui cũ homine,vel Deus *3.Reg 3.*
ipſe,vt in ſomnio Iacob,& Salomonis, vel *Mattha.1.*
angelus,vt in ſomniis beati Ioſeph,vel ho- *& 2.*
mo aliquis,vt in ſomnio D.Pauli.Pręterea *Actor. 16.*
ſæpè Deus vltro mittit ſomnia , nonnun-
quam etiam rogatus, quemadmodum in-
terpretationẽ ſomnii, quod acciderat Na
buchodonoſor,Deus in quiete tradidit Da *Daniel. 2.*
nieli,qui eam ab ipſo vigilans intentiſſima
precatione poſtulauerat. Quin fuiſſe quõ-
dam apud Hebræos admirabilem quandã
rationem & conſuetudinem in rebus ma-
ximè dubiis atq; grauiſſimis, conſulendi
Deum,vt quod verum eſſet, aut quod fa-
cto eſſet opus,per ſomnia indicaret,ex cap
28 primi libri Regum,intelligitur. Poſtre-
mò quędã ſomnia diuinitus data reſpon-
dent antecedentibus in vigilia hominũ co
gitationibus & curis, ad hoc genus referri
debet primum ſomniũ Nabuchodonoſor
àDaniele 2.cap.narratum,itemq; primum
beati Ioſeph,quod in cap 1.narrat D.Mat
thęus, atq; illud Annibalis ſupra memora
tum,illud quoque Scipionis Æmiliani,
à Cicerone , vel acutè confictũ,
vel diſertiſſimè nar-
ratum

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

Cur Deus in somno arcana sua hominibus reseret.

Quinque causæ cur dormientibus multa diuinitus reuelentur

CVm animus hominis in somno, minimè docilis, minimeq́ue habilis ad percipiendas res diuinas esse videatur, dignum sanè videtur inquisitione, cur Deus per somnia & arcana suæ prouidentiæ, & mysteria rerum cælestium, non rarò docere homines voluerit. At enim verò, multas eius rei, variasq́; causas afferre possumus. Primam causam tangit Hippocrates in principio libri de insomniis, animũ hominibus in vigilia variis distingui occupationibus, grauibus distineri negotiis, curisq; distrahi: per sensus item exteriores euocari ad ea, quæ extra ipsum sunt, & per varia eorum sensuum spectacula diuagari, multipliciq́ue rerum humanarum strepitu interpellari, & à sui, rerumq́ue cælestium consideratione auocari, incertis prætetea fluctuari deliberationibus, variisq́; studiis & affectibus æstuare, qui non sinunt eũ, quod verum & rectum est, id aut liquidò cernere, aut incorruptè iudicare. Contrà verò in quiete & somno, ab eiusmodi omnibus interpellationibus & impedimentis vacu-

vacuus & liber animus, ſibi totus præſens & præſto eſt, ſibiq; attendit, in ſe ſuas omnes vires, atque facultates collectas & coniunctas habet, expeditus & acer ad intelligendum, atque omnium, quę illi extrinſecus obiecta ſint, ampliſſimè ac facillimè capax. Alteram eiuſdem rei cauſam hanc ponere licet, quæ vigilantes, accipimus ea ſolemus ſubtiliter ratiocinando diſcutere & examinare, reuocare ad calculos, atque humanæ rationis trutina diligentur expendere: ad rationis enim normam exigimus omnia: cui ſi congruant, quæ nobis oblata ſunt, à nobis approbantur, ſi diſcrepent, abiudicantur atque reiiciuntur. In ſomno autem res ſibi obiectas animus hominis citra examen accipit, paratior, promptiorq; ad viſis diuinitus datis credendum, atq; obſequendũ. Conſtat autem inter omnes qui de rebus diuinis ſcripſerunt, ad eas res non tantum intellectu, ſed etiã affectu, & quodam animi quaſi ſenſu, guſtuq; percipiendas, ſatius eſſe agi & regi hominem extrinſecus, quam ipſum agere ſe & auditorem eſſe potius, quam arbitrum, & æſtimatorem, denique ſimpliciter credere potius, quam cauſas credendi diſquirere & expendere. Tertia cauſa ex Ariſtotelis libello, qui inſcribitur de Diuinatione, quę fit ex ſomniis, deſumpta eſt: ait ille, *Quemcunque motum,*

Habilior animus noſter in ſomno ad percipiendas diuinas reuelationes.

Ariſtotel

motũ, quo animus dormientis extrinsecus pulsatur, & cietur, quamuis leuẽ & exiguũ magnam tamen habere vim commouendi animum, vehementerq; in ipsum imprimi, atq; altè in eo inhærere: id autem fieri propter noctis silentium, & sensuum exteriorũ vacationem & quietem, atq; omniũ, quæ animi intentionem remittere solent, vacuitatẽ, tunc enim sensibus somno consopitis languenteq; corpore, quæ extra sunt, nequaquam sentiuntur. Quapropter opportunissimè Deus eo tempore docet hominem sine vlla eius perturbatione, sine aliorũ hominum obseruatione, deniq; sine vllius rei interpellatione: præsertim autem, quia quo magis animus noster à sensuum consociatione, & corporis contagione abstrahitur, tantò videtur effici vegetior, & acrior ad res diuinas intelligendas. In somno autẽ, qui est imago quędam & repręsentatio mortis, videtur animus quodam modo seiugari à consortio corporis, eiusq; vinculis, si non omninò, certè aliquatenus relaxari. Quartam causam esse arbitror, vt ea re ostendatur, quanto sit Deus potentior, & efficacior ad hominem docendum & erudidum, quam sit alius quiuis homo: quippe homo hominem docere, nisi vigilantẽ, audientem & attendentem non potest: Deus autem, etiam altissimè dormientem atque

somniantem. Quo satis declarat se in omnes humani animi vires ac facultates summum imperium, & efficacitatem habere. Quintam causam equidē posuerim, ne videlicet quispiam existimaret, mortem auferre homini omnem scientiam: aut non esse aliam viā rationemq́; comparandi scientiā, quam per sensum, discursumq́; rationis, & ex antecedenti aliarum rerū cognitione. Auerroris quidem super libello Aristotelis de diuinatione per somnia, in commentario suo, non audet inficiari prophetiam posse homini accidere, vel in somno, vel per reuelationem, negat tamen ea ratione vel artes, vel sciētias speculatiuas posse illi contingere. *Vna* inquit, *est natura hominis: vnus igitur duntaxat erit intelligendi, & discendi modus, scilicet internūtiis sensibus, variis item præceptis experimentis, diligentiq́; ratiocinatione. Nam si præter communē, & vsitatum discendi modū esset, hic alter per somnia, vel reuelationē, cum is multo sit facilior, atq; præstantior, ille alter quo difficilior & laboriosior est, eo magis fuisset superuacaneus, nō igitur datus esset homini. DEVS namque & natura nec frustra quicquam faciunt, & de iis, quæ possunt fieri quod melius & præstabilius est, nunquā non faciūt.* Sic ille. Quæ sanè argumentatio, non esset planè infir-

Contra Auerrorē.

infirma, si quisquam diceret, nemo tame nostrum id dicit, modum illum discend per somnia, vel per reuelationem, aut ess homini naturalem, aut esse frequentem, & vsitatum. Verum hæc Auarrois commenta, vt alia eiusdem, de scientia, potentia & prouidentia Dei, & humani anim natura, ex inscitiæ diuinarum rerum, & im pietatis fonte redundantia, quam sint ine rudita, obtusa, falsaque, satis liquet vel solis exemplis, quæ memorantur in sacris literis, Adami, Salomonis, Danielis, multorumque Prophetarum, quibus multarum rerum scientia subitò data est à Deo: qui etiã Baseleel, & Oliab, quos in libro Exodi proditum est, subito diuinitus edoctos, Mosaicum tabernaculum, simul cum omnibus eius instrumentis atque ornamentis summa arte perfecisse.

Gen. 2.
3.Reg 3.
Exod.3.

QVÆSTIO V.

Cur à Deo somnia dentur obscuris & indoctis hominibus, non autem sapientibus.

Error Aristotelis & Ciceronis.

VEl hac vna ratione Aristoteles & Cicero omnium somniorum, quæ diuina creduntur, fidem & auctoritatem eleuari, & eludi posse putauerunt.

Nam

Nam, si quæ somnia inquiunt, *darentur hominibus Deo, ea non obscuris & indoctis hominibus, sed viris sapientia prudentiaq; præstantibus dari, par erat.* In quo fefellit eos, quod distinctionem diuinorum somniorum, eorum dico quæ verè diuina sunt, ab iis, quæ non sunt, esse tamen falso putantur, planè ignorauerunt. Enim verò Dii gentilium, quos fuisse dæmones nobis Christianis nequaquam dubium est, quemadmodum futuros rerum humanarum casus & euentus certò prouidere, ac scire non poterant, id enim solius Dei est, ita nec eos certis aut verbis, aut signis prædicere, ac præmonstrare poterant. Quapropter somnia, quibus præsignificabantur futura, non dabant viris doctis & prudentibus, videlicet ne illi eorum somniorum, vanitatem, ac falsitatem deprehendentes, auctoritatem ipsorum Deorum apud alios contererent, eorumque oracula tanquam diuinitatis vacua, & inania veritatis, in publicum etiam vulgi ludibrio, & contemptui exponerent: dabant igitur a somnia indoctis, & veri falsique discernendi imperitis, maximè verò superstitiosis, ob idque ad credendum quiduis, satis per se paratis atque propensis. At verò somnia, quæ à vero Deo missa sunt, ea legimus plerumque data viris sanctitate, ac

Cur dæmones somnia olim dare soliti fuerint nō doctis & prudentibus, sed imperitis, & contemptissimis hominibus.

ſapientia eximiis, vt Abraę, Iacob, Salomoni, & Danieli. Data ſunt tamen etiam nõnulla viris non admodum doctis, ſed pietatis tamen, ac innocentiæ præſtantia clarisſimis: excellens autem virtus & pietas dociliorem reddit hominis animum, aptioremq; ad rerum diuinarum perceptionem quam humana vel prudentia, vel ſapiẽtia. Qui enim mundana excellunt potentia, vel ſapientia, hi ferè ſunt aut impii aut ſuperbi, aut turpiſſimis inquinati flagitiis: quę res cæleſtibus doctrinis, diuiniſq; illuſtrationibus, aditum ad animos hominũ, penitus occludunt. Nec me fugit, etiam quibuſdam ſceleratis atq; impiis hominibus, vt Pharaoni, & Nabuchodonoſor, quędam diuinitùs ſomnia contigiſſe, ſed hęc illis, nec ipſorũ pręcipuè cauſa, neq; cũ intelligentia eorum ſomniorum data ſunt: quo ſcilicet illi, eorum interpretationem, cum apud ſuos ſapientes inuenire non poſſent: à veri Dei cultoribus eam petere cogerentur, atq; ea ratione verum Deum agnoſcerent, ac venerarentur, eiuſq; ſeruos in admiratione & honore haberent: id quod ſomnia Pharaonis & Nabuchodonoſor à Ioſepho & Daniele interpretata, manifeſtè declarãt.

Cur quædã ſomnia etiam impiis hominib. à Deo ſint data.

Qvæ-

QVÆSTIO VI.

Cur diuina ſomnia nonnunquam ſint obſcura & perplexa.

SEd cur diuina ſomnia non ſemper ſint clara, & aperta, ſed obſcura, & perplexa, & aliarum rerum imaginibus, ac ſimilitudinibus inumbrata, & offuſcata, nec aliis tantum occulta, ſed etiam iis, quibus dantur, minimè conſpicua, cauſas rimemur & aperiamus. Dii Gentilium, hoc eſt Dæmones, quia certam futurorum euentuum ſcientiam habere non poterant, ad ſignificanda futura, dabant illi quidem non rarò ſomnia, ſed obſcura tamen, & ambigua, quæque ad diuerſos etiam contrarios euentus facilè detorqueri & applicari poſſent: vt ad quodcunq; cecidiſſet, ſomniũ quadrare videretur. Quod ſi ſomnia euentis minimè reſponderent, id non falſitati ſomniorum, ſed interpretũ inſcitię qui ſomnia propter obſcuritatem & ambiguitatẽ non ritè eſſent interpretati, adſcriberetur. At verò ſomnia, quorũ auctorẽ fuiſſe Deũ ex ſacris literis cognouimus, ſępenumerò diſtinctè & explicatè tradita ſunt, qualia legim⁹ fuiſſe Abimelech, Labã, Iudę

Aſtutia dæmonũ in dãdis ſomniis futura ſignificantibus.

Machabæi, Salomonis, beati Ioſeph, & trium Magorum. Non eſt tamen negandum quædam ſomnia eſſe data tectè & obſcutè, ſed hominibus gentilibus: ad eum nẽpe finem, vt intelligentiam eorum ſomniorum, cum non ab aliis, quam à viris ſanctis accipere poſſent, & ipſos Dei ſeruos honorarent, & ſumma Deum reuerentia, ac veneratione proſequerentur. Si quæ verò ſomnia etiam ſeruis Dei obſcura data ſunt, propterea id factum eſt, vt eorum ſenſum atque intellectum, ſummo illi ſtudio, aſſiduis precib⁹, multiſq; lachrymis à Deo flagitantes, tandẽ impetrarent, & propter difficultatem impetrandi, pluris facerent, & cariorem haberent. Denotatur præterea obſcuritate ſomniorũ, earum rerum, quæ ſignificantur ſomniis, obſcuritas. Adde quod per imagines, & ſimilitudines, breuiſſimè plura & ſublimiora myſteria ſignificantur, quam ſi apertis & propriis fuiſſent expreſſa vocabulis. Nam quam multa, quam varia, quam profunda myſteria, vna illa ſtatua Nabuchodonoſor in quiete viſa, adumbrauit, quæ ſi fuiſſent propriis verbis efferenda, vix longiſſima oratione declarari potuiſſent. Denique Deus nonnunquam, ſomnia eſſe ad aliquod tempus occulta & incognita, quo ad nimirum ipſo euentu, rerumque ſucceſſu, eorum veritas

Quatuor cauſæ cur interdũ diuina ſomnia ſint valde obſcura.

ritas agnoſcatur & comprobetur: quod in duobus illis Ioſephi ſomniis, promotionẽ eius ad ſummam potentiam & dignitatem præſignantibus, liquidò cernitur.

QVÆSTIO VII.

An licitum ſit Chriſtiano homini, obſeruare ſomnia.

DVæ tanguntur his verbis difficultates, & prior quidem eſt, an ſit fas Christianis, curiosè ſomnia obſeruare: ad quam facilis eſt, & in promptu reſponſio. Etenim quædam ſomnia licitum eſt obſeruare, quædam verò minimè. Principio, ſomnia quæ bonam, vel malam corporis affectionem aliquam, morbosque tam animi quam corporis ſignificant, vtiliter à medicis tam animi, quam corporis obſeruantur & expendũtur. Tum, ſomnia, quæ nos crebrò infeſtant, territant, conturbant, & vexant, animaduertere quibus ex cauſis accidant, vt vel noti effectus ignotas nobis cauſas ſcrutemur, ac teneamus: vel vt rationem aliquam ineamus eam à nobis moleſtiam depellendi, licitũ eſt, & à ſanctis viris ſæpè vſurpatum. Legimus enim apud Caſſianum in collatione

Quatuor genera sõniorũ, ſine vitio poſſunt obſeruari & curari.

ne 22. veteres illos monachorum magistros & rectores, in perquirendis, & excutiendis quorundam ſomniorum cauſis, diligēter eſſe verſatos. Poſtea obſeruare ſomnia, quatenus in illis pernoteſcit homini veritas aliqua pertinēs ad ſcientias ſpeculatiuas, vel ad res gerendas conferens, nec vt ſuperſtitioſum, nec vt vanum damnari debet. Denique ſomnia quæ nos ſæpè commouent & incitant ad flagitia, conſiderare num à dæmone nobis ſubiiciantur, ſicut contra, quibus ad bona prouocamur & inſtigamur, veluti ad cælibatum, largitionē eleemoſynarum, & ingreſſum in religionē, ea ponderari num à Deo nobis miſſa ſint, non eſt ſuperſtitioſi animi, ſed religioſi, prudentis, ac ſalutis ſuæ ſatagentis, atque ſolliciti.

At verò, cuiuſcunque ſomnii, quoquo modo nobis contingat, etiam ſi rarò, ſi temerè, ſi fortuitò eueniat, putare habendam eſſe rationem, curamque ſuſcipiendam, ſtolidi hominis eſt, ne dicam ſtulti. Supra enim oſtenſum eſt, magnam partem ſomniorum nihil veri, & certi habere, ſed vanitatis, ac temeritatis eſſe pleniſſimam. Præterea obſeruare ſomnia, quaſi eſſet in ipſis aliquid diuinum, ſcilicet quale Gentiles exiſtimabant eſſe in garritu, volatu, cibatuque auium, & in extis animantium, atque ex illis prænoſſe, ac diuina-

velle futura, non modò non est licitum, sed est in scriptura grauissimè reprehensum damnatum, & interdictum, non minus sanè quam magorum, & incantatorum maleficia, quod ex capite 19. Leuit. ex 18. Deuter. ex 33. posterioris libri Paralipomenon, aliisque sacrorum voluminũ locis perspicuè intelligitur. Et verò, scire velle futura, quæ Deus in sua solius potestate posuit, arrogans & impia est curiositas. Putare autem certa futurorum signa contineri in somniis, quæ nullam cum rebus futuris connexionem & conuenientiam habent, fatuum est: parum dixi, planè impium, & stultum est: hoc enim arguit eiusmodi somniorum obseruatores, stultis, impiis, & absurdis opinionibus esse infectos, atque deprauatos. Nam, vel isti putant res omnes futuras, ex naturalibus causis pendere, & hoc falsum est: vel eas res quibuslibet somniis significari posse, quod planè stultum est: vel futura omnia certò prouideri, & sciri à dæmone, quod est perquam impium: vel deniq; à Deo promiscuè, atque indiscretè per quælibet somnia, & quibuslibet hominibus, præmonstrari futura, quod esse absurdũ, nemo non videt. Ad extremum, tanti facere somnia, & vsque adeò pendere ex illis, vt ad eorum quasi normã dirigat quis

omnem vitæ ſuæ rationem, & reſpectu habito ad ſomnia, actiones, & negotia, vel ſuſcipiat, vel omittat, non modo præſtantia hominis indignum eſt, ſed olet etiam fatalem illam Stoicorum, toties in eccleſia damnatam, & à melioribus philoſophis exploſam reiectamque neceſſitatē. Quod ſi meritò vituperantur, & à ſapientibus redarguuntur aſtrologi, qui res humanas ex aſtris, quaſi ſuſpenſas & religatas omninò pendere arbitrantur: eò magis profectò, reprehendendi ſunt ſuperſtitioſi ſomniorum obſeruatores, quo magis aſtra dignitate naturæ, æquabilitate motus, conſtantia ordinis, amplitudine poteſtatis, & præſtantia efficacitatis, ſomniis antecellunt.

Maior vanitas eſt obſeruantiũ ſomnia, quã aſtra.

QVÆSTIO VIII.

Cuius hominis ſit ritè interpretari ſomnia.

AD poſteriorem quæſtionem, qua quæritur, cuius hominis ſit bene interpretari ſomnia, hunc in modum reſpondemus Somniorum quæ vim habent ad aliquid ſignificandum, & obſeruatione atque interpretatione digna ſunt, ea non cuiuſuis hominis eſt interpretari.

Tria

Tria enim huiusmodi somniorum genera distingui possunt, nam multa sunt naturalia, quædam humana, nonnulla etiam diuina. Naturalium somniorum interpretatio, non est dubium, quin solertium & doctorum physicorum, ac medicorum sit propria: eorum maximè, qui norunt similitudines in somniis ostensas comparare inter se, & quarum rerum similitudines esse, & ex quibus causis proficisci soleant, discernere: similiter, vt qui figuras aliquas & imagines dilaceratas sumens in manus, earumque partes dissipatas, benè componés inuicem, apteque conformans, cuius rei fuerint similitudines, hominesue an equi, an aliarum rerum, acutè dispicit, vereque iudicat. Humanorum autem somniorum, ita erit quisque sagacissimus coniector, & idoneus, ac veridicus interpres, vt fuerit rerum humanarum peritissimus, & callidissimus, ingeniorum item, studiorum, morum, propensionum quæ in variis hominibus magnam quoque varietatem habent, exquisitam, multisque confirmatam experimentis notitiam sit adeptus, quasi venas omnes rerum ciuilium & humanarum tenens. Cuius autem sit exponere diuina somnia, in promptu est intelligere: patet enim, neminem interpretari ea posse, nisi diuinitus afflatum & eruditum. *Nemo e-*

nim nouit, inquit Paulus primę ad Corint. secundo, *quæ Dei sunt nisi spiritus Dei*. Pręsertim verò cum diuinorum somniorum significationes, ex solius Dei consilio & volũtate sint sint institutæ, ob idq; solius Dei reuelatione, notæ hominibus esse possint Quocirca regem Nabuchodonosor somnii sui, quo maximè territus fuerat, sollicitum & anxium, quod eius somnii rationẽ ex nullo suorum sapientum cognoscere potuisset, sic affatus, est Daniel, *Mysterium, quod rex interrogat, magi, arioli, aruspices, & sapientes nequeunt indicare regi: sed est Deus in cælis reuelans mysteria.*

Daniel. 2.

Iamblici opinio, de tẽpore quo diuina somnia contingant hõmnibus refutatur.

Iamblicus existimat diuina somnia ferè non contingere hominibus, nisi aut primo aut extremo somni tẽpore: videlicet, quia tunc animus hominis aut nondum est cibi potusq; vaporibus occupatus, & oppressus: aut iam euanescente somno, vaporũque discussa caligine, ex illis sordibus emersus animus purior & acrior est ad diuinas illustrationes accipiendas. Quapropter vates, ac somniorum interpretes, in more habebant, ex deferentibus ad ipsos somnia sciscitari, quo ea tempore ipsis contigissẽt: nam si profundo somno accidissent, ea planẽ abiiciebant. rati non esse consentaneũ, animo tunc obruto & demerso, dari cælitus somnia: sin autem somnia illis accidissent,

ſent, exeunte ſomno, & animo ad ſuas functiones propè iam expergiſcente, tunc ea ſomnia diuinitus miſſa Deoq; auctore digna iudicantes, ponderanda ſibi & interpretanda ſuſcipiebāt. Legendus etiam eſt Philoſtratus in cap. 14. lib. 2. de vita Apollonii. Veruntamen Iamliti documenta ex ſuperſtitioſis Ægyptiorum ſacerdotum obſeruationibus vel vt dicam verius, figmentis, quorū fuit ille ſtudioſiſſimus, exprompta ſunt. Deus nempe, iſtiuſmodi temporum legibus non eſt alligatus nec opportunitate temporum eget ad operandum, vbicunq; enim vult, quandocunq;, & quibuſcunq; vult, ſua inſpirat ſomnia: poteſt enim quouis tempore, imò etiam ſine tempore, ſedare ſubito agitationem humorum, tranquillare ſpiritum animalium iactationem, purgare phantaſiam, mentem illuſtrare, animumq; ad percipienda diuina ſomnia idoneè comparare.

QVÆSTIO IX.

An in ſomno, liber vſus rationis, & voluntatis eſſe queat.

Sæpè in ſomnio liber eſt rationis vſus.

SÆPENVMERO in ſomniis, præſertim què doctis, prudētibus, & ſanctis viris

contingunt, animus hominis, quod pertinet ad vſum rationis, & agitationem mentis, ſolutus, expeditus, ac liber eſt. Etenim nonnunquam ratio dormientis planè cognoſcit res ſimplices, eaſque vel componit inuicem, vel disiūgit, ratiocinatur, iudicat, miratur, noua quædam inuenit: quin etiam ad ſe ipſe animus conuertitur, & ad ſuas actiones conſiderandas, & diiudicandas aciem ſuam, vimq́; reflectit, cunctatur hæret, dubitat, ſecum ipſe diſceptat, an tūc homo dormiat, necne. Hæc autem liberū eſſe tunc rationis vſum, manifeſtè demonſtrant. Non propterea tamen exiſtimandum eſt, quia in ſomno interdum ſoluta eſt vis rationis, eſſe itidem perfectum liberi arbitrii vſum. Nam ad plenum & perfectum liberi arbitrii vſum opus eſt perfecta hominis libertate, hoc eſt, ſolutione omnium ſenſuum, & potentiarum, ita vt ſit ipſe homo, qui tunc agat, nec aliundè agatur, ſitq́; dominus, ſui atque ſuarum omnium actionum, & in poteſtate eius ſit tunc hoc vel illo modo agere, aut etiam nihil agere: id quod in ſomno nequaquā euenit.

Nunquam in ſomno eſt perfect⁹ liberi arbitrii vſus.

*

QVAE-

QVÆSTIO X.

De somnio Salomonis, in quo donum sapientiæ à Deo promissum ei, & tributum est.

CÆTERVM nonnihil habet difficultatis, quod legitur in 3. libro Regum, cap. 3. Deum in somno visum esse Salomoni, iussisseq́; , vt peteretur ab ipso quodcunque omnium maximè optaret: ipsum autem petiisse sapientiam, & prudentiam benè regendi populum, cui præerat, posthabitis omnibus aliis bonis, quæ tamen, principibus huius mundi, super omnia, concupiscenda, & expetenda videntur: eam porrò petitionem vsque adeo placuisse Deo, vt summam ei se daturum sapientiam, & præterea quæ non postulasset bona, cumulatissimè largiturum polliceretur. Ex qua narratione ipsius scripturæ, satis intelligi videtur, Salomonem in illo somnio solutè ac liberè, non tantùm ratione, sed etiam voluntate esse vsum: neque enim illa eius petitio facta in somno, tantopere Deo placere, tantumq́ue sapientiæ munus promereri potuisset, nisi esset ex libera voluntate profecta. Hæc difficultas tribus modis posset discuti, ac dissolui. Nam primò quidem re- *Solutio triplex.*

ſponderi poſſet, illam Salomonis in ſomno petitionem, placuiſſe Deo, non per ſe, ſed propter antegreſſam eiuſdem in vigilia ſimilem quandam petitionem, ex qua ſcilicet illa in ſomno extitit. Salomon enim ardentiſſimè expetierat, & à Deo poſtulauerat donum ſapientiæ, ac prudentiæ: hanc eius petitionem, Deus illo ſomnio declarauit fuiſſe ſibi gratiſſimam, & optatam habituram effectum. Sed hæc fortaſſe cuipiam videbitur nonnihil dura, & cōtorta reſponſio. Quocirca ſubiiciam alterum reſponſum: poſſet enim dici, à principio fuiſſe illud quidem ſomnium, ſed poſtea Deo mirabiliter operante, conuerſum eſſe in ecſtaſim ſeu raptum qualis nempè diuò Paulo, & Prophetis ſæpe contigit: in quo animus Salomonis, licèt à corporis, & rerum externarum ſenſu abſtractus, & ſimilis dormientium eſſet, per Dei tamen potentiam factum eſt, vt ſolutus, & liber tunc fuerit ad exercendas actiones tum rationis, tum liberi arbitrij, ita vt liberè peteret à Deo Salomon quod vellet, & petendo, quæ grata erant Deo, ea quoque mereretur ab ipſo conſequi. Sed non placet hoc reſponſum Mitto nunc examinare, an in raptu & ecſtaſi, perfectus liberi arbitrij vſus eſſe queat: tantum dico, huic reſponſio minimè ſuffragari diuinam ſcriptu-

pturam, quippe, suprà dicto loco narratura visionem illam Salomonis, præfatur, Deum apparuisse Salomoni per somnium, & narrata iam visione, subiungit. *Igitur euigilauit Salomon, & intellexit, quod esset somnium.* quo perspicuè significatur, illam visionem nullatenus fuisse raptum, vel ecstasim, sed totam fuisse somnium, diuinũ tamen somnium, scilicet à Deo ad erudiendum docendumq; Salomonem datum. Atq; duas hasce solutiones propositæ quæstiones tradit Diuus Thomas in 1. 2. quæstione 113. art. 3. ad 2.

Erit igitur nisi fallor, similius & propius vero tertium responsum, quod etiam Tostato super 3. cap. lib. 3 Regum, in quæst. 12. maximè probatum est. Dicimus, cùm Salomon tunc verissimè dormierit, & illa eius visio fuerit somnium, quemadmodum scriptura testatur, hinc necessario effici, quicquid ibi factum esse dicitur, non reuera, sed per imaginariam tantum dormientis visionem esse factum. Videbatur igitur tunc sibi Salomon petere sapientiam à Deo videbatur etiam ei Deus petitionem ipsius approbare, cum reuera tamen nulla fuerit tunc petitio, nullum meritum Salomonis, nullum item responsum, nullumque Dei promissum. Cur igitur, inquies, somnium illud à Deo datum est Salo-

Cur somnium illud datum fuerit Salomoni.

Salomoni? Videlicet, nisi mea errat coniectura, tres ob causas. Primò, vt intelligeretur omnium bonorum auctorem, & largitorem esse Deum, & ab eo esse omnia bona expedenda & postulanda. Deinde, vt manifestum fieret, quæ bonorum electio, & petitio, grata esset, & accepta Deo: ea nimirum, qua spiritualia bona corporalibus, cœlestia terrenis, denique ad communem aliorum vtilitatem & salutem pertinentia, inanibus & infructuosis præoptantur, atque præferuntur. Ad extremum, vt exemplo Salomonis appareret & extaret, quanta sit Dei benignitas & munificentia erga seruos suos, quorum optata & postulata non solùm impleat, sed etiam longè superet, & abundanter excedat. Ecce Salomon solam à Deo sapientiam postulauerat, præ hac cæteris bonis, quæ hominibus pretiosissima, & charissima sunt, contemptis: cui tamen Deus, & sapientiam supra ipsius votum, & reliqua bona, præter votum ipsius, largissimè donauit. Verùm hæc nostra de somniis disputatio, hunc habeat terminum: vereor enim ne si longius producta sit, molesta & odiosa lectori esse incipiat. Quemadmodum enim somnus, quo ad quietus & placidus est, membra dulcissimè refouet ac recreat, viresque reficit, ac redintegrat, si tamen

tamen in eo nimis longa nimiſque ſeria, & grauia contingant ſomnia, corpus pariter atque animum languefacit, & debilitat: ſic omninò cauendum nobis fuit, ne noſtra hæc de ſomniis diſputatio, præter modum longa, gratiam perderet legentium, & quam ex ipſa fortaſſe voluptatem ceperant, in faſtidium odiumque conuerteret.

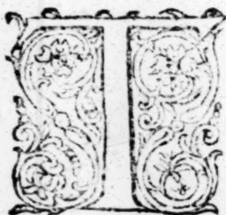

BENE-

BENEDICTI PERERII LIBER TERTIVS,

Qui est

DE DIVINATIONE ASTROLOGICA.

TANTA est Astrologorum (qui vulgo Iudiciarij appellantur) vel impudentia, vel amentia, vt etiam sibi diuinã scripturam suffragari, suæque Astromantiæ fidem & auctoritatem firmare iactent. Etenim verba illa quæ dixit Deus creans luminaria cœli; *Et sint in* Genes. 2. *signa & tempora, &c.* ad suam referunt diuinationem astrologicam, per quam ipsi profitentur ex obseruatione siderum futura rerum euenta posse prædici. Quocirca B. Basilius & Ambrosius aliiq; permulti Patres in explanatione eorum verborum, benè longam & accuratam in refellendis istiusmodi Astrologorum prædictionibus orationem posuerunt. Quorum nos Patrum exemplis prouocati, & grauissimis Dei sententiis contra Astrologos multifariam

fariam in diuina scriptura proditis permoti, quin etiam iustissimo aduersus Astrologos odio, propter fraudulenta & perniciosa eorum figmenta, incensi librum hũc ad confutandas eorum prædictiones à nobis scriptum, gratum multis atque vtilem fore existimauimus. Scripsit aduersus Astrologos copiosè quidem & eruditè Ioa. Picus Mirandulanus; sed multos ab eius lectione deterret prolixitas operis. Nos, licèt in prædiuiti atque vberi versemur argumento; eò tamen breues erimus, quod non omnia quæ disputari possent, sed aptiora duntaxat causæ firmioraque tractabimus. Quinque autem erunt huius libri & disputationis aduersus Astrologos capita: Primò enim docebimus, sacræ & Ecclesiasticæ doctrinæ diuinationem Astrologicam esse contrariam: Tum ostendemus, Astrologos esse rerum cœlestium imperitos: Deinde, diuinatricem istam artem rectæ rationi ac philosophiæ aduersari demonstrabimus: Adhæc, probabimus, astra non solùm non esse causas efficientes rerum futurarum, verùm nec esse certa signa quæ res futuras prænotent ac præmonstrent: Ad extremum, cur nonnulla Astrologorum prædicta sint vera, causas exponemus.

*

INDEX DISPVTATIONVM QVÆ SINGVLIS IN PRÆDICTIS CAPITIbus explicantur.

CAPVT I.

CAPVT II.

CAPVT

CAPVT III.

CAPVT V

DIVINATIONEM Astrologicam diuinæ Scripturæ, disciplinæ Ecclesiasticæ, ac doctrinæ Theologicæ esse contrariam.

CAPVT I.

§. 1. Sententijs diuinæ Scripturæ, antiquis item Ecclesiæ institutis & exemplis rationibus etiam Theologicis refelluntur Astrologi.

CLAMAT multis in locis diuina Scriptura certam futurarum rerum præscientiam & prædictonem, non esse hominum sed ne dæmonum quidem, verùm vnius Dei propriam. Quapropter apud Isaiam cap. 41 ita scriptum est. *Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dij estis vos*: & cap 44 *Ego sum Dominus irrita faciens signa diuinorum, & hariolos in furorem vertens, cõuertens sapientes retrorsum, & scientiam eorum stultam faciens*: cap autem 47. deridens Deus Babylonios & Chaldæos syderalibus suis obseruationibus præfidentes. *Sta*, inquit, *cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorum tuorũ, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si fortè*

forte quid prosit tibi, aut si possit fieri fortior. Defecisti multitudine consiliorum tuorum: stent & saluent te Augures cœli, qui contemplabantur sydera, & supputabant menses, vt ex eis annuntiarent ventura tibi. Et paulò ante dixerat: *Sapientia tua & scientia tua, hæc decepit te.* Hieremias quoque 10. monet Iudæos vt Astrologicas obseruationes pro nihilo ducant, nihil enim sibi à stellis vel sperandum vel timēdum esse, sic autem ait: *Iuxta vias gentium nolite discere, & à signis cœli nolite metuere quæ timent gentes: quia leges populorum vanæ sunt.* Salomon autem Ecclesiast. ca. 10. scientiam futurarum rerum denegat homini, *Ignorat homo*, ait ipse, *quid ante se fuerit; & quid post se futurū sit quis poterit indicare?* idem cap. 8. eiusdem lib. *Homo*, inquit, *ignorat præterita, & futura nullo scire potest nuncio.* Liquet igitur diuinationem astrologicam in sacris literis contemni, derideri, ac reprobari.

Decreta Ecclesiæ cōtra Astrologos Iudiciarios.

Cum doctrina sacrarum literarum, etiam iudicium Ecclesiæ, vt par erat, mirè congruit. Semper enim Ecclesia inde vsq; à primordiis suis, Iudiciarios Astrologos odit fugit, damnauit. Extant aduersus ipsos plurima & seuerissima decreta Ecclesiæ, quæ legere licèt in secunda parte, Decretorum cap. 26. per primas quinq; quæstio-

ſtiones, & in Concilio Bracarenſi I. cap. 9. & 10. & in Toletano I. in aſſertione Fidei contra Priſcillianiſtas. Fertur Alexander Papa huius nominis III. quendam preſbyterum qui ſemel duntaxat conſuluerat Aſtrologum de quodam furto in Eccleſia ſua facto, in vnum annum priuaſſe altaris miniſterio. Crebras item reperimus in ſcriptis ſanctorum Patrum aduerſus Aſtrologos, quos illi nunc Chaldæos vel Genethliacos, aliâs Mathematicos, aut Planetarios appellant; diſputationes, ex quibus apparet quam fuerit maioribus noſtris genus hoc hominum exoſum & abominatum. Multa contra illos diſputat Baſilius hom. 6. in Geneſim, Chryſoſtomus & Gregorius Magnus in cap. 2. Matth. ſed præter cæteros Auguſt. lib. 2. ſuper Geneſim ad literam cap. 17. li etiam 2. de doctrina Chriſtiana cap. 21. & aliquot proximè ſequentibus capitibus, ſubtiliter tamen & copiosè primis aliquot capitib. li. 5. de ciuitate Dei. Eodem pertinet quæ contra Mathematicos in lib. 14. cap. 4. & in li. 6. ca 9. de Præparatione Euan. argumentatur Euſebius.

Alexander Papa.

Baſilius, Chryſoſto. Grego. homil. 10. ſuper Euan. Auguſtin. Euſe. Caſ.

Ridiculus fuit, vel potius amens Iulianus Apoſtata, qui in libris quos aduerſus Chriſtianos effutiuit, probare voluit, ex his quæ ſcripta ſunt in cap. 15. Gen. Abraamum & Aſtrologiam & aruſpicinam coluiſſe;

Iuliani Apoſtatæ calumnia.

luisse. Astrologiam quidem eius, significari putat illis verbis: *Eduxit Deus Abraam foras, & ait illi, Suspice cœlum & numera stellas si potes: Sic erit semen tuum.* Aruspicinæ verò scientiam eius, illis etiam verbis denotari ait, *Sume mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietē annorum trium, turturem quoq; & columbā. Qui tollens vniuersa hæc, deuisit ea per mediū, & vtrasq; partes contra se altrinsecus posuit: aues aūt non diuisit. Descenderuntq; volucres sup cadauera, & abigebat eas Abraam.* Deinde, subiicitur prædicto peregrinationis & seruitutis posterorū eius per quadringentos annos. Sed hūc Iuliani errorem vel potius furorem, egregriè confutat Cyrillus extremo lib. 10. eius operis q̄ aduersus Iulianum edidit. Alij fidem huic vanissimæ, astrologiæ asserere & astruere conantur ex illa stella quæ nato Christo apparuit, cui⁹ aspectu excitati tres illi Magi, ductuq; ad adorandum Christū veniebant. Sed istos manifestis argumētis Chrysost. & Greg. in hom. super illud Euangeliū scriptis, redarguunt & conuincunt. *Iuliani Apostatæ calumnia à Cyrillo repulsa.* *Matth. 2. Chry. ho. 6 in Matth. Grego ho. 10. in Euā.*

Cæterùm, errorem Astrologorū etiam rationibus ex doctrina Theologica contextis refutare possumus. Principiò, *Nemo,* vt ait Paulus 1. Corinth. 2. *nouit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis*; sed homo *Argumētis ex sacra Theologia ductis, astrologica*

diuinatio refellitur.

nescit quid ipsemet post multos annos aut etiam dies acturus sit: nam vt inquit Scriptura, Prouerb. cap, 27. *Ne glorieris in crastinum, ignorans quid superuentura pariat dies*: &, *Nō est via hominis in manu eius: homo enim proponit, Deus autem disponit.* Est namque non modò quorumlibet hominum, sed etiam Regum cor in manu, Dei, & flectit illud quocunque vult. Si igitur ipsemet homo nescit quid futuro tempore facturus sit, quanto minus id scire potest Astrologus? Deinde, ne ipse quidé diabolus certò potest nosse res futuras: si enim futura omnia dæmon sciret, nunquam profectò impulisset Iudæos ad crucifigendum & occidendum Christum Dominum quippe præuidisset per crucem & mortem Christi, imperium quod tamdiu habuerat in homines, fore labefactandū & funditus euertendum, nec sanè dæmon tentaret & infestaret seruos Dei à quibus in tentatione vincitur, ne videlicet propter victoriam tentationum crescente Sanctorum gloria, magis ipse, quæ eius est superbia & inuidia, torqueretur.

§. 2. *De vanitate oraculorum Apollinis.*

Hoc etiam patet argumento oraculorum, quæ olim reddebant dæmones, cu-

iusm

iuſmodi erant reſponſa & oracula Apollinis delphici quodam apud Græcos nobiliſſimi & clariſſima; quæ ad diuinationem aſtrologicam pertinuiſſe, locuples auctor & teſtis eſt Porphyrius in libro de Oraculis (refert autem hoc Euſebius libro 6. de Præparatione Euangelica,cap.1.) ibi tradit, quæcunque dij ceu fatis definita prædicunt, ea ipſos ſtellarum motu ita eſſe futura ſignificare,id quod maximè Apollo multis reſponſis aperuit. In hiſce autem oraculis & diuinationibus ſæpè mentitũ eſſe Apollinem , idem auctor eſt Porphyrius ; exquiſitam enim futurorum cognitionem ait nõ hominibus modò, ſed multis etiam deorum incomprehenſibilem eſſe, vnde interrogati mentiuntur nonnũquam, ſed non ſponte : ſolent enim præmonere, ſe tunc vera reſpondere non poſſe, homines tamen ex amentia perſeuerant vrgere & cogere eos vt reſpondeant. Apollo igitur delphicus,cum eiuſmodi eſſet cœli & continentis affectio vt verum præuidere non poſſet, retine, dicebat per Vatem, vim iſtam, & potentia verba hæc ne proferas ; falſa enim dicam,ſi coges. Et in alio reſponſo , Nihil hodie , inquit Apollo , ſtellarum mihi via dicendum præſtat. Deinde, concludens Porphyrius ait, Manifeſtum iam fecimus vnde falſitas ad

Porphyri⁹.

deorum oracula ſubrepat. Hæc ex libro Porphyrij de Oraculis, in lib ſexto de Præparatione Euangelica, cap. 4. Euſebius cõmemorat. Fuit autem olim quidam Oenomaus, vir apud Græcos tam philoſophia quam eloquentia nobilis, qui reſpõſis delphici Apollinis ſæpè deluſus atque deceptus, diligenter & curiosè collegit quamplurima eius oracula, eaque vt vana, futilia & falſa confutauit, vt refert Euſebi' lib. 5. de Præparatione Euangelica. cap. 10.

Oenoma' vehemens & diſertus oraculorũ Apollinis confutator.

§. 3. *Cur dæmones prædicendo futura ſæpè fallant.*

QVATVOR porrò ob cauſas vſu venit in prænuntiando futura falli dæmonẽ. Primò, quia nimis aſſeueranter affirmat quæ pendent ex libero arbitrio hominis, quod cum ſit admodum mutabile & ad omnia flexibile & planè liberum, nonnunquam extraordinaria quadam ratione operatur. Deinde, quod nos ſæpè diuinitùs incitati & adiuti Dei gratia, contra facinus quàm antea facere cogitabamus, & quàm noſtro ingenio noſtroque arbitratu facturi eramus. Fit etiam interdum, vt quod dæmon agere conſtituerat & prædixerat, prohibente impedienteque Deo, non poſſit exequi. Denique multa Deus ſolet aliquando præter communem ordinem

nem naturæ, præterque generalem suam & ordinariam prouidentiam agere. Atque his rebus crebrò dæmon in errorem inducitur. Quis ergo credet, Astrologos prædicendis futuris rebus veraces esse, cum in eo vel dæmoni illi sæpè contingat? Sed quid ego de dæmonibus loquor? Theologi docent, ne ipsos quidem spiritus cælestes ac beatas mentes quæ liquidò cernunt & clarissimè vident Deum, tenentq; perfectissimam cognitionem cælorum cunctarumque rerum naturalium, certò scire futura quæ nimirum pendent ex libero arbitrio, nisi earum rerum Deus singularem ipsis notitiam impertiat. Cuius autem amentiæ est, Astrologis tribuere quod nec Angelis nec beatis mentibus cõcessum est?

§. 4. *Non posse veritatem Christianæ religionis cohærere cum veritate astrologiæ Iudiciariæ.*

SED illa in primis fortis est argumentatio. Si Christiana religio & disciplina vera est, vt est profectò verissima, non potest esse vera, nec Christianis probari potest illa opinio Astrologum, vt quam illa vanitatis, falsitatis & impietatis persæpè damnauit: sin autem falsa est doctrina Christiana, cũ ipsa totum ferè orbem cõple-

Egregia ratio aduersus Astromantiam.

plexa ſit, omneſque propemodum gentes ſuo imperio ſubiecerit, & plus mille quingentos annos vigeat & regnet in mundo, ſi omnia quæ apud homines fiunt ex cœlo proueniunt ac pendent, neceſſe eſt tantam hominū ad fidē Christi accipiendā tuendamq́; propenſionem tantumq́; ſtudiū, ex inſigni aliqua & præpotenti conſtellatione prouenire: quare cœlum inclinaret & induceret homines ad malum. Si enim fides Chriſti eſſet falſa, magis profectò eſſet falſa & deteſtabilis quàm alia quælibet ſecta: ea namque docet de Deo & rebus diuinis, quæ ſi falſa ſunt, nefariam ſanè ſuperſtitionem & execrandam impietatem contineant neceſſe eſt. At verò, cum vita quæ ad normam fidei Chriſtianæ agitur, ſit optima & inculpata, nec laude tantùm ſed ſumma etiam admiratione digniſſima, hinc neceſſariò efficeretur, ab eadem conſtellatione proficiſci bonum & malum: malum quidem, propter falſitatem doctrinæ Chriſtianæ; bonum autem propter vitæ quæ ad eius doctrinæ regulam informatur & dirigitur, probitatem atque præſtantiam.

Præclara argumentatio.

Ad hæc, maxima probatio & confirmatio fidei noſtræ & clariſſimum diuinæ prouidentiæ argumentum illud eſt, quæcunque circa Chriſtum Dominum & eius

Eccle-

Ecclesiam euenerunt, ea multis antè sæculis fuisse per Prophetas, ad vnum omnia propriè, distinctè, explicateq; prædicta: si autē eiusmodi prædictio per Astrologiam fieri posset, rueret funditus & ad nihilū recideret firmissimū nostrę religionis fundamentum. Ne multa, istiusmodi Astrologorum doctrina veram Philosophiam moralem, nedum sacram Scripturam & Theologiam, quantum in ipsa est, planè peruertit, qui enim certum habet omnia pendere è cœlo, ob idque cuncta hominum opera facta, casus & euenta ex cæli obseruatione præsentiri & prædici posse, huic quoque necessariò persuasum esse debet, materialem & mortalem esse animū nostrū, nullumq; esse liberum arbitrium, nec talem esse prouidentiam Dei, qualem Fides nostra prædicat; mysteria item Christianæ religionis pendere è cœlo, cunctaq; miracula tam in veteri quàm in nouo Testamento edita, licèt dicantur, vt re vera sunt, supernaturalia, ad cælestes nihilominus causas & virtutes reuocari. Huic quoque opinationi consequens est, neglectio & prætermissio bonorum operum, licentia omnium cupiditatum, quorumlibet flagitiorum excusatio, deniq; inutilitas atque crudelitas humanarum pariter atque diuinarum legum. Caietanus in Summula vbi agit

Caietani breuis sed

vera & memorabilis aduersus prædictiones astrologorũ sen.

agit de astrorum obseruatione, simillima docens eorum quæ diximus verè magis & doctè quàm eleganter & ornatè ita scribit, Astrorum obseruatio circa natiuitates hominum & occurrentia humana, tripliciter peccato subiici potest. Primò, si ea quæ fidei Christianæ mysteria sunt, tanquam subsint cœlestibus causis, habeantur: secundò, si futura contingentia quærantur vel habeantur vt certa ex cœlestibus caussis: tertiò, si electiones suas quis subiiciat cœlestibus causis tanquam legi illarum, ita vt vitam & actiones suas regulet secundum cœlos. Et quodlibet horum trium est ex suo genere peccatum mortale: quia primum est contra spiritualitatem Christianæ religionis, quæ super cœlos est, immutare potens etiam ipsos cœlorum cursus iuxta id quod scriptum est Psal. 148. Confessio eius super cœlum & terram: & hoc experientia testata est. Secundum verò, est contra veritatem doctrinæ Christianæ & liberi arbitrij, quo domini sumus nostrorum operum. Tertium est contra dignitatem gratiæ, legis diuinæ, ac humanę mẽtis qua super omnia corporalia sumus cõstituti. Et sicut erraremus subiiciendo nos passionibus iræ, odij, spei, timoris; ita quod haberemus impetus passionum pro lege: ita vilificamus nos, si inclinationes cœlo-

cælorum pro lege habeamus: corpora enim ſunt, & per modum paſſionum inclinant nos. Hæc Caietanus.

In Actis autem Apoſtolorum cap. 19. refert Lucas, multos de his qui Epheſi cõcionibus & ſermonibus B. Pauli. conuerſi erant ad Chriſtum, & curioſa prius fuerant ſectati, attuliſſe libros ſuos, & coram omnibus combuſſiſſe: fuiſſe autem eos libros de rebus ad iudicariam Aſtrologiam pertinentibus, grauis auctor in Commentariis ſuper Pſalmos dixit Auguſtinus; qui etiam Mathematicum quendam, hoc eſt, iſtam Aſtrologiam profeſſum, poſtea pœnitentem profeſſionis ſuæ, cupientemque reconciliari Eccleſiæ, niſi publica & ſolenni pœnitentia præmiſſa, non recepit. verùm ſententia Auguſtini, quod ea maximè attingit ad quod nunc agitur, totidem verbis hic aſſcribam. Poſt enarrationem igitur 61 Pſalmi, cum Mathematicus ille veniam publicè petens coram ſiſteretur, hæc dixit Auguſtinus: Iſte ex Chriſtiano & fideli pœnitens redit, & territus poteſtate Domini conuertitur ad miſericordiam Domini: ſeductus enim ab inimico cum eſſet fidelis diu Mathematicus fuit, ſeductus ſeducens, deceptus decipiens, illexit, fefellit, multa mendacia locutus eſt contra Deum qui dedit hominib

Notabilis oratio quã habuit Auguſtinus in reconciliatione cuiuſdam Mathematici cum Eccleſia.

potestatem faciendi q bonũ est, & non faciendi quod malum est. Iste dicebat quod adulterium non faciebat voluntas propria, sed Venus; & homicidium non faciebat voluntas propria, sed Mars: & iustum nõ faciebat Deus, sed Iupiter: & alia multa sacrilega non parua. Quàm multis eum putatis Christianis nummos abstulisse? Quàm multi ab illo emerunt mendaciũ? quibus dicebamus, Filij hominum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium? Modo sicut de illo credendum est, horruit mendaciũ multorum hominum interitum: se aliquando à diabolo sensit illectum, conuertitur ad Deum pœnitens. Nostis in Actibus Apostolorum esse scriptum, capit. 19. quia multi perditi, id est, talium artium homines & doctrinarum nefariarũ sectatores, omnes codices suos ad Apostolos attulerunt, & incensi sunt libri tam multi, vt pertineret ad scriptorem æstimationem eorum facere, & summam pretij conscribere. Hoc vtique propter gloriam Dei, ne tales etiam perditi desperarentur ab illo qui nouit quærere quod perierat. Perierat ergo iste, nunc quæsitus, inuentus, adductus est: portat secum codices incendendos, per quos fuerat incendendus, vt illis in ignem missis, ipse in refrigeriũ transiret.

Psal. 4.

ſiret. Ante Paſcha enim cœpit petere de Eccleſia Chriſti medicinam, ſed quia talis eſt ars in qua exercitatus erat, quæ ſuſpecta eſſet de mendacio atque fallacia, dilatus, ne tentaret, & aliquando tamen admiſſus eſt ne periculoſius tentaretur. Hactenus Auguſtinus.

§. 5. *Quam ſeuerè olim Eccleſia in iſtiuſmodi Aſtrologos animaduerterit.*

Certè in primitiua Eccleſia iſtiuſmodi aſtrologica non ſecus quam ars magica, reprobata, vetita & damnata erat. Narrat Epiphanius in lib. de menſuris & ponderibus, Aquilam Ponticum ſcripturę interpretem ob eam maximè cauſam fuiſſe à Patribus ex eccleſia pulſum, quod natiuitatem obſeruationibus cęteriſq; diuinationibus aſtrologicis ſtudioſe vacaret. Nō eſt pro derelicto habendum, cum ſit admodū memorabile, quod Originem in Commentariis ſuper Geneſim de iſta aſtrologia prodidiſſe, lib. 6. de pręparatione Euāgelica, cap. 9. tradit Euſebius, ſic enim ſcripſiſſe illum ait: non ſolum gentiles ſtellarum coniunctione atq; aſpectu quę in terris ſunt, neceſſariò accidere credūt, quam vim Fatū appellant, verum etiam multi ex fidelibus

B. Epiphanius.

Origenis egregia cōtra Aſtrologos diſputatio.

conturbantur, impoſſibile aliter fieri credentes, quam ſtellarum curſus effecerit, vnde ſequitur nullam in nobis eſſe libertatem, nullam operationem noſtram laudari aut vituperari iure poſſe, ita prædictum à Scripturis Dei iudicium quo alii ad æterna ſupplicia, alii ad ęternam beatitudinem prædeſtinantur, falſo fore prædicaretur. Quid plura? ipſa quoq; fides & Saluatoris noſtri aduentus, & omnis Prophetarum labor, ac Apoſtolorum in conſtituendis Eccleſiis prædicatio, inania erunt: niſi forte Chriſtum quoq; quis audeat dicere, cæleſtium corporum vi coactum feciſſe quę fecit, paſſumq́; fuiſſe quę paſſus eſt, nec eius deitatis potentia ſed ſtellarum virtute cuncta eueniſſe: his impiis verbis etiam illud conficitur, vt fideles fato ducti in Chriſtũ credant: deniq;, vt vel nullum ſit boni & mali diſcrimẽ, vel etiam malorum auctor ſit Deus: nulluſq́; hominum propter benè vel malè facta pręmio aut pœna dignus cenſeri debeat, nec orationibus, votis, & Dei obſecrationibus locus aliquis relinquatur. Sic Origenes.

Animaduerſio in Petrum de Aliaco.

Eat igitur, nunc Petrus de Aliaco, & iſtã Aſtrologiam amplexetur, exoſculetur, pręfracteq; defendat, atq; obnixè conetur eam cum philoſophia, quin etiam (ſi Deo placet) cum Theologia conſociare atque

coniu-

coniugare, ſcilicet falſitatem cum veritate, tenebras cum luce, dæmonem cum Deo, qui nec veritus eſt ſcripto prodere, diluuium Noeticum, & ortum Chriſti Domini, aliaq; ſumma prodigia & miracula, etiam ſyderalis ſcientiæ peritia ex aſtrorum obſeruatione prænoſci ac prædici potuiſſe.

§. 6. *De multis perſpicuè falſis & impiis Aſtrologorũ ſententiis.*

Sed quo manifeſtius appareat quam ſit impia & execranda iſtorum doctrina, ponam hic paucas quaſdam eorum ſententias & decreta, è quibus iudicium fiet de illius artis impietate. Quidam iſtorum, ex Marte in nona cæli regione feliciter conſtituto, tantum præſtari nobis contendũt, vt ab obſeſſis corporibus ſola præſentia dæmones expellamus. Alii iactant ſe hac arte, de eius qui naſcitur conſcientiæ arcanis & ſecretis ſine errore iudicaturos. Vulgatum quoque apud illos eſt, duos eſſe planetas auctores felicitatis humanæ, Venerem quidem præſentis, Iouem autem poſt hanc vitam futuræ. Maternus *Maternus* porrò eiuſmodi figmentorũ & mendaciorum ſtudioſiſſimus & curioſiſſimus, cum multa memoret, quę à Saturno conſtituto in Leone accidũt hominib⁹ ſubdit eiuſmo

di

di homines longeuos fore,& post mortem animas eorum in cælum diis applicatas euolaturas. Saturnus enim,inquit,in Leone positus,animas eorum qui sic se habuerint in terra innumeris angustiis liberatas, ad cælum & originis suę primordia reducet. Denique Albumazar scribit,qui Luna Ioui coniuncta in capite Draconis,Deo supplicauerit,eũ quicquid petierit à Deo, certissimè impetraturum id quod Petrus Apponensis expertum se esse confirmat,nam cum vigente illa coniunctione, scientiam rerum à Deo postulasset,ait se post eam diem, magnam sibi factam esse scientiæ accessionem,sensisse. Hęc autem & alia eorum similia, quam sunt nefaria, detestãda, & Christianæ religioni exitialia? quantũque valeant ad eleuandam, vel potius delendam fidem eorum quę diuina scriptura docet immediatè, supernaturaliter, ac miraculose fieri à Deo, nemo est tam hebes ingenio & tardus intelligentia, vt non clarissimè intelligat. Si quis autem hęc plenius atq; subtilius scire auet,legat quę in hãc sententiam eam alibi, tum lib 2. cap.5. & lib 5. cap. 11.& inde vsque ad finem eius libri,Picus Mirandulanus diligenter & copiosè tractat.

Albumazar.

Petrus Apponensis.

ASTRO-

ASTROLOGIAM IVDICIA-riam à Philoſophia redargui & conuinci, primò quidem ea ratione, quod iſtiuſmodi Aſtrologi cæleſtium rerũ ſint imperitiſſimi.

CAPVT II.

DIuinationem Aſtrologicam futilem eſſe nulloque nixam fundamento, Philoſophus quidem ad hunc modum argumentabitur, Aſtrologi nec certò ſciunt omnes aſtrorum vires, defluxus, & effectus, nec ſi eas res ſcirent, ſatis id foret ad certam rerum futurarum præſenſionem, ergo prædictiones aſtrologicas inanes & fallaces eſſe neceſſe eſt. Duo in hac argumentatione ſunt poſita, explicatius à nobis tractanda & confirmãda, alterum eſt, imperitos eſſe Aſtrologos rerum cæleſtium, alterum verò eſt, vt eſſent illi peritiſſimi earum rerum, non propterea tamen poſſe eos futura omnia prænoſſe, de priori autem dicamus prius.

Multiplex & præualida cõtra Aſtrologos ex Philoſophia argumentatio.

§. 7. *Aſtrologos Iudiciarios eſſe rerum cæleſtium imperitos.*

Eſſe

Eſſe igitur Iudicarios Aſtrologos ſyderalis doctrinæ ignaros, patet ex his quæ ſubiiciam. Principiò, valde arduum & operoſum eſt, etiam quæ de cælo videntur minus difficilia magiſque nobis obuia, perfectè cognoſcere: veluti quæ ſit cæli natura, magnitudo, numerus orbium, & inter eos ordo & differentia dignitatis, varietas motuum, denique aſtrorum numerus, eorumque inter ſe in magnitudine, luce, poteſtate, & effectu comparatiō, atque huius difficultatis facit clariſſimum indicium tanta opinionum varietas, quantam eſſe his de rebus inter maximos Philoſophos cernimus. *Ariſtoteles* Ariſtoteles certè Philoſophorum omnium facilè princeps, ingenuè fatetur ſe multarum rerum cœleſtium non exquiſitam ſcientiam, ſed opinabilem & coniecturalem tantum notitiam tenere: Et quia manifeſtis certiſque rationibus deſtituatur, cogi ſe non raro probabilibus duntaxat argumentis & coniecturis vti. Videre hæc licet apud ipſum Ariſtotelem in ſecundo libro de Cælo textu 17. 34.60.& 61. hoc ſi eſt, quis credet, Aſtrologis, quos ſolis luce clarius eſt nulla re comparandos eſſe maximis illis philoſophis, quod eſt in cœlo abſtruſiſſimum, & iudicio ſummorum Philoſophorum mortalibus incomprehenſibile, veritatem di-

co

co rerum omnium futurarum, esse liquidò cognitam exploratéque perceptam? Deinde, rogemus istos Astrologos vt faciliores quasdam quæstiones de cælo nobis enodent: percunctemur ex ipsis, an cælum sit natura quædam simplex, an cõposita ex materia & forma, vtrum talis sit materia cæli qualis est rerum omnium sublunarium, an omninò diuersa, sitnè cælum animatum an inanimum, num sua vi & à se moueatur an extrinsecus ab Angelo, vnde potissimum in cælis æstimari & iudicari debeat dignitatis eorum præstantia, quid causæ sit cur non omnes orbes vno motu circumagantur, sed alii vno tantum, alii pluribus, alii verò paucioribus: aperiant nobis quam habeant propriam vim & potentiam singulæ stellæ in elementa, metalla, stirpes, atque animantes, hæc, inquam, & alia horum similia sciscitemur ex istis Astrologis, profectò reperiemus ipsos doctrinæ harum rerum planè rudes & prorsus expertes. Qui fit igitur credibile, planiora hæc & apertiora ignorantibus, mortalium intelligentiæ remotissima & occultissima, esse comperta & explorata? Postea, doceant nos isti defluxus & effectus qui nunc ex variis astris dimanant ad diuersas & dissitas mundi regiones, sic enim fortasse credemus

illis

illis futuros ſyderum effectus prænuntiantibus, quis enim neſcit procliuius & propenſius eſſe præſentia noſſe quam futura, præſertim mutabilia & quæ variè poſſunt contingere, ob idque incerta? Exponant item nobis occultas proprietates & vires quas habẽt res ſublunares, quas miramur magis quam intelligimus in multis lapidibus, herbis & animalibus, hæc enim cum proxima ſit atque nobis coniuncta & cunctis penè ſenſibus noſtris ſubiecta, & quæ quotidianis experimentis perueſtigari & explorari poſſunt, planiorem intelligentiam & faciliorem habent explicationẽ: cognitio verò rerum cæleſtium maximi laboris & difficultatis eſt, cum tam longè diſtet à nobis cælum, nec alio quam vnico oculorum ſenſu mortalibus pateat: quem tamen ſæpè falli contingit propter tantam interualli longinquitatem, vel ſummam vertiginis cæli velocitatem, vel prauam affectionem medii aut viſus, vel propter vitium aſtrolabii, tabularum & inſtrumentorum aſtronomicorum. Atque hoc etiam apud ſacras literas in cap. 9. lib. Sapientiæ teſtatum legimus: *Corpus* inquit, *quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem. Et difficile æſtimamus quæ in terra ſunt, & quæ in proſpectu ſunt inuenimus*

nimus

nimus cum labore, quæ autem in cælis sunt quis inuestigabit? Sensum autem tuũ quis sciet, nisi tu dederis sapientiã & miseris spiritum sanctum tuũ de altissimis: Extremũ autẽ huius sententię, omninò redarguit Astrologos, qui humana omnia euenta quorũ multa ex secretissimo Dei cõsilio & volũtate pendẽt, diuinare se posse profitẽtur.

§. 8. *Aduersus fictitiam antiquitatem obseruationum quam iactant Astrologi.*

Præterea, iactant Astrologi, habere se innumerabilium annorũ obseruationes rerum euentis comprobatas, è quibus ars ipsorum collecta & confecta sit: nam cum in omni præteriti temporis spatio, penè innumerabiles res eodem modo euenirent, iisdem signis antegressis, ars est effecta eadem sępè animaduertendo, atque notanpo, quare Chaldæos fuerunt quadringenta septuaginta millia annorum, monumentis huiusmodi obseruationum astrologicarum comprehẽsa habuisse. Verum, hoc quam sit commentitium & improbabile, vel ex eo liquet quod Astrologi non potuerunt eiusmodi obseruationes & experientias, non dico millies vt ipsi iactitant, sed ne ter quidem bisue colligere & compara-

rę

re potuerunt, nam cæli facies, & omnium ſignorum cæleſtium poſitura quæ ſemel fuit, eadem omninò vel nunquam, vel non niſi poſt immenſa annorum ſpatia redire poteſt: quippe octauus orbis in quo ſunt inerrantes ſtellæ, non ante ſex & triginta annorum millia circuitum ſuum abſoluit, quin doctiſſimi quidam Mathematici optimis rationibus probarunt, motus cæli eſſe inter ſe incommenſurabiles, ob idque eandem cæli faciem, eundemque ſtellarum poſitum ſæpius euenire non poſſe.

Phauorinus contra Aſtrologos

Hanc rationem Phauorinus philoſophus apud Gellium lib. 14. cap. 1. paulò enucleatius, certè luculentius & elegantius tractat his verbis, Si Chaldæorum iſto modo cœpta fieri obſeruatio eſt, vt anim aduerteretur quo habitu, qua forma, quaque poſitura ſtellarum aliquis naſceretur: tum deinceps ab ineunte vita, fortuna eius & mores & ingenium & circumſtantia rerum negotiorumque, & ad poſtremum finis etiam vitæ ſpectaretur, eaq; omnia, vt vſu venerant, literis mandarentur: ac poſtea longis temporibus, cum ipſę illæ eodem in loco eodemque habitu forent, eadem cæteris quoque euentura exiſtimarentur qui eodem illo tempore nati fuiſſent: Si iſto, inquit, modo obſeruari

cœptum

cœptum eſt, ex eaque obſeruatione compoſita quædam diſciplina eſt, nullo id pacto poteſt procedere, dicant enim quot tandem annis, vel potius quot ſæculis orbis hic obſeruationis perfici quiuerit. Conſtare quippe inter Aſtrologos dicebat, ſtellas iſtas quas erraticas dicerent, quæ eſſe omnium rerum fatales dicerentur, infinito propè & innumerabili numero annorum ad eundem locum, cum eodem habitu ſimul omnes vnde profectæ ſunt, regredi, vt neque vllus obſeruationis tenor, neque memoria vlla, neque effigies literarum tanto æuo potuerint edurare, ſic Phauorinus. Adhęc, licet Aſtrologi cognoſcere poſſent ſingulares vires & defluxus cuiuslibet aſtri, ſeparatim tamen, quam vim habeant ſydera, cum defluxus diuerſorum aſtrorum vnà coeunt & permiſcentur, vel in cælo vel in aere vel in terra vel etiam cum cauſis ſublunaribus earumque actionibus, ab ipſis nequaquam ſciri poteſt. Audiat lector Origenem, cuius ex Commentariis ſuper Geneſim, hanc Euſebius extremo libro ſexto de Præparatione Euangelica citat ſententiam: Quæ autem, inquit, commiſtione, compoſitione, ac temperie diuerſorum aſpectuũ fieri aſſerunt, profecto concedunt nullo modo ſciri poſſe. Quomodo enim quantum dimi-

Origenes.

diminuatur de læsione maligni aspectus propter aspectum benigni syderis percipies? & vtrum auferat malignus quod à benigno conceditur, quoniam locum eius aspexerit, aut mutet, aut imminuat, aut mistura quædam inde fiat, quis percipiet? quæ omnia si quis altius inspiciat, facilè credat non posse ista humano ingenio penitus percipi. Vnde si quis harum rerum periculum fecerit, videbit in pluribus errare, quam veritatem consequi Genethliacos. Quamobrem Esaias etiam quasi hæc omnibus impossibilia sint ad filiam Chaldæorum, qui maximè istud profitentur ait, *Adsint & saluam te faciant Astrologi, cœli Augures annuncient tibi quid euenturum sit*. His enim verbis docemur, vel diligentissimos in hac re Chaldæos, non posse prædicere quæ velit vnicuique genti Deus attribuere. Hactenus Origenes.

Isa. 47.

His accedit, multas esse stellas quæ vel non clare cernuntur: vel etiam nullatenus cernuntur: earum verò quæ cernuntur, paucas sibi esse cognitas, permultas verò necdum exploratas fatentur Astrologi: qua ratione igitur ex paucis astris quorum vires norunt tam confidenter prænunciant futura, cum per aliorum syderum quæ nesciunt influxus, notorum sibi syderum effectus, aut impediri aut variari possint

ni

nisi forte astrorum quæ latent ipsos nullas esse vires nullosq; defluxus, impudenter & absurdè mentiantur. Certè constat inter Astrologos numerari in octauo cęlo mille prętérq; viginti duas stellas, quarum cum quęlibet maior sit terra, necesse est ingentē esse earum vim & potentiam, huiusmodi stellarum, vel nullam vel prętexiguam noti tiam habent Astrologi, quippe cum ars eorum iudiciaria ferè constet ex planetarum obseruationibus, in quibus tota propemodum versatur & cōsumitur. Vidit hoc, qua erat perspicacia ingenii Seneca, & in lib 2. Natural. quæstionum, cap. 32. eleganter exposuit. Quid est aliud, inquit, quod errorē incutiat peritis natalium, quam quod paucis nos syderibus assignant, cum omnia quæ supra nos sunt, partem sibi nostri vendicent? Submissiora forsitan in nos propius vim suam dirigunt, & ea quæ frequentius mota, aliter nos, aliter cætera animalia prospiciunt, cæterum, & illa quæ aut immota sunt, aut propter velocitatem vniuerso mundo parem, immotis similia, non extra ius dominiumq; nostri sunt.

Hæc Seneca.

9. De noua stella, quæ superioribus annis visa est.

Superioribus annis vidimus stellam nouam ante illud tempus nunquam in cælo visam, & iudicio Astrologorum in eodem loco, vbi stellæ fixæ lucent, positam: hæc cum ad aliquod tempus conspicua fuisset, repentè tota ex aspectu nostro discessit & prorsus euanuit, hanc stellam necesse est vel in cęlo esse generatam & postea corruptam, idemque in aliis sæpius euenire lon gis tamen temporum interuallis verisimile est: vel esse supra septem planetas alia sydera errantia quæ proprios quidem meatus, sed nobis tamen ignotos habeant vel denique quas nos in octauo orbe stellas inerrantes & infixas putamus, eas quoque proprios circuitus & motus agere, de quo addubitasse olim Hipparchum nobilissimum in astrologia virum, locuples au- Hipparch⁹ ctor & testis est Plinius in cap. 26. libro 2. Hipparchus, inquit, nunquam satis laudatus nouam stellam & aliam in æuo suo genitam deprehendit: eiusque motu qua die fulsit, ad dubitationem est adductus, anne hoc sæpius fieret, mouerenturque & eæ quas putamus affixas. Quid quod permagni ad artem suam referre censent Astrolo-

ſtrologi, conuenientiam & diſcrepantiam quæ eſt inter duos Zodiacos, alterum octaui alterum noni cæli, exploratam habere? quæ tamen ipſis nota eſſe non poteſt: quippe cum nonum cælum omni ſtella luceque careat, nec aliud de ipſo quam motus, iſque ex motu octaui cæli deprehendi poſſit. Latet etiam Aſtrologos quemadmodum iſti duo Zodiaci ſe habuerint in exordio mundi, quod tempus ab origine mundi ad hanc diem exactum, certo teneri nequeat: nam vt annorum eius temporis ratio aliqua iniri & numerus colligi poſſit, dierum tamen & horarum non poteſt: quorum tamen ſubtilis & certa computatio, iſti doctrinæ Aſtrologicæ opus eſt.

Duplex Zodiacus apud aſtrologos.

10. *Quam difficile ſit, aſpectum ſyderum qui in cuiuſq; hominis ortu viget annotare.*

Iam verò vix poteſt ſine errore vllo notari & cognoſci poſitus aſtrorum qui eſt in eo momento quo quiſque naſcitur. Etenim difficillimum eſt vel punctum temporis in quo quiſpiam oritur, vel in eo ipſo puncto aſpectum ſyderum omnium qui tunc viget, obſeruare: ſæpè namque cæli & ſtellarum aſpectum, nubila & craſſorũ

vaporum interpoſitus, vel adimunt nobis, vel interturbant & infuſcant & quod caput eſt, rapidiſſima cæli vertigo facit vt cõſtellatio prius tranſuolet, quam à nobis propriè annotetur: quippe per ſingula ferè momenta, alia & alia cæli facies, & identidem diuerſa aſtrorum poſitura exiſtit. Profitentur iſti Aſtrologi ſe cuiuſuis hominis euenta omnia prænunciare poſſe, dummodo ſibi ortus eius certum tempus pernoteſcat: ad eiuſmodi tempus ſubtiliter, & propriè, ita nimirum vt opus eſſet Aſtrologo, ferè neſcitur. Nam vt dicatur, exempli cauſa, Petrum eſſe natum vigeſimo ab hinc anno, die Septembris vltimo, hora noctis decima, vel ineunte vel media vel iam exeunte: at momentum illud, vel potius minimum illud tempus quo Petrus aluo matris fuſus & in lucem editus eſt, nec obſtetrix, nec parentes ſeu cognati, ſubtiliſſimè annotatum & perſpectum habent: qua tamen temporis illius ſubtiliſſima obſeruatione & cognitione, ad diuinandum eget Aſtrologus.

B. Baſilii argumentatio contra Aſtrologos.

Non poſſum facere, vt adſcribere hoc loco prætermittam verba Baſilii quibus ipſa hęc ratio quam nos ſtrictim attigimus latius ab eo explicatur & acrius vrgetur. Sic enim ille homil. *6.* ſuper Geneſim ſcriptum reliquit, Genethliacæ artis inuentores

res cum in temporis amplo ſpatio cõplures figuras ſuã ipſorum ſcientiam fugere percepiſſent, in anguſtum admodum temporis contraxere menſuras, vt minutiſſimo quoq; & ſubitaneo articulo, quale eſt quod Apoſtolus dicit: *In momento temporis, in ictu oculi*, plurimum differentiæ ſit inter natiuitatem & natiuitatem. Vt is quidem qui hoc in momento genitus eſt, futurus ſit Rex ciuitatum, populorumque princeps, locupletiſſimus, præpotens: Is autem qui natus eſt temporis ſequentis momento, pauper quidam ſit futurus, aut mendicus circulator, vel præſtigiator, ex oſtiis oſtia permutans quotidiani conſequendi cauſa victus, quamobrem eo orbe qui ſignifer appellatur duodecim in partes diuiſo, cum in triginta dierum ſpatio partem Sol eius globi tranſeat duodecimam quem inerrãtem appellant, triginta in portiones ſingulas illas duodecim partes ſecuerint, tum ſingulis portionibus illis in ſexaginta minuta diuiſis, minuta hæc ſingula rurſum in alia ſexaginta modo ſimili diuiſere. Poſito igitur enixu eorum qui in lucem eduntur, videamus, obſecro, ſi hanc exactiſſimam temporis diuiſionem Auctores hi ſibi valeant conſeruare. Nam ſimul atque editus puſio eſt, mas an femella ſit, obſtetrix explorat: tum vagitum ex- *1. Cor. 15.*

pectat infantis, nimirum indicium vitæ eius qui natus recens est. Quot hoc tempore vis sexagesima prę̨teriisse minuta? dicit obstetrix deinde Chaldæo partum qui editus est: quot minutissima momenta vis interea dum obstetrix loquitur prætercurrisse? præsertim si forrè fortuna fuerit non in conclaui mulierum Chaldæus ille præsens, sed in ædium atrio, aut vestibulo, tempus horamque reponens. Et cũ eum qui definiturus est diligenter tempus ac horam, exploratoria nimirum horarũ percipere oporteat instrumenta, siue diurna sint siue nocturna: quot minutorum hoc quoque tempore, quæso, præteruolat præteritque examen? Compertam enim eam esse stellam qua tempus horaque sit exploranda, non solum quanta in parte sit duodecima, sed etiam quam iuxta duodecimæ portionem patris, in quotoque minuto 60. eorum, in quæ subdiuisa sunt singula sexagesima illa prima, necesse est. Atque hanc tamen adeò tenuem subtilemque temporis inuentionem, quanquam attingere nequeunt, singulis in stellis errantibus faciendam esse necessariò dicunt, vt qualem̃ ad cælo adfixas stellas ipsæ dispositionem habitudinemue haberent, qualisque ipsarum esset inter sese figura, cum in lucem ederetur fœtus, compertum sit

tan-

tandem ac exploratum. Quę cum ita sint, si fieri non potest vt tempus illud exactissimè quisquam attingat, variationeque vel breuissimi temporis fit vt tota via penitus aberretur, deridendi profectò non mediocriter esse videntur, tam ii, qui studio huius indulserunt artis, quam in ratione rerum nusquam esse constat, quam illi qui hiantes ab illorum ore pendent intenti: perinde quasi omnia illi scire possint quæ ipsis sunt euentura. Hactenus sunt quæ Basilius eo loco aduersus Astrologos disputat.

ETIAM SI ASTROLOGI summam rerum cælestium cognitionē tenerent, non posse tamen eos futura diuinare probatur octo rationibus.

CAPVT III.

SEd concedamus Astrologis quod ipsi falsò & impudenter sibi arrogant, perfectam videlicet astrorum & cæli scientiam: hanc ipsam nunc contendo non posse certam futurarum rerum prænotionem & diuinationem efficere idque

multis & validis rationibus confirmo.

11. Octo ratiões quibus probatur ex cognitione astrorũ etiã perfecta, nõ posse diuinari omnia quæ futura sunt.

Prima ratio. Prima ratio. Vera est & trita est in scholis illa Philosophorum sententia, sicut res se habet ad esse, ita quoque se habet ad cognitionē, hoc est, propter quas causas quęque res fit & est, per eas cognosci debet, si quidem perfectam eius rei scientiam adipisci volumus, ad generationem autem futurorum effectuum particularium, non modo concurrit cælum sed etiam causa particularis: est enim cælum causa vniuersalis, quo fit vt eius vis & efficientia sit etiam vniuersalis & indeterminata ad producēdum quoslibet effectus particulares: determinatur autem vis cęli per causas particulares, quamobrem verissimum est illud quod dixit Aristoteles, Sol & homo generant hominem, quin effectus particularis, licet quod attinet ad eorum effectionem & conseruationem, maximè pendeant ex causis vniuersalibus, tamen quod pertinet ad propriam cuiusq; eorum naturam & ad naturales proprietates, tam specificas quam indiuiduales, magis particularem causam æmulantur atq; imitantur.

12. Præ-

12 *Præter causas cælestes, necessariam esse notitiam causarum particularium ad prænoscendos earum effectus.*

Cum igitur præter causas cæleſtes, ad producendos effectus futuros opus ſit etiam cauſa particulari efficiente, & materia idoneè præparata, quorum ſi deſit alterutrum, prorſus nullus futurus eſt effectus, ex his neceſſariò concluditur, ad prænotionem futurorum effectuum, cæleſtium cauſarum notitiam non eſſe ſatis. Atque hoc etiam quotidianis & manifeſtis experimentis conſtat, cernimus enim agricolas eodem tempore & ſub eodem ſiderum aſpectu varia ſeminum genera in terram iacere, ex quibus tamen diuerſa naſcuntur: quæ ſanè diuerſitas non ad cauſas cæleſtes, ſed ad diuerſas tantum ſpecies & vires ſeminum referri poteſt. Ad hanc eandem ſententiam, in libro ſecundo de Geneſi ad literam, cap.17. ita ſcribit Auguſtinus: Cum multa corpora diuerſorum generum, vel animantium, vel herbarum & arbuſtorum, vno ſimul puncto temporis ſeminentur, vnoque puncto temporis innumerabiliter multa naſcantur, non tantum diuerſis ſed etiam iiſdem terrarum lo-

Sicut ad generationem rerũ futurarũ non tantũ concurrit cælum.

cis, tantæ ſunt varietates in progreſſibus, in actibus, & paſſionibus eorum, vt verè iſti (ſicut dicitur) perdant ſidera, ſi iſta cõſiderent. Quid autem inſulſius & hebetius, quam cum iſtis rebus conuincuntur, dicere ad ſolos homines ſibi ſubiiciendos fatalem ſtellarum pertinere rationem? ſic Auguſtinus: cuius extremum dictum paulò vberius tractat apud Gellium libro 14. capite primo. Phauorinus: *Si vitæ, inquit, mortiſque hominem rerumque humanarum omnium tempus & ratio, & cauſa in cęlo, & apud ſtellas foret, quid de muſcis aut vermiculis aut echinis, multiſque aliis minutiſſimis terræ mariſque animãtibus dicerent? an iſta quoque iiſdem quibus homines legibus naſcerentur, iiſdemque itidem extinguerentur? vt aut ranunculis quoque & culicibus naſcendi fata ſint de cæleſtium ſyderum motibus attributa, aut ſi id non putarent, nulla ratio videretur cur ea ſyderum vis in hominibus valeret, ſi deficeret in cæteris.*

13. De ſimili ortu & diſſimilibus euentis Geminorum.

Secunda ratio. Secunda ratio. Si vera eſſet iſtiuſmodi Aſtrologorum doctrina, neceſſe eſſet geminos qui vno tempore concepti & nati ſunt ſimillimos omninò fore: quod falſum eſſe

ſatis

ſatis perſpicuum eſt, nam vt cæteram eorum diſſimilitudinem taceam, euenit non nunquam vt alter ſit mas, alter verò femina. Cicero quidem in altero libro de Diuinatione, Proclum & Euriſthenem reges Lacedęmoniorum fratresq́ue geminos cõmemorat, quorum tamen & exitus vitæ diſſimilis, & gloria rerum geſtarum diſpar fuit. Verum, in ſacris literis luculentiſſimũ eius rei habemus exemplum: Iacob enim & Eſau eodem concubitu, vt inquit Paulus Roman. 9. ſati eodemque tempore nati, diſſimillimis tamen ingeniis, ſtudiis, moribus, & euentis fuerunt. Nec verò firmum eſt illud præſidium in quod refugiunt Aſtrologi, cum hoc argumento vrgentur, videlicet breuiſſimam illam moram quæ inter geminorum ortus intercedit, licet ea nobis perexigua videatur, in cælo tamen, ob eius vaſtitatem & rapidiſſimam conuerſionem, eſſe admodum inſignem magnamq́; facere variationem. Hoc Nigidius Figulus declarabat exemplo rotę quã incitatiſſimè contortam, cum bis eodẽ loco ſignare atramẽto vel percutere ſumma celeritate conatus eſſet, ceſſante ipſius rotę circumactione, reperta ſunt duo illa loca ab ipſo percuſſa vel ſignata, haud paruo inter ſe interuallo diſiuncta. Hoc, inquam, præſidium & refugiũ infirmum eſt, paruũq́; *Similitudo Nigidii figuli.*

tutum Astrologis. Etenim, licet in ortu Geminorum aliqua fuerit mora, in eorũ tamen conspectu prorsus nulla fuit. Deinde, si tam breui variatur ratio constellationis sub qua quisq; nascitur, erit profecto proprium tempus ortus quibuslibet Astrologis incomprehensibile. Denique, valebit hoc loco aduersus Astrologos argumentatio illa beati Gregorii: Si propterea Iacob & Esau non censentur nati sub eadem cõstellatione, quod non simul nati sunt, sed vnus post alterum, ob eandem profecto causam iudicandum erit, nullum hominũ sub eadem constellatione totum nasci. non enim totus simul ex vtero procedit, sed particulatim & membratim: primò enim effertur caput, tum collum, deinde pectus, postremò pedes. Iacob enim proximè natus est post Esau manu plantam pedis eius tenens, perinde quasi, sicut inquit Augustinus lib. 2. de Genesi ad literam, capite 17. vnus infans instar duorum vel duplo longior nasceretur.

B. Gregorius hom 10. super Euãgel.

Augustin⁹

Verum, hanc rationem admodum disertè Phauorinus aduersus Chaldæos disputans, exequutus est. Atque id velim etiam, inquit, vt respondeant, si tam paruũ atque rapidum est momentum temporis in quo homo nascens Fatũ accipit, vt in eo dem illo puncto sub illo circulo cæli, plures

Phauorinus apud Aulũ Gell lib 14. c. 1.

res

res simul ad eandem competentiam nasci non queant: & si idcirco Gemini quoque non eadem vitæ sorte sunt, quoniam non eodem temporis puncto editi sunt: peto, inquit, respondeant, cursum illum temporis transuolantis qui vix cogitatione animi comprehendi potest, quonam pacto aut consulto assequi queant, aut ipsi perspicere & deprehendere; cum in tam percipiti dierum noctiumque vertigine, minima momenta ingentes facere dicant mutationes? Sic Phauorinus. Ipsum hoc argumentum de Geminis diligenter & subtiliter pertractat Augustinus libro 5. de Ciu. Dei primis aliquot capitibus, atque in 2. libro de Doctrina Christiana, cap. 22. & verò, maximum facessit negotium Astrologis: si enim tam breui temporis momento mutantur omnia, vt non diuersa modo, sed etiam aduersa plerunq; eueniant, quis de nato puero possit quicquam certi prædicere, cum illud temporis punctum quo vel conceptus vel natus est, ita vti est, nemini possit esse cognitum? Itaque, vt magna in homines vi & potestate pollerent astra, quid ea tamen in singulorum hominum generatione & ortu efficerent, incompertum esset nobis: quippe cum aspectus cœli & positus astrorum qui est tempore quo quisq; nascitur certo deprehendi nequeat: *Augustin⁹*

incitatissimus enim cœli & astrorum motus, tarditatem nostræ considerationis & obseruationis præteruolat & anteuertit.

Tertia ratio.

Tertia Ratio. Missos nunc facio Geminos, quorum interruptus partus aliquam præbuit latebram Astrologis, consideremus in præsentia quamplurimos prorsus eodem tempore, & in eadem regione, eodemque syderum aspectu & positura, ex diuersis tamē parentibus progeneratos: de istis non potest Astrologus ex obseruatione syderum, non eadem euenta prænunciare, cum simul concepti & nati fuerint, & sub eadem constellatione. At longè secus esse, quotidiana demonstrat experientia, quam multi enim toto orbe simul & generantur in vtero, & in lucem eduntur, quorum deinde maxima est ingeniorum, studiorum, morum, religionis, casuum, denique vitæ ac mortis euentorum dissimilitudo? Omnium Romanorum qui Cannensi pugna quamplurimi cæsi sunt ab Annibale, idem fuit vitæ exitus & interitus: quis autem existimet, eodem illos omnes stellarum aspectu, posituque fuisse natos? Idem dico de tot millibus Turcarum qui nauali pugna ab hinc octo & decem annos, memorabili ad immortalitatem victoria, à Christiana classe pro-

profligati, & internecione deleti ſunt: quorum omnium eandem fuiſſe rationem ortus, eandemque in generatione eorum viguiſſe cœli conſtellationem, ſtultum eſt dicere. An quo tempore natus eſt Homerus, Hippocrates, Ariſtoteles, & Alexander Magnus, non eodem quoque alios complures natos eſſe putabimus? at quis, illorum ſimilis adhuc extitit? Phauorinus ſic argumentationem hanc contexebat, Quàm multi homines vtriuſque ſexus, omnium ætatum diuerſis ſtellarum motibus in vitam editi, regionibus ſub quibus geniti ſunt longè diſtantibus, omnes tamen iſti, aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut oppidorum expugnationibus, aut eadem in naui fluctu obruti, eodemque genere mortis, eodemq; ictu temporis intereunt? Quod ſcilicet nunquam euenerit, ſi momenta naſcendi ſingulis attributa, ſuas vnumquodque leges haberent. Quod ſi quædam in hominum morte atque vita etiam diuerſis temporibus editorum, per ſtellarum pares quoſdam poſtea conuentus, paria nonnulla & conſimilia poſſe dicuntur obtingere; cur non aliquando poſſint omnia quoque paria vſuuenire, vt exiſtant per huiuſcemodi ſtellarũ concurſiones & ſimilitudines, Socrates ſimul & Antiſthenes, & Platones multi, gene-

Phauorin⁹ apud Aulũ Gelliũ lib. 14. cap. 1.

genere, forma, ingenio, moribus, vita omni & morte pari? quod nequaquam, inquit, prorsus fieri potest. Non igitur hac causa Chaldæi probè vti queunt aduersus hominum impares ortus, interitus pares. Hæc Phauorinus.

§. 14. *Pulcherrima disputatio Bardesanis aduersus Astrologos.*

Quarta ratio.

QVARTA Ratio. Bardesanes Syrus in doctrina rerum cælestium excellenter versatus, in eo dialogo, quem rogatu amicorum de Fato & aduersus Chaldæos cōscripsit, futilissimas esse Astrologorū obseruationes, & rarò non ementientes eorum prædictiones, ad hunc ferè modum (vt memorat Eusebius lib. 6. de Præparatione Euangelica, cap. 8.) demonstrabat: Apud Seris lex est prohibens occidere, fornicari, & adorare simulchra: vnde in illa regione nullum templum conspicitur, nulla mulier meretrix, nulla adultera, nemo fur, nemo homicida: nec voluntatem alicuius illorum ardentissima stella Martis in medio cœli constituta ad cædem hominis coëgit; nec Venus Marti coniuncta vt alienam quispiam solicitaret vxorem potuit efficere. Atqui, singulis etiam apud eos diebus in medium cœli Martem perue-

peruenire necesse est, & in tanta regione singulis horis nasci homines non est negandum. Apud Indos autem & Bactros, multa millia hominum sunt qui Brachmanes appellantur: hi tam traditione Patrum quàm legibus nec simulachra colunt, nec animatum aliquid comedunt, vinum aut cereuisiam nunquam bibunt, ab omni demum malignitate absunt, soli Deo attendentes. At verò, cæteri omnes Indi in eadem ipsa regione adulteriis, cæde, temulentia, simulachrorum cultu inuoluuntur; inueniunturq; ibi nõnulli, immo verò gens quædam Indorum est in eodem climate habitans, qui homines venantes atq; sacrificantes deuorant: nec vlli planetarum quos felices ac bonos appellant, à cæde ac scelenibus istis eos prohibent: nec maligni, Brachmanas pellere ad maleficiendum potuerunt. Apud Persas lex erat, filias, sorores, matres quoque ipsas in matrimonium ducere, nec in Perside solùm, verum etiam quicunq; Persarum ad alia climata orbis à patria exiuerunt, nefanda hæc diligenter matrimonia celebrarunt; quos, aliæ gentes hoc scelus abominatæ, Magusseos appellant. Suntq; vsq; ad hodiernum diem in media Ægypto, Phrygia, Galatiaq; plurimi Magussei successione patrum, eisdem scelenibus cõtami-

taminati. Nec dicere possumus in terminis & domo Saturni, cum Saturno ipso in natiuitatibus omnium, Marte aspiciente Venerem fuisse. Amazones viros non habent sed tempore veris fines suos egredientes cum vicinis conueniunt. Vnde omnes naturali lege eodem tempore pariunt, masculisque interfectis solas feminas alunt, bellicosæque omnes similiter sunt, magnam exercitationis bellicæ curā gerentes. Stultum autem est opinari, omnes istiusmodi fœminas prorsus ijsdem natalitiis astris esse genitas. Fit hoc confirmatius argumento exemploque Iudæorum, qui vbicunq; terrarum & gentium sint nati aut versentur, inuiolabili obseruatione & infantes suos octauo die circumcidunt, & omnem diem sabbathi feriatum festumque religiosissimè agunt. Non sunt autem Iudæi omnes sub eadem constellatione procreati, nec eos à patriis legibus & institutis vlla vis & potentia cœlestium corporum abstrahere potest. Sed quid dicemus de Christianis? qui innumerabiles toto orbe sparsi, idem vitæ genus atque doctrinæ custodiunt, nec à disciplina quam ipsis Christus Dominus tradidit, vel promissis vllis, vel minis aut suppliciis vel latum vnguem amoueri possunt, an dicturi sunt, Christianos omnes eodem astro esse natos? Sed

illud maximum eſt argumentum, qui ante ſuſceptam Chriſti diſciplinam patrias leges & inſtituta ſtudioſiſſime acerrimeq́; tenebant, eos poſtea factos Chriſtianos, illis deſertis abiectiſq́;, longè diuerſam vitam agere, diuerſos re, & diuerſiſſimam religionē & doctrinā colere. Itaq; nec multas Parthi Chriſtiani ducūt vxores, nec Medi canibus mortuos obiiciūt, nec Indi mortuos ſuos cremāt, nec Perſę cū ſororibus aut cum filiabus nefario matrimonio miſcentur, nec Ægyptij Apin, aut canem aut hircum, aut felem colunt, ſed vbicunq; ſunt, eiſdem legibus, morib. & inſtitutis viuunt. Quid plura? ſingulis horis apud omnes gentes homines naſcuntur: vbiq; autem leges atque mores propter liberam hominis poteſtatem præualere videmus. Nec natalitia ſydera colentes Seras ad homicidium cōpellunt, aut Brachmanas ad eſum carniū; nec Perſas à ſceleratis nuptiis remouent, nec Medos prohibent vita defūctos canib. exponere; nec Parthos multas ducere vxores. Singulæ namq; gentes, vt volunt & quando volunt, libertate ſua vtuntur, legibus, moribuſq́; obedientes. Hactenus ſunt quæ ex diſputatione Bardeſanis aduerſus Aſtrologos commemoranda hoc loco cenſuimus.

Quin-

Quinta ratio.

Qvinta Ratio, Stante libero arbitrio hominis & immortalitate animi nostri, ars ista nullo modo stare potest: Si autem ea stet, illa funditus corruere necesse est, quo intelligere licet qualis istiusmodi ars existimanda sit, quæ nisi pessundata & obtrita, sublataque nostrorum animorum libertate atque immortalitate, nihil progredi, nec vllo modo consistere queat, Quod autem si animus noster immortalis & in agendo liber sit diuinatio astrologica nulla esse possit, his argumentis concluditur. Primò, Astrologi profitentur se futuras hominum actiones euentaq́; ex suæ artis obseruationibus præsentire & prænuntiare posse, hoc autē falsum est, futura enim quæ ex libera hominis voluntate proficisci debent, nullo modo possunt esse nota Astrologis, nam vel cognoscerent futura in se ipsis, quod fieri non potest, quippe, quæ futura sunt, nondum per se actu sunt, quod autem non est, prout non est, non intelligitur, sed prout aliquo modo est, nimirum potestate in suis causis. Nec prænosci queunt futura in ipsorum causis quæ tres sunt, Deus, cœlum voluntas humana, quæ autē ex Dei proposito, consilio & absoluta voluntate euētura sunt, ea nulli mortalium vel ex cœlo vel alia quacunque ratione, nisi cui Deus ea vo-

ea voluerit aperire, cognita esse possunt. *Quis enim*, inquit Scriptura, *cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit?* & vt scriptum est in 9. capite libri Sapientiæ: *Quæ in prospectu sunt, inuenimus cum labore: quæ autem in cælis sunt, quis inuestigabit? sensum autem tuū quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum sanctum tuum de altissimis?* Ex cœlo autem, futura quæ pendent ex voluntate hominis non possunt cognosci; tum quia cœlum est causa vniuersalis, quare futuri effectus particulares nōn nisi vniuersaliter & indeterminatè in cœlo contineri & cognosci possunt: tum etiam quia cœlum est causa corporalis & materialis, quare animus noster qui per se incorporeus & expers materiæ est liberque in agendo, cœli efficientiæ ac operationi directè & necessariò minimè subiacebit. Voluntas porrò humana quæ ex proxima causa humanarum actionum, respectu futurorum quæ ex ipsa proficisci debent, per se indifferens & indeterminata est: multa enim acturi sumus, de quibus nihil dum cogitauimus, nedum deliberauimus: quomodo igitur causa indeterminata & indifferens potest definitam certamque futuri effectus cognitionem parere? Confirmatur hoc: exteriores actiones hominis pendent ex inte-

Rom 11. & Isa. 40.

terio-

terioribus, ex deliberatione dico & electione: non potest igitur futura hominis actio exterior prænosci, nisi cognita sit futuræ voluntatis electio vnde illa proficisci debet: at futura hominis electio non potest alteri homini esse cognita, si enim propositum animi & deliberationem quam quis in præsens habet mente conceptam, nemo alius scire potest, quanto minus scire potuerit consilium, propositum, & voluntatem alterius hominis, quæ multos post annos futura est?

15. *Vtrum sit facilius, diuinare quid facturus sit vir bonus, an vir improbus.*

Hominē, vt operatur secundum ratio nem non è cœlo, nec alia ex causa vlla præter Deū per se ac necessario pēdere.

Deinde aut consideratur homo vt viuit & operatur secundum rationem, aut secundum sensum & appetitum: si secundum rationem, sic homo non pendet è cælo, est enim mens & ratio expers materiæ & incorporea nullum autem corpus per se agere potest in id quod est incorporeum ratio item libera est, suarumque actionum domina, & suo arbitratu ac voluntate potest ad hoc vel illud agendum se ipsā applicare, nā quāuis vel à cælo, vel ex naturali constitutione & temperatione sui corporis, vel à diabolo, vel aliunde instigetur ad malè agendum; potest ea tamen

reniti, & vi sua omnes instinctus, impulsus, & irritamenta extrinsecus ei obiecta, comprimere & irrita facere; quin etiam contra quàm incitatur agere. Hoc manifestum fit vel vnius Socratis exemplo, qui ex naturali corporis affectione & comparatione, & bardus & mulierosus erat; sed eiusmodi vitiosas naturæ propensiones, adeo animi robore & diligentiæ magnitudine emendauit, vt omnium sui temporis prudentissimus & continentissimus sit habitus. Homo autem viuens secundum sensum & appetitum carnalem, tam variabilem & incertam vitam agit, vt qualis futurus sit, nullo modo prædici queat. Quamobrem Salomon (quod est in 30. capite libri Prouerbiorũ) dixit: Alia quædam sibi esse cognitu difficilia; illud autem esse prorsus ignotum qualis sit via adolescentis in adolescentia sua. Est enim ea ætas adeò lubrica ad quodlibet vitium, adeò mollis & flexibilis in omnes partes, adeò vagans & errans per omnia & nulla in re diu perseuerans; vt nulla certa ratione modoque regi & duci, sed quocunque impellit cupiditas, illuc inconsultè & temerè rapi videatur, quo fit, vt facilius sit diuinare quid acturus sit qui viuit secundum rationem & virtutẽ, quàm quid sit acturus qui rationis virtutũ regula

Quàm sit instabilis vita & actiones hominis viuentis non secundum rationem, sed secundum sensum.

& le-

& lege posthabita, suas duntaxat cupiditates sectatur. Sic etiam facilius est diuinare quid facturus sit Rex qui secundum rectam rationem iustasque leges imperat, quàm quid facturus sit Tyrannus, qui omnia pro suo commodo & libidine administrat. Qua ratione igitur Astrologi certa scientia consequi possunt ea quæ nihil ratum, firmum, fixumque & certum habent?

Pulchrum dilemma aduersus Astrologos.

Adhæc, aut istud Fatum cœleste & potentia syderum potest ab homine impediri ita vt effectus eius non eueniat, aut nullo modo impediri potest: Si potest impediri & non euenire, ergo sicut effectus est incertus, ita prædictio eius certa esse non potest. Si non potest impediri, ergo nullum est liberum arbitrium; & ex eo conficitur animum nostrum esse materialem, atq; mortalē, vtpote syderum potestati necessario subiectum. Nec verò si ita res se haberet, quicquam prodessent hominibus prædictiones Astrologorum: quid enim iuuaret nosse tanto ante futura, si ea nullo modo declinari & caueri possunt quin, vt ego censeo, plus mali quàm boni afferent nobis, quos necesse essent nō solùm præsentibus malis torqueri, sed etiam tam longinqua & ineuitabili eorum expectatione acerbissimè cruciari. Prob ho

Si Astrologorum prædictiones veræ & certæ essent perfecto inutiles & odiosæ essent hominibus.

oc intellexit Seneca, licèt non minorem uàm Astrologi syderibus in homines vim potentiam tribueret: in libro enim deimo tertio epistolarum, octogesima noa epistola ita scripsit: Venio nunc ad illm qui cælestium notitia gloriatur.

Frigida Saturni quo sese stella receptet,
Quos ignis cœli Cyllenius erret in orbes.

Hoc scire, quid proderit? vt solicitus n, cum Saturnus & Mars ex contrario bunt, aut cum Mercurius vespertinum iet occasum vidente Saturno. Potius c dicam, vbicunque sunt ista, propitia nec posse mutari. Agit illa continuus do Fatorum, & ineuitabilis cursus. Per tas vices remeant, effectus rerum omm aut mouent sydera, aut notant: sed quicquid euenit faciunt, quid immuilis rei notitia proficiet? siue significt, quid refert prouidere, quod effugeon possis? scias ista, nescias, fient. Hæc neca. Sed vide quam argutè ac philosocè hanc ipsam sententiam breuissimis clusit Phauorinus: Aut aduersa, inquit, ntura dicunt, aut prospera. Si dicunt spera & fallunt, miser fies frustra expendo. Si aduersa dicunt & mentiuntur, er fies frustra timendo. Si vera respon- *Phauorin' apud Aulum Gellium lib. 14. cap. 1.*

dent, eaque sunt non prospera, iam inde ex animo miser fies antequam è Fato fias. Si felicia promittunt, eaq; euentura sunt, tum planè duo erunt incommoda; & expectatio te spe suspensum fatigabit, & futurum gaudij fructum spes tibi iam deflorabit. Nullo igitur pacto vtendum est istiusmodi hominibus res futuras præsagientibus. Sic Phauorinus

16. *Quàm sit vana ac futilis prædicti[o] Astrologorum de aliquo, quod s[it] futurus summus Pontifex.*

VERVM, illud maximè arguit prædictionum astrologicarum vanitatem: etenim audent etiam Astrologi prædicere promittere, aliquem futurum verbi gra[tia] summum Pontificem; atqui prouectio [a]licuius ad summum Pontificatum, non ipsius vel alterius vnius hominis volun[tate] aut potestate pendet, sed ex volunt[ate] atque suffragiis plurimorum Cardinal[ium] quorum munus est creare summum P[on]tificem. Quapropter vt certò prænun[tia]ri possit, Petrum, verbi causa, fore Pap[am] non satis est nosse compositionem as[tro]rum quæ in cœlo fuit nascente Petro, simul etiam opus esset, Astrologo per

ſtos & cognitos eſſe omnes ſyderum poſitus & conſtellationes, ſub quibus nati ſunt quorumque voluntatum & ſuffragiorum concurſus ad creandum illum Papam futurus eſt neceſſarius. Quare, ſi verum eſt quod narrat in Auguſto Suetonius, Nigidium Figulum in eiuſmodi aſtrologia nobiliſſimum apud Romanos, accepta hora partus Auguſti, obſeruatiſque natalitiis eius aſtris, exclamaſſe, Dominum orbis eſſe natum, profecto exiſtimandum eſt id eum nec ſcienter, nec certa aliqua ratione, ſed temerè ac fortuitò dixiſſe, & caſu factum eſſe vt ita contigerit ſicut ille prædixerat. Promotio namq; Auguſti per multos honorum gradus ad ſummum vſque principatum & Monarchiam, ex multorum hominum ſtudio, gratia, & opera pendebat vt ad tantũ Auguſti dominatum & imperium certò præcoſcendum atque prænunciandum, ſolius Auguſti generationis & ortus conſideratio ſatis eſſe nequaquam potuerit, neque enim natalitia Auguſti ſydera vim vllam habere potuerunt in eos, qui fuere Auguſti ſuffragatores adiutoreſque ad conſequendum principatum, ſcilicet multi eorum compluribus annis, vel ante vel poſt Auguſtum nati fuerant.

Inanis prædictio Nigidii Figuli de futuro Auguſti dominatu.

17. *Nullam posse esse scientiam vel artem istius Astrologiæ.*

Sexta ratio

Ars & sciētia in his versantur quæ semper aut plurimum eueniunt. qualis non est Astromantia.

Phauorin⁹ apud Aulum Gelliū li 14. ca. 1.

Sexta Ratio. Omnis scientia, & ars versatur in ijs rebus quæ aut semper, aut certè frequenter ita contingunt vt ab eo docentur: quæ autem extra hæc sunt & rarissimè accidunt, ea quia nihil habent fixum & certum, propterea nullam possunt scientiam vel artem efficere. Cum igitur prædictiones Astrologorum ferè sint falsæ, nec nisi per quam raiò veridicæ sint, satis liquet eas non ex arte aliqua & certis obseruationibus proficisci, sed insciente & inconsultè ac temere ab illis effutiri. Quamobrem Phauorinus identidem cómonebat, vt cauerent homines ne quà ipsis Chaldæi ad faciendam fidem irreperent, quòd viderentur quædam interdum vera effutire aut spargere. Non enim comprehensa, aiebat, neque definita, neque percepta dicunt, sed lubrica atque ambagiosa coniectatione nitentes, inter falsa atque vera pedetentim quasi per tenebras ingredientes eunt: & aut multa tentando incidunt repentè imprudentes in veritatem, aut ipsorum qui eos consulunt, multa credulitate ducente perueniunt callidè ad ea quæ vera sunt: & idcirco videntur in pręteritis rebus quàm futuris, veritate fa

facilius imitari. Ista tamen omnia quæ aut temerè aut astutè vera dicunt, præ cæteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea non fit millesima. Hæc Phauorinus apud Gellium. Sed audi quid in eandem sententiam libro secundo de Diuinatione scriptum sit apud Ciceronem. Quid plura, inquit? quotidie refelluntur Chaldæi, quàm multa ego Pompeio, quàm multa Crasso, quàm multa huic ipsi Cæsari à Chaldæis dicta memini, neminem eorum nisi senectute, nisi domini, nisi cũ claritate esse moriturũ: ut mihi permirum videatur, quenquam extare qui etiam nunc credat iis quorum prædicta quotidie videat re & euentis refelli. Seneca in eo libello cuiꝰ inscriptio est: Ludus in mortem Claudij Cæsaris, initio introducit Mercurium apud Parcas mortem Claudij procurantem; & vt obiter Chaldæorum illudat vanitati, inter alias rationes quibus conatur Mercurius Parcas adducere ad necem Claudij, hanc affert, toties videlicet miseri Chaldæi mentiã: Patere inquit, Mathematicos aliquãdo verum dicere, qui illum postquam princeps factus est, omnibus annis, omnibus mensibus efferunt. Prædicebant enim illi Mathematici Claudium singulis annis & mensibus moriturum: quod etiam nostri temporis Astrologis contingit, à quibus

M. Tulliꝰ.

Senec.

mortes summorum Pontificum in singu-
los atque adeò menses prænuntiari audi-
Ambrosi⁹. mus, & ridemus, Beatus Ambrosius libr.
quarto, in Hexameron, cap. 7. Cum, in-
quit, ante dies paucos esset sermo de plu-
uia, quæ fore vtilis diceretur, ait quidam
Ecce Neomenia dabit eam, & quamu-
cupidi essemus imbrium, tamen eiusmo-
di assertiones veras esse nolebam. Denique
delectatus sum quod nullus imber effusus
est, donec precibus Ecclesiæ datus mani-
festaret non de initiis Lunæ sperandum es-
se, sed de prouidentia & misericordia Crea-
toris; quo exemplo & vanitas astrologiæ
confutata est, & efficacia Christianæ pie-
tatis vsque religiosarum precum re ipsa
comprobata.

18. *Vanitas & falsitas multarũ præ-dictionum Astrologicarum.*

Albumazar. Albumazar princeps huiusce su-
perstitionis astrologicæ, ex obseruatione
& præceptis huius artis, prædixit Christia-
nam legem duraturam non plus an-
mille quadringentos sexaginta, sed ...
habet, quod post id temporis, exacti ...
anni centum viginti octo falsam esse i...
Abraam Iudæus. prædictionem apertè demonstrant. A...
Iudæus prænunciauit ex obseruation...
astr...

astrologicis, expectatum à Iudęis Messiam venturum anno post Domini nostri ortum millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto; quod nimirum tum futura esset eadem astrorum compositio, quæ fuerat olim cum Moses ex Ægypto populũ Hebræorum eduxit: cuius prædictionis vanitatem dies ipsa redarhuit. Petrus de Aliaco scriptum reliquit, quo anno generale Concilium celebratum est Constantiæ ad tollendum schisma quod multos annos afflixerat Ecclesiam, prædixisse Astrologos eius temporis nullam fore in Ecclesia pacem & concordiam sed habitu cœli & conformatione astrorum præsignificari maximas fore dissensiones ingenti cum religionis Christianæ detrimẽto & exitio. Atqui, per illud Concilium Constantiense, diuturnum illud & perniciosum schisma eo anno extinctum est, pace ac tranquillitate Ecclesiæ reddita, qui euẽtus planè contrarius prædictionibus Astrologorum, sanè multum mouere debuerat Petrum Aliacensem, vt is nullam deinceps isti Astrologiæ fidem haberet: præsertim verò, cum ipsemet vel suis deceptus obseruationibus, vel alienis occupatus & circumuentus opinionibus, veritus fuerit ne illud tam graue & odiosum schisma breui Antichristum mundo pareret.

Petrus de Aliaco.

19. *Errores Astrologorum in Chronologia.*

Albumazar.

ALBVMAZAR istorum Astrologo rum coryphæus, nescio quas Saturni re uolutiones dilaudat: affirmat enim, quo ties Saturnus denas sui orbis conuersion perfecerit, hoc est, expletis annis trecenti semper magnas quasdam res & admod insignes euenire. Post Alexandrum enim inquit, annis trecentis apparuit Arelase filius Bel qui Persas contriuit: & proxim post transactis aliis trecentis annis appa ruit Iesus magister & dux Christianorum

Aliquot errata circa Chronologiam Albumazaris.

O turpem ὠνιςυρησία, O incredibilē te porum inscitiam, nam nec tunc fuit iste fi lius Bel qui Persas fregerit & afflixerit, & Christus Dominus noster non sexcent annis post Alexandrum vt iste mentitur sed trecentis duntaxat & viginti annis po Alexandri mortem natus est. Quanquam quis miretur in hoc lapsum Albumaza rem, cum tam insigniter errauerit in Pto lemæo Mathematico, quem facit vnum d Ptolomæis Ægypti regibus qui post Ale xandrum Magnum Ægyptiis imperarun cum in confesso sit, nec Ptolomæum Ma thematicum fuisse regem, & cum Hadria no Imperatore floruisse, nouissimo Ptolo mæorum Ægypti regum plus centum

sexa

ſexaginta annis poſteriorem. Iactant item Aſtrologi, nullam fuiſſe apud homines vllo tẽpore mutationem legum, nullius Prophetæ nobilis aduentũ, nullam nouæ religionis introductionem, nullam magnorũ regnorum conuerſionem, deniq; nullũ inſignem & memorabilem caſum aut euentum, quin magna aliqua coniunctio ſyderum, præcipuè verò Saturni & Iouis præceſſerit. Hæc, inquiunt, conſtellatio naſcentẽ orbem initiauit: illa præparauit diluuium: alia Abraam vel Moſem genuit: illa Ieſu aduentum prænuntiauit: alia Mahumeti legem anteceſſit, quæ quàm ſint futilia, commentitia & erroris plena, vel vno hoc argumento conſtare poteſt.

Petrus Aliacenſis iſtiuſmodi figmentis ſtultiſſimè credens ac vaniſſimè gaudens, in lib. ſuo de Concordia hiſtoriæ & aſtrologiæ, ad id quod ex ſenſu Aſtrologorum proximè docuimus probandum, hoc quaſi fundamentum ſupponit: Ab initio mundi vſque ad diluuium fluxiſſe annos bis mille ducentos quadraginta duos: à diluuio autem ad CHRISTI DOMINI aduentum & ortum, ter mille centum & duos annos hoc poſito, probare nititur quicquid in orbe terrarum valde memorandum & inſigne quocunque tempore acciderit, eodem tempore magnam aliquam

Quã multa peccauerit contra veram Chronographiam. Petrus Aliacenſis in ſuis rationibus Aſtrologicis.

constellationem in cœlo apparuisse. At enimuero, cum perspicuè falsa sit computatio annorum qua velut fundamento illorum ratio & doctrina fulcitur, nonne cōsequens est quæ ducuntur & pendent ex illa computatione esse falsa? Etenim ab Adamo ad diluuium, non plus mille sexentos quinquaginta sex annos præteriisse constat ex sacris literis; pauciores nempe quàm illi numerant, annis probè sexcentis: quo fit vt constellationem, quam aiunt isti fuisse in exordio mundi, sexcentis annis mundum præcessisse necesse sit. Deinde tempus quod inter diluuium interfuit & Christi Domini aduentum, ne numerum quidem bis mille quadringentorum annorum impleuit. Ex quo efficitur vt coniectio astrorum quam aiunt ducentis annis antegressam diluuium, non nisi sexentis octoginta quatuor annis post diluuium potuerit existere. Præterea, dicunt quartam coniunctionem maximam fuisse annis nongentis quadraginta duobus post diluuium, sexdecim nimirum annis ante natum Abraam: quem tamen liquet ex sacra Chronologia, ducentis nonaginta duobus annis natum esse post diluuium, quare necesse est, quartam illam coniunctionem sexcentis triginta annis post Abraæ ortum contigisse. A hæc, notarunt

tarunt illi sextam coniunctionē magnam ducentos viginti quinque annos fuisse ante Christum, nimirum falsò: nituntur enim supradicta computatione annorum à diluuio ad Christi aduentum, quam nos mendosam esse ostendimus, quin, si veram sequamur Chronologiam, necesse esset sextam illam coniunctionem sexcentis fermè annis post Christi Domini ortū contigisse. Postremò, quàm fuerit Petrus Aliacensis veræ Christianæ Chronographiæ rudis & prorsus expers, vel hoc vno indicio manifestum esse potest: affirmat anno ab ortu Christi septingentesimo, ad quod tempus septimam coniunctionem magnam refert, natam esse in Ecclesia pestem Hæreticorū, maximè verò eam quæ fuit Arrianorum, quorum tamen hæresis circa annum Domini trecesimum exorta, ante sexcentesimum extincta est. Quis igitur tam multas istorum prædictiones nixas mendacissimis Chronologiis, inanes & mendaces esse dubitet?

Sed quid ego falsarum prædictionum exempla colligo, quorum plena est & historia omnium temporum, & referta vita communis? Equidem reor, quàm difficile est prædictiones aliquas Astrologorum de futuris rerum humanarum euentis, etiā casu ac fortuito, veras inuenire; tam facilè

Lepidũ Catonis dictũ vt refert Cic. lib. 2. de Diuinatione in Astrologos belle competens.

reperiri posse innumera eorum prædicta perspicuè falsa, & rebus ipsis euentisque confutata. Scitè dixit Cato mirari se quod non rideret Aruspex, Aruspicem cum vidisset: quota enim quæq; res euenit prædicta ab his? aut si euenit quippiam, quid afferri potest cur non casu id euenerit? Quod de Aruspicibus Cato dixit, id profectò per quam bellè quadrat in Astrologos: vt nimirum videri debeat, cum mendaci homini ne verumquidem dicenti credere soleamus, quo modo illis, si vel vnum eorum prædictum verum euasit, simpliciter credamus; & non ex multis potius falsis vni fidem derogemus, quàm ex vno quod casu verum euenit velimus innumerabilia falsa confirmare. Verùm dicet aliquis, Astrologos noñunquam esse veridicos, & ea prædicere quæ rei confirmet euẽtus, prædicunt sanè; sed inconsultè, inscienter, temerè, quis enim est qui totã diem iaculans, non aliquando collimet? Verissimè dici potest de Astrologis, quod olim dixit quidam de oraculis Apollinis; quæ vera fuissent memoria teneri & prædicari, quæ autem falsa, neminem recordari, aut taceri ab omnibus, nam qui veritatem illorum oraculorum defendebant, pauca quędam vera crebro sermone vsurpabant, pleraq; falsa silentio premebant, qui autẽ

Notet hoc Lector.

omnia

omnia contemnebant, nec vera nec falsa curabant. Sed causas cur prædicta Chaldęorum sæpè vera esse videantur, extrema hac disputatione aperiemus.

20. *Astromãtia omni tẽpore à viris sapientibus, & prudentibus esse contemptam & damnatam.*

Septima ratio. Si hæc diuinatrix astrologia vera esset & certa, siue dubitatione vlla pars esset philosophiæ omnium nobilissima & hominibus optatissima atq; honoratissima: tum propter materiæ quam tractat, cælum dico & sydera, dignitatem atque præstantiam: tum propter futurarum rerum, potissimè autem vitæ hominum & mortis casuum & euentorum pręnotionem, quas res noscendi auidissimi sunt & curiosissimi mortales, at cum ea doctrina omni tempore à præstantissimis quibusque Philosophis, quinetiam Astrologis contempta, derisa & damnata fuerit, maximum profecto argumentum est, eam futilem & inanem, & ab omni ratione, fide ac probabilitate vacuam ab illis esse iudicatam. Xenophon in libro de dictis Socratis, quod etiam refert Eusebius lib. 14 de præparatione euangelica, capite. 4. tradit Socra- *Septima ratio.* *Xenophon.* *Socrates.*

cratem dicere solitum, cognitionem futurarum rerum quæ in potestate Dei sunt nō esse hominibus eas res cognoscere, nec Deo gratum esse si quæ ille occultauit, ea mortales velint nimis studiosè curiosoque rimari. Pythagoras, Democritus & Plato longissimis peregrinationibus susceptis, Persarum magos, sapientes Chaldæorum, Ægyptiorumq; sacerdotes adierunt, à quibus occultiora quædam vel ad disciplinas mathematicas, vel ad religionem cultumque deorum pertinentia cognouerunt, diuinitatricem autem astrologiam, vel discere ab illis neglexerunt, vel si eam quoq; didicerunt, certè nunquā ea vsos esse ipsos, ex eorū scriptis manifestè perspicitur.

Phytagoras. *Democritus.* *Plato.* *Aristoteles.*

Aristoteles, qui vir & quantus? quàm solers, quam subtilis & copiosus in doctrina rerum cœlestium? quam cum aliquot libris diligenter explicuerit, nusquam tamen de istiusmodi Astrologia verbum vllum fecit. Cum autem in libris Meteororum, & de Partibus atque Generatione animalium, præsertim autem in libro Problematum, multarum rerum obscurarum & admirabilium causas perquirat, ad nullius quæstionis enodationem vel admirandi cuiusquam effectus explicationem, istius astrologiæ opera & præsidio est vsus. Quin, multa sunt eius scriptis quæ istam Astro-

Sententia Aristotelis, quæ Astroman-

ſtrologorum doctrinam omnio conuellant; veluti eſt illud, Futurorum contingentium non eſſe certam & definitam veritatem: Quæ per accidens quæque rarò vel ad vtrumlibet contingunt, non poſſe ſcientia comprehendi: Verſari in rebus humanis caſum & fortunam quæ fugiant certam hominis intelligentiam: Particularium & corruptibilium effectuum cauſas proximas & proprias eſſe particulares atque corruptibiles, ob idque ad perfectam eorum cognitionem non ſatis eſſe cœleſtes & vniuerſales cauſas contemplari: Cœlum non aliter agere in ea quæ ſunt infra lunam, niſi per motum & lumen. Nec vſquam ferè indicauit Ariſtoteles præter ſolem & lunam, vim & efficientiam aliorum ſyderum, illud quoque docuit decretis Aſtrologorum valde contrarium, cœleſtia ſigna etiam corporeorum & ſenſibilium effectuum, per alias cauſas auerti & impediri poſſe.

tiam è medio tollũt.

Cicero libro 2. de Diuinatione, laudat Eudoxum ætate Platonis & Ariſtotelis principem Aſtrologorum: item Panætiũ Stoicum, Archelaum etiam & Caſſandrum, ac Scylacem Halicarnaſſeum, Aſtrologorũ ſui temporis nobiliſſimo, qui totam hanc rationẽ Aſtrologiæ repudiarũt. Auicenna qui poſt Hippocratẽ & Gale num

Eudoxus, Panætius Auicenna

num principatum medicinæ obtinet, libro vltimo primæ Philoſophiæ negat Aſtrologis eſſe credendum in diuinatione futurorum, quia ipſi nec puncta cæleſtia teneant, neque naturas rerum inferiorum planè neceſſarias ad faciendum iudicium de rebus futuris, perſpectas habeant, neque nitantur demonſtrationibus ſed probationibus oratoriis & poeticis Ptolomæus, quem iſti huius artis principem & ducem ſequi ſe dicunt, in lib. 1 de Iudiciis, cap. 2. Non eſt, inquit putandum, omnia à ſupernis cauſis directò deriuari neceſſitate quadam inuiolabili, vt nulla alia vis quin ita operentur, obſiſtere valeat. Idem tractatu ſuo quem vulgo appellant Centiloquium, hoc eſt, Centum ſententiarum, prima eius ſententia ſic habet. Soli numine diuino afflati prædicunt futura particularia. Quinta verò ſententia huiuſmodi eſt. Poteſt is qui ſciens eſt, multos ſtellarum effectus auertere quando naturam earum nouerit, ac ſe ipſum ante illorum euentum ritè præparauerit, vnde manauit illa multorum ſermonibus trita ſententia, Sapiens dominabitur aſtris. Porphyrius in libro de Oraculis confeſſus eſt, exquiſitam rerum futurarum ſcientiam ex inſpectione ſyderum, non mortalibus modò, ſed multis etiam deorum eſſe incomprehenſibilem. Idem in vita

Ptolomæus *Porphyr.*

ta

ta Plotini ſcribit, eum cum in iſta aſtrologia ſatis multum temporis, ſtudii & operæ poſuiſſet, deprehendiſſe tandem, Aſtrologorum iudiciis & diuinationi futurarum rerum non eſſe credendum, eamque diuinationem tum ſermonibus tum ſcriptis cõfutau iſſe, quod manifeſtum eſt cuius legenti eius libros de Fato & de Prouidentia maximè verò eum, qui inſcriptus eſt, An ſtellæ aliquid agant. *Plotinus.*

21. *Cui generi hominum prædictiones Aſtrologorum arrideant & probẽtur, quas S. Ambroſius comparat telis araneorum.*

Si hęc porrò Aſtrologia vera eſſet & certa, plurimum ſanè adiumenti afferret, prouiſione futurorum, ad bene regendam & adminiſtrandam rempublicam, ob eamq; cauſam magno in honore & gloria fuiſſent Aſtrologi apud Reges & rerum publicarũ principes: at contra prorſus euenit, nam ſeueriſſimis multorum Principum decretis & edictis exploſam & damnatã & grauiſſimis ſuppliciis addictam eam artem inuenimus. Quoties Aſtrologi ſeu Chaldæi Roma eiecti ſunt principe Tiberio, Vitellio, Diocletiano, Conſtantino, Theodoſio,

Profeſſores diuinandi futura ex aſtris, publicis multorũ principum decretis eſſe ciuitatibus eiectos.

ſio, Valentiniano, præſertim autem Iuſtiniano, quibus huius artis ſtudium & exercitatio, non ſolum vt inanis & veritatis expers iudicata eſt, ſed etiam vt ciuitatibus & ſocietati hominum noxia & peſtilens, ſemper viſa eſt deteſtabilis? Sed quid attinet in re manifeſta, quæ turbam teſtium non deſiderat, longiorem orationem ponere? Audeo dicere, poſt hominum memoriam vix fuiſſe quenquam vllo tempore vel magnitudine ingenij, vel præſtantia doctrinæ, vel prudentiæ ciuilis excellentia, vel eximia morum integritate, vel denique inſigni aliquo nobilem ac memorabilem virum, qui natalitia Chaldæorum prædicta non quaſi meras nugas & quiſquilias flocci fecerit, penituſque contempſerit. Vulgus modo ſtolidum, ad intelligendum hebes, infirmum ad iudicandum, facilè credulum, & noua miraque audiendi & noſcendi curioſum, iſtis nugatoribus & aures & fidem libenter adhibet. Gaudent etiam hiſce commentis leuiſſima quędam ingenia lucri magis quàm veritatis cupida, in republica literarum turbulenta ac ſeditioſa, & ſapientiæ optimatibus ſemper infenſa, rerumque vtilium & aliis notarum faſtidioſa, nouarum autem & ignotarum, atque adeo etiam incomprehenſibilium auidiſſima: denique quibus

Cui generi hominum prædictiones Aſtrologorum arrideant & probentur.

bus non tam cordi & curæ est vera nosse quàm videri vulgo ea ipsa scire quæ summi philosophiæ antistites nescire se confitentur.

Hanc rationem egregio Sa. Ambrosij dicto concludam. Ita scribit Ambrosius libro 4. in Hexameron, cap. 4. Sapientia Chaldæorum telæ araneæ comparatur, in quam si culex aut musca inciderit, exuere se non potest: si verò validiorum animantium vllum genus incurrisse visum est, pertransiuit, & casses rupit, infirmos atque inanes laqueos dissipauit. Talia sunt retia Chaldæorum, vt in his infirmi hæreant, validiores sensu, offensionem habere non possint. Itaque vos qui validiores estis, cũ videritis Mathematicos, dicite: Telam aranei texunt quæ nec vsum aliquem potest habere, nec vincula, si tu non quasi culex aut musca lapsu tuæ infirmitatis incurras, sed quasi passer aut columba casses inualidos præpetis volatus celeritate dissoluas.

S Ambrosius prædictiones Astrologorũ comparat telæ araneæ.

Octaua ratio.

22. *Disputatur contra tria fundamẽta Astrologiæ Iudicariæ.*

OCTAVA Ratio, Fundamenta & firmamenta huius artis, aut nulla sunt aut certa infir-

Octaua ratio.

infirmissima & fragilissima: hęc igitur ars nulla ratione firma & stabili vtitur ad diuinandum, quamobrem nullam quoque apud homines auctoritatẽ, fidem, ac probabilitatem habere debet. Primum fundamentum istius doctrinæ est, astra habere qualitates omnes elementorum, partim enim esse frigida, partim humida & sicca, si non formaliter saltem virtualiter, hoc est si non actu saltem effectu, si non in se habendo eas qualitates, certe habendo facultates earum qualitatum effectrices: Saturnum aiunt esse frigidum, Martem siccum, Lunam humidam. Verum hoc, & ratio confutat & experientia. Ratio quidem, quoniam sicut astra omnia sunt lucida & ex se lucem fundunt, ita quoque calida esse omnia & calefacere necesse est: lux enim non sicut omnis per se calefacit, ita frigefacere aut per se humectare vel exsiccare potest. Stemus decretis Astrologorum aientium, vt Lunam, itidem cætera sidera luce à sole mutata fulgere. Si igitur omniũ astrorum vna est eademque lucis origo & ratio, qui potest esse tam multiplex, dissimilis atque discrepans ratio & potestas agendi? Experientia item hoc ipsum redarguit: in plenilunio enim, cum est lumen Lunæ plenissimum, noctes quoq; Aristotele & experientia teste, calidiores existũt. *Aristoteles.*

Sed

Sed Astrologi præter lucem, alias in cælo & syderibus vires atque facultates,& à luce & inter se multum diuersas, mirandorumque operum causas, quas influentias appellant, commenti sunt. Nouitium sanè inuentum, nulli veterum vel Philosophorum vel Astrologorum vnquam probatum: ac si licet ex eorum scriptis coniecturam facere, ne notũ quidem illis. Postquam verò à recentioribus Astrologis influentiæ inuentæ, & palam probatæ,ab aliis quoque doceri & defendi cœptæ sunt, quis ex Lycæo paulò grauior & probatior Philosophus non eas repudiauit atque dãnauit? Festiuè quidam Asylum ignorantiæ eas appellauit: at influẽtias enim quasi ad vnicum perfugiũ sese recipiunt,& hanc se in latebram coniiciunt, quicunq; mirabilium effectuum proprias & naturales causas,vulgaribus ingeniis nec in Philosophia exercitatis occultas, solerter inuestigare ac reperire non possunt. Et verò si admittur influentiæ, vix dici potest quantopere debilitetur robur Philosophiæ, deteratur eius dignitas, auctoritas eleuetur, minuatur existimatio, denique studium eius apud homines cultusque languescat. Quid enim attinet in occultis rerum caussis perquirendis & erudiendis præclara ingenia Philosophorum tanto studio & conatu

Non esse ponẽdas in cælo influentias.

nat u

natu laborare, cum in procliui sit, cuiuslibet effectus ex cælestibus influentiis rationem petere & afferre? quis enim effectus est, cuius naturalis & vera causa paulò obscurior & abstrusior est, quem non per istiusmodi influentias nullonegotio liceat explicare? Cur magnes ferrum ad se rapit? confestim respondebitur, quia propria eius influētia cœlestis eam illi virtutem indidit. Vnde Remora tantulus piscis vim habet sistendi incitatissimum nauigium? in promptu est responsio, nimirum à cœlesti quadam influentia, quæ tanta pisciculum illū vi ac potestate roborauit. Quid moror? nullum erit problema, nihil in natura rerum adeò reconditum & ab intelligentia nostra remotum, denique nihil de his quorum peruestigatio summorū Philosophorum ingenia fatigauit & torsit, quod non quiuis è circulo Astrologorum & indoctorum hominum vno verbo, scilicet per istas influentias expedire queat.

Argumētatio contra influentias.

Verùm labor equidem longius: reuertar igitur ad propositum. Si Saturnus quia lucidus est per lucem calefacit, quomodo idem per influentiam frigefacit? nónne absurdum est in eodem astro duas esse facultates, vnam calefaciendi, alteram frigefaciendi, non diuersas modò sed etiam aduersas & contrarias? cernimus ita esse

natu-

natura comparatum, vt omnibus in rebus in quibus duæ insunt differentiæ vel proprietates (vt more philosophico loquar) vna generalis & quæ vni rei communis est cum aliis multis, altera specialis & propria eius rei (cuiusmodi sunt in homine sentientem esse & rationalē) vt semper differentia & proprietas specialis, nobilior & perfectior sit generali, vt quæ illam contrahit & determinat, nouæ perfectinonis gratum & rationem ipsi adiungens: sicut patet in prædicto exemplo hominis, in quo rationale nobilius est quàm sentiens. At contra omninò se habet res in hac mirabili Astrologorum doctrina. Etenim docent ipsi, in Saturno, exempli caussa, duas esse proprietates seu facultates agendi, vnam generalem & communem ei cum omnibus astris quæ est vis illuminandi & per illuminationem calefaciendi: alteram specialem & propriam Saturni, qua ratione differt ab aliis astris, quæ est facultas frigefaciendi, vel aliqua alia vis alicuius influentiæ. Certum autem est, lucem cœlestem multo nobiliorem esse quacunque alia qualitate cœlesti, & facultatem calefaciendi præstantiorem esse facultate refrigerandi. Præterea, duas esse in re quapiam facultates & proprietates ei rei naturales, quarum altera, vt diximus, sit

generalis, altera particularis, inter ſe contrarias, quales ſunt in Saturno ſecundum iſtos poteſtas calēfaciendi per lucem & refrigerandi per influentiam, nec fert natura rerum, & id fieri non poſſe ratio ipſa decernit. Nam vt in corpore multiformi & quod Græci vocant Heterogeneum, ſecundum diuerſas partes ineſſe queāt contrariꝗ qualitates & facultates, quemadmodum contingit corpori humano in cerebro & in corde, id tamen conuenire non poteſt in aſtrum Saturni quod eſt ſecundum omnes partes vnius formæ ac naturæ: neq; enim vna pars eius habet lucem, altera verò influentiam, ſed vt totum eſt præditum luce, ita conuenit in eo toto eſſe influentiam. Ne multa (non enim conſentaneum eſt alieno loco de Influentiis aduerſus Aſtrologos ſubtiliter diſputare) ſatis argumenti eſt ad tollendas influētias omnium quæ in natura rerum efficiuntur, tametſi noua ſingularia, & mirabilia videantur, veras naturales & proprias cauſas, atque rationes ex duobus principiis cæleſtibus quæ omnibus ſunt conſpicua & experimentis quotinianis explorata, motum dico & lucem, plenè cumulatēque ac probabiliſſimè peti & duci poſſe. Figuras porro & effigies ſtellarum quas deſignant Aſtrologi in Zodiaco, ſimilitudinem reddentes quorundam

dam animalium vel hominum, magnam vim habere in ortu cuiusque censent Astrologi cùm tamen per se ac natura suanō sint tales, sed sola eorū imaginatione consistent, ab ipsis eo modo confictæ & figuratæ: possent enim fingi etiam ad similitudinem aliorum animalium, domuum, turrium, mensarum aliarumuè rerum, quare valde friuolum & ridiculum, in eiusmodi figuris quicquam momenti ad diuinandū esse positum existimare.

23. Vtrum astra natalitia cuiusquam poßint esse certæ causæ omniū quæ ei euentura sunt.

SECVNDVM fundamentum Astrologorum est, natalitia cuiusque astra esse obseruanda: ex his enim omnes vitæ casus & euentus præuideri & prænotari posse. Sed quis non videt fundamentum hoc esse infirmissimum? cur enim Astrologi non potius obseruent tempus, & cæli atque syderum statum quo quisque in vtero conceptus, formatus & animatus est? cum in eo plus momenti esse videatur ad diuinandū: quippe tunc primum existit homo, & tunc primum vis cœlestis in homine recipitur & imprimitur: Etenim, ante ortum per nouem menses quisque fuit in vtero, po-

Alterum Astromantiæ fundamentum.

Quā inane sit, natalitia cuiusque hominis astra obseruare ad diuinādum.

poteſtati & actioni cœlorum ſubiectus. Cur item non conſiderant Aſtrologi alias conſtellationes & defluxus cœleſtes qui contingunt homini ſæpius poſt ortum? Cum plerunque vſu veniat, vt illæ virtutes cæleſtes inſigniores ſint effectu, & valentiores ad immutandum hominẽ, quàm quæ tempore ortus eius fuerunt: effectum enim illum & defluxum aſtrorum naſcenti homini impreſſum, neceſſe eſt variari commutata ſæpius humani corporis temperatione, vel ob alias potentes conſtellationes, vel ob educationem, vel ob variam viuendi conſuetudinem & rationem, vel ob leges patrias ad quarum normam cogitur quiſque vitam, mores, ſtudia, & actiones confirmare. Quid quod fortaſſe nihil illius materiæ primigeniæ quam quiſque in ortu habuit, reliquum ſit in extrema ætate? hoc enim viſum eſt & multis & magnis Philoſophis: nec S. Thomas in 1. par. quæſtione vltima art. 1 abnuere videtur. Quo conceſſo, vis illius primi defluxus & effectus cœleſtis in ortu hominis ei indita & impreſſa, neceſſariò tandem euaneſcet tota, niſi fingat quiſpiam eiuſmodi virtutem cœleſtem migrare ex ſubiecto in ſubiectum, tanquam ex domo in domum mutando domicilia: aut cum præſentit interitum ſuum, aliam

An aliquid primigeniæ materiæ hominis maneat per totam vitã. S. Thomas

pro

pro se sui similem & quasi vicariam virtutem substituere.

24. *Vtrum sit plus momenti in conceptu hominis, quàm in eius ortu, ad diuinandum.*

PLVS autem esse ponderis, aut certè non minus, in conceptu hominis quàm in ortu, magister istorum Ptolemæus locuples testis est. Is enim in tertio Apotelesmatum ita scribit: Cum principiũ temporale hominis aliquod statuatur, quidem natura & per se illud erit principium, cum semen vtero genitali admittitur; potentia verò & secundum accidens cum hora partus infans egreditur. Qui igitur horam admissi seminis vel casu vel obseruatione deprehendit, illam sequi potius debet in proprietatibus corporis & animi dignoscendis, cõsiderando quæ sint eo tempore stellarum configurationes, cum enim semel à principio semen ex ambientis aëris affectione, certa qualitate disponitur, licèt per consequentis conformationis tempora varietur, quoniam tamen propriam cognatamque materiam naturaliter sibi asciscit, magis etiam primæ suæ qualitatis dispositioni assimilabitur. Hæc inibi Ptolemæus. Quibus verbis non obscurè do- *Ptolemæ⁹.*

cet, primum & naturale atque efficacissimum hominis principiũ, esse seminis admissionem hominisque conceptum; atq; huic principio potissimè insistendum & inhærendum esse ad prænoscendas hominũ affectiones & euentus, tam qui ad corpus quàm qui ad animam pertinent. Sed quia benè nouerat Ptolemæus, punctum illud temporis vel admissi seminis, vel conceptus, vix cognosci posse ab Astrologis, ne illorum iudicia & diuinationes quas ipsi ducunt ex ortu hominis infirmare videretur, mox subiecit, Qui autem horam ignorant principij seminalis, eos necesse est sequi principium natiuitatis. Haly nobilis Astrologus in eo libro quem scripsit de Electionibus, ingenuè fatetur, efficaciam decernendi Fatum hominis esse in hora conceptionis: sed quia hæc nescitur ab Astrologis propterea eos ad horam natiuitatis confugisse. Quin cum Astrologi premuntur argumento Geminorum, quorum idem sit ortus, dispar tamen euentus & exitus est, respondere solent diuersitatem euentuum qui sunt in Geminis, ex diuersitate conceptus eorum esse profectam.

Haly.

25. De

25. *De vanitate Astrologorum diuinationem suam extendentium etiã ad ciuitates, non solùm ad homines.*

SED vide quousque progressa sit istorum audacia & impudentia: etiam vrbiũ, non hominum modò, facta profitentur hac arte posse prænosci & prænunciari: obseruata enim astrorum compositione quæ fuit cum vrbes conderentur, posse earum casus euentusque omnes prospici ac prænotari. Fecit hoc in vrbe Roma rogatu Varronis, quidam Tarutius Mathematicus vt in Romulo tradit Plutarchus: quã historiam libro 2. de Diuinatione his verbis Cicero enarrat, Quidam L. Tarutius Firmanus familiaris noster, in primis Chaldæis rationibus eruditus, vrbis etiam nostræ natalem diem repetebat ab ijs Palilibus, quibus eam à Romulo conditam accepimus; Romamque, cum esset in iugo Luna natam esse dicebat, nec eius fata canere dubitabat. O vim maximam erroris, etiamne Vrbis natalis dies ad vim stellarum & Lunæ pertinebat? fac in puero referre, ex qua affectione cœli primũ spiritum duxerit: num hoc in latere aut in cæmento ex quibus Vrbs effecta est, potuit valere? Ita Cicero.

Tarutius Mathematicus omnia quæ vrbi Romæ cõtigerũt ad vim astrorũ sub qua ea vrbs à Romulo cõdita est referebat.

26. *Cur obseruatio astrologica non valeat æquè in stirpibus & animalibus, quàm in hominibus.*

Verum, quærerem equidem ex istis Astromanticis, num velint eorum diuinationem etiam in animantibus & stirpibus valere vt in homine? Si negent, prodent scilicet suam inscitiam; & suæ artis infirmitatem inanitatem atque fallaciam. Cur enim non æqualiter valeat in stirpibus atque in homine? immò cur non plus valeat? stirpes namq; multo magis quàm homo, à cælestium corporum potestate & efficientia naturali necessitate pendent. Et cum minus multa & varia atque incerta stirpibus quàm homini soleant accidere, facilior profectò esse deberet eorum diuinatio, quæ stirpibus quàm quæ homini sunt euentura. Sin verò annuunt, similiter in stirpibus vt in hominibus valere astrologicam diuinationē; amicè rogarem ipsos vt diligentissimè obseruarent statum cœli & astrorum eo videlicet tempore, quo vel prunus, vel cerasus, vel pyrus sereretur; aut cum sementis tritici fieret, & ex illa cœli obseruatione promerent etiam prognostica de illis arboribus, scilicet vt diuinarent quantam illæ arbores prunorum, cerasorum, & pyrorum copiam essent latu-

ræ: quantum item ex illa tritici ſemente ſpicarum, & in ſingulis ſpicis quantus granorum numerus eſſet prouenturus, hæc ſi negent à ſe poſſe prænoſci, fateantur etiam neceſſe eſt, non poſſe ab ipſis futuros hominum caſus euentuſque præuideri.

27. *De antiquitate iſtius Aſtrologiæ apud AEgyptios & Chaldæos.*

TERTIVM fundamentum eorundũ Aſtrologorum eſt, artem hanc ſuam certiſſimis innumerabilium ſæculorum experimentis, & conſtantiſſimis obſeruationibus eſſe comprobatam, aiunt enim, hanc diſciplinam profectam eſſe ab Ægyptiis & Babylonijs ſeu Chaldæis, mortalium omnium antiquiſſimis, tradit enim Ariſtoteles in libro 2. de Cœlo, textu 60. & extremo lib. 1. Meteororum, Ægyptios omniũ hominum vetuſtiſſimos haberi: & in principio operis Metaphyſicorum affirmat, Ægyptios omniũ hominũ vetuſtiſſimos mathematica ſtudia tractare & colere cœpiſſe. Iactabant ẽt olim Aſtrologi, Chaldæos quadringenta & ſeptuaginta annorũ millia in periclitandis experiendiſque pueris quicunque naſcerentur, poſuiſſe. Verùm adeò in aperto & promptu ſunt omnibus iſto-

Tertium fundamentum Aſtromantiæ.

Ariſtotel.

rum mendacia, vt à nobis ea vel confutari vel etiam indicari non sit opus. Etenim ab exordio mundi ad hanc diem, nec dum sex millia annorum effluxerunt. Ab origine verò gentis Chaldææ, hoc est, post euersionem turris Babel, facta nempe linguarum diuisione, non sunt adhuc quatuor millia annorum completa. Picus Mirandulanus in cap. 2. libro. 12. Aduersus Astrologos, testes ad redarguendam Astrologorũ mentitam vetustatem adhibet Hipparchum & Ptolemæum, principes sanè astronomiæ; qui vbi pro dogmate aliquo constituendo veterum obseruationes afferunt, nullas profectò afferunt vetustiores ijs, quæ sub Nabuchodonosore Chaldæorum rege apud Ægyptios & Babylonios fuêre: ab initio autem imperij regis Nabuchodonosori ad præsentem annum qui ab ortu Domini nostri agitur millesimusquingentesimus octogesimus octauus, nõ plus bis mille ducentos & triginta duos annos præteriisse constat. Porrò commentitiam Ægyptiacarum obseruationum antiquitatem, perbellè ridet & redarguit August. in cap. 40. lib. 18. de Ciuitate Dei: ita enim scribit: Frustrà vanissima præsumptione garriunt quidam dicentes, ex quo rationem syderum comprehẽdit Ægyptius amplius quàm centum annorum millia numera-

Picus myrandulan⁹

Augustin⁹

merari. In quibus enim libris istum numerum collegerunt, qui non multum ante annorum duo millia literas magistra Iside didicerunt? non enim paruus auctor est in historia Varro qui hoc prodidit, sic Augustinus. Sed huic disputationi in qua octo rationibus probare voluimus diuinationem astrologicam esse contrariam veræ philosophiæ, finem hoc loco statuemus. *M. Varro.*

NON MODO ASTRA NON esse causas, sed nec esse signa rerum futurarum.

CAPVT I.

BEATVS Augustinus lib. 5. de Ciuitate Dei, cap. I. tradit fuisse opinionē quorundam non mediocriter doctorum hominum, quibus visum est non esse quidem astra causas humanorum euentuum, sed esse tamen eorum vera & certa signa.

28. *Vtrum astra, si non sunt causæ saltem sint certa signa omnium futurorum.*

ORIGENES quidem certè in Tomis suis super Genesim, (sic enim memorat Eusebius libro 6. de Præparatione Euan-

gelica, cap. 9.) cum explanaret verba illa quæ ſunt in primo capite lib. Geneſeos. *Et erunt in ſigna*, è quibus videlicet verbis huius noſtræ diſputationis argumentum pertexuimus, prodidit aſtra eſſe à Deo poſita in cœlo, vt per varios aſpectus & coniunctiones præſignificarent quæ conſequentibus temporibus tum vniuersè, tum ſigillatim euentura eſſent, non tamen ea efficerent. Itaque cœlum eſſe dixit velut quendam librum in quo Deus depinxit atque deſcripſit quæcunque in toto mundani æui decurſu, ſuo quæque tempore futura ſunt. Ad hoc probandum, citat Origenes librum quendam cui titulus erat, Narratio Ioſeph, olim apud multos in auctoritatem & fidem receptum: in quo Iacob Patriarcha inducitur filios ſuos alloquens hunc in modum, Legi, inquit, in tabulis cœli quæcunque contingent vobis & filiis veſtris. Plotinus autem condiſcipulus Origenis idem ſenſit, idque docet in libro qui inſcriptus eſt, Vtrum ſtellæ aliquid agant in libro autem de Fato capit. 6. hunc præterea ſtellarum vſum eſſe tradit, vt qui illas ſuſpiciant & quaſi literas conſiderent, qui nimirum huiuſmodi literaturam nouerunt, futura legant, ex ipſis figuris comparatione quadam anologica, eorum ſignificationem & intellectum

Liber qui inſcribebatur Narratio Ioſeph, ab Origene citatus Plotinus.

ſoler-

ſolerter indagantes. Quin, Porphyrius affirmat, cum ipſe de ſe interficiendo vehementer cogitaret, Plotinum hoc cælitus prouidiſſe, & tãto facinore eũ prohibuiſſe. *Porphyri*.

Hanc ſententiam Iulius Sirenus libro 9. de Fato, capit. 35. minimè damnandam cenſet: & quo probabilem eſſe oſtendat, aliquot ex diuina Scriptura productis ſententiis, eam ornat atque confirmat. Hoc enim, inquit, non obſcurè indicat Eſaias cum ait in capite 34. *Complicabuntur ſicut liber cœli*: qua oratione ſignificatur, cœlos poſt diem iudicij conuoluendos eſſe atq; complicandos; quaſi nunc cœli inſtar cuiuſdam lib. ſint explicati & aperti nobis, haud dubie ad legendum. Eodem pertinet illud quod eſt in Pſalmo 21. *Annunciabũt cœli iuſtitiam eius*, & in Pſalmo 18. *Cœli enarrant gloriam Dei*, & quod eſt in primo cap. lib. Geneſeos de ſtellis, *Vt ſit in ſigna*, & in Pſal, 88. *Confitebuntur cœli mirabilia tua Domine*. Nec verò, inquit Origenes, hæc opinatio tollit liberum hominis arbitrium, non magis profectò quam prædicta futurarum rerum à ſanctis Prophetis edita, vel præſcientia omnium rerum quæ eſt in Deo. Plotinus ſcientiã aſtrorũ ea ratione vt aſtra ſigna ſunt humanorũ euentuũ, cõtingere hõi aiebat vel ſingulari *Iulius Sirenus.* *Origenes.* *Plotinus.*

quodam Dei munere, vel propter eximi astrologiæ peritiam; ad eam enim comparandam, opus esse acerrima indagatione summaque solertia.

Iulius Sirenus. Iulius autem Sirenus ne Augustinum quidem ab hac opinione abhorruisse putat: quippe in 2. libro contra Manichæos, cap. 21 cum is ageret de hominibus, quorum dum sunt in corpore mortali occulta sunt corda, ita scribit: Neque enim in illis corporibus cœlestibus sic latere posse cogitationes credendum est, quemadmodum in his corporibus latent, sed sicut nõnulli motus animorum apparent in vultu, & maxime in oculis, sic in illa perspicuitate ac simplicitate cœlestium corporum omnes omninò motus animi latere non arbitror. Hæc ibi Augustinus.

29. *Vtrum secundum Augustinum astra sint signa omnium rerum humanarum.*

Excutitur locus Augustini. VERVM, si quis locum hunc nõ prorsus inconsideratè legat, planè comperiet Augustinum per cœlestia corpora non intelligere orbes cœlestes, sed corpora beatorum hominum, post resurrectionem cælesti gloria & immortalitate donari & ponere eũ discrimen inter homines in hisce caducis corporibus viuentes, & eosdem post

post resurrectionem in glorificatis corporibus immortalem & beatam vitam agẽtes: quòd arcana cordium multiplici simulatione callidè tegant & occultent, ideoq́ue sæpè alios fallant: in his verò manifesta erũt omnium corda omnibus, omnisq́ue prorsus aberit simulatio, fictio atque deceptio. Atque hunc esse verborum Augustini germanum intellectum, ex proximè consequentibus eius verbis palàm est: hæc enim subtexuit. Itaque illi merebuntur habitationem illam, & commutationem in angelicam formam, qui etiam in hac vita cum possint sub tunicis pelliceis occultare mendacia, oderunt tamen ea, & cauent flagrantissimo amore veritatis; & hoc solum tegunt quod ij qui audiunt ferre non possunt, sed nulla mentiuntur. Veniet enim tempus, vt nihil etiam contegatur, nihil est enim occultum quod non manifestabitur. sic Augustinus. Quare cum Augustinus satis explicatè & apertè loquatur de corporibus hominum glorificatis, non autem de cœlis vel astris; demiror sanè Iulium Sirenum tam incogitanter & oscitanter legisse hunc locum, vt propter eum maximè, Augustino affinxerit huiusmodi sententiam, cuius nec vllum eo loci vestigiũ apparet, & extat apud eundem in lib. de Ciuit. DEI copiosa & grauis confutatio.

30. *De natura & varietate signorum.*

Astra non esse certa signa rerum futurarum.

Cæterum, astra esse signa rerum futurarum, censeo equidem non solùm esse alienum à vera philosophia, sed etiam sacris literis contrarium. Ac licet complures earum rationum quas superiori capite tractauimus, etiã valeant ad hoc probandum; nouis tamen aliquot argumẽtis quæ propriè eiusmodi sententiam refellãt, hoc loco vtendum est. Principio, quod est naturale signum alicuius rei, id vel eius rei causam vel effectum esse, vel vtrumq; ab eadem superiori & communi causa proficisci necesse est, nam quod, præter hæc quartum membrum fingi posset, videlicet, vt illud signum necessariò sit coniunctum cum causa rei ab illo significatæ, id non est diuersum à tertio membro: talis enim connexio & coniunctio non aliter esse potest quam vt causa illa prius ex se pariat id quod est signum: deinde id quod est signatum; aut vt idem quod causam excitat vel admouet ad agendum, simul etiam adhibeat & applicet id quod est signũ ad præsignificandum: vtrumq; autem horum ad communem causam refertur. Hinc igitur argumentari licet ad hunc modum: Si cœli & sydera sunt signa omnium rerum sublu-

ſublunarium, vel ſunt earum rerum cauſa, ſed hoc negat iſta opinio: vel ſunt effectus, quod nec illi dicent, nec vllus hominum ſanæ mētis audebit dicere: aut, quod tantummodo reliquum eſt, tam cœleſtia quàm ſublunaria ab eadem ſuperiori & communi cauſa proueniunt: quemadmodum Iris ſignum eſt ſerenitatis, non quia ſit eius cauſa vel effectus, ſed quia eadem eſt communis vtriuſque cauſa. At cauſam communem cœleſtium corporum & ſublunarium, neceſſe eſt eſſe vel corpoream vel incorpoream: corpoream quidem nullam, opinor, ponent iſti, nullum enim corpus ſuperius cęlis: relinquitur igitur vt omnia referant ad cauſam incorpoream, hoc eſt, vel Deum vel Angelos qui mouent cęlos: ita vt, dum Angeli cęlos mouent, in ipſorum cœlorum ſtatu habituque, & in ſyderum poſitu & conformatione, quaſi quibuſdam ſuis nutibus, & tanquam notis atque ſignis inibi deſcriptis euenta rerum humanarum prænotent atque præmonſtrent. At enimuero id multis de cauſis non eſt credibile. Etenim qui ſic opinantur, fateri eos oportet induci homines ab Angelis ad maxima ſcelera & execranda flagitia.

AD hoc, Philoſophia docet, nec non Theologia idem tradit; Angelorū nullam

eſſe

esse actionem quam vocant trāseuntem & quæ proximè ab ipsis prouenit, aliam quam motum localem; nec Angelos posse quicquam proximè agere, præterquam mouere motu locali. Angelos verò qui circumuolant orbes cœlestes, non aliter circa res sublunares operari censent Philosophi & Theologi, quàm per motum & lumen cœli; nam influentias à lumine omninò diuersas paulò superius sustulimus. Per motum autem & lumen cœli, omnes futuros effectus rerum sublunarium, clarè distinctè certoq; præmonstrari, nemo dicet qui verisimilia & credibilia loqui velit. Deinde, cum eiusdem causæ duo effectus se inuicem necessariò indicant, vt ab eadem causa sic eodem quoque modo ab illa prouenire debent: alioquin fieri non potest vt se inuicem certò indicent: à Deo autem & Angelis quæ in corporibus cœlestibus fiunt, ea necessariò & inuariabiliter se habent: quæ autem in his quæ sunt infra lunam, valde mutabiliter, & vt ita loquar, defectibiliter contingunt.

Hinc alia quoque subtexuntur argumenta. Etenim, quomodo astra quæ sunt certo numero comprehensa, & semper vniusmodi & necessariò ac immutabiliter ita se habent, signa esse possunt omnium rerum futurarum, quæ propemodum infi-

nitæ

nitæ ſunt multitudine & varietate,& inter ſe plurimum differentes atque diſcrepantes? quomodo eadem ſyderum poſitura & conformatio, ſub qua vel Gemini, vel alii quamplurimi eodem puncto temporis naſcuntur,poteſt eſſe certum ſignum propriè & diſtinctè præſignificans tot tamq; varios ac diſſimiles caſus & euentus qui in illis cernuntur? quare, ſi aſtra ſunt ſigna rerum futurarum, eaſundem quoq; cauſas eſſe fatendum eſt: quod ſi cauſas eſſe negamus, etiam ſigna eſſe negandum eſt.

31. *An Cometæ ſigna ſint humanarum rerum.*

DICES, cometas qui in ſublimi aëre generantur,ſigna,eſſe quę inſignes admodum caſus futuros portendant, quorum tamen cometæ nec cauſæ ſint, nec effectus: quare idem quoque aſtris accidere reſpectu rerum ſublunarium, non eſſe incredibile. At ego, cometas certa ſigna humanorum caſuum & euentuum nunquã concedam, licet hoc tam vulgo perſuaſum ſit, quàm eſt à Sapientibus improbatum. Quod ſi hoc,cum vulgo conſentiens opinarer, dicerem cometas à ſtellis rerum futurarum effectricibus excitari, vt eas res antegreſſi præmonſtrent. De ſtellis autem ſecus eſt, his enim nulla eſt corporea cauſa ſuperior.

32. *An qui astra faciunt signa rerum futurarum, simul etiam necessariò inducant & astruant Fatum.*

SED quid multis moror? coguntur istius opinionis Auctores, quanquam id minimè velint, Fati necessitatem inducere: & sanè, magis etiam quàm qui stellas faciunt causas rerum sublunarium. Etenim, vt stellæ causæ sint eorum quæ fiunt infra lunam, non ideo tamen Fati necessitas existet; quod enim illarum afflatu defluxuq; in terris esset efficiendum, id posset vel cōtrariis materiæ affectionibus, vel obstantibus causis particularibus impediri. At si astra naturaliter futurarum rerum signa sunt, omninò euenire necessarium est quod ab illis significatur: alioquin essent signa inania & fallacia. Et cum Deus ea instituisset ad significandum, & in cælo tanquam in quodam volumine ea descripsisset veluti notas futurarum rerum indices; si euentus rerum cum illarum significationibus non congruerent, vel Deus earum auctor & institutor ignorans esset futurorum euentuum, vel fallax. Denique, si astra præsignificant quę futura sunt aut præmonstrant quæ facienda sunt

cau-

causis particularibus, non quidem omnibus sed aliquibus tantum. sed hoc improbabile est ac figmenti simile; cur enim stellæ prænotent futuros effectus aliquarum particularium causarum potius quàm aliarum, vel cur non similiter pręmonstrent omnes, cum omnium similis ratio sit? aut stellæ præsignificant omnes futuros effectus causarum omnium particularium: hoc si est, nullæ profecto reliquę fient causæ per quas quo minus eueniat quod à stellis præsignificatur, impediri & prohiberi queat. Ex quo fit necessariò, vt omnia quæ infra Lunam fiunt, immutabili necessitate Fati nexa vinctaque teneantur: quod nec istius sententiæ defensores sentiunt, & id sentire impium est.

Testimonium autem illud Esaiæ prodictum ex 34. capite, *Cæli sicut libri complicabuntur:* quod inter cætera Scripturæ testimonia paulò superius commemorata, solũ habere aliquid difficultatis, & nõnihil negotij facessere videtur; variè interpretatum reperio: ita tamen, vt nulla interpretatio quæ modo vel probari sit Auctoris, vel sit ipsa probabilis, quicquam illi sententiæ suffragetur. Iustinus Martyr respondens ad quæstionem nonagesimam quartã Orthodoxorum, qua quærebatur quemadmodum intelligẽdum esset quod dicitur

Explicatur textus Isaiæ ex ca 34.

Iustinus Martyr.

dicitur ab Esaia, fore vt cœlum aliqua
do velut liber cōplicaretur, sic ait; Quem
admodum cœli creationem diuinæ liter
per similitudinem conferunt aliquand
Psal 103. cum pellis extensione, dicentes: *Qui ex*
tendit cœlum sicut pellem, aliquando cu
firmato fumo, *Cœlum*, inquit, *ceu fum*
firmatum est aliquando cum rotunditat
Esai.51. cameræ, *Qui extendit*, inquit, *cœlum ve*
iuxta 70. *lut cameram:* Sic è diuerso, cęli dissolutio
Interpretes. nem per comparationem conferunt cu
aliis rebus, vt apud Esaiam cum volumin
Esaia 40. inuoluendo & implicādo, sicut apud Da
iuxta 70. uidem Psalm.101. cum vestimento vetera
Interpretes. scente & commutante. Sic Iustinus. Hie
ronymus verò super illis verbis hæc scri
B.Hieron. bit, Considerandum, quod non dicat in
terire cœlos, sed replicari siue complica
quasi librum; vt postquam omnia peccat
aperta fuerint & relecta, complicentur qu
prius aperti fuerant, vt nequaquam vltr
scribantur in eis delicta multorum. In
Scriptura enim dicuntur cœli annunciar
iustitiam DEI, reuelare iram eius, & pro
bare ac testificari hominum scelera.

B.Thom. Sanctus Thomas & Nicolaus de Lyr
Lyranus. aliter exponunt: Complicabuntur, in
quiunt, cœli tanquam liber, hoc est, no
exercebunt vltra Ethnici astromantiam
suam; nec posthac ex astris diuinare aude
bunt

sunt euenta hominum, quasi legerent in syderibus descriptos casus & euentus futuros. Alii sic interpretantur: Non patebit amplius introitus in regnum cęlorum, sed ianua cœlestis clausa erit. Sunt etiam qui explanant hoc modo, Ministerium & visus cœlorum atque syderum exhibitus homini ante diem iudicii, postea esse desinet: nam licet non prorsus interibunt cęli, alio tamen statu erunt, & quibus nunc funguntur ministeriis & obsequiis hominum causa, ab illis post diem iudicii quoquo modo vacabunt: quæ vocatio pulchrè declaratur ab Isaia similitudine libri, quem postea quam eo vsi sumus, nec amplius nobis vsui futurus est, complicare & claudere solemus.

Nec displicet mihi interpretatio eorum qui aiunt, illa similitudine declarari; tantam fore diuinæ iræ & vindictæ demonstrationem aduersus gentes, de quibus illic Esai. loquitur; tantam rerum omnium perturbationem & confusionem; tantam denique hominum tristitiam, dolorem & conflictationem; vt præ magnitudine mœroris atque doloris, & præ animi perturbatione & oppressione, videantur hominibus cœlestia lumina restingui, stellæ de cœlo cadere, motusque earum conturbari, denique cœlum complicari & recedere,

nam

nam quod hic dicitur complicari, in Apocalypsi dicitur, recedere vel abire, sic enim habes in cap. sexto, *Et cœlum recessit sicut liber inuolutus.*

Antiquus mos Hebræorum scribendi.

Sed quo planior sit & facilior ad intelligendum etiam non valde doctis similitudo libri qua vsus est Esaias, sciendum est, apud Hebręos antiquitus libros sacros diuersa forma scribi & compingi solitos esse, quàm nunc scribūtur libri apud nos. Habebant enim vnum duntaxat folium siue membranam oblongam, quæ circa cylindrum siue axem ligneum circumplicabatur, instar lineæ telæ radio textorio circumuolutæ. Videbantur autem huiusmodi libri aliquam referre cœlorum similitudinem & imaginem; quia sicut axem illum ligneum qui in medio voluminis est, complures ipsius membranæ ceu spiræ, altera super alteram ambiunt & circumdant: ita hanc terram quæ medium totius vniuersi axem tenet, cœlestes orbes alter super alterum, collocati in orbem circumplectuntur. Verùm de testimonio Esaiæ satis dictum sit; cuius cum tam multæ ac variæ sint expositiones, nulla earum tamen mirificos istos astrorum Lectores, Interpretes, ac Vates adiuuat.

QVA

QVA RATIONE NONNVLli Astrologi multa vera prædixerint.

CAPVT V.

RESTAT, quò tandem ad exitum hæc disputatio finemque perducatur, vt causas aperiamus, cur permultæ quorundam Astrologorum prædictiones veræ fuerunt, & cum rebus ipsis euentisque mirabiliter congruentes, hanc enim quæstionem, cum eius mentio supra incidisset quo melius, commodiori scilicet loco tractari posset, in extremam hanc disputationem reiecimus.

Licet igitur prædictiones Astrologorum plerumq; falsas esse verissimum sit, & nobis supra satis explicatum; quoniam tamen & olim proditum est à multis, hodieq; admodum vulgare est, quinetiam à grauibus viris, quibus non credere difficile est, pro certo traditur, fuisse quosdam Astrologos quorum pleræq; omnes prædictiones veræ fuerunt, vsu ipso euentuq; comprobatæ, & vix vnum aut alterum de plurimis eorum prædictis secus euenit, quàm illi prænunciauerant: age, nos etiam

etiam hoc credere in animum inducamus, ne peruulgatæ hominum opinioni quasi publica fide & auctoritate confirmatæ, aduersari videamur. Concessa autem veritate huiusmodi prædictionum, causas eius disquiramus, videlicet qua ratione certò potuerint ab Astrologis futura prænunciari, quæ quod incerta sunt, vim & notionem humanæ intelligentiæ fugiunt. Non longum faciam: equidem asseueranter affirmo, si quæ prædictiones Astrologorum veræ fuerunt, earum veritatem non ex veritate firmitateq; artis astromanticæ quam nullam esse satis superq; ostensum est, sed aliis ex causis proficisci: quæ autem sint huiusmodi causæ, breuibus explicabo.

33. *Quatuor causæ, propter quas nonnunquam prædicta Astrologorum vera canunt.*

34 *Instinctu dæmonum agi nonnunquam homines ad diuinandum.*

PRIMA CAVSA. Veritas istarum prædictionum nonnunquam prouenit ex pacto & societate quam iniuit Astrologus cum dæmone; vel ex occulto eius afflatu

& in-

& instinctu, quo etiam nescientes homines ad diuinandum instigantur. Hoc tradit Augustinus extremo cap. 7. libro 5. de Ciuitate Dei: Non immerito, inquit, creditur, cum Astrologi mirabiliter multa vera respondent, occulto instinctu fieri spirituum non bonorum, quorum cura est has falsas & noxias opiniones de Astralibus fatis, inserere humanis mentibus atque firmare, non horoscopi notati inspecti aliqua arte, quæ nulla est. Sic Augustinus.

35. *Quot modis Dæmon futura, aut ipse præsentire, aut homini præmonstrare soleat.*

DÆMON autem suggerit homini quod ab eo diuinetur, vel palàm se oculis eius aspectabilem & conspicuum offerēs, eumq; futura humanis verbis prædocens: vel formatis in aëre vocibus pręsignificantibus futura, citra vllam corporis speciem & figuram: vel immissa scriptura aliqua quæ futurarum rerum prædictiones contineat: vel dormienti per somnia aut vigilanti afficiendo & commouendo phantasiam, fingendoque phantasmata idoneè ad repræsentandum id quod diuinandum est, atque incitando hominem ad prædi-

cendum id quod repræſentant phantaſmata. Scire autem poteſt dæmon futura quæ prædocet hominem, reuelatione Dei per bonos Angelos ei facta: nonnunquam enim Deus vel agēdum aliquid vtitur dæmonum miniſterio. Solet etiam dæmon prænunciare homini futura quæ ipſemet poſtea facturus eſt: ſolet ob incomparabilem ſui motus celeritatem quæ in longinquis locis remotisque mundi regionibus geruntur, ea ad homines qui longiſſimè abſunt deferre. Poteſt idē dæmon ex clandeſtinis conſiliis, verbis, ſcriptis, ex ſignis quæ in corpore tam exterius quàm interius apparent, occultas hominum cogitationes & deliberationes tam præſentes quàm futuras ſolertiſſimè coniectando, cognitas habere. Idemque conricit ex preparatione cauſarum aliarumq; rerum quæ ad gerendum aliquid debent concurrere. Denique, ob incredibilem ſubtilitatem & ſolertiam mentis, ob tantam tot millium annorum experientiam, propter perfectam rerum omnium naturalium abſolutamque ſcientiam, callidiſſimus atque ſagaciſſimus eſt ad præſentiendum & præ-noſcendum futura.

Auguſt. Hoc ipſum quod hic docuimus, quia enucleatè aperteque tradit Auguſtinus in libro 2. de Geneſi ad literam, cap. 17. libet verba

verba eius adſcribere, De fatis, inquit, ſyderum qualeslibet eorũ argutias, & quaſi de matheſi documentorum experimenta, quæ illi Apoteleſmata vocant, omnino à noſtræ fidei ſanitate reſpuamus. Talibus enim diſputationibus etiam orandi cauſas nobis auferre conantur, & impia peruerſitate malis factis quæ rectiſſimè reprehenduntur, ingerunt, accuſandum potius Deum auctorem ſyderum, quàm hominum ſcelera. Ideoque fatendum eſt, quando ab iſtis vera dicuntur, inſtinctu quodam occultiſſimo dici, quem neſcientes humanæ mentes patiũtur. Quod cum ad decipiendos homines fit, ſpirituum ſeductorum operatio eſt: quibus quædam vera de temporalibus rebus noſſe permittitur, partim quia ſubtilioris ſenſus acumine, partim quia corporibus ſubtilioribus vigent, partim experientia callidiore propter magnam longitudinem vitæ partim à ſanctis Angelis, quod ipſi ab omnipotente Deo diſcunt etiam iuſſu eius ſibi reuelantibus, qui merita humana occultiſſimę iuſtitiæ ſinceritate diſtribuit. Aliquando autem iidem nefandi ſpiritus etiam quæ ipſi facturi ſunt, velut diuinando prædicunt. Quapropter bono Chriſtiano, ſiue Mathematici, ſiue quilibet impiè diuinãtium, maximè dicentes vera cauendi ſunt,

ne consortio dæmoniorum animam deceptam, pacto quodam societatis irretiant. Hactenus sunt Augustini verba.

36 *Quot modis & quàm grauiter peccent, quæ Dæmonum vel istorum Astrologorum opera vtuntur ad diuinandum.*

CETERVM, grauissimo se obstringunt scelere, quicunque cupidi futura noscendi consulunt dæmones, vel Astrologos dæmonum opera vtentes ad diuinandum. Multis autem modis in eo ipso peccari potest: primò si quis consulat dæmonem de futuris, vel dæmonis discipulum Astrologum, ratus esse dæmoni futura omnia exploratè percepta. Hoc enim cum vnius DEI proprium sit nosse futura, si quis eandem cognitionem etiam dæmoni tribueret, in pietatis & idololatriæ crimen esset. Deinde, si crimini vertitur cum excommunicato ab Ecclesia communionem & societatem habere, quantum crimen erit cum diabolo acerrimo Dei & Ecclesię inimico & implacabili hominum hoste, pacto & societate coniunctum esse? & quem Deus ab omni societate fidelium ablegauit ad inferas & tartareas sedes,

ætet-

æternisque ſuppliciis mancipauit, eo & amico, & magiſtro atque doctore vti velle? Poſtea, qui dæmonis familiaritate vtitur in magnum certumq; periculum animam ſuam obiicit, vtpote quam dæmon eiuſmodi prædictionum illecebris circumuenire ac perdere vehementer cupit. Peccat enim grauiſſimè, quiſquis Aſtrologos conſulit, quo per illos aliorum hominum occulta peccata cognoſcat. His accedit, immane flagitium eſſe, propterea dæmonem vel Aſtrologum conſulere, vt eorum conſilio vel auxilio magnum aliquod ſcelus perpetrari queat.

37 *Iſtiuſmodi Aſtrologos ferè improbos & flagitioſos eſſe.*

Iſtos autem veridicos, vt ferunt Aſtrologos dæmonum eſſe familiares & diſcipulos, multa nec obſcura ſunt indicia: Primò, improbitas morum vitæque impuritas & ſordes: Tum, contemptus omnium quæ ad Chriſtianæ diſciplinæ ac pietatis cultum exercitationemque pertinent: Poſtea, odiſſe lucem, fugitare conſpectum congreſſumque hominum, rarò verſari in publico, ferè in obſcuro & abdito, proculque arbitris viuere: Ad hoc, de ipſorum fide ac religione, mala, nec ſanè immerito

ac temerè, hominum existimatio: Deniq; multi de istis capti à censoribus fidei nostræ, quos Inquisitores vocant, vel vltro vel coacti, habita scilicet quæstione admotisque cruciatibus, suam dæmone societatem & familiaritatem confessi sunt verùm de prima causa satis.

Secvnda Cavsa. Astrologos diuinare futura, nonnunquam accidit ex occulta diuinæ prudẽtiæ dispositione quę, vt in 4. & 7. lib. Confessionum, inquit Augustinus, cæcas & improbas mentes consultorum aliquoties ignoto quodam instinctu sic agitat, vt nescientes proferant, quæ consulentes vel ex eorum meritis vel ex abysso iusti iudicii Dei oporteat audire.

August.

38. *De vsu sortium apud Antiquos ad prænoscenda futura.*

Hvc referre etiam conuenit sortes antiquis vsitatas, quando videlicet versibus alicuius poëtæ sortitò acceptis, quid eis futurum portenderetur, inquirebant: quo modo nonnunquam contingebant illis carmina vel præsentibus, vel futuris, negotiis mirè congruentia: velut Alexandro Seuero etiamnum adolescenti, nec imperium speranti, dum Virgilianas sortes scrutatur, versus ex libro Æneidos 6. exie-

re,

re, qui futurum illi imperium præsignificabant his verbis.

Tu regere imperio populos Romane memento:
Hæ tibi erunt artes, pacisq; imponere morem,
Parcere subiectis, & debellare superbos.

NEC mirum ita euenire, DEO volente ideoque mentem mouente, linguam moderante, & sortes aptè ad id quod præsignificari vult miscente ac temperante: qui non solùm ex ore Balaam arioli & falsi vatis, sed etiam ex ore asinæ qua ille ariolus vehebatur, verissima futurorum edidit oracula. *Num. 23. & 24.*

39. Permissu DEI, nimis cupidos sciendi futura, laqueis dæmonum irretiri, & variis ac perniciosis erroribus implicari.

NON est hoc loco in præteritis relinquendum, quod valde sapienter & salutariter monet Augustinus in lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 22. & 23 ait enim permissu Dei nonnunquam vsu venire, vt dęmones vel per ipsos etiam homines multa vera prædicant, quod nonnulli eiusmodi diuinationum, etiam cum superstitione *August.*

atque impietate nimium ſtudioſi atq; curioſi, noxia perſuaſione ſeducti, in maiora & magis execranda flagitia, ita ſe derelinqui à Deo promeriti præcedentibus ſuis peccatis prolabantur. Sed præſtat hic Auguſtini verba ſubſcribere. Hinc fit, inquit, vt occulto quodam iudicio diuino cupidi malarum rerum homines tradantur illudendi & decipiendi, pro meritis voluptatum ſuarum illudentibus eos atque decipientibus præuaricatoribus Angelis; quibus iſta pars mundi infima ſecũdum pulcherrimum ordinem rerum, diuinæ prouidentiæ lege ſubiecta eſt. Quibus illuſionibus & deceptionibus euenit, vt iſtis ſuperſtitioſis & pernitioſis diuinationũ generibus, multa præterita & futura dicantur, nec aliter accidant quàm dicunt: multaque obſeruantibus ſecundum obſeruationes ſuas eueniant. quibus implicati curioſiores fiant & ſeſe magis magisque inſerant multiplicibus laqueis pernicioſiſſimi erroris. Hoc genus fornicationis animę ſalubriter diuina Scriptura non tacuit, neque ab ea ſic deterruit animam, vt propterea talia negaret eſſe ſectanda, quia falſa dicuntur à profeſſoribus eorum, *Sed etiam ſi dixerint vobis*, inquit, *& ita euenerit, ne credatis eis.* Non enim quia imago Samuelis mortui Sauli regi vera prænunciauit

Deut 13.
1.Reg.28.

nunciauit, propterea talia ſacrilegia quibus imago illa præſentata eſt minus execranda ſunt: aut quia in Actibus Apoſtolorum ventriloqua fœmina verum teſtimonium perhibuit Apoſtolis Domini; ideo Paulus Apoſtolus pepercit illi ſpiritui, ac non potius illius dæmonii correptione atque excluſione mundauit. Omnes igitur artes huiuſmodi vel nugatoriæ vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum ac dęmonum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ conſtituta, penitus ſunt repudianda & fugienda Chriſtiano. Sic Auguſtinus. His cauſas adiiciunt quidam alias duas, minus fortaſſe probabiles, non minus tamen frequentes vſuque compertas. *Actor. 16*

40. *Multos diuinare futura, magis ex prudentia & vſu rerum humanarum, quam ex arte aſtrologica.*

TERTIA CAVSA. Non pauci diuinant non tam peritia artis aſtromanticæ quæ nulla eſt, quam ſingulari quadam ſagacis ingenii ſolertia, & multiplici humanarum rerum peritia vſuſque, & exquiſita eorum hominum quibus diuina-

tio fit, negotiorum, morum, ſtudiorum, & ingeniorum obſeruatione atque notitia. Etenim quidam ſunt qui perſpectis quorundam hominum temperamentis & affectionibus corporum, ſtudiis item, exercitationibus, inſtitutis, familiaritatibus, denique virtutibus aut vitiis, multa euentura eis prouident, ipſisque magna aſſeueratione & auctoritate prænunciant ac plerunque diuinant. Ad hoc genus diuinationum pertinet, ſi quis principem tyrannicè tractantem ciues, & crudeli dominatu prementem, à ſuis eum occiſum iri prædixerit hominemq́ue frequentiſſimum in furtis & rapinis, ſuſpendio periturum, religionis contemptorem, falſæq́ue doctrinæ proſeminatorem contra veritatem fidei & Eccleſiæ Catholicæ auctoritatem, ignis ſupplicio mulctatum iri. Hoc genere diuinationis vſus eſt Annibal qui perſpecta imperitia atque temeritate Terentij Varronis & C. Flamminij Romanorum Coſs. & Imperatorum, Afris victoriam, Romanis inſignem cladem valde fidenter & aſſeueranter prædixit; eamque prædictionem mox certaminis exitus, plurimis Romanorum millibus interfectis, comprobauit.

Diuinatio Annibalis

41. Ni-

41. *Nimiam credulitatem ac leuitatem consulentium Astrologos, interdum conducere vt eorum prædicta vera cadant.*

QVARTA CAVSA. Non raro Astrologorum diuinatio vera existit ob stultam consulentium credulitatem: multi namque facillime credunt quæ dicuntur ipsis de rebus quas vel maximè optant, vel timent vehementer atque perhorrescunt. Solet enim eiusmodi credulitas instillare animis consulentium magnam spem rei bonæ à diuinis promissæ, vel ingentem metum iniicere tristium & acerborum casuum calamitatisque ab illis prænunciatæ. Hi autem duo affectus animi, cùm potentissimi sint ad afficiendum & commouendum hominem, crebrò efficiunt, ac certè multum proficiunt, vt humana negotia ad prædictos fines perducantur. Etenim vehemens quædam spes ardensq; desiderium excitant atq; incitant homines vt ad bona ipsis promissa sedulo se compare͂t, & omnibus suis opibus viribusque contendant: quo fit, vt ob eam rem plerunq; quò intendunt, optatorum suorum & alienorum promissorum compotes facti, perueniant. Ex aduerso autem metus, pauor, horrorque prædictorum malorum atque

calamitatum, ſæpè faciunt homines cunctanter ac dubitanter aggredi negotia, timidè ac negligenter perſequi, & quocunque obiecto impedimento turpiter & infœliciter deſerere, eaq; ratione in prænunciata ipſis mala delabi. Luculenta eius rei exempla reperimus in Romano exercitu, cui (vt ſcribit Liuius) cum anguria & auſpicia ſecreto inſpecta infauſtum belli exitum minarentur auſpices & duces ne militem in arma euntem funeſto nuncio cõſternarent, verſis in cõtrariam partem auſpiciis omnia fauſta & triumphalia portendi & à Diis promitti mentiti ſunt, quo mendacio vtiliter decepti milites, alacriter prælium inierunt, fortiter pugnarunt, & hoſtes quos auguria victores fore præmõſtrabant, fœliciter vicerunt. Contra verò cum Nicias dux claſſis Athenienſium, incognita ſibi lunæ defectione portendi ratus claſſis naufragium, ſi ea nocte portum egrederetur, cum ſtulto metu occupatus oppreſſusq; diſceſſum differt, à Siracuſanis cum tota claſſe captus eſt. Verùm ne diſceptatio hæc longius quàm initio promiſimus, & quàm fert inſtituti noſtri ratio producatur, hic finem diſputandi de diuinatione aſtrologica faciemus.

T. Liuius.

Nicia du- ꝛis Athe- nienſium xitia.is .ſitia.

IN-

INDEX RERVM PRAECIPVARVM IN HOC LIBRO CONTENTARVM.

A.

C.

D.

E.

D. Gre-

G.

H.

L.

M.

Refel-

S.

Somnio-

T.

V.

X.

Z.

FINIS.

